

www.e-rara.ch

**Arriani Nicomedensis De Epicteti philosophi, praeceptoris sui,
dissertationibus Libri III ...**

Arrianus, Flavius

Basileae, [1554]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-122198>

Arriani Epictetus, Iacobo Schekio Medico Physico interprete

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

ARRIANI²⁹

EPICETVS, IACOBO

Schekio Medico Physico
interprete.

ARRIANUS LUCIO

Gellio salutem.

EPICETI sermones nectam accuratè conscripsi, quàm potuissent fortasse perscribi ab alio quopiā: nec eo consilio, ut in lucem ederentur, Etenim quæ ab ipsius ore excipiebā, non exquisita & polita admodū oratione sum complexus, qua solemus in conscribendis uti commentarijs: sed ad uerbum expressi, quoad eius fieri potuit, ut ipsius sententijs memoria repetere posterius possem, libertatemq; dicēdi exprimere sum conatus. Proinde sunt huiusmodi hæc, qualia disputari pro re nata, atq; explicari quibusq; solēt obuijs familiari colloquio: nō cuiusmodi illa sunt, quæ primū rudius impolitiusq; scripta, posterius stylo atq; accurata magis oratione limantur. Ac mirari satis quidē non possum, quī factum sit, ut hæc minus elaborata, me nō solum inscio, uerū etiam inuito, in manus peruenierint hominum. Veruntamen ad me quod attinet, nō magnopere sum sollicitus, si parum elegans scriptor uidear. multo minus hæc opinio Epicetum mouebit, fastidiens & cōtemnens orationem ipsius: quando quidem ne differendo quidē captare cuiusquam plausum uidebatur, quum esset in id tantum intentus, ut animos auditorum ad ea quæ ipsis essent optima, incitaret. Quod si id ipsum sint cōsecuta etiam nostra scripta, nō deerit nimirū is fructus,

d 3 qui

qui requirendus in philosophorum est sermonibus: si uerò hanc efficaciam nō habeant, qua legendis his animo quispiam afficiatur, eam nihilominus tantam fuisse in Epicteto lectores existimēt, ut quodcumq; his uteretur ad auditores, quodcumq; liberet, animos ipsorū permoueret. Qua sanē uī ac efficacia si scripti sermones careant, ego fortasse in causā ero: aut forsan rerum natura id fert, ut aliter se habere ista nequeant.

De his quæ sunt in potestate nostra, aut non sunt.

C A P V T I.

SI quæ sunt facultates aliæ animæ (excepta ratiocinatrice) reperietis sanē nullam quæ ipsam sese cōtemplari possit. Quocirca nullius erit proprium approbare quidpiam, uel reprobare in rebus agendis. Nōne Grammatica aliquousque contemplatrix est, in id nimirum intenta ut cognoscat literas: quin etiam Musica in id incumbit, ut exploratam habeat rationem sonorum. Num uerò sic cōparata est quæpiā ex his, ut ipsa sui ipsius sit cōtemplatrix? Nequaquam. Etenim si necesse sit aut deceat rescribere socio, quid scribendum, Grammatica subiiciet: utrum uerò sit, nec ne scribendum, Grammatica non indicabit. Haud longè secus res comparata est in harmonijs Musicis. Veruntamen canendum, ne, cytharæq; personandum, an uerò non sit, haudquaquam mouebit. Quæ ergo est facultas animæ de his nos ad monens? Hæc nimirum, quæ non solum quasunque res alias, sed ipsa seipsam quoque cognoscit. Quæ nam uerò ea est? Facultas certè ratiocinatrix. Sola enim ipsa semetipsam intelligens, apprehendit quid ipsa sit, & quid possit, & quanti sit precij, si se cæteris facultatibus applicarit. Nunquid uerò aliud est, quo definiatur honestum in auro? Non enim ipsum aurum honestum appellat. Ergo facultatem utendi sic nominabit: qua iungitur re-
cta scilicet ratio cū * uis, Aliud uerò num est, quo Musica,

*ἐνταξίας
Latini ap-
pellāt uisā.*

lica, G
uerò a
calione
præstat
rum qu
ac prin
essent
eueniss
cætera
præstat
qui po
di corp
qui fier
Sed
fieri p
liberan
Verum
scire m
potuer
cultate
etiam d
ram sub
nihil fa
hac fre
beris. N
tentus
in pote
curare,
tramun
tis rebu
Itaque
primim
pestas
ne obse
Boreæ

sica, Grammatica, cæteraq; facultates dijudicantur: an
verò alio quopiam usum æstimamus, & perspicimus oc-
casionem? Certè nihil aliud. Quemadmodum itaque
præstantia hominis erat dignum, dii effecerunt, ut nimi-
rum quod rectè uteretur oblatiis uisis, præstaret cæteris,
ac principatum in nobis obtineret: reliqua uerò, ut non
essent in potestate nostra. Atqui censes ne istud ita
euenisse, quia noluerint? Certè, ut mihi quidem uidetur,
cætera quoque potestati nostræ subiecissent, siquidem
præstare id nobis potuissent: sed non potuere id conse-
qui potentia sua. Etenim in terra degentes, & huiusmo-
di corpusculo impliciti, & cōmunicatione talium rerū,
quā fieri potuit ut ab externis non impediremur rebus?

Sed quæso quid dicit Iupiter nobis, Epictete? Nempe
si fieri potuisset, & corpusculū, & possessiunculam tuam
liberam & solutam omnibus impedimentis effecissem.
Verū ne nescias: Tuum illud non est, cū sit lutum
scitè mixtum. Itaq; cū istud ut tuum esset efficere non
potuerim, dedi tamen partem tibi quandam à nobis, fa-
cultatem nimirum prosequendi & fugiendi, expetendi
etiam & declinandi, ac omnino utendi uisis. Cuius si cu-
ram susceperis, ac in ea collocaris quæ ad te pertinent,
nihil sanè tibi impedimento esse poterit. Non equidem
hac fretus dolebis, non accusabis, non cuiquam adula-
beris. Nunquid parua tibi uidetur hæc esse? Absit. Con-
tentus ergo his esto, ac supplica dijs. Atqui unum istud
in potestate nostra cū sit, ut ualeamus studio nostro pro-
curare, atque ex uno illo pendere possimus: satius arbi-
tramur tamen, multarum rerum curis implicari, ac mul-
tis rebus alligari, nēpe facultatibus, fratri, amico, seruo.
Itaque multis deuincti, ab eisdem prægravamur, ac de-
primimur. Quocirca quum quo minus nauigemus tem-
pestas nos impedit, sedemus solliciti: ac sine intermissio-
ne obseruamus, quā nam uentus spiret. Quid quæris de
Borea? ecquid nam nobis cū illo commercij interce-
dit?

dit: Sed quando Zephyrus flabit: Quum uidelicet ei commodum uisum, aut Aeolo fuerit, ô bone uir. Neque enim te dispensatorem Deus constituit uentorum, sed Aeolum. Quid ergo nobis opus est facto: Nempe ut ea quæ nostra sunt in potestate, quàm rectissimè adornemus: reliquis autem rebus utamur, prout dant sese. Sed quo pacto sese dent rogas: Eo nimirum, quo uisum fuerit Deo. Sed fac, necesse mihi esse, ut unus ego capite plectar. Num ergo hoc animo eris, ut cupias simul omnes truncari capite, ut ex ea re solatij aliquid capias: An uerò abnuis ita porrigere ceruicem, ut ipsam Lateranus porrexit Romæ, quum supplicio capitali à Nerone afficeretur: Protenso enim collo, cum ictum accepisset imbecilliolem, quàm ut eo caput amputaretur, cū parumper se cōtraxisset, iterum porrexit ceruicem. Quin etiã priusquam extremo afficeretur supplicio, à liberto Neronis Epaphrodito de cōiuratione interrogatus, respondit: Si quid est quod uolo, ipse dicā domino tuo. Quid ergo in his meditatū habere casibus oportet: Ecquid nā aliud, quàm nosse quid meum, & item quid meum non sit: quid mea sit in potestate, & quid non sit. Mori mihi necesse est: num etiã ingemiscere: uinculis detineri: num etiã eiulare: in exiliū pelli: sed quid prohibet, quominus & ridens, & hilaris, & magna tranquillitate animi solū uertam: Profer arcana. Non proferam: istud enim in mea est potestate. At uinciā te. Mihi ne uincula iniicies: Vt crura uinculis astringas, arbitrium tamen nihilominus meum erit, quod ne Iupiter quidem uincere potest. In carcerem te conijciā, truncabo te capite. Num dixi aliquando tibi, ceruicem meam solam nō posse precidī: In his elaborare oportet philosophantes, hæc quotidie commentari, in his exerceri. Sic Thræsea solitus est loqui: Malo hodie quàm cras interfici, aut in exiliū relegari. At uide quid ei dixerit Rufus: Si, quia alterū grauius est, magis depreciscis, quid stultius hac optione: sin quia

Laterani
cades.

Thræscas.

quã leuius, quis delectum hunc concessit tibi? Quare non potius in eo te exerces, ut sis contentus rebus concessis & oblatiis? Quò cum respiceret Agrippinus, quid quæso dixit? Ego mihi ipsi non uolo esse impedimento. Denunciatum ei fuit, quòd in senatu accusaretur. Bene uortat, inquit. Quintus aduenit dies, quo solebat se exercere, & frigida lauare: Eamus, dixit, in palæstram. Luctanti quidam ait: Abi, quoniam damnatus es. Quæsiuit, utrum exilio an morte plecteretur: Exilio, respondit. Sed de bonis quid? Hæc tibi adempta non sunt. Eamus ergo in Ariceam, & isthic prandeamus. Atq; id ipsum est meditari quæ meditanda sunt nobis, nempe prosecutionē, declinationem, comparare item ea quæ impediri non possunt, nec quæ sint casibus incertis obnoxia. Mori mihi necesse est. Si modò oportet, moriar sanè: sin uerò nō multo pōst, prandebo nunc, siquidem tempus illud postulat: ac deinde mortem oppetam. Sed quomodo morieris? Vt par est eum qui ea quæ sua non sunt, sed aliena reddit.

Quo pacto suum decorum seruare quisq; possit in omni re suscipienda.

CAP. II.

PArticipi rationis animali, solum id quod rationi repugnat, intolerabile est: quod uerò ei cōsentaneum est, facile sustinetur. Etenim uerba ac plagæ natura sunt tolerabiles, Sed quo modo? Considera, ut Lacedæmonij uerberibus accipiantur, freti sola disciplina, qua intelligunt rectè id fieri. Suffocari laqueo, ne ipsum quidem tale est ut non possit sustineri, simul enim ut quis didicerit à ratione non abhorrire, discedens nō abnuat suspendi. Quocumq; deniq; animum aduerteris, à nulla re perinde animal premi atq; ab experte rationis natura: ac iterum non aliò pertrahi uehementius, atq; ad id quod rationi consentaneum sit, experiemur. Veruntamen aliud aliq uidetur consentaneum, uel non consen-

e

taneum,

*Vide Eras-
mū in pro-
uerbio: In-
dignus qui
matellam
porrigat.*

*Agrippi-
nus.
Florus.*

taneum, quemadmodum etiam bonum & malum, uti-
le item & inutile: ut hanc ob causam institutionis ac di-
sciplinæ uel præcipuè indigere uideamur, qua imbuti,
quid deceat, quid non, cognoscentes, iudiciū illud re-
bus singulis (in quibus uersamur) quoad consentaneū
sit, adhibere queamus. Proinde decentis ac indecentis
operis iudiciū describitur nō modò rerū quæ extra nos
sunt, & quibus utimur, momentis, uerum etiā suę perso-
næ respectu quisq; id pōderat. Videbitur equidem cui-
piam conuenire ac consentaneū esse, tenere matulā: ei
nimium qui eò respiciat, ut si nō teneat, plagas metuat,
& uictum non habeat: sin autē teneat, nihil patiatur a-
sperum, aut triste. Idipsum uerò alij cuipiam tam intole-
randum uidebitur, ut nō solum ipse præbere matulam,
sed ne inspicere quidem præbitorē ac ferre possit. Quòd
si ex me sciscitare, utrum porrigere matulam an nō de-
beas: assentiar equidem tibi, si à te pluris fiat cibum acci-
pere quàm nō accipere, ac tundi uerberibus maiorem
censes esse ignominiam. Quare si talibus opinionebus
tuas actiones metiris, abi & præbeto. Attamen consen-
taneū illud nō existimo ego: quare te ipsum ad cōsiliū
hoc non etiā me, adhibebis. Tu etenim es, qui te ipsum
quanti facias, optimè noris, & quanti te addicere uelis:
alij enim pro alijs sese uenditant. Quocirca Agrippi-
nus, secum cogitanti Floro, utrū ad spectacula Neronis
ei esset descendendum, & si quid usus esset suppeditan-
dum: autor fuit ut descenderet. sciscitante porro Floro,
quare ipse etiā nō descenderet: respondit, Quoniam id
cōsiliij ego nō capio. Nam qui semel in huiusmodi re-
bus cogitationē suam defixerit, ac in his quæ sunt extra
se plurimū momenti opinione & suffragio suo ponit, si-
milis est his qui suā ipsorū faciem obliuiscuntur. Quid,
inquiunt, me rogas, mors optabiliōrne sit, an uita: ita
sentio, ut uitam putem esse potiorē, nec puto dolorem
præstare

præstare uoluptati. At nisi Tragœdis operâ meâ præstitero, capite plectar. Abi ergo, & naua illis operâ tuam: ego certè Tragicis ludis interesse nō uolo. Quî aut̃ istud fiat, interrogas? Quia uidelicet tu temetipsum censes si-
lum quoddam esse ex multis illis, quibus contexta est toga. Ergo quidnam, aut in quo tibi est elaborandum? nempe ut in id incumbas, quò possis aliorū hominū esse similis: quemadmodum unum filium præ alio nihil habet eximij. Verū ego id ago ut sim purpura, quæ in prætexta non multa affuit: illustre quiddam, splendūq; ac quod alijs ornamentum decoremq; cōciliet. Quid ergo mihi præcipis, ut me similem exhibeam multis: hac enim ratione quî possem esse purpura? Ac idipsum Priscus quoq; Heluīdus intellexit, & ita sentiens se talem quoq; præstitit. Etenim Vespasianus cum per nuncium monuisset, ne ingrederetur senatum: respondit, In tua est potestate ut me moueas ordine senatorio. Quousq; tandem igitur me ingredi oportebit? Ingredere sanè, sed os contine. Non roga sententiā: & tacebo. At oportet me rogare sententiā. Ergo decebit, ut quod iustum & æquum mihi uideatur, respondeam. Si dixeris, interficiam te. Num aliquando me immortalē esse dixi: si interfeceris, tu tuum, ego meum præstabo. Tuum erit occidere, meum uerò occumbere fortiter: tuum est agere in exilium, meum egredi sine mœstitia ac ægritudine animi. At Priscus cum esset unus, quid profecit? quid prodest purpura affuta togæ: nunquid aliud præstat, quàm ut ei sit ornamento, quia purpura? Sic Priscus etiā alijs tanquā insigne exemplum proponitur, atq; inter multos effulget insignis. Alius fuit quidā, cui Cēsar turbulento illo rerū statu, ne senatū ingrederetur cū dixisset: Gratias, inquit, habeo tibi, quòd mihi peperceris. Hunc quidem ut interdicto arceret senatu, nihil fuit opus: propterea quòd sciret, affu-

*Scenicis
quàm fuerit
addictus
Nero, apud
Tacitum
reperies.*

*Priscus Hel-
uīdus.*

turum se ipso in confesso tanquam testaceum uas, aut dicturum ad arbitrium Cæsaris: & plura etiam additurum quæ ipse proposuisset. Haud longè secus res habet & ratio Athletæ cuiusdam, cui omnino, nisi pateretur sibi amputari uirilia, moriendum erat: ad quem frater accedens (philosophus is erat) sic eum est allocutus: Agè frater, quid facies? præcidemusne partem illam, ut iterum deinde in palæstra uersari possimus? Renuit: ac perstans in sententia, diem suum obiit. Quærente deinde quodam, quo istud more & instituto fecisset: utrum ut Athletæ, an tanquam philosophus? respondit, ut uir in Olympiis fama celebratus, in hiscæ certaminibus exercitatus, atque in hac palæstra uersatus, non autem iuxta batum oleo plenum duntaxat unctus. Alius proinde quidam fuit, qui se, quo minus iugularetur, non recusaturum diceret, si modo absq; ceruice uiuere posset. Tale illud est cuique personæ congruens decorum: tantaq; eius uis & efficacia apud eos, qui assuefacti à seipsis, in deliberationibus asserre possunt quod ipsos deceat. Agè Epictete, tonde capillos, siquidem es philosophus. Nolo inquam tondi. At amputabo tibi ceruicem. Siquidem melius tibi erit, non impedio quo minus istud facias. Sed quærat fortasse quispiam, quomodo suæ personæ quisque decorum percipiet, aut exploratum habebit? Vnde quæso est, quod taurus, inuadente leone, solus absq; monitore sentit se instructum, seq; ipsum propugnatorem offert pro armentis? Nonne perspicuum est, simul ut nactus sit apparatus illum quo possit propulsare uim, non deesse etiam sensum istius possessionis? Proinde quiuis etiam nostrum conscius sibi erit, quemadmodum ad uiuendum sit instructus. Non enim taurus subito fit, nec derepentè existit uir generosus: sed rebus oportet difficilibus exerceri, præparari etiam, ac non temerè & inconsultò

ferri

Athletæ fortitudo.

Decorum cuiusque personæ.

ferri, proflientem ad ea quæ ad se nihil pertinent.

Duntaxat cogita ô homo, quanti uelis addicere tuû in deligendis rebus arbitrium. Hac cogitatione si nihil aliud, id certè consequere, ut ipsum nō paruo diuendas. Eximium uerò si quid est, & magnificum: id alijs congruet magis, Socrati nimirum ac similibus. Sed quî fit, ut non multi aut pleriq; tales efficiamur, quum simus natura habiles: præsertim quum equi fiant omnes celeres, & canes omnes sagaces? Cum sim tardo ingenio, etiam ne desistam ab hac exercitatione? Nequaquã. Epictetus melior Socrate non est: si non sit, deterior tamen non est, quod mihi satis est. Non enim si Milo esse non possum, ideo corporis omnem abijciam curam: nec si Croesus nō fiam, ideo acquirendi studium omne deponam: nec si ad summa perueniendi, spes nulla uobis appareat, ea re omnis exercitatio meditatioq; relinquenda.

*Est aliquò
prodire te-
nus, &c.*

*Quonam pacto hac opinione imbutus aliquis, Deum uidelicet
esse patrem hominum, in omnibus deinde studijs
uerfetur.* C A P. III.

SI quis huic opinioni ex animo, atq; ita ut ipsius præstantia postulat, assentiretur, nimirum nos procreatos à Deo quodam insigni naturæ principatu, ac præterea Deum patrem esse deorum atq; hominum: haud dubiè nihil humile aut abiectum de seipso cogitaturus esset. Quòd si Cæsar te adoptaret, supercilium tuum nemo sanè ferret. Si ergo Dei te filium agnoscis, non te efferes? At istud nos non facimus iam: propterea quòd duo hæc in ortu nostro confusa sunt & coagmentata, corpus scilicet, quo cōmunicamus cum animalibus reliquis, & ratio atq; intelligentia, qua cōuenit nobis cum Dijs. Quare nōnulli, & maxima quidem pars, ad mortiferam illam atq; infœlicem cognationem naturæ propensiores sunt: quidam uerò, & perpauci, sese ad diuinam & beatam illam adiungunt cognationem naturæ.

e 3 Cùm

Cum porrò sit necesse quemlibet re qualibet sic uti, pro eo ut de ea senserit, pauci nimirum illi qui se natos censent ad fidem, ad pudorem, ad cautionem prudenter utendi uisis, de seipsis nihil scilicet cogitant humile aut abiectum. Plurimi uerò illi cōtrā faciunt. Quis, inquiunt, tandem mihi uideor? Certè misellus homuncio, & caro infelix, & reuera misera. At melius etiam quiddam habes carne: quare misso illo, & neglecto, carni duntaxat es deditus? Ob huius societatem declinantes à meliore natura quidam, lupis similes efficiuntur, dum sumus perfidi, & insidiosi, & ad nocendum parati: alij leonibus, quia feri, immanes, ac truculēti: maxima uerò pars uulpeculæ sumus, aut si quid aliud in animalibus promonstroso habetur. Etiam ne aliud quiddam est maledicus aut maleuolus homo, quàm uulpes, aut si quid ea est uel ignobilius, uel contemptius? Circumspicite itaq; & curate, ne quando huiusmodi calamitatibus obnoxios fieri uos accidat.

De profectu. C A P. II II.

IS proficere dicendus, qui institutus à philosophis, didicit appetitionem esse bonorum, declinationem uerò malorum: ac præterea, quòd tranquillitas uacuitasq; affectuum aliter non contingat hominī, quàm si ipsius appetitum nihil unquam frustretur, fugiendo autem & declinando in malum non incidat. Præterea, qui ratione appetitionis omnia præsidia uiuendi à seipso expectet, & supra omnia se effert, declinationem uerò ad ea duntaxat adhibeat quæ sub delectum & arbitrium cadunt. Si quid enim declinauerit eorū quæ sub delectum nostrum non cadunt, haud eum fugit certè, quia ita incidere aliquando possit, ut uitare non liceat aliqua cautione oblatū periculum, quo necesse sit (si uirtutem arbitretur esse talem declinationē) calamitosum & miserum existere. Quòd si hoc de se promittit uirtus, se nimirum

mirum conciliatricem esse felicitatis, affectuum expul-
tricem, tranquillitatis animorum procuratricem, nonne
profectus ad eam sic referendus est omnis, ut ad ea quæ
iam dixi singula sit accommodandus? Nam quocumq;
nos perfectio alicuius rei prorsus adduxerit, eius pro-
gressu etiam & appropinquatione definiri æquum est
profectum. Proinde quæ sit ut uirtutem id esse, quod di-
xi, fateamur: profectum uerò in alijs quæramus, atque
ostentemus? Quodnam opus uirtutis? tranquillitas. Quis
uerò profecisse dicendus? Qui multos Chrysippi libros
euoluerit? At uirtus non est, ut liquet, perlegisse Chry-
sippi commentaria. Nam si sit, absq; cōtrouersia uerum
& concedendum erit, profectum nihil aliud esse quàm
multa Chrysippi scripta intelligere, sed nunc cōfessi su-
mus, aliò nos respicere definienda uirtute, & aliò dum
definimus progressionem in ea, nempe profectum. Is,
inquit, iam potest sine interprete assequi Chrysippum.
Rectè igitur, ô homo, profecisse eum dicis: sed quonam
profectus? Quid illudis ei, quare eum abducis ab animad-
uersione & sensu suorum malorum? Non uis ostende-
re opus uirtutis, ut discat qua ratione ei sit proficiendū?
Profectū igitur, ô miser, quæras illic, ubi occupatus esse
debes. Sed in quonam debes esse occupatus? In prose-
quendo & fugiendo: ut uidelicet ne frustrere, & ne cir-
cunueniari, ut appetendo & refugiendo peccato careas.
Primi sunt illi primi, inquam, loci, quibus ex necessita-
te est insistendum. Quando autem tremens et lugens id
agis ut ne quod in malum incidas, certè non est ut te ar-
bitrere proficere. Tu itaque tuum mihi ostende profe-
ctum. Perinde autem facis, ac si Athletam compellans,
petam ab eo ut humeros suos mihi ostendat: is uerò nō
humeros, sed halteras proferat in medium. Considera,
tu quidem & halteres præstò sunt, ego autē industriam
& opus spectare cupiebam, In manus sume de appetitu
uolumentum,

uolumē, & considera quomodo ipsum euoluerim. Mā-
 cipiū, nō illud quāro, sed quemadmodum te geras in
 prosequendis & fugiendis rebus, appetendis respuen-
 disq̃, ut sis deditus, ut te accōmodes ac pares ad res ob-
 eundas, conuenientēne naturæ, an ab eius præscripto
 dissentiens. Si conuenienter, declara istud mihi, & fate-
 bor ego te profecisse: sin uerò discrepas, abi, & non mo-
 dō interpret sis librorum, sed etiam ipse cōscribe si libet
 talia. At quem inde percipies fructū? An nescis totum
 librum quinq̃ emi numulis? Igitur ne in alio opus ue-
 strum, & in alio profectum collocetis. Sed quānam in
 re est profectus? in ea nimirū, ut quispiam desistens ab
 externis, sese totum reuocet ad iudiciū & delectū re-
 rum, in eoq̃ occupatus sit & elaboret, ut cōsentientem
 animum naturæ obtineat, excelsū, liberū, qui à nullo
 prohiberi aut impediri possit, constantē & fidelē, uere-
 cundum. Præterea qui didicit, cognouitq̃ ea quę sua in
 potestate nō sunt, si quis ea aut cupidē desideret, aut re-
 fugiat, eū nec cōstantem nec liberū esse posse, sed in his
 rebus fluctuantē simul uariē iactari, ac modō his modō
 alijs affectibus agitatum exardescere. Quin etiam idem
 obnoxium sese his exhibebit, quorū ope ista uel acqui-
 runtur, uel quo minus ad nos perueniant impediuntur.
 Proinde qui profecit, mane ē lecto surgens, officiosa e-
 tiam illa obseruat & custodit: siquidem lauat ut uir bo-
 nus & integer, item comedit ut uerecundus, ac quauis
 re oblata tanquam materiā nactus aliquā, præcipua illa
 exercet uirtutis munera. Nam ut cursor currendo, &
 cantor canendo, sic qui proficit ueritate rerum exerce-
 tur. Idem si aliorum se conferat & quasi peregrinetur,
 non temerē quicquam facit. Si se studijs ac libris addi-
 xerit, in eo quoque genere strenuē elaborat, quasi qua-
 dam peregrinatione suscepta. Quinetiam iubeo, inde
 domum se recipiat, nec domestica negligat, propterea
 quod

quòd & hæc ipsius quædam sit peregrinatio. Si procuratio nulla sit, restat ut hoc mediteris, quo nimirum pacto detrahas uitę luctus & lamentationes, & ne subinde in hanc uocem erumpas, Heu mihi, & me miserū: nè succumbas uel afflictæ uel prorsus aduersæ fortunæ, & cōsideres quid mors sit, quid fuga, quid carcer, quid cicuta: ut nimirū detētus carcere efferre istud possit, O amice Crito, si dijs ita uisum est, fiat sanè. Ac nō illas efferrat uoces: Miser ego, confectus senio, ad hæc tempora canos meos reseruauī. A quo ista dicuntur? Credo putabitis illum esse ignobilem quēdam & abiectum, a quo hæc dici sit cōsentaneum. Nonne Priamus sic loquitur? & præterea quot reges ita loqui solent? Nam quid aliud Tragedia est, quàm representatio (numeris comprehensa ac uersibus) affectuum? quibus admirantur homines quæ sunt extra se. Quòd si decipi est, id addiscere, quòd nimirū externa (quæ uoluntate nostra gubernari non possint) ad nos nihil pertineant: non respuo sanè hanc imposturam, qua placidè & sedatè possim uitam transigere. Sed uos quo animo sitis cogitate: quid autem uobis prodest Chrysippus? Ut noris, aiunt, hæc falsa esse, non autem illa quibus paratur tranquillitas, & perturbationum uacuitas, Sume libros, & intelliges uera & consentanea esse nature, quibus sedantur affectus. O felicitatem ingentem, o præclarum benefactorem eum qui nobis demonstrauit uiam. Equidem templa, & aras Triptolemo undiq; mortales extruxerunt, quòd ab agrestī ad mitiorem uictum cultūque corporis humaniorem traduxerit. Ei porro qui ueritatē in uita indagauit atque illustrauit, eamq; uniuersos edocuit homines, non tam ad uiuendum quàm bene uiuendum accommodatam: quis unquam uestrū aram dedicauit, aut fanum struxit, aut effigiem posuit? aut quis pro beneficio tanto se supplicem exhibuit deo? Num quia ui-

f rium

*Sunt uerba
Socratis apud
Platonem in Cri-
tone.*

Tragedia.

*Chrysippus
Triptole-
mo diuinis
honoribus
dignior.*

tium aut tritici utilitatem percepimus à Deo, ei sacrificamus: quòd uero tantum in animis hominū produxerit fructum, quo nobis ueritatē patefecit foelicitatis nostrae, pro tanto beneficio gratos nos non exhibebimus Deo:

Ad Academicos.

C A P. V.

SI quis (inquit) disputando se opponit impendio perspicuis, contra illum afferre rationes non est facile, quibus diuersum ei persuadeat. Verum id usuuenit nec propter ingenij facultatē eius qui contradicit, ut perspicuis fidem nullam habeat, nec propter imbecillitatem eius cui contradicit docet ijs assentiendum esse. Proinde defectione reiectioneque euentium rationū si quis quodammodo saxeus fiat, quonā pacto aduersum eum uti aliquis ratione poterit? De cætero autem concretionis istius in saxeum stuporem duæ sunt species, una, quādo mens lapidescit: altera, quando uis illa animi saxeae efficitur, quæ rebus agendis gerendisque uacat. Prior est, quā rigido sensu stupidus quispiam, nō annuit euentibus: posterior, quum à pugnantibus se quispiam nō abstinet. Plerique corporeorū amissionem sensuum perhorrescimus, adeoque omni studio prouidemus ne mortifero alicui malo occurramus. Atqui animus ne suū amittat sensum, ac uita ne sua priuet, perinde solliciti haud sumus. Et quod ad animam quidem attinet, per Iouē, sic res est comparata, ut si quis sit tam obtusa acie mētis, ut assequi intelligendo nihil possit, nihil complecti memoria, non bene ipsum habere existimemus: quòd si officiosa animæ industria pudorque omnis, prauitate emoriantur, nihilominus ipsam adhuc ualidam uiribusque suis uegetam arbitramur. Percipisne te euigilasse? Negato. Quippe ne in somno quidem, quādo me uigilasse per somnium offertur, pro explorato & percepto habere possum, me uigilare. Nihil ergo discrepant uigilantium uisa, ab his quæ obuersant dormientibus: Iam nihil causæ amplius apparet,

apparet, cur disputando tecum agam. Sed quínam ita affecto, aut qualis adhibendus ignis, aut quónam ferro dilaniandus, ut sentiat esse se expertem sensus, ac mortuum? Nihil sentiens, simulat tamen se sentire; quo deterior etiam est reuera mortuo, dissidium enim intra se non percipit, & quàm malè habeat non cognoscit, reuera mortuus, nec mouetur, nec proficit in miseria. Mutilatus amputata uiuit uerecundia, & studio mancus re-
ctitudinis, intelligendi tamen nihilominus non est or-
batus facultate: quæ tamen rite culta non sit, sed agre-
stis, immanis, & fera. Hæc ego appellem animæ uim &
facultatem? Absit, Nisi libet effœminatissimis etiam
cinædis uim & robur tribuere, quo quicquid in men-
tem uenerit, pro libidine sua & dicere & facere solent.

De Prouidentia.

CAP. VI.

EX quauis re condita in hoc mundo, facile est lau-
dibus celebrare prouidentiam, si quis duo hæc in
semetipso habeat, facultatem nimirum cōtemplatricem
eorum quæ sunt data cuique, & præterea gratitudinem
à se exhibendi. Si utraque non præstò sint, eueniet sanè
ut ab illo non perspiciatur in rebus exhibitis grata com-
municatio omnium. Ab hoc autè etiam si animaduerta-
tur, gratitudo nihilominus exhibeatur nulla. Si colores
Deus effecisset, sensum percipiendi eos nulli animali
concedens, quis quæso horum esset usus? Ac rursus, si
cernèdi sensum largiretur, res uerò coloratas nullas ex-
hiberet, quibus affici posset ac pelli acies, quid quæso
prodesset? Non tantillum profectò. Deniq; ambo hæc
machinatus, nisi luminis interuentu hæc ambo copulase-
set, ne sic quidem usum haberent aliquem. Quis ergo
componit hæc inter se, & unde est compago illa qua gla-
dius aptatur atque inditur uaginæ, ac rursus uagina gla-
dium astringit? Nullus ne huius compositionis opifex?
Profectò ex apparatu ipso operum solerti & artificioso

pronunciare solemus, effectorem esse artificem aliquē, nec temerē & casu euenisse ista. Ergo horum quiduis suum nobis declarat artificem: aspectabilia uerò illa in mundo corpora, inspectiones etiam & oculis lumen undiq; offusum, opificem suum non testabuntur? Quid dicam de sexu masculino, itemq; foemineo, utriusque etiam ad conueniendum desiderio, præterea ut sexuum illorum facta sint discrimina partibus corporis præstantissimum usum habentibus, nunc etiam his non est perspicuum, esse opificem aliquem? At hæc quidem ita sunt comparata. Rationis uerò ac intelligentiæ nostræ hæc est natura et indoles, ut per se ipsa rebus sensum pellentibus applicari nō possit, nec species huiusmodi imprimi in ea queant, sed ex his sensu quidem antea comprehēsis decerpimus aliquid, & detrahimus item, quin etiam adiicimus interdum quid, & cōponimus, adminiculo sensilium ratiocinantem, & per Iouem, ex uno in aliud digredimur per intelligentiam representatis rebus. An hæc quidem satis non sunt quibusdam, ut moueantur atq; instigentur, quo minus deserant opificem? uel exponant saltem nobis, quid sit tandem, cuius fabricatione omnia ista efficiantur: uel quemadmodum fieri possit, ut admiranda hæc & artificiosa temerē casuq; efficiantur? Sed num in solis nobis admiratio hæc locum habet? Multa sanē in nobis sunt admirabilia, quæ ppter mentem lōgē maximo sunt usui. Haud pauca cōmunia nobis & brutis reperies: sed num assequi uel attendere possunt his quæ fiunt, expertia rationis bruta? Nequaquā. Aliud enim est sensuū usus, et aliud attentio. Brutis quidem opus fuit Deo tanquam utentibus phantasia & uis rerum, nobis uerò ut attendentibus, & animaduertentibus usum. Quocirca his satis est si bibere atq; edere, præterea quiescere & procreare sobolē possint, aut si quæ sunt alia quæ pro sua natura singula queūt exequi. At nobis,

At nobis, quibus tributa est uis & facultas attendendi, satis illa non faciunt. Nam nisi certo præscripto atq; ordine, item conuenienter cuiusq; naturæ ac conformationi omnia peragamus, haud ad finem nobis destinatum perueniemus. Nam quorum conformationes discrepant, eorundē quoq; opera & fines differunt. Quod ergo cunq; ita conformatum à natura est, ut rebus tantum utatur; earū usum si consequi possit, nihil certè amplius requirat. Cuius uerò facultati utendi rebus adiuncta etiam est attentio, huic si defuerit decorum & cōsentaneum, ad finem suum aspirabit nunquam. Sed cuiusnam usui quoduis illorum inseruit? Quædam nimirum ut ipsis uesteamur, nonnulla ut agriculturæ inseruiant, alia uerò ut suppeditent nobis caseum, aliaq; alijs usibus sunt destinata. Quid autem prodest his usibus adhibere attentionem animi uisis se applicantem ritè, & hæc omnia dijudicare uolentem? Deus quidam introduxit in mundum hominem, ut inspectorem operum suorum; ac non cognitorem solum, uerumetiam interpretem. Quare turpe est homini, si inde incipiat, & eodē destinat, ubi cætera solent ratione destituta. Magis enim cōuenit inde incipere, in eo autem desinere quousq; natura nos nostra euexit atq; produxit. Sed natura tanquam ad fastigiū quoddam adduxit hominem, quo nimium res contemplaretur, eisq; attenderet, cōuenienterq; maturæ uitam traduceret. Ergo date operam ne contingat uos harum rerum nihil animaduertentes mortem oppetere. Quæ uerò dementia est, ad Olympiā proficisci uos ut Phidiæ opus spectetis, & si quis ante obitum non uiderit pro infortunato semetipsum reputare: illud uerò quod ante oculos est, & quò peregrinando non est necesse peruenire, sed omnibus uitæ actionibus occurrat, pro neglecto habere, contemplationisq; & cognitionis eius nulla cupiditate moueri? Etiam non sentitis, neq;

Obiectio.

qui sitis, neque gratia cuius conditi: neque quid illud sit, gratia cuius facultatem contemplandi obtinetis? At enim quæ lic in uita geruntur, aspera sunt & ardua. Num in Olympijs spectandis nullæ occurrunt molestiæ: nonne æstuat, in angustum cogimini, non commodè lauat, aspersio nibus madescitis, tumultu & clamoribus alijsque molestijs uos affici contingit? Verum, ut opinor, his omnibus antepōitis præstantiam spectaculi, cuius respectu sustinetis & fertis omnia. Agè uerò, num facultates non accepistis, quibus omnē fortunam sustineatis? magnitudinem & robur animi non accepistis, quibus perferatis fortuita, num tolerantia uobis non est concessa? Quod si ita est, quid mihi magnanimo asserre sollicitudinis possunt fortuita? Quid est quod me extrā me ponere, aut perturbare possit? aut quid nam uidebitur graue & molestum? Etiamne huius facultatis mihi concessæ usu, rebus oblati abstinebo, ac his quæ mihi accidunt dolebo ac plorabo? Videtur certè. Muccus, inquis, effluit mihi ē naribus. Quare manus habeas cogita, o mācipium, nonne ut emungas? Nec est absurdum, si quis in mundo existimet esse muccos: quos quāto melius est detergere, quā queri? Quidnam quæso esset Hercules, nisi tantus leo extitisset, & hydra, & ceruus, & sus, præterea iniusti quidam homines ac immanes, quos ille expulit, ac terras repurgauit? Quid nisi hæc extitissent, efficere potuisset? Nihil aliud opinor, quæ stragulis inuolutus dormisset. Ac primū uoluptati & ocio deditus dormiendo, in Hercule illum non euasisset. At quid profuit ei uirtus tanta? Num uerò alius potuit esse usus lacertorum ac roboris ipsius, tam tolerantis item & generosi animi, si non ipsum huiusmodi pericula & quasi materia uirtutis excitassent atque exercuissent? Ergo ista apparabis & conquire, ac leonem in regionem ipsius introduces, nec nō aprū, & hydram? Quidni insanum istud

istud sit, & stultum? Alioquin si sint & inueniantur casus, operæ precium nimirum in his quoddam est, ad declarandum & ad exercendum Herculem. Eodem sensu tu quoque imbutus, considera vires tuas, quas habes, easque respiciens dic: Age nunc ô Iupiter, si fuerit ita tibi uisum, casibus dubiis me obijce. Nam ex te habeo apparatus mihi concessum, & occasiones condecorandi me ipsum, si rebus affligar aduersis. An consentaneum illud non est? Ergo desides confidete, partim nequid eueniat mali pertimescentes: partim impendentibus atque opprimentibus ærumnis flentes, ac lamentantes, ingemiscentesque terite tempus: deinde incusate Deos. Etiamne aliud commitari huic desidiæ potest, aut potius impietatis? Quamquam Deus non modò facultatem hanc largitus est uobis, qua sustinere omnes casus acerbos ualeamus excelsis ac infractis animis: uerùm etiam, quod erat boni regis ac patris, ipsius ueritatis facultatē hanc solutam, nulla necessitate implicitam, ac nulla ex parte impeditam concessit, totamque nostra ut in potestate esset annuit: imò uerò ne sibi quidem ut cogeret potestatem aliquam reliquit, uel prohibendo uel impediendo eam. Hæc igitur habentes & libera, & soluta, & omnino uestra, non eis uti tamen uultis? nec animaduertitis, quæ & à quo illa acceperitis: sed sedetis lugentes, ac ingemiscentes? Nonnulli quidem ita ex cæcati sunt animo, ut contueri largitorem non queant: alij uerò, propter socordiam in querelas & accusationes aduersus Deum erumpunt. Cæterum quòd insita tibi sit indoles, ac te natura instruxerit ad magnitudinem animi & fortitudinem, demonstro. Tu uerò, si libet, ostende mihi, quam habeas ansam uel causam aut irascendi, aut accusandi Deum.

Quam utilitatem afferat cognitio redarguentium ex hypotheticarum
rationum, ac similium. CAP. VII.

DOctrina præceptorum illorū quibus de nostra sententia

tentia depellimur, & posito aliquo deinde astruimus nostrum propositum, item quibus interrogando assensum eius quo cum disputamus, elicimus, similesq; si quæ sunt in ratiocinando solertia, quam uim habeant ad uitam rectè instituendam, perpauci sanè intelligunt. Nam in omnibus institutis rationibus hoc quærimus, ut tranquillè bonus & honestus uir sese ex rerum agendarum multiplici cogitatione expedire, ac in ea, prout decet, promptè uersari possit. Itaque fateantur necesse est, uel non congressurum respondendo interrogandoq; studiosum uirtutis: uel si det se disputationibus, haud curaturum ne hoc à se temerè & fortuitò respondendo interrogandoq; munus peragatur. Quòd si horū neutrum concedendum putent, necesse est fateantur, cognosci oportere locos illos quibus instructi simus ad exequendum munus interrogandi & respondendi. Sed quid de se promittit studiosus? Nimirum se rationibus suis adhibere uera, detrahare falsa, in ambiguis sustinere assensum. Num satis est solū istud discere? Satis est, inquiunt. Etiāne uolenti ac cupienti in monetæ usu non hallucinari, satis est duntaxat istud audire hortantem, ut probatæ monetæ denarios tantū accipiat, adulterinæ uerò reiiciat? Certè satis non est. Quid ergo huic monitioni oportet adijcere? Num uerò quid aliud, q̃ facultatem, qua possit cognoscere & discernere denarios probos ab adulterinis. Quapropter in pensitandis quoq; rationibus simplex præceptum illud nō satisfacit, sed omnino solertem æstimatorem earum effici conueniet, ut quid intersit inter uerum, falsumq;, & ambiguum, ritè discernat. Si hæc teneas, quidnam præterea ut animaduertas aliud tibi præcipiet? Nempe ut approbes consecraria illa, quæ ex rite positis & cōcessis abs te concluduntur. Agè uerò præceptorūne satis est, ut id præstare possis? Non profectò: sed addiscere oportet, quæ, quibus,

aut

aut quomodo, sint consequentia. Item, quādo unum sit uni consecrarium: item, quando ex multis simul iunctis aliquid concludi possit. Nōne istud etiā adhibere necesse est eum, qui scienter in disputationibus uersari cupiat, quibus cum ipse demonstrare aliquid, tum alium demonstrantem intelligere ualeat, ac nequando à captiosis sophistarum argumentis in errorē adducatur uelit praeuere? Ex quo concludendum nobis, doctrinā, quæ tradit de connectendis rationibus, earumq; obligationum modis & figuris, utiliter ut in ea nos exerceamus proponi. At interdum accidit, ut concessis propositis ueris existentibus, falsum sit quod cōcluditur. Quid ergo tum mihi faciendum? num assentiendum falso? sed quid id facere possum? An potius parum consideratē me concessisse aliquid fatebor? sed ne istud quidem liberum mihi est & solutum, quum non sit in concessis. An cōtendam, ista non concludi propter posita & concessa? At ne illud quidem in datis numeratur. Quid ergo in his agendum? Nōne ut satis non est obligatum fuisse, ad conuincendum ut pro debitore habeatur quipiam, sed necesse est esse & permanere adhuc obnoxium debito, ac nodum dissoluisse ipsum: Ita satis non est, ut necesse sit alicui conclusionem approbare cōcessis præmissis, sed in primis acquiescere oportet positis rationibus: deinde firmis & immotis ad extremum usq; disputationis (eo quo concessæ sunt modo permanentibus) omnino necesse est nobis ab his non discedere, & quod ex his cōsequatur approbare simul cum antecedētibus. Quod si ab antecedentibus sumptis ac positis desistamus, profectō si quid ex his concluditur deinde, istud nec nobis, nec secundū nos cōcluditur. Quapropter rebus his ita cōparatis, uim enunciatorū, quæ ad probandū assumuntur, prius addiscere oportet: deinde, quemadmodū cōtingat mutare alicuius in disputationibus sententiā,

Obignorā
tiam enim
artis indo-
cti ad metā
(ut loquū-
tur scholæ)
perducun-
tur.

ac redarguere, uidelicet interrogādo, respōdendoq; uel colligēdo, uel quocūq; tandē alio modo aduersaria arripientē argumēta, aliū uerbis refellere, ac de priore sentētia deijcere, qua solertia usus quispiā perturbare inertes, qui consequentiū ordinē nō intelligūt, possit. Discenda porrō cur ista sunt: ut nimirū hoc loco nō contra quā debeat, nec temere, nec confuse cum alijs disputādo uersetur. Atq; id ipsum in hypothēsis ac hypotheticis rationibus etiā custodiendū. Interdū enim necesse est, postulato cuipiā posito, reliqua ei tanquā fundamēto superstruere. Ergo uel in uniuersum, uel ex parte est cōcedenda hypothēsis: & si ex parte, quānam ex parte, considerandū. Sed quānā de re circūspectos nos disputādo conuenit esse: ut nimirū intelligamus, quid nos debeat. Proinde cōcesso & dato quopiā, constantē in eo est persistendū, an etiā aliquando desistendū: Certē cōsecraria approbāda, & pugnātia repudiāda: Quidnī? Sed est qui dicat, se posse hypothēsi data possibili, adducere ad concessionē absurdū. Cū eo certe nihil cōmunicabit prudens, abhorrebitq; ab eius collatione ac cōmunicatione sermonis prorsus. Attamē est præterea quidam alius, qui uti rationib; disputandī cōmodē possit, sitq; respōdendo et interrogando acutus, quiq; se falli et decipi facillē nō patiatur. Huic nimirum prudēs se cōmittet, ac cum illo cōferet. At interim id nō curabit, ut ne temerē, ne insipienter, ne incōstanter in disputationib; oberret: Si nō istud curet, quānam erit is, quē ipsum uideri uolumus? Verūtamen absq; eiusmodi etiā exercitatione & apparatu doctrinæ id custodire potest quispiā, qd ordo rationū postulat. Id nimirū nobis demōstrent, & ostendāt, ut cōcedamus iplis huiusmodi p̄cepta nō cōuenire aut cōgruere institutis ac rationibus studiosi hominis. Quousq; tandē desides, ac ignaui, socordesq; sumus: & excusationes ad defugiēdos labores querimus, nec euigilamus

Syllogismi
ex hypo-
thesi.

Nō enim is
erit diale-
cticus, sed
cōtentiosus
& sophi-
sta.

gilamus ut consentientē habeamus rationē? At est qui dicat, num in his si halluciner, parricidiū admiserō? Mancipium, alicubine pater hoc in loco sese obtulit, ut eum occideres? Vis scire quid peccatū cōmiseris? Illud nimirū (cuius te reū agit præsens iste locus) peccasti. Ita memini me Rufo quoque occurrisse, reprehendenti aliquando me, quod omissum aliquid in syllogismo non animaduertissem: Non, inquit, propterea Capitolium est a me dirutū. Quid, inquit, mancipiū dicis? num quod in argumento defuit, Capitolium est? Num censēs duntaxat peccatū esse Capitolium incēdere, patrē occidere? Quādo autē frustra quis ac temerē suis uti uilis, ac rationes rerū uidere non potest, nec demonstrationib. aut captiosis argumētis iudiciū adhibere ualeat, nec internoscere quid intersit inter id quod per se & non per se diciū esse interrogando & respondendo, nū hęc inquit pro peccatis non numerabimus?

Quod uires & facultates non bene institutis non sint salutare. CAP. VIII.

Quot modis permutari possunt idem significantes orationes (Dialectici appellant æquipollentes) totidē modis species etiā argumētōrū et Enthymematū in disputationib. uariare possumus. Eius rei istud habito exemplū: Si mutuō accepisti, & non reddidisti, debes mihi adhuc argentū. Non mutuō accepisti, nec reddidisti, itaque non debes etiā mihi argentū. Huiusmodi permutationū neminē esse magis gnarū par est, quā philosophū. Enthymema enim imperfectus cum sit syllogismus, constat eum qui perfecti syllogismi uim habeat cognitā, eundē optimē etiā cogniturū imperfectū, Quid causæ porro est, quod nec ipsi nos, nec nobiscū alios hac in cognitione exercemus? Hęc est, quod in hęc exercitationem quāuis operā non impendamus, nec ego uos ab informatione morū ad alia traducam studia: nihilo tamē magis ad summā uirtutis perfectionem cōtendimus, aut in ea

proficimus. Si præterea id quoque negotij sibi quispiam asciscat, quid expectandū erit? præsertim si quis non solum in necessarijs se occupari patiat, sed præterea etiā ansam arripiat opinionis cuiusdam & arrogantiae nō vulgaris. Illustris enim est facultas illa probandi & plausibiliter differendi, præcipuē si confirmata sit exercitatione, adeoque ornatū quēdam uerborū adiunxerit. Quinetiam uniuersi generis (non accommodati uidelicet ad certas cōtrouersias) tractandi facultas, non tutō traditur infirmiorib. ingenijs, ac malē institutis: propterea quod hac scientia nimis sese efferunt, & uana ambitione turgidi fiunt. Etenim haud ullis uerbis persuaseris adolescētī in his artib. egregiē eruditō, ut his artibus ipse se opinetur debere esse ornamēto, ac nō ut ab ipsis ornet, expectare. Nōne suasiones huiusmodi nostras cōculcans, elatus nobis atque inflatus obambulat, uel attingi se molestē ferēs, dum subinde cōmemorat, quib. pro derelicto habitis, ad quæ animū suum applicarit? Quid ergo Plato, nōne philosophus erat? Quid Hippocrates, nōne medicus? Sed uides quomodo loquatur Hippocrates, nōne pro eo ut medicum decet? Quid ergo misces studia, ac confundis, propterea quod sæpe in eisdem cōcurrunt? Itaque si Plato pulcher & robustus fuit, num etiā me id ut consequar sedentē elaborare oportebit, nempe ut efficiat uel pulcher uel robustus, tanquā si requiratur istud ad philosophiam? At quotus quisque philosophus simul & pulcher & philosophus fuit? Quid est quod nō sentis aut animaduertis rectē, gratia nimirū cuius homines fiunt philosophi, & quibus causis aliarū rerū fiant participes? En ego philosophus si essem, (cum sim claudus) num propterea uos etiā claudos effici oportebit? Quid ergo, num facultates aspernor illas? Nequaquā: nam ne uidendī quidem. Sed ex me si quæras, quod bonum sit hominis: haud aliud tibi quod dicam habuero, quā

quàm quodam modo se habens arbitrium & delectus rerum, uisa oblata subsequens ritè.

*Quoniam pacto à contemplatione cognationis quæ est nobis cum Deo, rebus cæteris se quispiam accommo-
dare debeat.* CAP. IX.

SI uera hæc sunt quæ de cognatione Dei & hominū disputantur à philosophis, ecquidnam aliud mortalibus relinquitur, quàm id quod Socratem dixisse ferūt, ut nimirum interrogāti unde sint oriundi, nequaquam se Corinthios aut Athenienses, sed mundanos esse respondeant? Quæ causa porrò est quòd te Atheniensem prædicas esse, ac nō potius in angulo ortum illo, in quo primū nascens corpusculum tuum sit proiectum? An fortasse id causæ subest, quòd nimirum à nobiliore loco & continente nō modò angulum istum, sed uniuersam quoq; domū ac totam stirpem maiorem qua es procreatus, patriæ appellationē arripis? Inde nimirum Corinthium te, aut Atheniensem nominas. Quicumq; igitur intelligentia assecutus est gubernationem mundi, eamq; cognouit esse maximam, præstantissimam, capacissimamq; fabricam, coagmentatam ex hominibus & Deo, à quo nimirū profecta sint primordia ac semina non solum ea quibus pater meus me procreauit, & patrem auus, uerū etiam in res omnes è terra nascentes, ac præcipuè in ratione prædita, quòd nimirum hæc sola communicare possint cum Deo commercio intelligentiæ connexa: his, inquā, causis permotus quispiam, non meritò se mundanum nominet? Quidni etiam filium Dei? Deinde quidnam in rebus humanis & casibus ei formidandum occurret? Si quis attingat propinquitatem Cæsarem, aut alium quempiam potentiorum Romæ, satis ad tutò uiuendum, & ut ne despiciatur, præsidij habebit, nec sibi ab aliquo timebit. Deum uerò quum habeamus cōditorem, & patrem, & curatorem, is nos tri-

Præceptor
est uera ra-
tio atq;
ὁπρὸς τὸν θεόν.

stitia & metu non liberabit. Vnde, inquit, me sustentabo, cum nihil habeam? Quæro ego, quomodo serui, quomodo fugitiui, qua re cōfidentes, suos deserant dominos? Num agris, num mancipiis, aut uasis argenteis? Nulla certè re alia, quàm semetipsis confisi. His tamen alimenta non deficiunt. Ergo philosophum decebit spem ponere alijs in rebus, eisq; sic acquiescentē peregrè proficisci, ac nō sui ipsius præsertim curam suscipere? Esseq; ipsis animalibus brutis deteriolem, timidioremq; quorum nullum est quod non seipso sit contentū, suoq; non potiatur alimento, & non cum alijs cognatis sibi, ac secundum suam naturam uiuat? Ego sic statuo, oportere seniorelem aliquem assidere hic, non qui istud negotium susciperet admonendi uos, nequid abiectum cogitatis, aut nequid humile aut ignobile sermonibus uestris efferatis inter uos colloquentes; sed nequi in uos incidunt adolescentes, qui cognationem, quæ nobis est cum dijs, intelligentes, ac præterea nos uinculis quibusdam corporis scilicet & eorum quæ corporis causa possidentur, nec non quæ ad hæc conseruanda nobis sunt necessaria re familiari custodienda, & quasi adminicula sunt ad uitam hanc degendam, districtos animaduertentes, tanquam pondera quædam molesta & inutilia abijcere conantur, ut nimirum ad suos reuertī queant cognatos. Illud equidem certamen decertare præceptorē ac doctorem (si quis erat) uestrū oportuit. Vos autem ad me sic accedere decuisset: ut diceretis, Epicūte, nos amplius corpusculo huic astricci uiuere nolumus, ipsum uidelicet cibo & potu reficientes, & quiete recreantes, & subinde repurgantes, gratia cuius etiā necesse sit nos huc atque illuc uagari. Nōne inter hæc siue fiant siue non fiant nihil magnopere interest; nec mors est mala ducenda? Eodem accedit, quod cognatio nobis est cum Deo: inde enim profecti sumus, Permite nobis, ut eodem reuertamur,

uertamur, unde discessimus. Concede ut his liberemur uinculis, quibus alligati astringimur ac prægrauamur. Hic sunt latrones, fures, tribunalia, uiolenti principes, quos uocant tyrannos, qui se existimant habere in nos potestatem propter corpusculum illud, eiusque possessiunculam. dimitte nos, ostendemus his quod nullam in nos potestatem habeant. Idem uero doceat me sic uobis respondere: Vos cum sitis homines, Deo attendite: quando is significarit, ac liberauerit uos hac seruitute, tum ad ipsum discedite: in præsentia uero patientes estote, hunc locum, in quo quemque uestrum constituit incolentes. Perbreue enim tempus est istius habitationis, nec difficile his qui sic animo sunt affecti. Nam qui tyrannus, aut qui fur, aut quæ tribunalia his sunt pertimescenda, qui pro nihilo ducunt corpus, eiusque possessiones? Manete, & temerè ne discedatis. Ita sanè hortari bonæ indolis adolescentes debebat præceptor aliquis. Sed modo quid accidit? Mortuus est qui uos docet, quin etiam uos mortui estis. Quum uos hodie ad saturitatem comederitis, sederitis flentes de crastino solliciti cibo. Mancipium: si consequeris illum, habebis utique: si nullum obtinueris, discedes, patefacta erit ianua, quid luges? lachrymis quare relinquis locum? quod studium adulationis incessit? quam obrem alius alij inuidebit? quare opulentos admirabere? aut eos qui multum possunt quantumuis robustos & iracundos? Quid nobis isti facient? an quæ possunt, facere non permittemus his? quæ uero nobis curæ sunt, in his efficacia eorum nulla est. Ecquis nam in talem hominem sibi usurpabit imperium? Qualem in his se præstitit Socrates? num alium, quam eum conuenit cui persuasum est se esse Deorum cognatum? Quando, ait, istud à me cõtenditis, dixeritisque, Hac cõtitione te dimittemus, si deinceps ab huiusmodi disputationibus te abstineas, quibus hactenus fuisti usus, ac non incularis

culcaris eas adolescentibus & grādiōribus natu: respon-
 debo certē, admodū ridiculos uos esse, qui ita sentiatīs,
 si ab aliquo uestro imperatore locum & ordinem serua-
 re sim iussus, eum omnino mihi seruandū & custodien-
 dum putetis, ac antē millies oppetēdam mortem quā-
 m eum deseram: eum autem quem Deus mihi locum at-
 tribuerit, officiumq; descripserit, iusseritis deferendum
 esse. Talis reuera est homo propinquus deorum. Sed
 nos tanquam uentres, tanquam intestina, & pudenda
 si essemus, de nobis ipsis deliberamus: quoniam time-
 mus, quoniam cupiditatibus flagramus, eosq; quorum
 ope hāc adipiscimur adulamur, eosdemq; pertimesci-
 mus. Quidam me rogauit ut sua causa Romam mitte-
 rem literas, uidebatur is plerisque afflictus, cū prius
 esset honoratus & diues. Postea omnibus spoliatus re-
 bus isthic uitam egit. Suppliciter egi causam scriptis li-
 teris: quibus ille lectis, reddidit mihi eas, inquit: Vo-
 lebam ego ut me iuuares, & non uti commiserareris,
 quum malo nullo implicer. Sic me Rufus tentare sole-
 bat, his alloquens uerbis: Hāc & hāc tibi exhibebun-
 tur ab herō. me uerō respondente, quod sint humana:
 Quid ergo, inquit, ad dandum hortor illum, quum à te
 ista possis accipere? Reuera enim quod à seipso quis
 piam habet, ab alio si accipiat, inutile erit & superuaca-
 neum. Ego quidem à meipso quum habeam magnum
 & generosum animum, utrum à te agrum, argentum,
 uel dominatum accipiam? Nequaquam. Absit ut mea-
 rum opum tam sim ignarus, ut eas nullo sensu percipiā.
 Nam si quis formidolosus est & abiectus, pro illo quid
 faciendum aliud, quā scribendæ literæ tanquam pro
 mortuo quodam, in hanc sententiā: Beneficium mihi
 exhibe in istius cadauere, aut sextario sanguinis. Nam
 reuera cadauer is est, & sextarius sanguinis, ac præterea
 nihil. Si quid enim aliud esset, animaduertisset utiq; uni
 ab alio

ab alio aduersam fortunam ac miseriam nō provenire.

Ad eos qui Romæ ut dignitate potiantur aliqua, student.

CAPVT X.

SI tantum operæ in studijs nostris poneremus, quantum maiores natu Romæ in suis occupationibus ponunt, fortasse proficeremus & nos aliquid. Noui quendam ego senioreme annona præfectū Romæ, quum huc se recepisset ex fuga, Deū immortalem, qualia mihi de superiore uita sua exposuit, & quæadmodum deinceps esset uitam acturus ostendit: Reuersum etenim se nihil aliud per reliquam uitam curaturū, quàm ut in ocio possit & tranquillitate uiuere. Quantulum, inquit, mihi superest uitæ? Respondi ego, istud ipsum nequaquam facturū: sed simulac subodoratus tantum esset Romam, fore ut omnium illorum obliuiscatur. Quod si in aulam aditus ei non præcludatur, etiam gauisurum, ac gratias acturū Deo. Si me reperies, inquit, Epictete uel unum pedem in aula ponentem, permitto tibi ut quicquid uoles de me existimes. Nunc quid fecerit, uide. Priusquam ueniret Romam, occurrerunt ei quidam à Cæsare afferentes literas: quas accipiens, omnium promissorum oblitus est. Reliquo enim omni tempore non desuit unū negotium aliū accumulare. Ac perquam uelim coram ei sermones in reditu habitos in memoriā redigere, ac insuper addere, me multo uatē esse elegantiorrem quàm ipse sit. Num uerò dico ego, ociosum animal esse debere? Absit. At quid est quod in actu rerum nos non uersamur? Etenim quum primū luceſcit, parumper mecum ipse commentor ac delibero quæ nam mihi sint legenda. Deinde rursus mecū, quid mihi curæ esse patior quemadmodum iste legat: Primum est ut me deam quieti, & sim sedatus. Verūtamen quidnam simile habent nostra negotia cum illorum occupationibus? Si cōsideraueritis quid isti agāt, haud uos latebit. Ecquid-

h n am

nam aliud quam totum diem subducunt rationes, simul quærunt & cōsultant de annonā, de agello, deq̃ talium rerum incrementis: Num interest nihil, accipere à quodam codicillum de re aliqua interpellantem, atq̃ in hāc sententiam te hortantem, ut uidelicet des operam quo mihi copia fiat annonam auerendi: an uerò admonentem, ut ex Chrysisippo discas quæ sit istius mundi administratio, & in eo quemadmodum locatum sit animal particeps rationis: nec nō ut te ipsum cognoscas, & qui sis contemplare, & cuiusmodi tuum sit bonum, itemq̃ malum? Num hæc sunt illis similia, pariq̃ studio exequenda? an eadē est turpitudine, siue hæc siue illa pro neglectis habeas? Quid ergo soli nos curis uacui sumusne, & stertimus? Nequaquam. Imò multo magis uos, & in primis uos quidem o adolescentes. Quandoquidem grandiores natu quum ludentes uidemus uos iuuenes, inuitamur ipsi etiam cupiditate quadam uobiscum coludendi. Ego uerò si expergefatos promptosq̃ ad studia cernerem uos, multo certè ad nauandam simul operam alacrior utique essem.

De amore quo afficitur aliquis erga suos, Græci γιδασοφρίαν appellant. C A P. XI.

QUODAM ad ipsum ueniente qui magistratum gerebat, quū percontatus illum esset uarijs de rebus, præterea num liberi etiam & uxor ei essent, quæsiuit, quo annuente, etiā illud sciscitatus est, ut rebus istis uteretur? satis calamitosè, respōdit. At is, quomodo (inquit) illud accidit? quippe uxores cum ducant, & liberis creandis dent operā mortales, non ut sint miseri, sed potius ut beati. At ego, inquit, multis excrucior ærumnis propter liberos. Nuper enim filia cū in morbum incidisset, ac uideretur mihi periclitari de uita, ferre non potui, nec adesse egrotanti, sed fugiens aliò me contuli, donec denūciaret, mihi quidam meliuscule habere ipsam. Quid,

Quid, inquam, tibi uidetur? num rectè te fecisse censes?
 Respōdit: Videor mihi secundum naturam. At istud si
 mihi persuaferis, quamobrè existimes factum tuum cō-
 sentaneū esse naturæ: mox ego probabo tibi, quicquid
 fiat secundum naturā, id rectè fieri. Quia id pleriq; faci-
 mus patres, ait, & quia plerūq; sic afficimur. Non repu-
 gno, inquā, quin ista fiant: sed de quo ambigis, illud est,
 num rectè istud fiat. Alioqui enim si eò respicias, panos
 etiam & hulcera oportebit pro bono quodam corporis
 numerare, quādoquidem saepe oboriuntur: & omnino
 peccatum omne secundum naturam pronuciare, quod
 nimirū propemodum omnes aut maxima pars pecca-
 mus. Ergo id mihi monstres, quemadmodum à natura
 hæc insint. Non possum, inquit: quin tu potius id mihi
 ostendas, non esse hæc naturæ cōsentanea, adeoq; non
 rectè ista fieri. Tum ille: Si quæstio nobis esset de albo
 & nigro instituta, quodnā, ea disceptanda, iudicij nostri
 instrumentū adhiberemus? Visum, respondit. Si de cali-
 dis & frigidis, duris item & mollibus, quodnam? Tactū,
 Quandoquidem de his quæ secundum naturā, ac de his
 quæ rectè aut uitiose fieri dicuntur disputamus, quale his
 internoscendis instrumentum iudicij nostri accommoda-
 bimus? Nescio, inquit. Sensus porro penes quæ sit fa-
 cultas discernendi colores, item odores, nec non etiā sa-
 pores, ignorare fortasse nō magni sit periculi ac damni:
 sed ignorare quo sensu discernenda sint bona à malis, &
 quæ cōtra naturam sunt hominis ab ijs quæ sunt secun-
 dum naturā, parū me obesse censes? Imò uerò maius
 damnū non esse arbitror. Age, inquam, dic mihi. Num
 omnia quæ uidentur quibuslibet pulchra & decetia, re-
 ctè se etiam habeant? Etenim & Iudæis, & Syris, & Ae-
 gyptijs, & Romanis, fieri potest ut omnia sua, quæ ad ui-
 ctum pertinent, rectè instituta uideantur. Sed quī istud
 consentaneum sit? Necessè enim est, ut opinor, si rectè

habeant Aegyptiorum, aliorum oportere uideri praua: aut si Iudæorū bene sint constituta, perperam se habere quorumuis aliorū. Quidni? Vbicunq; porro ignorantia, ibidem quoq; inscitia, & rerū quoq; necessariarum imperitia: Assensus est. Tu itaque cum sic sentias, in reliquum tempus aliud nihil curabis, nec alij rei incumbeas, quā ut perdiscas cuiusmodi sit instrumentū percipiendi eas res quæ nobis secundum naturam conueniunt, eo'que fretus discernas singulas res tibi oblatas. Cæterum quod ad præsentem disputationem pertinet, quod possum in re proposita te iuuabo. In situs à natura erga suos amor, mihi secundum naturā & honestus uidetur? Quidni? Vtrū uerò ille ipse amor à natura proficiscitur & honestus est, quod autem rationi est congruens non itidem? Nequaquam. Ergo inter se non pugnant, amor natius, & ratio recta? Nec mihi uidetur. Nōne si pugnent, si unū secundum naturā sit, alterum necessario naturæ fore aduersum? Annuīt. Ergo si quid tale repertum fuerit quod simul & amore illo & recta ratione sit præditum, cōfidenter affirmabimus & rectū & honestum ipsum esse? Sic esto, inquit. Proinde deferre oppressū morbo puerulum, ac inde discedere, quod recta ratione careant, ne tu quidem opinor repugnabis. Restat ut, amorine factum illud sit ascribendum, cōsideremus. Contemplabimur istud hoc modo. Quæro utrum tu cū paterno amore in puerum afficerē, rectē feceris in fugam te cōijciens, ac deferens ipsum? Nōne mater etiam charitate illam naturalī complectebatur? Equidē fateor. Quare matris quoq; erat, ut eam discedens relinqueret: an istud non conueniebat? Non. An nutrix nō afficiebatur? ardentē certē amabat? Itaq; nec ipsam par fuit adesse, sed destituere? Nequaquam.

Quid, Pædagogus num affectu illo carebat? Vtique & is adamabat, Ergo et hunc desertorem abire decebat,
ac solum

ac solum destitutumq; relinqui puerum propter multitudinem amoris, quo cum uos illum complectebamini, tum hi quarum curæ erat commissus. An in manibus nec diligentium ipsum, nec magnopere curantium mori conueniebat? Nequaquam. Haud enim illud par esset & consentaneum. Simul illud etiam considera, quod se decere quispiam arbitratur præstatione insiti amoris, idem concedendum alijs non est, ita se amare profitentibus? Absurdum sanè. Responde porro, num tu si ægrotares, uellēsne sic aduersus te affici propinquos, ac quosuis alios, præterea etiam liberos & uxorem, ut dimitterere solus, & omni præsidio destitutus? Nequaquam. Optaresne sic te à tuis diligi, ut propter exuperantiam amoris te desererent solum, morbo affectum? An potius rebus sic comparatis, malles ad hūc modum diligi ab inimicis (siquidem amor huiusmodi ullus esse potest) quò nimirum desertus ab ipsis, uiueres? Quæ cum ita se habeant, concludendum, factum illud tuum plenum amoris & officij non fuisse. Præterea, nihilne erat quo commouebare, & quod te impelleret ad desertionem pueri? Fuisse enim aliquid necesse est. Id uerò ipsum tale extitit incitamentum, quale ferūt in quodam fuisse Romæ, quum equestri certamine depugnās, obnubi sibi caput iuberet: ac casu quodam adeptus uictoriam, hac animi defectione laborauit, ut ei spongijs admotis succurrere necesse esset, quibus recrearetur deficiens. At quĩnam fuit iste stimulus? Eius accurata exquisitio in præsentia suscipi à nobis nequit: sed satis est persuaderi nobis (siquidem uera sunt quæ disputant philosophi) extra nos stimulum rerum agendarum esse nō oportere, sed eandem atq; unam causam esse qua incitemur uel ad suscipiendum uel omittendū aliquid, item ad dicendum uel tacendum, ut nos efferamus uel ut nos contrahamus, ut fugiamus aut ut prosequamur, Nempe hæc quæ utrisq;

*Iudiciū à ui
sis formatū,
causa est a
ctionū. Sed
ratio pro-
nūciare de
iis debet,
non libido.*

*gymnasia lati-
ni appellāt
panos.*

nobis oblata causa, tibi quidem fuit ut me conuenires, ac sedens me audires: mihi uerò, ut hæc audienti tibi exponerem. Cuiusmodi uerò illa est? Num alia quàm hæc, qua uisum est nobis ita faciendum esse? Quod si aliud fuisset uisum, aliudne quàm quod uideretur egissemus? Itaq; Achilli quoq; mœstitiæ fuit hæc causa, non mors Patrocli (cū sit qui interitu sui sodalis non sic animo afficiatur) sed propter opinionē lugebat. Quæ tibi quoque ipsi causa extitit, cur fugeres: quod si māsisse, haud alia certē fuisset manendi, quàm opinio. Et quod nunc Romam es reuersus, in causa est opinio: & quando aliter constitueris, nōne discedes rursus? In uniuersum, nec mors, nec fuga, nec dolor, deniq; res alia nulla, ut uel faciamus uel omittamus aliquid in causa est, sed opinionēs & consilia nostra duntaxat nos incitant. Ac quiescisne his quæ dico, annon? Assentior. Proinde cuiusmodi causæ sunt singulis administrandis rebus, talia quoq; sunt euenta. Ergo si quid rectē à nobis non fiat, accusare deinceps aliud nihil debemus quàm opinionem, qua patratū à nobis aliquid est. Hanc euellere atq; abscindere maiore studio conandum, quàm aut panos, aut apostemata ex corpore. Nec aliam causam rectefactorum putabimus esse. Quocirca nec seruū posthac in causa fuisse dicemus, nec uicinū, nec uxorem, nec liberos, ut nobis aliquid eueniret mali: siquidem persuasum id nobis sit, non nisi pro opinione nostra, ac nisi uideantur, suscipi à nobis solere. Caterū ut uideatur nobis, uel non uideatur, in nobis est positum, & non in rebus externis. Assensus est. Hodierno igitur die incipientes, nihil consideremus aliud, nec perquiramus quale quidq; sit, aut quomodo comparatum: nec agrum, nec famulitium, nec equos, aut canes, sed tantū respiciamus opinionēs nostras. Perquā sanē istud opto, inquit. Sentis itaq; tibi ex usu esse ut fias scholasticus: nempe tale animal,

animal, quod
templari,
potest. Id
re non a

De di-
fferen-
tiis
procu-
rans
pro-
uide-
re
res
null-
rum
procu-
tamen
ad
la. Quin-
tic
alloqu-
me
comm-
sententia
dis
sunt
si
sunt,
&
tane
hab-
tibus,
si
uem,
in
m
test.
Vniu-
uir,
suam
rum
guber-
legi
ciuita-
propo-
situs
ita
cogite-
Deos.
Ite
ac-
quies-
ca-
enim
liber-
tia,
&
que
tia
qua
dan-
libertas
iur-

nimal, quod irrideatur ab omnibus: siquid uoles contemplari, cuiusmodi opinionibus præditum esse te oporteat. Id ipsum non unius horæ aut diei esse opus, late-
rete non arbitror.

Et hodie ir-
ridetur ab
omnibus
scholastica
uita & phi-
losophica.

De æquitate animi.

CAP. XII.

DE dijs quidem disputant, nō esse omnino numen
asserentes. Alij esse quidem, sed ociosum & nihil
procurans, nihilq; prospiciens. Tertij sunt, qui esse &
prouidere, sed magna duntaxat & cœlestia, terrenas ue-
rō res nullas. Quarti, qui & terrenarum & cœlestium re-
rum procurationem penes ipsum dicunt, communiter
tamen ad omnia pertinentē, & non priuatim ad singu-
la. Quinti (ex quorum numero Vlysses est, & Socrates)
sic alloquuntur numen: Haud te latebo, etiam quando
me commouero. In primis itaq; necesse est, sigillatim
sententias illas ponderare, an sint consentaneæ. Ergo si
dij sunt nulli, quare pro fine haberetur sequi Deos? aut
si sunt, & nihil procurant, ne istud quidem pro consen-
taneo habendum. Quinetiam existentibus & procuran-
tibus, si nihil inde redundet etiā in mortales, ac per Io-
uem, in memetipsum etiam, ne id quidem probari po-
test. Vniuersa hæc secum considerans bonus & integer
uir, suam sententiam & uolūtatem subiicit omnium re-
rum gubernatori, quemadmodum boni ciues obediunt
legi ciuitatis. Qui porro se exhibet instituendum, hoc
proposito se conferet ad disciplinam, ut nimirum secum
ita cogitet: Quomodo sequar ego omnibus in rebus
Deos? Item, diuinę administrationi qua æquitate animi
acquiescam? Quæ ratio erit acquirendæ libertatis? Et-
enim liber est, cui eueniunt omnia ex animi sui senten-
tia, & quem prohibere nemo possit. Vtrum demen-
tia quædam est libertas? Nequaquam. Insania enim &
libertas iungi nequeunt. At ego (propter libertatem)
uolo

Nā (ut ait
Cormel. Ta
citus) falso
libertatis
uocabulum
obditur
ab ijs, qui
p.riuatim
degeneres,
in publicū
exitiosi ni-
hil nisi per
discordiam
habent. Hi-
storia Augu-
stæ li. ii.

uolo mihi pro eo ut uisa sunt omnia euenire, quæcunq;
tandem uideantur. Furis, desipis: an nescis pulchrum
quiddam & eximium esse libertatem? Cæterum pro re
nata ac inconsultò uelle aliquid, & quæ sic decreueris,
operam dare ut fiant, sæpenumero accidit ut non modò
honestæ sint, sed interdum etiam omnium turpissi-
ma. At grammatico in studio quid facimus? Volo, ut li-
bet mihi, nomen Dionis scribere: Non certè, quoniam
doceor uelle id ipsum ut oportet scribere. Quid in Mu-
sica sit? Haud aliter. Quid in uniuersum in omnibus
quibus adhibetur ars & sciētia, fieri solet? Quòd si secus
accideret, nullius precij esset scire aliquid, siquidem sin-
gulorum hominum uoluntatibus accommodari posset.
In eo itaq; quod maximi momenti est, & in quo prin-
cipatus est libertatis, id permittendū, ut quocūq; modo
uelis aliquid pro libertate habeatur? Nequaquam. Sed
erudiri, id est discere singulis rebus hanc adhibere uolun-
tatem, pro eo ut fieri eas oportet. At quo pacto fiunt? Eo
quo disposuit is qui eas in ordinem redegit. Proinde sic
digessit effectus rerum opifex, ut esset nimirū hyems &
æstas, item fertilitas & sterilitas, præterea uirtus ut esset
& improbitas: omniaq; huiusmodi contrariè repugnan-
tia, propter cohærentiam Vniuersi. Cuius porro no-
strum tribuit corpus, partesq; corporis, præterea fortu-
nas etiam, & eos quibus cum nobis aliquid esset nego-
tij. Istius ordinis memores, disciplinæ nos dare debe-
mus, ut ne alieni simus ab his initijs doctrinæ (nam his
melius nobis datum est nihil) sed quum res nostræ sic
sint comparatæ, ac sese ita habeant, pro habilitate earum
uoluntates nostras occurrentibus ipsis accommoda-
mus. Num potest fieri ut nos subducamus ab homini-
bus? Haud potest. Cum his uiuentes, possumusne alios
efficere quàm sint? Quis istud nobis permittet? Quid
ergo reliquum est, aut quidnam excogitabimus, ut ipsis
sicuti

sic uti ualeamus, ut quamuis pro tua libidine faciant omnia, nihilominus nos geramus pro eo ut naturæ rerū est cōsentaneum: Tu impatiens es, & morosus. Quum solus fueris, solitudinem nominas: si cum multis, insidiosos & latrones appellas. Iratus es parentibus, liberis, fratribus, uicinis. At oportebat contrā, si solus esses, id ipsum tranquillitatem appellare & libertatem, & similem te dijs reputare. Inter multos uersantem, multitudinem non appellare turbam, aut tumultum & molestiam seu fastidium: sed festum ac celebrem conuentum, omniāq; ad hunc modum æquo animo interpretari. Cuiusmodi igitur pœna infligenda est his, qui præsensibus casibus æquitate animi non acquiescunt: Iniquo fert animo quispiā se solum esse: in solitudine uiuat. Iniquius fert suos parentes: sit improbus filius, & dolorem capiat inde. Abhorret alicuius animus à liberis: sis nequam pater. Conijce ipsum in carcerē, quo iam tenetur nimirū: quia uidelicet illic sua sponte ac uolens nō includit. Nā ubi quis inuitus detinetur, ibi carcer ipsius est. Quocirca Socrates in carcere non erat inclusus: uolens enim illic fuit. Iniquo feramur ne animo, crure mutilatum me esse: Mancipium, an propter unum crus mundum accusas: ac non potius uniuersitati rerum istud adnumerabis: atq; ab ea te non remouebis, gaudensq; cedes largitori Deo: indignè feres ac impatienter ea quæ constituta sunt à Ioue: quam ipse cum Parcīs præsensibus ac definito curriculo uoluentibus ac definientibus natiuitatis tuæ sortem descripsit: Nescisne, quantula sis pars uniuersi: siquidem corpus respexeris. Nam quod pertinet ad animum, nec inferior nec minor es dijs. Etenim magnitudo mentis nec longitudine nec altitudine aestimatur, sed opinionibus. Abnuisne in his tuum ponere bonum, secundum quæ deorum es similis: Miser, inquis, ego sum, sortitus talem patrem ac matrem. Potes

Sic Plato
ait, Deum
fortuna &
occasione
adhibitis
administra-
re omnia.

statemne tibi quisquā fecit, cum primū nascereris, eligendi, ac sic dicendi: Ille huic matrimonio copuletur, & hac hora congregiantur ut nascar ego: Non concessum id tibi fuit. Nam prius tuos fuisse oportuit parentes, ac postea te nasci. At ex cuiusmodi? Quales nimirū illi contigerant tibi. Quæ cū ita se habeant, nihil ne ad ea sustinenda præsidij tibi datum est? Nōne miser & calamitosus esses, si sensum oculorū (quem usum habet ignorans) sic possideres, ut oblati coloribus eum occluderes. Simile est, quod nescis in te esse magnum & infractum ad sufferenda omnia animum: quo nomine quis te non arbitretur multo miseriorem, ac magis calamitosum? Offeruntur tibi, in quibus uis præstanda erat, huius facultatis: tu uerō præsertim eam euertis, quādo apertam & prospicientem illam habere oportebat. Quin potius dijs gratias agis, quod te eminentiorem his faciunt, quæ in tua potestate esse noluerunt: ac duntaxat horum rationem reddere te uoluerunt, quæ præstare tu posses. Causam dicere de parentibus, de fratribus, de corpore, fortunis, morte, uita, non est necesse. Sed quid est de quo te rationem reddere uoluit Deus? Nempe de eo quod tu præstare potes te solo, ut uidelicet usus sis rerum uisis oblatarum. Etiamne asciscis tibi illa quæ ad te dum causam tuam dicis, nihil pertinent? Quippe id est, sibi ipsi negotium facessere.

Quemadmodum omnibus in rebus erga deos pietas præstari possit. CAP. XIII.

Interrogante quodam, qua ratione uescēs etiam Dijs placere posset? Si iustē inquit, & gratē, æquabiliter, continenter, modestē comederis: id ipsum nōne etiā est dijs placentem cibum capere? Quod si calidam te postulante, puer uel non auscultaŕit, uel audiens tepidiorem porrexerit, aut si domi non inueniatur, non propterea excandueris iraq̃ rumparis, dijs istud ipsum gratum

gratū non esse censes? Quisquāne ferre ista patienter potest? Mancipium, recusas sustinere fratrem tuum, qui Iouem habet parentem, tanquam filius ex eadem stirpe generatus, & ex eodem de supernis satū. Proinde si huiusmodi excelsio in loco constitutus fueris, quamobrem tibi usurpabis tyrannidem? Non meministi qui sis, & quibus imperes? Nempe cognatis, itemq; fratribus naturalibus, necnon ijs qui prognati sunt à Ioue. At emptitiij mei sunt, ipsi uerò nullo me emerunt precio. Vides quò respicias? nempe in terram, in barathrum, in erumnosas istas leges mortuorum, deorum autem leges non consideras.

A' numine diuino omnia conspici.

CAPVT XIII.

Percontante quodam, quemadmodum persuaderi alicui possit, ut quicquid faceret, istud à Ioue conspici opinaretur. Nonne, inquit, omnium rerum una est & continens natura? Videtur, ait. Etiamne terrena corpora affici à coelestibus censes? Ita iudico. Vnde quòd sic rato ordine omnia fiunt quodam tãquam iussu Dei, ut cum præcipit stirpibus florere, floreat sanè, quando reuiescere, reuiescant, quando fructus proferre, eos proferant, quando maturescere, maturescant, quando deponere & abijcere folia, deponant & abijciant, atque in se involuta contracta q; stirpes ut conquiescant quum uoluerit, tum sanè à motu desistant quiescentes. Quid porrò causæ est, quòd incremento & decremento luminis Lunæ, item accessu & recessu Solis, tantæ mutationes & tam contrariæ tempestatum in his inferioribus excitantur? Etenim si folia, adeoq; corpora nostra sic deuincta sunt, huiusmodiq; cõtatione afficiuntur ab unuersitate rerum, multo id magis in animis nostris usu ueniet. At uerò animi similiter sunt nexi ac colligati ex Deo, quandoquidem particula i

Stoici naturam causam continentem appellant Deum.

plius sunt, & ex ipso delibati. Vtrum igitur nō omnem motum illorum tanquam domesticum, & cognatione quadam naturæ affinem, Deus exploratum habebit? Attamen de gubernatione diuina, præterea de singulis quæ diuinitus fiunt, quæq; humanitūs instituuntur ac gerunt, animo cōplecti potes, ac simul etiā ab innumerabiliū rerū sensu affici, rationes persequi, uel assentiendo, uel dissentiendo, uel sustinēdo & cohibendo assensum. A iam multis insuper ac uarijs rebus impressas formas animo tuo cōtinens ab eisdem cōmoueris ad similes rerum notitias, earū quæ prius in animo impressæ erant. Artes alias super alias, ac memoriam infinitarum rerum complecteris. Ergo Deus (mens infinita) nō potest omnia cōtueri, ac uniuersis præstō adesse: & quandam penes ipsum omnium rerum dispensationem habere. Illustrare potest sol tantā uniuersi amplitudinem, paululū uerò quid sui luminis expers relinquere, & admodū exile, si quis ipsum cōferat toti mundo, ac tantillū duntaxat quantum obiectu terræ differt, diē umbræ qua lumen excludi ipsius contingit. Ille uerò fabricator solis, atq; agitator (quum sit pars ipse quoq; sol exigua, si eum uniuerso Dei operi cōferas) percepta & explorata nōne habebit omnia? Verū respondebis, ego his simul uniuersis nō possem adesse. Quis est qui tuā uim similē Iouis dixerit? Quinetiā suū cuiq; curatorē Dæmonem (Larem appellāt latini) apposuit Deus, qui custos esset uigilantissimus, & quem latere nihil posset, aut fallere. Etenim cuiam aliq; aut meliori aut diligentiori quemq; nostrū cōmittere custodī potuisset? Quāobrem clausis ianuis ac ualuīs, quū in tenebris cōfederitis, nolite dicere uos solos esse. non enim estis, nō certē estis: sed Deus est intus, & uester demō nō abest. His equidē ad uidendū lumīne, & ad cognoscendū uestra opera nihil opus est, Enim uero par erat uos etiā Deo obstrictos esse iure iurando,

Angelos seu
Dæmonas
custodes esse
hominū,
Plato in E-
pinomide
ostendit.

iurādo, quemadmodum milites sunt Cēsari. At milites propter stipendiū iurāt, se Cēsaris salutē omnibus rebus anteferre. Vos tantis & tam eximijs affecti beneficijs non iurabitis, aut iurati nō prāstabitis: Ecquidnam uobis iurandum? Non rebellaturos unquam, aut incusatos, aut indignē laturos, ullam rem ab ipso uobis oblatam: necnon libenter facturos & perpeffuros, si ferat ita neceffitas, omnia.

Quid polliceatur philosophia.

CAP. XV.

PEtente quodam consilium, quī fratri suo persuaderet, ut tam morosus erga ipsum ac difficilis non esset: Istud philosophia, inquit, non profitetur, se posse nimirum rerum extra nos positarum compotes facere homines. Quōd si ita non sit, externam quandam in qua elaboret, obtinebit materiam. Etenim fabri materia, ligna sunt: statuarij, æs: itaq; artis excolentis uitam, materia est sua cuiusque uita. Quicquid ergo suum est fratri, id ut excolat, suæ quoq; est artis & industriæ. Quōd ad tuam pertinet artem, in numero ipse est externorū, ac similis agro, similis ualetudini prosperæ, ac honori, quorum nihil est quod nobis philosophia polliceatur. At in omnibus suscipiendis negocijs ut alterius cuiusdam mens consentaneē se cum rebus habeat, obseruare conor, ac præsertim fratris: in quo ipso iam occupor, quo nimirum modo efficere possim, ut tam implicabili animo in me non sit. Adduc eum mihi, & ei ipse ego dicam. Nam de iracundia ipsius quod apud te disseram, habeo nihil. Consultore porro dicente, quinetiam quæro illud quemadmodum (si is placari non patiatur sese) tamen commodissimē secundum naturam uti ualeam meipso. Nihil est, inquit, magnarum rerum, quōd derepentē fiat: quandoquidem ne botrus quidem, aut ficus, Quōd si nunc mihi dicas te cupere ficum, respon-

i 3 derem

*Iuuenalis,
Nemo repē
tē fuit tur-
pissimus:
Ergo ex cō
trario, nec
optimus.*

derem sanē, tempore quodam opus esse. Sine prius ut
floreat, postea fructum producat, & maturitatē deinde
consequatur, ad extremum ficus tandem conspiciatur.
Vna hora & subitō nō absoluitur. Mentis humanæ fru-
ctum tam breui tēporis curriculo, ac tam sine negotio
acquisitum speras? id uerò moneo ego, ne expectes.

De prouidentia.

C A P. X V I.

NE admirationi tibi sit, quòd alijs quidem animan-
tibus ad corporis usum omnia sunt exhibita, ac
non modò uictus & potus, sed & latibula, simul etiam
quòd nō indigent calceis, nec stragulis, nec ueste, qui-
bus rebus nos omnibus indigemus. Hæc enim cū nō
sua sint ipsorum causa generata, sed usui nostro inser-
uiant, ita nasci ut illarum quoque rerum indigerent, ex
usu non fuit. Deinde istud quæso considera, quale fu-
turum esset, si quòd ad has res pertinet, eas non solum
nobis, sed etiam ouibus procurare oporteret, nec non
asinis, ut & quibus uestiantur, & calceos inducant pe-
dibus, & quemadmodum uestantur ac bibant curan-
dum sit. At quemadmodum milites parati assunt im-
peratorī calceati, induti, armati (nam si circumeuntem
tribunum oporteret mille calceos inducere, & uestibus
amicire, quā molestum quæso esset & graue?) sic na-
tura apparauit hæc quæ usui nostro inseruierēt, ut essent
expedita, & nullam curam nostram requirerent. Hac
prouidentia fit, ut pulsio aliquis uniuersum gregem o-
uium bacillo deducat. At in huiusmodi beneficijs nos-
met minimè gratos exhibemus: & quod non tantun-
dem nostris rebus consulant, quantum nos eis curæ im-
pendimus, conquerimur coram Deo. At per Deos im-
mortales, nōne id unum satis esse potuit ad cognoscen-
dam prouidentiam Dei homini pudenti et grato: ne in-
terim memorem grandia illa, id scilicet ipsum, quum ex
pabulo nascitur lac, ex lacte caseus, ex pelle lana: quis
effecit

effecit aut excogitauit ista? Nemo, inquiunt. O' impudentiam & stuporem singularem. Age mittamus opera naturæ præcipua: ad minora hæc respiciamus, & quasi appendiculas maiorum operum. Quid barbæ pilis uilius? quin Deus his etiam usus est, quàm potuit, decentissimè. Vides ut his discreuerit speciem sexus uirilis à muliebri? Nónne cuiusq; nostrum natura eminus obtestatur, uir sum, sic me conuenias, sic mecum loquere, aliud ne quæras, inspice signa. At rursus in muliebri sexu, ut admiscuit aliquid tenerius ac mollius in uoce, sic etiam glabrum & leue effecit corpus. An res ita non habet, sed indiscriminatum satius fuit relinqui corpus, ac uoce duntaxat significare quempiam se esse uirum? An insigne illud pulchrum non est, aut scitum, aut uenerandum? Quanto elegantius illud est crista gallinæ, aut iuba promissæ leonis? Conueniens igitur fuit insignia Deorum tueri, & ea non abscere, & sexus discretos non confundere, quantum in ipsis erat. An pro ut dignitas rei postulat, hæc possunt oratione satis uel laudari, uel repræsentari? Num aliud quid oportebat nos (siquidem intelligentia in uobis est quædam) publicè & priuatim facere, quàm laudare ac celebrare numen, eiq; pro beneficijs in uos collatis gratias agere? Nónne & fodientes decet, & arantes, & comedentes, canere hymnum Deor? Magnus Deus, qui nobis instrumenta hæc quibus terrâ coleremus, exhibuit: magnus, qui nobis manus dedit, itè ut gula deglutire possemus, qui uentrem, qui incrementa corporis occulta, qui ut sopiti somno possemus spirare effecit. Pro his uniuersis laudare Deum decebat, ac præstantissimum diuinissimumq; hymnum accinere, confessionem hanc exprimentem, quòd nimirum dederit nobis facultatem assequentem hæc omnia, ac certa uia rationeq; ijs utentem. Quid igitur sit? Quandoquidem plures cæci estis, an

non

Barba de
cet philo-
sophum. ii

Hymnus
Deo canens
du.

non esse oportet aliquem isto munere fungentē, & pro omnibus debitam laudem Deo exhibentem? Etiam ne aliud ego præstare possum senex claudus, quàm celebrare Deum? Etenim si lusciniæ essem, facerem quod solent lusciniæ: si cygnus, cygni more canerem. Atqui compos sum rationis. Itaque hymno mihi celebrandus Deus: nam meū illud est officium, quod sanè præstabo, nec deferam ordinem hunc quoad eius possum: uosq; ut idem faciatis, atq; eadem incedatis uia, hortor.

Necessariam esse artem Logicam.

C A P. XVII.

Q Vandoquidem ratio alijs euoluendis atque explicandis adhibetur, haud ipsam perspicuitate uacare decebat. At quānam ratione alia intelligentia rerū plana erit & euidens? Enimuero aut ipsa à semet ipsa perspicuitatem habebit, aut ab alio eam consequetur quodam. Ergo aut ratio erit explanatrix rationis, aut ratione aliquid melius: quorum utrunq; absurdum est. Nam si ratio fuerit, ut euidens sit, aut habebit ex sese perspicuitatem, quare ea contenti erimus, nec aliud desiderabimus: aut ex alia declarabitur. Ergo hæc rursus ex alia, ac sic infinitè accumulabūtur rationes, si earum proprium sit alijs declarari. Attamen ut ei arti demus operam, nihilominus hortantur nos similia quædam. De his si quid uis audire, adhibe aures. Proinde autem tu si dixeris: si quid uerum aut falsum differendo proponatur, me non animaduertere, aut si quam protulero uocem ambiguam, admoneasq; ut distinguam, non æquo animo sum laturus, quin ipse potius istud tibi subijciā. At illos sic urgere solebat impensius. Hanc ob causam opinor nobis proponunt Logica, quemadmodum uidelicet ante mentionem frumentorum proponimus cognitionē mensuræ. Quòd si ergo prius exploratum de modio non habuerimus, aut si libra cognita prius non fuerit,

fuerit, quæ aut cuiusmodi sit, quæ mensurare, aut ponderare poterimus? Itaque in Logica arte etiam examen est aliarum rationum, quo reliquas nimirum addiscitis. Huic si operam non dederimus, exquisitæque eam non cognouerimus, num poterit fieri ut res ullas alias accurate cognoscamus? At quo modo fieri istud potest? Certè potest: etenim modius lignum est, & nullo fructu gratum. Veruntamen nihilominus mensurat frumenta. Sic Logica præcepta fructum exhibent nullum, de quibus nunc considerabimus. Quod si istud etiam quispiam dederit, contenti sanè erimus: nempe hæc esse, quibus discernantur & dijudicentur reliqua, et ut sic loquar, mensurantia, atque ordinantia. Quinam ista differit? Num ut Chrysippus, & Zenon, & Cleanthes, sic Antisthenes non sentit? Quis porro est ille qui scripsit, principium eruditionis esse intelligentiam uocabulorum? an Socrates hoc non dicit? de quo scribit Xenophon, quod disputationes inchoarit à definitione uocularum, qua intelligeretur quid quæque significarent. Ergo magnum est & admiratione dignum, Chrysippum intelligere, aut interpretari? Ecquis istud dicit? At quid tandem est quod admirari debeamus? Nosse instituta naturæ. Quid ergo est quod tu per teipsum possis assequi, & quidnam quod tibi ad intelligendum usui esse possit? Etenim si uerum est, omnes homines inuitos peccare: tu autem quid uerum sit didiceris, nimirum necesse erit propter sciētiam ut agas officiosè. Verum, ita me Deus amet, non intelligo quid uelit natura: quis ergo me istud docebit? Respondet, Chrysippus. Accedo igitur, & quid dicat inuestigo: is enim interpret est naturæ. Incipiens non assequor quid dicat, quæro interpretem. Agè, qui sensus sit interpretare nobis (uerbi gratia) latinè. Quantum superciliū quæso interpretis: an non maior erit Chrysippi arrogantia? Ita sanè: siquidē naturæ instituta duntaxat interpretetur, quæ

k

ipse

Sic Plato in

Protagora,

αὐτὴν γὰρ μόνον

ἴσι λαλῆναι τὰς

ῥήσεις, ἡπιστάμενος

ἐπὶ τῷ νόμῳ.

ipse tamen non assequatur intelligentia, nimirum multo erit interprete arrogatior. At uero ne Chrysippo quidē nobis est opus quia Chrysippus, sed ut percipiamus ea quæ naturæ sint propria. Neque uero ipsum propter se sacrificium requirimus, sed quo ualeamus futura, et ea quæ significantur à dijs, percipere. Neque uiscera propter se, sed ut quid his significetur certum sit, inspicimus. Coruum quoque & cornicem haud miratur quispiam, sed Deum qui his demonstrat aliquid. Accedo itaque ad horum omnium naturæque legum interpretem & aruspicem, petoque ut inspicat uiscera, & quid ea significant, declaret mihi. Hæc arripiciens ille, atque patefaciens, quod uolo explanat. Scito, inquit, homo, te habere arbitrium natura liberum, quod prohibere nemo possit, nemo uolenter impellere. Id in his nimirum uisceribus est descriptum. Ostendam id tibi primum eo loco, quo præsertim mihi assentieris. Num quis prohibere potest quo minus annuas uero? Nemo. Num cogere potest ut falsum animo tuo approbes? Nemo. Vides ergo quemadmodum hoc loco uoluntas & arbitrium tuum appareat liberum, ac nulla deuinctum necessitate, atque prorsus expeditum? Agere porro, num secus res est comparata in appetitu atque incitatione uoluntatis? Ecquid nam appetitum uincere potest? Alius appetitus certe. Inclinationem & propensionem quid impedit? Profecto inclinatio alia, & propensio. At inquit, si mihi mortis proposuerit metum, cogit me. profectio non quæ proponitur mors in causa est, sed quia uidetur tibi melius esse facere quiddam istorum quam mortem oppetere, quare tua opinio coegit te, id est uoluntas uicit uoluntatem. Proinde peculiaris hæc est nostri pars: quam nobis contribuit Deus opifex: quam si euellens à nobis hac natura efficeret, ut nil ab ipso, uel ab alio quopiam cogi posset aut impediri, profectio pro Deo non esset habendus: nec

dus: nec sanè eo, quo æquum erat, modo nos curaret.
 Huiusmodi, inquiunt, reperio in his sacris, hæc tibi
 significantur. Si uis, liber es. Si uis, nemini eris iratus,
 neminem accusabis. Omnia ex tui animi, itemq; Dei
 sententia euenient. Causa istius ergo responsi ad aru-
 spicem, eundemq; philosophum me confero: non quia
 ipse sit interpret talium rerum admirans ipsum, sed
 propter res, quas sua is interpretatione in medium
 affert.

Non exandescendum esse peccantibus.

CAPVT XVIII.

Siquidem uerum est quod dici à philosophis consue-
 uit, unum in uniuersis hominibus esse principium
 & assentiendi affectioni, quod in his est quæ esse dicun-
 tur, & recusationis affectionis, quod numeratur in non
 existentibus, & per Iouem, cohibitionis etiam & ex-
 pressionis affectus animi, quod est in incertis, quin e-
 tiam incitationis in affectum, quæ pertinet ad illa quæ
 mihi conducunt: fieri certè nequit, ut alio dijudicemus
 utile, & alio id ipsum desideremus: aut alio discernamus
 officium, & alio id ipsum appetamus. Enimuero com-
 pluribus irascimur. Fures (inquiunt) sunt, & clam ue-
 stimenta suffurantur. Sed quid tandem sibi uult dum sic
 inueuehitur in illos? Errore quodam falluntur in bo-
 nis ac malis rebus dijudicandis. Num ergo irasci illis
 conueniet magis, an uerò misereri. At errorem osten-
 de. Considera porrò qui possint desistere à pecca-
 tis. Quum nihil uident, haud aliquid eminentius ha-
 bent eo quod ipsis uideatur. Quare hunc prædonem,
 illumque adulterum pœnam dare tibi non oportebat?
 Nequaquam. At multo magis hunc qui oberrat &
 decipitur in rebus maximis: quique non oculis, qui-
 bus discernuntur alba à nigris, sit captus, sed animo,

Nam ut A-
 ristoteles
 ait, in appe-
 titualiquid
 instar est
 affirmatio-
 nis & nega-
 tionis.

cuius est boni malique discretio. Ita si sentias, quam in-
humanum sit, quod dicis, agnosces: ac perinde istud
dicti cognosces à me, atque si quis non perdere cæcum
aut surdum suadeat. Caterum maximarum rerum de-
trimentum quoque est maximum. In quouis autem no-
strum est arbitrium, quo deligere potest qualia nîmi-
rum sunt deligenda. Eo quispiam si priuatur, quid ei
quæso succenses? Homo, non decet ut contra natu-
ram alienis in malis animo malè afficiaris: potius com-
miserare ipsum. Aut ne obstupescas pulchritudine mu-
lieris, & sic adultero non eris iratus. Cogita furem &
adulterum in tuis bonis locum non habere, in alienis
tantum & quæ in potestate tua non sunt. Hæc omit-
tens, & pro nihilo reputans, quis erit cui tu succenseas?
Quoadusque uerò ista tu admiraberis, tibi ipsi iratus
potius quam alijs esto. Considera hoc. Pulchra habes
uestimenta. Vicinus tuus non habet. Valuam habes,
qua suspensa hæc perflatu refrigerentur. Haud scit
ille quòdnam hominis sit bonum, sed opinione adum-
brat idipsum esse, pulchras habere uestes, quæ tua quo-
que est persuasio. An sic existimans non ueniret post-
ea, & tolleret? Proinde etiam placentam ostentans ho-
minibus liguritoribus, quam tu solus tamen deuores,
non uis tibi hanc eripi? ne irritaueris illos: ne ualuam
habeas qua uentilentur uestes tuæ. Ego nuper cùm ha-
berem ferreum candelabrum iuxta deos, ac fores con-
crepuisse cum audissem, statim accurri, & surreptum
candelabrum sensi. Cum mecum reputarem factum,
animaduerti furem non sine ratione id consilij cœpisse.
Quid ergo? Cras, dixi, reperiens argillaceum. Il-
la nîmirum quis amittit, quæ habet. Perdidisti uestem
meam. Habebas ergo uestem. Dolet mihi caput. Num
cornua tibi dolerent? Quid iniquo es animo? Aboli-
tiones talium rerum, dolores item; sunt, quarum possi-
selsio

sessio quoque est. Tyrannus uinculis capiet. Quid, num crus? Quin etiam auferet quid. Num ceruicem? Quid est tandem, quod nec uincire nec eripere potest? Voluntatis studium. Quò respicientes ueteres, monuerunt ut aliquis se ipsum cognoscat? Quid igitur fieri conueniebat? Per deos, experiri quemque uires suas, ac meditari in rebus paruis, & ab his incohantes progredi ad maiora. Caput dolet. Ne dixeris, Heu mihi. Auris malè habet, sed heu ne dixeris. Atqui à natura datum non esse gemitum haud dixerim, ueruntamen ex animo ne ingemiscas: nec si seruus tardius afferat uinculum, in clamores prorumpe, ac diuexare, ab omnibus te odio haberi clamitans. Et profectò quis non odio persequeretur talem? Huiusmodi itaque obediens præceptis, in posterum rectè ambula, sisq; liber, non magnitudine corporis confusus ut luctator: non enim eodem modo, quo asinum, inuictum esse oportet. Quis ergo est insuperabilis? Quem res quæ sub delectum & arbitrium nostrum non cadunt, ab animi constantia non depellunt: ac deinde singulatim omnes commemorans casus, deprehendam ipsum, experiarq; tanquam athletam. Prima sortitione superior is fuit. Sed in secunda qualem se præstitit? Qualem se exhibuit in magnis ardoribus, qualem in Olympiâ. Haud longè secus in præsentia faciendum. Qualis erit, si obieceris pecuniolam? contemnet. Qualis si puellam, si in tenebris, quid si gloriolam, quid si contumeliam uerborum, si laudem, si mortem obtuleris? Potest hæc omnia uincere. Quid quæso si multus calor affligat, quid ei erit? quid si compluatur? quid si in mœstitiam melancholicam incidat? quid dormiens? Ille est, quem ego inuictum censeo esse athletam.

SI quid fuerit quo aliquis præ cæteris emineat, aut uideatur esse, quod tamen reuera non habeat, eum omnino necesse est, si sit indoctus, propter idipsum inflari. Tyranni hæc uox est: Ego sum omnium potentissimus, ecquid est quod dare mihi possis? Num appellationem meam potes mihi expertem impedimēti præstare? Vnde istud tu mihi exhiberes? Tūne es declinando tam circumspectus, ut in nullum incidas uitium: consecretando aut tam prouidus, ut nusquā pecces? Vbinam tibi hæc præsidio sunt? Agē, in nauī gubernanda num ipse tibi confidis, an gnaro potius gubernatori? & in regendo curru cui: nōne scienti? Quid alijs in artibus soles facere? Idem profectō. Quid igitur tandem est quod possis? Omnes mihi ministrant. Nam ego tabulam adorno, & lauo & extergo eam, & propter myrothecā insigo paxillum parieti: num propterea meliora hæc sunt quàm ego sim? Nō, sed usum mihi quendā præbent, cuius gratia ista apparant. Num asinū non accuro, nōne ipsius lauo pedes: et quominus sit strigosus, como ipsum strigili. An nescis, sui quēq; hominē curatorē esse: te uerò ab alijs tanquā asinū curari: aut ostende quīnā te tanquā hominē curet, aut qui similis tibi esse cupiat, aut qui imitetur quēadmodum Socrates ad imitandū proponi solet. Attamē in potestate mea est ut te iugulē. Bene loqueris. Nesciebam te hūc ad modū colendū quo febris, aut cholera colitur: & aram itē ædificandā, ut Romę cōstituta est febrī. Quid ego est quo turbant & terreni plerique? Tyrānus scilicet, & stipatores ipsius. Istud unde? at nequā quā est consentaneū. Fieri enim nequit, ut quod suapte natura liberū est, id ab alio quodam turbetur, aut prohibeatur, præterquā à seipso. Sed opiniones ipsum per turbant. Quādo enim tyrānus dixerit alicui, Vinciam crura

Febris ara.

crura tua : q̄ magni fecerit pedes suos, Miserere, inquit: qui uerò ad delectũ rerũ respicit arbitrariũ, ait, Siquidẽ utilius tibi istud uideatur, liga. Nõ sollicitus es: utiq; nõ sum. Tibi enim ostendam me esse dominũ. Tu quomodo istud mihi probabis? Iupiter me libertati asseruit, an putas potuisse fieri ut filiũ suum abripi in seruitutẽ sineret: Tu uerò in potestate tua habes id quod in me est caducũ & mortale: quod si uoles, capito. Quando me accesseris, num recusatis me colere? Nõ te, sed me ipsum. colã si uoles ut assentiar, ac dicã me tibi etiã exhibiturũ cultum, fatebor sanẽ, sed non secus atq; ollæ alicui. Atq; id ipsum uisiosa nõ est philautia, id est, amor sui. Quod uis enim animal sua causa facit omnia, Etenim & sol ipse sua causa uniuersa efficit, & Iupiter quãdo grauis est tempestatibus ac molestus. Etenim quum pluuiosus est, ac fructuosus, deniq; pater hominum & deorum, non intelligis hunc opera huiusmodi & appellationes consequi non posse, si in commune utilitatem nullam conferat: In uniuersum autem sic instituit naturam animalis ratione præditi, ut ipsum proprium bonũ consequi nullum possit, quod cum utilitate communĩ non sit cõiunctum. Qua ratione efficitur, ut nequaquam cõmunicationis sit expers, quod sua causa aliquis facit. At quid inde colligis? Istud nimirum, ut à suis & priuatis cõmodis desistat quispiam. Alioqui enim quomodo unum erit idemq; principium uniuersorum, aut quẽ erit cognatio omnium? Quid eueniet, si de rebus quæ in potestate nostra nõ sunt bonis & malis, prauæ & absurde opiniones imbuant nos? omnino enim necesse erit sic affectis tyrannos colere, atq; utinã præter ipsos nõ seruirẽt quoq; cubicularijs. Sed quĩ fit ut subitò fiat prudẽs, quẽ Cæsar præfecerit curruĩ quo stercora euehũtur: mox dicimus, Quã sapiẽter mecũ locutus est Felicio. Utinã denuò reijciat ad sterquilinĩa, ut iterũ p̄ stolido haberes ipsum.

Boni practici proprium.

Felicio.

Habuit

Epaphrodi-
tus libertus
fuit Nero-
nis.

Habuit quendā sutorē Epaphroditus, quē quia nullo u-
sui sibi esset, uēdidit. Is fortuna sic impellēte, emptus est
à quodā Cæsariano, cœpitq̃ esse Cæsaris sutor. Vidisti
opinor quēadmodum ipsum postea Epaphroditus ob-
seruarit. Amabo te, quid quæso agit bonus Felicio. De-
inde si quis nostrū percōtaretur, quidnam ageret ipse:
subinde respondebat, q̃ quadā de re cum Felicione con-
sultasset. Nōne hunc uēdidit ut inutilē? quis ergo eum
tam repenti sapientē effecit? Id ne aliud quiddam est, q̃
colere ea quæ in potestate nostra nō sunt? Prefecturam
adeptus est, omnes obuī gratulabātur ei, quidā oscula-
t̃ oculos, alius ceruicē, serui manus, Domū uenit, collucēt
omnia lychnis, ascēditur in Capitoliū & sacrificat. Quis
uerō unquam ut appetitus essent sancti immolauit, quis
ut studia & conatus nostri secundū naturā se habeant?
Certē pro his etiā dīs gratias agimus nos, qui bonū sic
definimus. Quidā hodie mecū locutus est de sacrificio
Augusti. Dixi ego, ut omitteret illud: fore enim ut ma-
gnos sumptus frustra faceret. At nomēclatores, inquit,
meum quoq̃ consignabunt ac scribebunt nomen. Num
tu, inquam, ades præs̃to lectoribus, ac te esse eum qui in-
scriptus sit, ostendis? Et ut possis esse præs̃to iam omni-
bus, post mortē quid facies? Permanebit nomē meum.
Incide igitur ipsum potius in lapidē, ne sic quidem ab-
olebitur. Agē uerō si extra Nicopolin sis, quis tui recor-
dabitur? At coronam auream gestabo. Si decretum id
tibi est, roseam potius arripe, ac impone tibi: magis e-
nim hæc condecorabit.

Deratione, ut ipsa sese contemplari possit.

C A P V T XX.

OMnis ars & facultas principalīū quorundā cogni-
trix est: quod si ipsa quoq̃ scientia seu ars eiusdem
speciei ac sub eodē genere est, quo sunt illa quæ cogno-
scit, necesse erit ut semetipsam q̃q̃ contēpletur. Si uerō
genere

genere duntaxat conueniunt, nequit fieri sese etiā ut cognoscat. Verbi gratia, Sutoria coriorum cognitione occupata est: ipsa uerò ars omnino ex materia corij nō est constituta: quare artis sue sutor non erit contemplator. Proinde grāmatica quoq; scribendarum uocularū cum sit scientia, non quoad in mente ars est, ipsa quoq; ex numero est uocū quæ scribi possunt, quare ipsa sese etiam non contemplatur. At ratio & mens cui rei secundū naturam suam applicatur? Ad id nimirum, ut utatur uisibilibus prout est consentaneum. Ipsa ergo quidnam est? Collectio ex aliquo modo se habentibus uisibilibus. Hac natura efficitur suūplius etiam contemplator animus. Præterea prudentia unde prouenit, & quibus contemplandis nascitur ipsa? Bonis uidelicet, ac iuxta malis, et neutris. Proinde ipsam quid esse dicemus? Bonū. Quid imprudentiam? Malum. Ergo necesse est ut cū ipsa sese contempletur prudentia, tum contrarium quoq; suum, nempe imprudentiam. Ex quo concludendū, philosophi minus illud longē esse maximum & præcipuum, ut æstima-
re uisa possit, ac diiudicare, ac sine deliberatione nihil proferre. Considerate quid fieri in moneta soleat, quando ad nos pertinere & nostra referre uidetur, ut eius simus gnari. Eius quidem cuiusmodi sit inuenta ars, & argentarius quibus utatur ad explorandū nomisma, oculis uidelicet, tactu, olfactu, postremo auditu quoq; quis nescit? Violenter enim in aliquo illidens denarium, sono attendit. Quinetiam contentus est non semel uibrato neruo, sed multa sonorum attentione tandem efficitur musicus. Haud secus fieri consuevit, quando errare & non errare pro discrepantibus numeramus: tum ad discernenda ea quæ in errorē nos possunt ducere, multam adhibemus diligentiam. Cæterū oppressa ratione (quæ est dux uitæ) oscitantes ac confopiti, omnia quæ uidentur nobis, approbamus, Atq; id adeo propter impunitatem

Quia scientia eadē est contrariori.

tem fieri solet. Vt ergo sis affectus animo, si exploratum habere cupias, & in malis bonis que rebus dijudicandis quanta remissio, ac rursus quanta contentio studiumque ad ea sectanda in quibus nihil est momenti quo sis bonus uel malus, si inquam cognoscere id expetis, animaduerte et considera quemadmodum ad occationem habeas, & quam facile fraus tibi fieri possit: & sine dubio intelliges, quam longe absis à iudicio, quo uti afficique oportet aliquem bonis ac malis rebus discernendis. At id ut possis, multa exercitatio, multusque labor, & disciplinarum studia requiruntur. Quid ergo speras? Maximam scilicet artem te paucis complecti posse? Enimvero primitiæ & tanquam summa capita rationum pauca traduntur à philosophis. Si cognoscere cupis, lege Zenonis scripta, & uidebis. Quam quæso remotum est illud à prolixitate uerborum, quod dicitur, finem esse hominis sequi deos? Item, substantiam boni esse, ita ut conuenit uti uisus? Iam dic quid sit Deus, quid percipiens uisa facultas, quid illa quæ sigillatim uisus suis se nobis repræsentat, quæ natura uniuersorum, id omne multas habet ambages, & explicatio ne multiplex est. Quum ergo Epicurus dixerit, quod respectu carnis describendum sit bonum, non paucis uerbis id explicari potest, nec disputando refelli. In primis audire necesse est, quid in nobis principatum habeat, quid deinde substantiam (qua maxime dicimur esse) constituat. Ac præterea sic argumentari, si consentaneum non sit studii bonum ipsius cõchæ adscribere, quum magis consentaneum istud erit in homine? Aliud quiddam habes Epicure, quod præstantius sit corpore? Quid quæso est in te quod consilium capit? quid illud quod cognoscit singula, atque adeo carnem quoque ipsam, quo perspicuum sit id ipsum etiam esse eminentius, eo quod iudicet. Quare lucubrationibus studiisque te maceras propter nos, ac tam multa conscribis uolumina? ut nimirum nos ne fateat

teat ueritas. Sed qui sumus nos, aut quid ad te id quod sumus? Hoc sanè modo plixē contexunt disputationes.

Ad illos, qui cupidi sunt admirationis. Cap. XXI.

Quando quis ea constantia pręditus est in uita, quę esse cōuenit, extra se is nō respicit, inhians alijs. Homo, quid uis ut tibi contingat? Ego quidem contentus eo sum, si possim omnia prosequi & uitare prout natura postulat. Itaq; quum appetendo & fugiendo, ut natura fert, consentaneę utar, item si applicatione, diligentī contemplatione, item cōnexionē rationum talem me pręstare coner, qualem oportet, quid quęso nostra causa deglutiens obeliscos obambulas? Istud facio iccirco, ut qui fiunt obuiā mihi, admirentur, ac sequentes acclament: O insignem philosophū. Quinam sunt illi, apud quos expetis esse in admiratione? nōne hī sunt, quos soles appellare insanos? ergo uis, ut te admirent insani?

De primis notitijs. Cap. XXII.

Communes notitię omnibus hominibus sunt insitę, quarum una alteri repugnare non solet. Quis enim nostrū nō sentit, bonum esse utile & desiderabile, ac omnibus studijs id procurandū atq; consecrādum esse? Quis nostrū animo nō sic est affectus, ut nō opinetur id quod iustum sit, id ipsum quoq; honestū & decorum esse? Vnde igitur contentiones existunt & pugnę? Ex applicatione nimirū primarū notitiarū, si adhibeantur rebus singulis: ut si unus dixerit, rectē fecit, uir fortis est: alter neget, & insipienter dicat factū. Inde adeo dissidia hominū inter ipsos oboriuntur. Atq; hęc est discordiā inter Iudęos, Syros, Aegyptios, Romanos, causa. Non enim in eo pugnat ac diuersum sentiunt, quod uidelicet sanctum omnibus sit rebus pręponendum, & in uniuersis consecrandum: sed in eo, utrum suilla uescipium sit, an uerō impium. Eandem reperietis fuisse causam litis eiūs quę fuit Agamemnoni cum Achille. Pro-

duc eos in medium. Quid uerò tu ô Agamemnon sentis? num quod rectum est & honestum, non oportet fieri? Equidē oportere censeo. Tu uerò Achilles quid dicis? an displicet fieri id quod honestum? Maximè uerò hæc mihi arrident, & his nihil melius arbitror. Accomodate igitur rebus presentibus notitias primas. Inde initium dissidiorum. Vnus sic disputat, non oportet me Chryseida patri reddere. Alter, oportere censet. Quo fit, ut alter rectè accomodat suam sententiam ad id quod cōuenit fieri. Iterum opponit alter: Igitur si decet atq; oportet restituere Chryseida, de uestris manubijs ut accipiā aliquid oportebit. Num ergo meam (alter inquit) arripies amicam? Tuam uerò, inquit, ego accipiam. Num ego solus habeo? Num solus deinde ego nō habeam? Sic bellum incipit. Quid ergo est institui & erudiri? Discere naturales notitias accomodare singularibus rebus conuenienter ipsi naturæ. Ac præterea discernere, quòd quædam sint in potestate nostra, nonnulla autē non in nobis esse posita. In nobis esse, deligendi potestatem, & omnia quæ ex arbitrio pendent uoluntatis opera. In potestate uerò nostra non esse corpus, partes corporis, possessiones, parentes, fratres, liberos, patriā, deniq; omnes quibus cum nos cōmunicamus. Vbi ergo collocabimus bonum? cui rei ipsum applicabimus? num ei quæ est in potestate nostra? Deinde pro bonis habenda nō sunt sanitas, integritas sensuum, uita? adeoq; nec liberi, nec parentes, nec patria? quis te ista differentem feret? Trāseramus id quod disputatur, ad cōditiones illas. Contingit ne eum cui nocetur, aut qui compos nō sit bonorū, beatum esse? Non contingit. Num sic affectus conuersari cum his ritè potest, quibus cum ei uiuendum est? sed quoniam istud modo posset? Ego quidem certè natus sum ad meum adipiscendum cōmodum. Enimuerò si prodest mihi habere agrum, proderit etiam habere uestem, quinetiā proderit sur-

ris surpe
la, contem
potero d
ficiare, ac
curabit se
in mare n
in his uol
dio hunc
erigimus
uibus, ut
pellationi
Enimuer
sequi nec
est philoso
enim non
Nonne p
nam bon
præfictu
necio, in
tiens capu
phari quid
bere oport
dilectis, tibi
sophi. Qui
quid respon
(præ amog
mirum: igit
iplius pote

Picuru
Etem uir
collocans,
Huic enim
quem cen

rit surripere eam ac suffurari ex balneo? Inde existūt bella, contentiones, tyrannides, insidiæ. At ratione hac qui potero Deo cultum debitū præstare? Nam si damnis afficiare, ac rebus aduersis nullo uiuam successu, haud me curabit scilicet. Quid ergo mihi cum isto negotij esset, si iuuare non potest? aut iterum quid mihi cum illo, si me in his uult esse malis, in quibus sum? De cætero itaq; odio hunc prosequar. Quare templa construimus, quare erigimus simulacra? nōne cultus istī exhibētur ut ueio-uisibus, ut feбри, sic Ioui sacra faciā; quī uerò deinceps appellatiōē habebit salutaris, aut pluuiālis, aut fructuosi? Enimuerò si pro bonis ista habeantur, hæc omnia consequi necesse erit. Quid ergo faciemus? Inquisitio hæc est philosophantis reuera & parturientis. In præsentia enim non perspicio quid bonum ipsum sit, aut malum. Nōne pro insano habeor? certè quidem. At ubinā ponam bonum ipsum? In his actionibus quibus uoluntas præficitur. Sed omnes me irridebunt. Veniet canus senecio, in digitis annulos plures aureos habens, qui quatiens caput sic mecum loquetur: Audi me o fili, philosophari quidem conuenit, at nihilominus, & cerebrum habere oportet. Stulta hæc sunt. A philosophis syllogismū discis, tibi uerò quid faciendum sit, melius nosti q̃ philosophi. Quid igitur me reprehendis si noui? Huic itaque quid respondendū erit mancipio? Si taceam, rumpitur (præ arrogātia). Quid igitur ei respondēdum? Istud nī mirum: ignosce mihi tanquā amatori, non sum in mea ipsius potestate, sed infanio.

Ad Epicurum. Cap. XXIII.

EPicurus etiam intelligit, natura nos esse ad societatem uitæ propēsos: sed semel in concha bonū ipsum collocans, aliud nihil potest præterea sentire ac loqui. Huic enim arctissimè est affixus, nec ab ea auulsum aliquem censet oportere uerum bonum uel admirari, uel

approbare: & certè id ipsum quod sentit, præclarè tue-
tur. Quì ergo nos pro temerarijs habebimur, in quibus
affectus erga liberos naturalis nullus est: Tu uerò Epicu-
re, quamobrè dissuades sapienti, ne educet liberos: quid
reformidas? Istud uidelicet, ne incidas in molestias quas-
dam. Etiam propter murem qui in penetralibus nutrit,
molestia quispiam afficitur: quid ergo refert, si minutum
musculum in conclauì flentem audiat? At nouit Epicu-
rus, simul ut infans sit in lucem editus, in potestate am-
plius nostra non esse, ut amore erga ipsum aut solitudi-
ne non afficiamur. Ob eandem causam ne in republica
quidem uersandum sapienti censeat. nouit enim quid su-
stinendum publicis negotijs occupato. Quòd si perin-
de id comparatum sit, atq; si inter muscas uersaret quis-
piam, quid prohibet abstinere? Ignarus itaq; talium re-
rum, causam conatur dicere, propter quam liberos non
fiscipiamus. Sic enim disputat: propter affectu natura-
lem ouis quod ex se procreatum est non deserit, neque
etià lupus, num igitur homo deserere poterit? Quid uis,
mi Epicure, num ita stupidos uis nos esse ut sunt oues,
quandoquidem ex se nata non destituunt? num tam fe-
roces quàm sunt lupi, qui & ipsi hac natura sunt, ut foe-
tum suum non respuant? Age uerò (respondet Epicu-
rus) quis parebit quæso suasioni tuæ, conspiciens filio-
lum suum concidentem in solum, & eiulantem? Arbi-
tror profectò, si mater paterq; tuus diuinare potuissent
te huiusmodi dicturum sententiã, nullam in te enutrien-
do suscepturos fuisse operam.

Quomodo decertandum contra res aduersas. Cap. XXIIII.

ADuersæ res sunt, quibus declarantur uiri. De reli-
quo si adieris discrimen quoddam, cogita quòd
Deus te tanq; aliptes, agresti cuidam et fero adolescenti
obiecerit. Quare id fecerit, interrogas? Vt nimirum eua-
das in uictorem in Olympijs. Absq; sudore id non con-
tingit,

Inter appeti-
tum natura-
lem & rati-
onale stoli-
dus Epicu-
rus non di-
stinguit.

tingit. A
se nemin
athletis
sam nos
rùm timi
dam dur
tus sit, m
esse num
ad nos pr
na terror
fugam, g
Consultat
mus tibi
id peccat
te te spec
nempe n
non esse
forum h
seruit de
exercitati
ac paup
quibus re
nem, sua
quocq; squ
pinquo el
Diogenes
coniecerit
qualem el
alia ex ali
gnosces ab
ageres? Eg
num remos
uitreum, ite
ram bonor

tingit, Mihi quidem uidetur aptiorem fortunam subiſſe neminem, quàm tu ſubieris: ſiquidem uoles tanquam athletes, cum illo adolescente depugnare. Hanc ob cauſam nos etiam Romam ſpeculatorem mittimus. Ceterum timidum ſpeculatorē nemo mittit, qui ſonitū quendam duntaxat ſi audiat, uel umbram alicubi conſpicatus ſit, mox tremebundus accurrat, hoſtesq; iamiam ad eſſe nunciet. Haud longē tu ſecus feceris in præſentia, ſi ad nos profectus, denuncies, quæ Romæ fiant, eſſe plena terroris: ſentiasq; miſerā eſſe mortem, calamitoſam fugam, grauem ignominia, ærumnoſam paupertatem. Conſulite uobis fuga ô uiri, adſunt hoſtes. Atqui dicemus tibi: Diſcede, tibiſpi illa prædixeris. Noſtrū unum id peccatum eſt, quòd talem miſimus ſpeculatorē. Ante te ſpeculator Diogenes miſſus, alia nobis nunciauit: nempe mortem non eſſe in malis, turpe quiddam enim non eſſe. Aſſirmat etiam, cōtemptum eſſe ſonum furioſorum hominū, Sed qualia ſunt quæ ſpeculator ille diſſeruit de labore, de uoluptate, de paupertate? Quinetiā exercitationem potioreſſe quauis prætexta, in ſolo ac pauimēto nudo dormire delicatiſſimū eſſe lectulum: quibus rebus ut fidem faciat, ſuam proponit fortitudinem, ſuam conſtantiam, & libertatem. Deinde corpus quoq; ſqualidū & penitus gracile. Nullus, inquit, in propinquo eſt hoſtis, omnia ſunt pacata. At quo pacto, ô Diogenes? Ecce, inquit, conſidera nunquis telum in me coniecerit: uulnus inſlixerit: nū quem fugerim? Hic eſt, qualem eſſe oportet ſpeculatorē. Tu uerò nos accedens, alia ex alijs narras. Nōne remeabis & accuratius cognosces abſq; omni formidine? Quid ergo agam? Quid ageres? Egrediens ē naui, num clauum tecum auferſ, num remos: quid ergo accipis? Tua uidelicet: uaſculum uitreum, itemq; peram. iam nunc uerò ſi memor ſis tuorum bonorum, alienorum nunquam eris ſtudioſus. Iubet

bet quispiam præciens ut latum deponas clauum: ecce angustus clauus, etiã hunc depone: en uestis simplex, etiã uestem abijce: ecce tibi nudus sum. Adhuc me facis inuidiosum: accipe præterea totum corpus, num for midine aliqua corpus me terrebit, quod ipsum quoque abijcere possum? Proinde hæredem me non relinquet. Etriãme illud ad me? non oblitum censes, horum nihil fuisse meũ? Quo pacto igitur hæc nostra esse dicemus? Tanquam grabbatum in publico diuerforio. Quando enim hospes diuerforij obierit, tibi relinquit grabbato: quod si alijs, is nimirum habebit, tu uerò alium tibi comparabis: quem si non inueneris, humi quiesces in utrãq; aurem, (ut dicitur) dormiens ac stertens: memor uidelicet tragœdias representari de regibus, itemq; opulentis & tyrãnis, locum uerò in Tragœdia pauperi nullũ esse, nisi adsit tanquã saltator. Reges quidem inchoant à bonis, Domos coronate, deinde circa tertiu aut quartum actum uociferantur, ô Cithæron quare me suscepisti? Mancipium, ubi corollæ, ubi diadema est: nihilne tibi profunt stipatores? cùm ergo quem istorum accesseris, memento te ipsum autorem Tragœdiæ, non actorẽ accedere: id est, ad ipsum Oedipoda. Atqui beatus hic uis detur, quoniam multis comitantibus incedit. Quid uetat quominus ego etiã me cum multis iungam, ac cum his stipatus ambulem? Id quod caput est considera, † ianuam scilicet esse patefactam. Ne esto pueris timidior. Sed ut pueri, si ipsis quod agitur displiceat, non amplius se collufuros inquirunt: sic tu, cùm res humanas sic comparatas perspexeris, abstine, ac lusum te aspernari dicito: aut si manes, ne lachrymeris.

sophocl. in tyrãno Oedipo.

† Ianuã appellat exitũ e uita, quo quis liberatur omnibus in uita hæc ærumnis.

Quæ ad eandem sententiam faciunt.

Cap. XXV.

SI uera hæc sunt, ac uercores esse, aut simulare saltem snolimus, sed seriò opinemur bonũ hominis itemq; malum esse in uoluntate, ac præterea quæ sint nõ pertinere

nere ad
niet quic
tum fructu
sic cuiusq;
nobis esse
nos esse
ego præ
ne largit
beri, nec
instituit,
tur man
le præcep
sunt tua,
pere tibi
minus u
mento:
ad te pe
tua ami
data & p
postulas
num si e
pus? Au
mas non
phorum
aliquand
meditatu
decebit,
dum exi
bus rex
diebus q
ille rex p
le, tu disc
illud dñi
opinor:

nere ad nos, quid tãdem erit quo perturbari nos conueniat: quid pertimescendũ nobis præterea? In quibus tantum studiũ ponimus, horum nihil est quod in potestate sit cuiusq̃. Certè quæ in potestate sunt aliorum, ea curæ nobis esse nõ solent. Sed quid tandem est in quo deceat nos esse occupatos, istud ergo mihi præcipe. Quid tibi ego præcipiam: an Iupiter tibi præcepta non dedit: nõne largitus est tibi, quæ tua propriè sunt, quæ nec prohiberi, nec impediri possunt: quæ autem tua non sunt, ita instituit, ut & prohiberi & impediri possent. Quod igitur mandatum habens huc uenisti, inde profectus: quale præceptum? Nempe conatu omni adserua quæcunq̃ sunt tua, aliena uerò ne desideres. Tua est fides. Quis eripere tibi ista poterit: aut quĩnam alius prohibebit quominus utaris istis, siquidem tu tibi ipsi non fueris impedimento: Sed quo pacto impedies ipse te? Quãdo ea quæ ad te pertinent, nullo prosequare studio, tum nimirum tua amisisse dicendus es. Huiusmodi quidẽ à Ioue mandata & præcepta habens, qualia ex me audire præterea postulas? Num ego melior sum illo: num fide dignior: num si ea custodieris, quibusdã præterea alijs tibi erit opus? At de his nihil ipse præcepit. Propone tu tibi primas notitias, affer in medium demonstrationes philosophorum, recita quæ sæpe audisti, cõmemora quæ tu ipse aliquando dixeris, repete quæ legeris, quæ excogitando meditatus es. Quamdiu custodire hæc semel approbata decebit, & scenæ ludicroq̃ inseruire conueniet. Usque dum extremus peragitur actus scilicet. Saturnaliũ diebus rex designatur quispiam: huiusmodi enim ludo his diebus quidam animi gratia utuntur. Sic Saturnalius ille rex præcipit suis: Tu bibe, tu pocula misce, tu expelle, tu discede, tu accede. Obedio, ne propter me ludicrũ illud dissoluatur. At tu suspicaris te in malis esse: non opinor: nam quis me istud opinari cogit? Conuenit

m rursus

rursus inter nos, ludo representare ea quæ acciderunt Agamemnoni & Achilli. Qui personam gerit Agamemnonis, sic mandat mihi: Achillem accedito, & ab eo adduc mihi Briseida abreptam. Exequor mandatum, si dicit, Veni, uenio. Nam ut in hypotheticis rationibus nos gerimus disputando, sic uiuendo etiam oportet nos rationibus seruire. Sit nox. Esto. Quid igitur? num dies est? Non positum enim à me fuit, noctem esse. Esto te concedere mihi ac opinari noctem esse. ponatur. Quin etiã statues mihi noctem esse. Id non sequitur, gratia eius quod positum erat. Idem in uita & moribus quoque accidit. Esto, te esse calamitosum. Sit. Ergo infortunatus etiam es? Ita profectò. Igitur aduersa fortuna afflictaris, ergo in malis te esse constitues. Istud ad id quod ponitur, non sequitur, & est alius quidam qui me hoc dicere prohibeat. Sed quousq; tandem his rationibus obtemperandum? quoad eas nimirum prodesse intelligis, quod ipsum aliud est nihil quàm quoad decorum & consentaneum custodiero. Proinde sunt nonnulli morosi ac stomachosii, hi subinde dicunt: Non possum apud illum cœnare, ut quotidie sustineam ipsum enarrantem quemadmodum in Mysia bellum gesserit: Exposui tibi frater ut in collem ascenderim, rursus deinde obsidere urbem cœpi. Alius est porrò qui dicat, se malle cœnare cum ipso, ac non recusare quo minus quicquid uolet, effutientem audiat. Vtra te sententia magis delectet, tu ipse considera. Id duntaxat caue, ne quid facias inuitus, ne coactus, neue existimes te in malis esse. Nam ut sic animo afficiar, nemo te cogit. Fumum aliquis excitauit in adibus. si mediocrem, maneo: sin uerò multum, egredior. Istud meminisse & in potestate sua oportet habere, siquidem ianua aperta est. Ne habites Nicopoli. non habito. Sed ne Athenis quidem, non recuso. Nec Romæ, obtempero. Recipe te ad Gyaros. Faciam. At multus mihi uidetur esse

tur esse fumus, in Gyris si habitem. Discedam ergo il-
 luc, ubi me habitare nemo prohibebit. Cuius enim ha-
 bitatio talis est patefacta, & postremum illud est amicu-
 lum, nempe corpusculum hoc, ultra quod non potest
 cuiquam in me potestatis esse quicquam. Quapro-
 pter recte Demetrius dixit Neroni: Mortem tu mihi *Demetrius*
 minitaris, Natura tibi. Quum admiror corpusculum, *Neroni,*
 ei ut me dedam tanquam mancipium oportebit: si pos-
 sessiunculam, & ei deuinctus ero. Protinus enim ipse
 ego declaro me ipsum, cui rei me dem mancupio: tan-
 quam serpens si contrahit caput, hortor ut illud feriat
 quispiam, quod nimirum custodit. Quamobrem & tu
 scito, omne quod asseruare uoles, id à domino (cui tu
 obedias) occupari. Hæc si memineris, quis quæso erit
 cui assentere? quem metuas? At illic sedere cupio,
 ubi sunt senatores. Tibi uerò quātam loci exhibeas an-
 gustiam, non uides? te ipsum coarctas? Nisi illic se-
 deam, commodè spectare non potero in amphitheatro.
 Ergo quo minus premare, non spectando consequeris:
 quid suscipis quæso negotij? uel parumper expecta, &
 finito spectaculo loca senatorum sedendo occupa, ac di-
 gnitate fungere senatoria. In uniuersum id memineris,
 quod nimirum nosmetipsos premamus, & in angustias
 conijciamus. Id uerò est, opiniones nos premunt & ar-
 ctant. Quid proinde est cōuicijs incessere, ipsum per se-
 se? Confer maledicta in lapidem, quid quæso efficies?
 Quod si quis ista audiat tãquam lapis, quid quæso pro-
 ficiet conuiciator? At si imbecillitatem eius cui conui-
 cia fiunt, tãquam suggestum quoddam nactus sit is qui
 maledicit, tum sanè multum proficit. Discerpe ipsum.
 Quid ipsum dicis? accipe uestem, & discerpe. Iniuria te
 affeci. Opto ergo ut tuæ res bene habeant. Ita se exercuit
 Socrates. Quapropter unū semper habens uultum ob-
 ambulauit, Nos autem omnia potius cure nobis esse pa-

timur, ac meditamur, quàm ut liberi simus, & re nulla impediamur. Paradoxa, inquires, loquuntur philosophi. Num in alijs artibus paradoxa nulla sunt? Quid præter opinionem omnium magis est, quàm pungere oculum ut recuperet aliquis uisum? Si quis ignaro medicinae istud dicat, nonne irrideatur ab ipso? quid mirum igitur sit, si quæ in philosophia sunt uera, multa pro absurdis & paradoxis ab ignavis habeantur?

Quæ sit regula uitæ.

Cap. XXVI.

CVM de Hypotheticis legeret, Et hæc regula est, inquit, hypothetica, assentiri consecrarijs, consequentibus ad id quod positum fuerit. In primis autem regula hæc est degendæ uitæ, quæ consentanea sint naturæ agere. Etenim si uniuersis in rebus negotijs que oblati, id quod secundum naturam est custodire uelimus, haud obscurum est quin in omnibus etiam coniectura sit adhibenda, qua nec quid consecrarium sit nos fugiat, nec repugnans aliquid admittamus. Ac primum sanè in contemplatione rerum nos exercet philosophi facilioribus ad intelligendum, deinde ad difficiliora traducunt. Tametsi in his sit nihil quod in contrarium nos distrahat, quo minus peruenire ualeamus ad intelligentiâ eorum quæ addiscimus. At in uitæ regulis multa sunt quibus distrahimur. Quare ridiculus est, qui ab his primum se incipere uelle dicat. Facile enim non est à grauioribus inchoare, quo defendi etiam apud parètes discipulos conuenit, quibus interdum quod philosophiæ sint dediti, succensent parentes. Igitur pecco ô pater, & haud intelligo quid mihi sit utile, & quid me deceat. Itaque si nec disci nec doceri potest, quid mihi irascaris? sin doceri potest, doce. si tu id non potes, permitte ut discam à quopiam, qui se id scire profiteatur. Præterea quid uidetur? num uolentem censes implicari malis, & à bonis refugere? Nequaquam. Quæ ergo est causa, quod subinde pecco

ego?

ego? Ignorantia certè. Non uis igitur ut ignorantia deponam? Potestne ira quenq; docere artem gubernatoriam, musicam? Ergo uiuendi artem abs te irato me posse discere existimas? Ita loqui duntaxat permissum est ei, qui tali studio se prorsus deuinxerit atque addixerit.

Quod si quis hoc duntaxat est animo, ut ostentare in conuiuio uelit hypotheticos, accedensq; philosophos de his uerba facit, is ne aliud quiddam agit, quam ut senator aliquis proximè assidens ipsum admiretur? Illic enim huiusmodi multa est & copiosa materia. Opes enim quæ isthic sunt, pro ludicris hic habentur: quare isthic difficile est uisis esse superiorè, ubi pro magnis habeantur quæ ibidem sunt. Recordor quendam, qui cum se flens ad genua Epaphroditi abiiecisset, de sua miseria questus est, quod nimirum reliqui amplius haberet nihil, præterquàm centum quinquaginta myriadas. Quid igitur Epaphroditus? num irrisit, quemadmodum uos soletis? Nequaquam. Sed admirans respondit: Infelix, quare tacuisti? qui potuisti tibi temperare? Quidam cum aduocasset lecturum Hypotheticos, ac qui iusserat, irrideret ipsius lectionem: Te ipsum, inquit, irrides, quoniam in alijs adolescentem rudimētis non exercuisti, nec nosti utrum his intelligēdis sufficiat, eoq; tanquàm lectore uteris. Ergo laudi ducimus, si quis hac facultate est intelligentiæ, ut complexum hypotheticæ orationis possit diiudicare: irridendum uerò arbitramur iudiciū eorum, quæ rectè aut secus fiunt. Si cui maledixeris, sollicitus is nimirum est, & iniquo fert animo: sin uerò laudaris quempiam, effert sese in tam minutis, consectoria non assequens rationum. Atque id quidem ipsum principium est philosophandi, animaduersio nimirum suæ intelligentiæ, facultatisq; ratiocinantis, quemadmodum habeat. Nam si quis exploratum habeat quàm sit imbecillis, haud ea uolet uti, scilicet rebus magnis aggrediundis. Nunc qui

Epaphro
tus.

uix possunt præmansum deglutire, ingentia coementes uolumina, deuorare ipsa conantur. Quocirca uolunt & cruditates sentiunt, deinde incidunt in tormina, fluxus, & febres. Perpendere itaque diligenter debebant, num possint. At in studijs cognitionis, facile est confutare ignorantem: in actione autem uitæ, nec offert quispiam se reprehensioni: & si quis uituperet, odio ipsum persequimur. Cæterum Socrates dixit, se uitam talem non agere, in quam haberi inquisitionem nolit.

Quot modis uideatur nobis aliquid, & cuiusmodi exedita adminicula nobis sint præparanda.

Cap. XXVII.

QUADRIFARIAM rerum uisa dicuntur à nobis percipi. Nam aut sunt quædam ita ut apparent esse: aut non sunt, ita nec uidentur: aut sunt quidem, sed non uidentur: aut non sunt, & uidentur tamen esse. De cætero autem recta in his uniuersis coniectura uiti, eruditi est hominis. Si quid est quod nos premit, ei remedium adhibere conuenit. Si urgent nos tendisculis suis & argutijs Pyrrhonij, itemq; Academici, occurrimus nimirum illis remedio quodam. Proinde si ueri similitudo in rebus gerendis facit negotium, qua non bona nobis uideantur esse bona, quin in his etiam remedium circumspeciamus. Si aggrauat nos consuetudo, conādum si qua ratione hanc amoliri ualeamus. At quid est, quo inuento resistamus ei? Cōtraria consuetudo. Subinde uulgò querelas tales audis: Miser ille, quia periit, quia amisit patrē suum, aut matrem, radicitus periit, cum esset ætate adhuc integra, & peregrè agens. Audi contrarias rationes. Tibi ab huiusmodi uocibus tempera, oppone huic consuetudini contrariam, captiosis rationibus solidas, & in his ipsis usum, atque exercitationem tuam. Contra fucosas rerum peruersas asferri

ferri debent prenotiones animi euidentēs, quas & ratio ne perpolitās, & in promptu habere conueniat. Quando mors fuerit oblata, rectè feceris si istud in pròptu habeas, nempe declinare mala addecet. Item, necessarium quiddam est mors. Quid igitur faciam? aut quò fugiens eam uitabo? Esto me esse Sarpedona Iouis filium, ut de me præclare loquar: hinc ergo discedens, aut ipse res geram magnificas: aut si istud efficere ego nō potero, non inuidebo alijs occasionē ut eas peragat. Sīnt hæc sanè supra vires nostras, num illud in potestate nostra non est? Quò effugiam mortem, ostendite mihi regionē, ostendite homines ad quos me conferā, & in quos mors non cadit: ostendite incantationem, qua propulsari possit. Si uitare igitur non possum, quid me uultis facere, nō possum effugere mortē? Nempe pertimescēs eam, effugio isto mortis haud sum cariturus, & moriar lugens tremensq: Ita nimirum affectus huiusmodi oboritur, si cupias aliquid, quod fieri tamen non possit. Itaq; externa quæ sunt, si in potestate mea est ut mutare possim, pro meo arbitrio, mutabo sanè: sin minus, tum id quod impedit libertatē arbitrij mei, excacare molior. Hac enī natura est homo, ut nō necesse sit quo patiat se spoliari bono, ut patiat se obnoxiiū uiuere malo. Ad extremum quando nec mutare negotia ualebo, nec impedimentum obijcienti eripere uisum, desideo nimirum & ingemisco, & quem possum accuso, Iouem simul cum reliquis superis. Etenim si me nō curant, quid mihi cum illis? Certè quidem: impius tamen hac ratione eris, Etiā si impius, nūquid mihi posset deterius euenire, quàm modo habeam? Cōplecti memoria potestis quid in uersum ille sentiat. Nempe si in eodem non sit pietas & perceptio emolumentorū, fieri non posse ut pietati uel piam sit locus in quoquam. An huiusmodi opinionibus

Aut reb. im-
perare pos-
sumus, aut
si res nō suc-
cesserint, im-
pedimētore
rum libera-
bus re nos pote

terimus, si ut ipsa nobis resistūt: ita nos resistamus uisis. illud. n. est *ἡ ἐν ὁμοῖαι ἡ ἐν ὁμοῖαι*

bus non impellimur? Adueniat nobis & occurrat Pyrrhonius, uel Academicus quispiam. Quātum in me est in his studijs sedulò uersor, nec assentiri possum consuetudini, Et si qua controuersia est de agello, aliū caudicum scilicet, adhibeo, qui mecū causam transigat. Sed quid est quo contentum me ipso esse fatear? Eo scilicet, quod res postulat, locusq; & rectitudini consentaneum est. Quemadmodū excitetur sensus, rationē ne uniuersi corporis, an causa cuiusdā partis, fortasse haud possum disputando tueri: in utramq; enim partem argumentis moueor. At quòd ego ac tu non simus iidem, ualde accuratè noui. Sed unde istud? Quia deglutire uolens qd, escam huc afferro, non autē illuc. Nec si accipere panem uelim, scopas arripio? sed panem semper accedo, ut intelligens facturū me aliquod operæ precium. Proinde uos ipsi qui sensus spoliatis notitia, num aliud quid facitis? Quis uestrū, dum balneū ingredi uult, in molendinū proficiscitur? Nōne oportet pro uiribus etiā his attendere, ut nimirum obseruetur consuetudo, & ut muniamus nos contra ipsam? Sed quis est qui contrā dicat aliud? At curabit ista qui potest, & qui alijs non implicatur negotijs. Eum uerò qui tremat, & perturbatur, & interiorius corde suo rumpitur, alij cuidam negotio pro occasione intentum esse oportet.

Quod stomachari aduersus homines non oporteat: præterea, quæ magna uideantur, itemq; parua inter homines.

Cap. XXVIII.

Quid causæ est quòd assentior alicui? Quia uidetur scilicet ipsum esse. Ei enim quod non esse uideatur, haud assentietur quispiā. Quare? Quoniam natura hæc est intelligentiæ, ut nimirum ueris annuat, falsa aut respuat, in dubijs assensum sustineat. Vnde potest id nobis persuaderi? Esto animo tuo affectus, si potes, ut nunc esse noctem existimes, Nō possum. Rursus, diem esse:

esse: respue animo tuo. Nec illud sanè possum. Stellas pares esse cogitans, assenti, uel dissenti. Sed nec illud possum. Ergo si quis astipulatur falsitati, pro certo habebas eum non uoluísse falso assentiri. Omnis enim anima priuatur uero inuita, ut Plato inquit. At quod falsum est, id uisum alicui est uerum. Agè, num in actionibus simile quiddam habemus, ac proportionè respondens, ut quod in præsentia appellatur uerum uel falsum, id in actionibus officiosum uel non officiosum nominetur, utile uel inutile, item quod mea intersit, uel non intersit, & quæ his sunt similia? Num fieri potest, ut opinetur quispiam sibi prodesse aliquid, ac id ipsum sibi non eligat? Non potest. At à muliere quo pacto istud pronuntiatur:

Intelligo quantum mali factura sim,

*Eurip. in
Medea.*

At ira uincit consilium mentis meæ. Num quia uidelicet indulgere irato animo, & pœnis afficere maritum conducibilius arbitrabatur, quàm conseruare liberos: Ita nimirum res habet. Atqui decipiebatur. Ostende ei euidenter ut intelligat errorem, & abstinebit se: quousq; autem non demonstraris, poteritne aliud quiddam sequi, quàm quod uisum ei fuerit? Nihil aliud. Quid ergo ei succenses, quòd misera sit hallucinata in rebus maximis, & dū esset homo gesserit se pro angue? Quin misericordia ipsam prosequeris potius: quèadmodum commiseremur cæcorum, item claudorum, ita illorum quoq; in quibus princeps facultas animæ priuata est uisu, & claudicat? Quisquis ergo in promptu istud uerè habuerit, rerum scilicet agendarum hominì mensuram esse id quod ei uideatur: quod restat aut rectè se habere, aut perperam, ei uideatur necesse est. Si bene, culpa uacua erit. Sin perperam, ipse à seipso plectitur. Non enim aliud esse potest, qui errat, & alius qui mulctatur. Qui sic cogitat, nemini irascetur, nec molestus erit, nec

conuicijs quenquā incesset, nulli stomachabit, nec inui-
debit, nec irridebit. Magnifica itaq; huiusmodi & præ-
clara opera principium illud obtinet, ut uideat, esse quid-
piā, nec aliud est nullū principium. Ilias porro aliud nihil
est, quā phantasia, eiusq; usus. Visum Alexandro fuit,
ut à Menelao abduceret Helenam. Mulierculæ uisum,
sequi ipsum. Quod si Menelao uisum fuisset id æquo a-
nimo ferre, & pro lucro reputare eripi sibi huiusmodi
mulierem, quid quæso euenisset? Non modò Ilias per-
iisset, sed etiam Odyssea. Ex tantulis ergo rebus, tanta
& tam grandia sunt nexa. Sed, inquit, quænam sunt
illa tam grandia? Bella, inquam, discerdia, & multorum
interitus mortalium, atq; urbium euerfiones. Quid in
his magni inesse censes? Nihil. Num magna res, multos
boues, multasq; ouiculas mori? Item nidos hirūdinum
complures aut ciconiarū inflammari, atq; euerfi? Nō-
ne similia hæc sunt illis? per quā similia. Cōtrucidata
sunt corpora non modò hominum, sed etiam bouum &
ouium. Conflagrarunt ædiculæ hominum, etiam nidi
ciconiarum incendio perierunt. Nunquid magnum in
his, aut stupendum? Aut si uis ostende, quid inter do-
mum hominis & nidum ciconiæ intersit quoad in his
inhabatur. Ergo homo similis est ciconiæ? Quid ais?
secundum corpus nihil discrepant. Illud interest, quod
ædiculæ extruuntur tignis ac tegulis lateribusq;, nidi
uero ex uirgultis & luto compinguntur. Ergo à ciconia
nihil discrepat homo? Nequaquam. Attamen his rebus
nihil differt. Quibus igitur discrepat? Quare, & inue-
nies alio quopiam ipsum discrepare. Considera an non
eò differt, quod potest animaduertere & obseruare quæ
facit, item communicatione, & promissorum fide nec
non pudore, præterea cautione periculi & prudentia?
Vbinam igitur in hominibus magnum illud malum, in-
temq; bonum statuemus? Illic scilicet, ubi differētia est.

Quod

Vulpes fo-
ueas habet:
Dicite
uulpi illi,
Ec.

Quod saluum si maneat, & septum undiq; custodiatur, nec pudor, nec fides, nec prudentia ipsius sit corrupta, tum ipsum quoq; saluum integrumq; esse fatendum est. Sin uero horum quid interierit, & tanquam obsidione quadam uitiorum expugnatus fuerit, haud dubie tum ipse etiam perisse dicendus erit. In hoc magna & praestantia hominum opera uersantur. Haud mediocre, inquiunt, peccatum est Alexandri, ad Troiam quando uenerunt Graeci, eamque sunt depredati, nec non quando fratres ipsius interficiebantur? Non assentior. Alterius enim opere peccat & hallucinatur nemo. Quam ista fiebant, ciconiarum nidi deuastabantur. Tum peccabat, quando perderet pudicum, fidelem, hospitalem & modestum animu. Quando peccabat Achilles: num quo tempore moriebatur Patroclus? Neutiquam. Sed tum, quando ira commouebatur, quando deplorabat puellam, quando obliuiscabatur se adesse non propter acquirendam amicam, sed gerendi belli gratia. Haec sunt in quibus offendunt homines. Haec est oppugnatio, haec euersio hominum, quando nimirum rectae opiniones pessundantur, atq; abolentur. Quum itaq; mulieres abducuntur, ac liberi in seruitutem rediguntur, parentes uero iugulantur, num haec pro malis habenda non sunt? unde istud tibi dicere uenit in mentem, quin ut intelligam doceas? Non. Quin potius tu quod mala non sint, ratio nem mihi proferas. Accedamus ad regulas. Adducito primas notitias. Quocirca mirari satis nequeo quod uulgo fieri consuevit. Quum pondera discernere uolumus, non temere iudicamus: quum recta & curua, non casu quodam internoscimus. Ac quando nostra interest simpliciter nosse quod in loco uerum est & consentaneum, id nemo nostrum, quicquid egerit, oscitante obseruabit. Caeterum ubi primum & unum illud est quod nobis causa sit recte agendi, aut non recte, cum successu

Tragœdia-
rum argu-
menta.

uel sine successu, miserè aub beatè uiuendi, in eo omnes inconsiderati & temerarij sumus. Nusquam apparet quod instar habeat libræ, nusquam quod regulam representet: sed simul ut uisum fuerit, ita ut uisum est facio. Num melior ego sum Achille, aut Agamemnone, ut illi quidem dum sequuntur uisa sua, pro ratione eorundem omnia & fecerint & perpessi fuerint: mihi uerò satis non sit rem ita uideri? Obsecro, num quæ Tragœdia argumentum habet aliud? Atreus Euripidis, quoddam est uisum. Oedipus Sophoclis, uisum est. Phœnissæ, uisum est, Hippolytus. An harum rerum cura nulla uos afficit? At cuius uidetur uobis cura habenda? Quinam dicuntur quibuslibet uisis affici? Insani. Nos igitur conemur aliud quiddam facere.

De Constantia.

C A P. XXIX.

Nā citatio
ad uolunta-
tē pertinet,
non autē ad
corpus ut
minæ.

Essentia boni est, aliquo modo se habens uoluntas: quin etiā mali, aliquo modo affecta uoluntas. Quid ergo sunt externa hæc? materia delectus uoluntarij, in qua uersans compos efficitur sui proprij boni aut mali. Sed quinam potietur bono? Quum materias non fuerit admirata. Nam de materijs quæ habentur opiniones, si sint consentaneæ, cōuenientem delectum in nobis excitant: prauæ autem & peruersæ, uitiosum & malum. Legem hanc Deus posuit præcipiens, Siquid boni habere uis, à teipso accipe. Tu respondes: Nō accipiam, sed ab alio quopiam. Nequaquam, sed à teipso. De cætero quando minatus tibi fuerit tyrannus, nec citatus tamen sis, dicāme cui minas intendarit? Quum dixerit, Conijciam te in uincula: manibus, inquam, & pedibus, non mihi minabitur. si dixerit, Plectam te capite: ceruici, nō mihi proferet minas: quādo custodię aut carceri se mancipaturum minatus fuerit, minæ ad uniuersam carnem pertinebunt: sin exilium, idem usu ueniet. Tibi itaq; minatus est nihil: Siquidem ita sim animo affectus, ut ista ad me

ad me non pertinere putem, nihil: sin verò metuā quid
 istorum, mihi utiq; minatur. Quem ergo posthac time-
 bo, aut quemnam existimabo dominum esse earum re-
 rum quæ mea sunt in potestate? Vtiq; nullus est. Num
 eum qui dominatur his quæ in potestate mea non sunt?
 At cur mihi curæ essent istæ? Ergo uos philosophi doce-
 tis contemnere reges? Nequaquam. Etenim quis no-
 strum docet, pro his consequendis aduersus illos moliri
 aliquid, quæ non in nostra, sed in illorum sint potesta-
 te? Arripe corpusculum, fortunas, famam, amicos, si cui
 istorum suafor fui ut contra aliquid molirentur, non re-
 cuso obnoxius esse. Esto. Sed uolo superior etiam esse
 opinionibus tuis. At potestatem hanc quis tibi dedit,
 qua possis nimirum uincere alienam opinionem? Ad-
 mouens, inquit, terrorem uincam. An nescis ipsum à
 seipso uinci animum, nec expugnari ipsum alterius uio-
 lentia? Voluntatem enim & arbitrium nihil est quod uin-
 cere possit, nisi ipsum à seipso superetur. Quocirca lex
 Dei efficacissima & iustissima, qua deterius uinci à me-
 liore constitutum est. Robustiores sunt decem quam u-
 nus. Ad quid? Ad uinciendum, ad occidendum, ad ab-
 ducendum quocumq; uisum fuerit, ad eripiendas fortu-
 nas. Vnum ergo uincunt decem, eo nimirum quo sunt
 ualidiores. Verum quonam infirmiores uno illo sunt
 existimandi? Quoad scilicet rectis sententijs hic est im-
 butus: qui uis uerò ex his, uitiosis & prauis. Ecquidnam
 igitur est in quo uincere, aut ualidiores illo esse possint?
 Sed quid istud sit? An impositis in lancem ponderibus, si
 librentur, parum consentaneum uidetur preponderare
 id quod grauius est? Itaq; praponderauit Socrates, ut
 sic mulctaretur ab Atheniensibus malè? Stulte, quid So-
 cratem dicis? pro eo ut res ipsa est comparata, loquitur.
 Nempe ut recula Socratis auferretur, atq; à ualidiori-
 bus in carcerem abduceretur, deinde cicutam ut porri-
 geret

Socratis apo
phthegma.

geret quispiam corpusculo Socratis, ex quo mox ipse effugeret. Digna admiratione censes hæc? num iniusta uidentur, ob hæc accusas Deum? Loco illorum nihilne habuit Socrates? Vbinam solum & summum bonum collocauerat? in cuius iudicio tibi ne, an illi, præbendas censes aures? At quid ipse dicit? Anytus & Melitus occidere me quidem possunt, nocere autem non possunt. Iterum: Quod si Deo uisum ita sit, fiat sanè. Tu porro ostende mihi, improbiorebus imbutum opinionibus, superiorem eo esse qui rectè sentiat de rebus, ac opinetur. Nullo argumēto id poteris, ne uerisimili quidem: propterea quod lex hæc sit naturæ & Dei, qua sancitur, ut deterius uincatur à meliore semper. Sed in quo? Eo uidelicet, in quo præstat & ualentius est. Corpus alio quodam robustius est corpore, & plures uno sunt ualidiores, fur uincit non furem. Et hac de causa perdidit ego lychnum, quando abstinētia somni ac uigilantia melior me esset fur. At pro lychno surrepto, furto se obstrinxit: eum ut acquireret, fidem fregit: pro lychno hominem deposuit, & ferus est factus. Istud nimirum eò fecit, quia prodesse id sibi arbitratus est. Esto, Apprehendit me ueste quispiā, uipertrahens in forum, inclamant alij, Quid tibi philosophe profunt decreta tua? ecce in uincula abduceris, an futurum est ut capitis supplicio afficiare. Sed rogo, quānam institutione erudire me poterunt, ut quando fortior me ueste apprehenderit, non trahat? aut si me decem uim inferentes in carcerem coniecerint, in ipsum non conijciar? Aliud ergo didici nihil: nimirum didici, ut omne id quod conspexero non esse subiectum arbitrio meo, ad me nihil putem pertinere. At ex illo utilitatem capis nullam? quid ergo est quod alijs in rebus potius quæ tibi profunt, quæ ijsquas didicisti, quaris? De cætero igitur in carcere sedens, sic cogito: Qui magnis clamoribus hæc disputat, nec quid oratione

ratione
qui potest
gnoscere
ecclis
re nullus
petet, ing
tione pr
tio censu
mite ipsu
ratione, r
causa &
illa non
in his gul
Quod si
tum est S
tanquam
uenit: A
esse obte
accesserit
nalia, num
quaquam
propter t
cere aliqu
adplaud
memorē
do fuerit
opportu
nem. A' s
adolecen
ti: cui si q
neum, ei n
gismi cont
degracilib
Non ferre

ratione hac significetur percipit, nec intelligendo assequi potest, nec philosophi quid dicerent aut facerent cognoscere curę ipsi fuit unquam. Quare mitte ipsum. At ę custodia rursus egredere. Siquidem usus mei in carcere nullus esse uideatur uobis, rursus discedam: si usus repetet, ingrediar denuo. Sed quousq; tandem? Donec ratione pręstabilius uideatur in corpore esse, quod si ratio censuerit aliter (corpusculo nimirum debilitato) sumite ipsum, & medicinam adhibete, modò ne id absq; ratione, ne effoeminate, aut ne temerę oblata quadam causa & pro quauis re nata fiat: secus enim fieri Deus ista non uult. Huiusmodi enim ornatu Deo est opus in his gubernandis, qui hoc pacto in terris uersantur. Quod si dederit signum receptui (quemadmodum datum est Socrati) obedire oportet signum proponenti, tanquam imperatori. Num ista efferre in uulgus conuenit? Ad quid conducet? Quia satis non est, te solum esse obtemperantem. Cum plausu pueri quando alios accesserint pueros, dicentes, Fausta hodie sunt Saturnalia, num reclamamus, & prospera esse negamus? Nequaquam: quin potius ipsi etiam applodimus. Quapropter tu quoq; si persuadere, & de prauitate abducere aliquem non potes, puerum ipsum esse scito, ipsiq; adplaudito: aut si id nolis, de reliquo taceas. Horum memorę esse decet: & in discrimen huiusmodi si quando fuerit adductus, cogitare secum, aduenisse tempus opportunum, quo declararet suam in uirtute institutionem. A schola qui hanc in arenam descendit, similis est adolescenti sese in syllogismorum resolutione exercenti: cui si quis proponat argumentum bene consentaneum, ei non acquiescens, petat specie quadam syllogismi contextum sibi proponi, quo exerceatur. Proinde gracilibus athletę non delectantur adolescentibus. Non ferre me potest, inquiunt, Num iuuenis hic bona est indo-

Fausta hodie sunt Saturnalia.

est indole? Non. Quia postulante occasione, lachrymare eum oportet, ac dicere, Cupio præterea aliquid addiscere. Quæ sunt illa? siquid hæc non didicisti ut opere aliquando declarares, quæ causa fuit ut addisceres? Opinor ego aliquem hoc loco confidentem, cogitatione istud intra se parturire & dicere: Perquàm ego in tale discrimen uenire, quo ille est cōflictatus, uelim, ut mihi tempus terere in angulo sedenti necesse nō esset, quum possim in Olympijs decertans corollam cōsequi. Quis porrò mihi procurat huiusmodi certamen? Ita animo affici omnes conueniebat uos. Proinde in Cæsaris gladiatoribus egrè ferunt quidam se cum nullo committi, quod tamen summopere uotis expetant, ac precibus etiam à præfectis contendant, ut permittatur ipsis congregi singulari certamine. Ex uobis talem se nemo præstabit? Libens ad huiusmodi certamen uel nauigando traicerem maria, cognoscendi gratia quid meus facturus esset Athletes, & quid tali in argumento atq; proposito meditaretur. Nolo, inquit, tale mihi argumentum proponi. At in te est situm, quod uelis argumentum accipere. Tale tibi datum est corpus, tales parentes, huiusmodi fratres, sic patria tua comparata est, is locus tibi in ea est, ac ordine illo censeris. Quid à me postulas, ut aliud tibi proponam argumentum? Nullasne habes opportunitates, ut oblato rite utaris? Tuum est ut mihi proponas, meum uerò ut conuenienter in eo me exerceam? Non. Administrationem talium rerum mihi ne committas, sed talium: nec subiectione hac me deprefferis, sed alia quadam. Forsan tempus erit quoddam, quo actores Tragœdiarum putabunt semetipsos aliud nihil esse quàm personas, quàm cothurnos, quàm syrmata? Agè homo, materia hæc sunt & argumentum. Loquere quidpiam, ut intelligamus utrum Tragicus sis, an ioculator mimus. nam in reli-

quis

quis communicant ambo. Quocirca si detraxerit quispiam ei cothurnos, personam, adeoque sua propria specie repræsentatum adduxerit, censes perijisse Tragicum, an superesse adhuc? Equidem si talem efferat uocem, manet adhuc. Hac in scena imperium accipe. Accipio, & ipsum capiens declaro, quemadmodum homo uirtute imbutus in eo administrando uersetur. Depone latum clauum: & laceras induens uestes, inspiciendum te exhibe. Quid ergo? Non tributum est mihi proferre in medium honestam uocem? Quo igitur pacto nunc ascendis? Tanquam testis scilicet à Deo citatus. Veni ergo, & testificare mihi. Dignus enim es qui producaris à me ad dicendum testimonium. Num si quid in potestate non est arbitrij & delectus uoluntarij, in bonis est aut malis numerandum? Num alicui noceo? Num emolumenta cuiusquam alio bono, quam quod à semetipso unusquisque possidet, definio? Deo autem quale dicis testimonium? In aduersis sum, Domine, ac premor miseria: nemo me curat, nemo largitur mihi quicquam, omnes irrident, ac male de me loquuntur. Pro testimonio hæc abs te dicuntur, & ignominia afficis uocationem tuam qua es citatus: nec non qua dignum te censuit isto honore, idoneumque arbitratu est qui de re tanta testimonium diceret. Proinde penes quem est imperium, sic pronunciat: Sacrilegum & impium te iudico esse. Quid ergo tibi accidit? Iudicatus sum pro impio & sacrorum uiolatore. Num quid aliud? Nihil. Quod si de connexo quopiam iudicasset, ipsumque falsum pronunciet esse, ut uerbi gratia, hoc, Si dies est, lux est: nunquid propterea connexo accidit? Quis quæso iudicat, & quis damnatur: connexumne, an ipsius iudicium qui est deceptus? Is ergo penes quem est potestas pronunciare iudicium de te, intelligitne quid sit pium uel impium esse?

In tentationibus Deo non obmurmurandum.

esse? Num in eo se exercuit, aut ubinam didicit, uel apud quem? Ergo musicus non curabit eum, qui netem pronunciat hypaten esse; nec Geometra, quando quis iudicarit lineas à centro ad circumferentiam productas non esse æquales; homo autem eruditus in præceptis uiuendi, hunc curabit qui ignarus iudicat de sacro & profano, de iusto & iniusto? O quantam bene institutorum atque eruditorum accidit esse iniquitatem. Isthic ergo te didicisse hæc fateris? Quin disputationunculas alijs quibusdam minus strenuis homunculis ac in angulis confidentibus relinquis, quibus nimirum docendo stipendia mereri possint, quiq; si eis persoluitur nihil, eiulant: tu uerò adeundis periculis præcepta hæc exerce, quæ addidicisti. Nam quæ restant deinceps, disputationes non sunt. At Stoicorum libri referti sunt disputationibus: quid igitur præter eas desideratur adhuc? Vsum scilicet adhibiturus, opere testimonium ferat oportet ueritati rationum. Hanc mihi indue personam, ut non semper obsoletis necesse sit nobis uti exemplis in schola. Ista contemplari cuius interest? Eius qui negocijs non occupatur. Homo enim animal est contemplationis ueri appetens. Turpe uerò est hæc sic cognoscere ut solent fugitiui: quin sine omni distractione assidere & attentum esse Tragico oportet, non ut illi faciunt. Simul enim ut astitit ac laudauit Tragicum, protinus etiam fugam circumspicit. Deinde dominum si quis nominet, subito expauescit & perturbatur. Turpe est, si quis isto modo naturæ opera contempletur philosophus. In his quidnam est dominus? Homo quidem certè hominī non dominatur, sed mors & uita, uoluptas item & dolor. Etenim si hæc non sint, uel ipsum Cæsarem adducito, & experire quàm constans sim. Qui secum ista si afferat intonans ac fulminans, ego autem perhorrescam, quid aliud euenisse

*Finis nō est
in disputan-
do, sed in a-
gendo.*

*Dominū ap-
pellatio.*

uenisse
quemadmodum
terpellat
fuit: ita ego
cum metu
his dominis
domini, &
bit dominis
conuenit
ac dicere:
etiam sua
crates etiam
cicutam
fleuit: N
res dimissis
diendis
quam p

Q
per inip
magis op
gam, car
in schola
minis. N
ter se ista
liter es a
nihil hab
dine ea q
sunt quæ
tur esse b
ac legitim
quantur,

evenisse dicendum, quàm à me dominum agnitum, quemadmodum à fugitio? Quandiu uerò ab his interpellatus nō fuero, tanquam fugitiuus in theatro consistit: ita ego quoque lauro, bibo, cano, uniuersa faciens cum metu & miseria. Meipsum autem si uindicem ab his dominis, id est ab his propter quæ formidolosi sunt domini, nunquid negotij superest? aut quoniam restabit dominus? Quid igitur? Enunciare ista omnibus conuenit? Non, sed conuersari cum uulgo hominum, ac dicere: Ille quod sibi arbitratur esse bonum, id mihi etiam suadet ut complectar. Ignosco ei. Quoniam Socrates etiam in carcere collachrymanti ignouit, quum cicutam bibiturus sic diceret, Quàm generose nos defleuit? Num ei sic locutus est? Ob hanc causam mulieres dimisimus. Hoc dicit ad familiares, ad eos qui audiendis his sufficiebant: huic uerò se accommodat, tanquam puero.

Plato in
Phædone,
et Critone.

Quid in promptu habere oporteat, quando periclitamur. CAP. XXX.

Quando fueris ingressus ad præstātem dignitate quempiam, memento alium quendam desuper inspicere ea quæ gerantur: quodq; huic placere magis oporteat, quàm illi, Ab illo sic interrogaris: Fugam, carcerem, uincula, mortem, infamiam quid esse in schola dixisti? Respondeo: In quibus nihil sit discriminis. Nunc porro cuiusmodi hæc dicis esse? num aliter se ista nunc, quàm prius, habent? Non. An tu aliter es affectus quàm antea? Non. Dic quæ sint illa nihil habentia discriminis. Præterea explica etiam ex ordine ea quæ sub arbitrium nostrum non cadunt? Ea sunt quæ ad me nihil attinent. Dic quæ uobis uideantur esse bona? Delectus rerum qualem esse conuenit, ac legitimus usus uisorū. Qui porro finis? ut te ista sequantur, & non contrā. Et eadem quæ antea etiam nūc

dicis? Ita uerò sentio & dico. Discede, & quod reliquum est firmo sis & memori animo, ac considera quantum polleat adolescens exercitatus in his quæ nos meditari decet, inter homines in exercitatos. Ego equidem per deos, mihi sic adumbro, me istud persuasurum tibi. Ad quid tam magna tamq̃ multa molimur pro rebus nihili impetrandis? Istud nimirum erat potentia, istud uestibula, cubicularij, stipatores? horū gratias tantum studiū disciplinæ impēdebam? At hæc nullius sunt momenti. Ego autem rebus præclaris & magnis aggrediendis meum addixeram studium.

T A B V L A C A P I T V M

Secundi libri.

- 1 Inter se non pugnare, confidere & cautum esse.
- 2 De tranquillitate.
- 3 Ad eos qui philosophis nonnullos commendant.
- 4 Ad quendam in adulterio deprehensum.
- 5 Quemadmodum simul esse possint magnitudo animi & diligentia.
- 6 Quid sit, nullo esse in discrimine res.
- 7 Quomodo uaticinandum.
- 8 Quæ substantia sit boni.
- 9 Quod non ualentes præstare id quod hominis est, philosophi personā interdum assumimus.
- 10 Quemadmodum ex uocabilis, officiorū ratio interdum possit inueniri.
- 11 Quod principium sit philosophiæ.
- 12 De differendo.
- 13 De anxietate.
- 14 Ad Nasonem.
- 15 Ad eos qui contumaciter in quibusdam quæ statuerunt perseverant.
- 16 Quod non exerceamus nos, aut meditemur usum de bonis & malis rebus decretorum.
- 17 Ut sint primæ notitiæ accommodandæ rebus singularibus.
- 18 Quemadmodum sit pugnandum contra uisā.
- 19 Ad eos qui disputando duntaxat philosophi personam tuentur.
- 20 Ad Epicureos & Academicos.
- 21 De confessione.

De ami-

- 32 De amicitia.
 33 De facultate differendi.
 24 Ad quendam, quem ad audiendum se non admiserat.
 25 Quomodo necessaria sint logica.
 26 Quid proprium sit peccati.

Non pugnare inter se, animo confidere & cautum esse.

CAPVT I.

AVD consentaneum fortasse uidetur quibusdam, quod pro uerissimo habetur à philosophis. Proinde consideremus pro facultate ingenij nostri, utrū uerū sit hoc: ac fieri possit, ut & cautē, & simul etiā cōfidenter gerat ac faciat quispiā omnia. Etenim contrariē quodāmodo opponi uidentur cōfidenti cautus: contraria uerò simul in eodē esse nequaquā possunt. Ceterum q̄ plerisq; absurdū id uidē esse, huius causam inde petendā existimo. Enim uero si respectu eiusdē uelimus uti cautione & cōfidentia, meritō nos accusent, tanquā repugnantia inter se cōnectentes. Atqui si nō sic, quid quæso absurdi est, si hoc usurpetur à nobis dictū: Etenim si integra sunt quæ diximus sæpe, ac nō semel sunt demonstrata, quod nimirū essentia boni in usu uisōrū cōsistat, itēq; mali: & præterea, q̄ ea quæ sub delectū nostrum non cadunt, nec mali naturā, nec boni in se habeant: quid absurdi sentiūt philosophi, si dicunt, illic ubi nō arbitraria cōsistant, locum esse cōfidentiaē debere: arbitraria aut ubi sint, ibi adhibendā cautionē: Nam si peruersa uoluntate malū definitur, in his solis quid prohibet sollicitudinē cauēdi adhibere: Quod si p̄ arbitrio nostro administrari nequeūt, nec in potestate sunt nostra, ad nos uidelicet nihil pertinent: quare in his animi cōfidentia est utendū. Et hac quidē ratione simul & cauti erimus, & animis cōfidentes: & per louē, propter cautionē confidentes. Dum enim cauemus nobis ab his quæ sunt uerē mala, eueniet sanē,

niet sanè, ut cōfidentia utamur in his quæ in malis non habentur. De cætero aut nobis idē accidit, quod ceruis solet, quæ dum exterritæ fugiunt uolucrū insectationē, aliquò se uertunt, & in loca quædā irretita laqueis tanquam periculo uacua cōcedunt: ac sic pereūt, dum præpostere permutant metuenda nō timendis. Ita & nos aliquando utimur metu in rebus nō arbitrarijs, ac in alijs nimium confisi animis sic nos gerimus tanquā si periculi nihil esset in uoluntarijs actionibus: quamobrem accidit ut decipiamur, labamur, turpe quid perpetremus, aut flagitiosa aliqua cupiditate exardescamus, ac nihil referre putemus, modò solertes simus in rebus consequendis quæ extra nos sunt. Vbi cunq; uerò offert se nobis mors, exiliū, labor, ignominia, ibi de statione decedimus, illic est qd pauidos exagitet. Quocirca euenit nobis (ut par est, in rebus maximis hallucinantibus) ut naturālē confidentiā efficiamus temerariā, uacordem, præfractam, impudentē: nec nō naturæ consentaneam cautionē ac uerecundiā, abiectū quiddā efficiamus & humile, timoris & perturbationis plenū. Quādo autē q̄s huc trāserat cautionē, ubi uolūtas est, & opera uolūtatīs in diligendo: cōfestim simul ut uolet cauere, in potestate sua habebit etiā motū istius declinationis. Sin uerò traducat ad ea quæ præstare nos nō possumus, & sub delectū nostrum nō cadunt, & declinare conetur quispiā cauēdo quæ sunt in potestate alterius, necesse est ut pertimescat, ut sit incōstans, ut perturbet. Mors quidē & afflictio timenda non sunt, sed timere mortē ac ærumnā est pertimescendū: ut nō immeritò celebres is qui dixit: Nō est malū mori, sed turpiter mori. Proinde sic affici nos cōuenit animis in morte & in fuga, nec nō opinionī eorūde opponere, & inflexibilē, & nō tergiuer santem aut restrictū, & in nullo discrimine ponentē ista animum. Hæc rectē, & secundū naturā se gerens So
crates,

crates, appellare solitus fuit laruas. Nam quēadmodum laruæ terrent pueros, magnumq; eis incutiebūt metum, ob imperitiā: haud diuersum est quod nos etiā in uita gerendis rebus afficit. Istud nulla alia de causā nobis uisū uenit, quā ea quæ idipsum quoq; in pueris efficit. Quid quæso puer est? Ignorantiā. Quid puer? Inscitiā. Quod si ista, ut nos, animaduerneret puer, inferior hac in parte nobis non esset. Mors quid est? Larua. Considera ergo eam auferens. Vide quā nō mordeat. Corpusculum separari oportet ab animula. Vt antea fuit separatum, ita nunc etiā erit, aut non multo pōst. Quid igitur molestē fers, si nunc separatur? nam si nunc non, paulopōst separabitur. Quamobrem? ut curriculum suum perficiat mundus, cui opus est non solum præsētibus, sed etiā futuris rebus, ac præteritis. Dolor quid est? Larua. Aufer eam, & cognosce. Asperē mouetur caruncula, deinde rursus suauī sensu afficitur: id tibi si non profuerit, aperta ianua est. Si utile sit, ferto. Ad omnia enim patefieri ianuam oportet, & molestia nobis exhibebitur nulla. Sed quoniam decretorum talium est fructus? Is nimirum, quem par est haberi pro pulcherrimo, & qui maximē deceat eruditos: nempe tranquillitas, fortitudo, libertas. Non enim uulgo his de rebus habenda est fides, qui dicunt solos liberos institui liberaliter atque erudiri posse: sed potius credendum philosophis, qui solos eruditos statuunt esse liberos. At quo pacto istud? Num uerō aliud quiddam est libertas, quā ita ut uelis potestatem habere uiuendi? Nihil aliud. At respondete mihi, o mortales: Vultisne uiuere peccatis obnoxij? Non uolumus. Ergo nullus qui peccat, liber est. Animo ita estis affecti, ut libeat metu pauidis uitam agere, aut tristitia anxij, aut perturbatione inquietis? Nequaquam. Ergo nullus aut timidus, aut mœrore affectus,

Socrates apud Platonem in Phædone terrores huiusmodi quædam nominat, id est laruas.

Id est, ut metu mortis ne nos inuoluamus rebus extra nos positis, ac præcludamus nobis uiam libertatis.

Nota ut illi definitum libertatē, qui metiuntur omnia rapinis & tyrannide.

aut

aut alio perturbatus modo, pro libero est habendus.

Qui ergo liberatus est moestitia, metu, perturbatione, eum eadem uia ex seruitute in libertatem uindicari etiam certum est. Quo igitur pacto fidem uobis, optimi legislatores, habebimus? Nullis nisi liberis permittemus erudiri: Philosophis sic uidetur, sic ipsi statuunt, non concedimus cuiquam libertatem nisi recte institutis. Atque id est, quod Deus non permittit etiam. Quando quis seruum suum apud prætorē uer-

Perfius: Nō una Quiritem uertigo facit.

terit, num ista uertigine nihil effecit? Enimuero fecit aliquid. Quid nam? Nempe seruum suū uertit apud prætorem. Numquid aliud? Nihil aliud, ac præterea etiam uigesima ex peculio persoluenda erit. An eum qui sustinuit ista, in libertatē assertum non censes? Nihil magis, quàm antea, nisi metu uacat. Proinde tu quoque qui multos pascis, nullūne habes dominū? nō argentum, non puellam, non pusionem, non tyrannū, aut amicum quendam tyranni? Quid ergo perhorrescis, adeundo quoddā discrimen huiusmodi? Quocirca id uobis semper inculco: Ista meditamini, & in promptu habetote semper, ut intelligatis in quibus rebus cōfidendum animis, & item in quibus cautē agendum sit: nempe in rebus arbitrio nostro nō subiectis confidere, in arbitrarijs autem cauere. At, inquires, nō prælectore usus es me, seu recitatore, nec nosti quid faciam. In quo elaboras? In oratiunculis conficiendis. Quin potius ostende, ut sis animo affectus appetendo, declinandoque. Frustrerisne his quæ habere cupias, aut incidas in ea quæ nolis. Proinde ambitus illos orationis scriptæ, si sapias, auferēs, hinc interline. Quid ergo? Socrates nihilne scripsit? Et quisnam tot, & tam multa? Sed quī potuit? Quando habere nō potuit semper quī sententias ipsius disputando reselleret, aut quem ipse redargueret, tum ipse secum disceptans, ipse sese resellere & à seipso sciscitari uerum

solitus

solitus erat. Semper unā animo impressam habebat notitiam illam, in qua se semper exercuit ad usum uitę gna uiter: hanc uerò de qua nimirū in pręsentia loquor, alijs remittebat, nempe stupidis, aut beatis illis, qui in quiete & tranquillitate uitā agunt, aut ijs qui nihil pensi habent propter stultitiam. Itaq; occasione oblata, huiusmodi scripta ostentabis adueniens, pręsentibusq; leges & uenditabis. Ne id facias mi homo, quin potius illa prę te feras: En quemadmodū appetendo uotis non frustrer, en ut declinando sim prudens & circūspectus. Propone mortem, & intelliges: dolores offer, carcerem, ignominiam, damnationem. in his est ostentatio eius, qui haud ita pridem ē schola discessit: quę pręterea sunt, alijs relinque. De his nemo ex te uocē ullam percipiat, nec laudari propter studia huiusmodi expetas: quin nullus in his esse uideri malis, ac scire nihil prę te ferens, unum id solū te scire, quemadmodū scilicet consequare, et quemadmodum cautus nō incidas in malum. Alijs curę sit, ut se dicendis causis exerceant, proponendis quęstionibus, colligēdis syllogismis: tu discere mori, uinciri, tormentis cruciari, in exiliū agi ac solum uertere. Hęc omnia sunt cōfidentis, atq; obedientis ei à quo es uocatus ad illa sustinēda, eiq; qui hoc loco te dignū iudicauit: in quo constitutus demonstrabis quid ualeat ratio, quid principatus in homine, si quasi in aciem educatur contra uoluntati non obnoxiam uiolentiam rerum. Atq; ita sanē paradoxum id, aut tale quod fieri nequeat, haudquaquā apparebit: cū uidelicet dicitur, simul cauendū & confidendum esse: in non uoluntarijs confidendū, in uoluntarijs autem in rebus cautionem adhibendam.

De tranquillitate.

Cap. II.

Considera in iudicium ueniens, quid custodire uelis, & quonam peruenire. Etenim si constitutū tibi sit delectu rerum, qui secundum naturam sit, uti, omnia
p tibi

In primo de
Repub. lib.
uere iustum
Plato descri
bit.

tibi erunt tuta, omnia facilia, nihil negotij: siquidem uolles quæ tua sunt in potestate unius, & quibus natura libertas tua constat, non neglexeris. His contentus, quid aliarum rerum satagis: quærū quis rogo dominus, quis eas auferre potest? Quis prohibet te esse uerecundū, aut fidelem? Si uis non impediri, nec necessitate aliqua cogi, quĩnam obsecro, uim tibi afferet, ut appetas ea quæ tu nolis, aut non uideantur appetenda, aut uitare quæ fugienda non uideantur? At uerò num quædam obijciēt tibi, quibus exterreare & pertimescas? Sed his declinādis ut malē nihilominus habeas, quĩ poterit efficere? Itaque in tua potestate cum sit, prosequi appetendo, & fugiendo declinare, quid in alijs sollicitus es? Id pro exordio tibi sit, pro narratione, pro cōfirmatione, pro uictoria, pro epilogo, pro uoluntate constantissima ac rectissima. Quocirca Socrates ad eum, qui ut se ad dicendā causam pararet, hortabatur, sic dixit: Per omnem uitam non uideor tibi me præparasse ad hoc iudiciū: Sed cuiusmodi fuit præparatio hæc? Custodiui id, inquit, quod in mea est potestate. At quo istud modo? Nullā rem iniustā nec priuatim nec publicē unquā commisi. Tu proinde si uoles quæ sunt extra te obseruare, corpusculum scilicet, possessiunculā, gloriolam, iam inde denūcio tibi, ut instruas te omnĩ apparatu quem consequi possis, ac de cætero cogites quæ natura sit iudicis, item aduersarij. Si ad genua procumbendū, supplex nimirum ea attingas: si plorandum, plores. Quando enim subieceris quæ tua sunt, his quæ sunt extra te, in reliquis seruire ne recuses, ne sis contumax: ac non aliquando uelis, aliquando autem nolis seruire, sed omnino ac ex tota mēte tua uel hæc, uel illa amplectere, aut liber esto aut seruus, aut eruditus aut rudis, aut generosus gallus, aut ignobilis & abiectus, aut ad necem patere te uerberibus accipi: aut cōfestim muta sententiā, ne accīdat multis acceptis

acceptis uerberibus nihilominus postea mutare. Si turpia hæc sunt, euestigiò discernas ubi sit natura bonorum & malorum, illic esse & ueritatē: & ubi ueritas, illic quodque esse naturam: ibidemq; cautioni locum esse, ubi ueritas: illic confidentiæ, ubi sit natura. Deinde num censes Socratem fuisse obseruantē rerum externarū, quando adeundo periculū capitis dicebat: Anytus & Melitus occidere quidē me possunt, nocere aut non possunt: Tā stupidus erat, ut nō uideret tali uia ad hanc metā nō posse perueniri, sed alia quadā? Aut quid causæ fuit, ut oratione nulla se defenderet, ac præterea irritaret etiam? Ita meus quoq; fecit Heraclitus cum agelli causam Rhodi ageret, ac ostendisset æquitatem quæ pro se faceret, iudicibus, in epílogo dixit: Nec rogabo uos, nec curo etiā qualem sententiā sitis laturi, cum uos scilicet iudicādo magis sitis obnoxij iudicio quàm ego. quod cum dixisset, causam suam subuertit. Quæ Chria aut sententiā debet esse proposita? Tātum ne roges, ac omitte dicere: Quippe ne peto id quidē à uobis. Nisi occasio commodum se obtulerit (ut Socrati) ad irritandos iudices. Tu uerò si talem epilogum paras, quid expectas, aut quid audire te oportet? Si cruci suffigi uis, expecta, & eueniet tibi. Sin disputationibus mauis præbere aures, oratio affertur ad persuadendū idonea, qua de rebus deinceps faciendis admoneatur, non uerò audiendis. At quoad se & sua quisq; obseruat, eatenus ridiculum est petere præscriptionem cuiusdā argumenti in quo elaboret. Quod autem tibi proponā? Effice quæso in me talem animū, ut quicquid euenerit in uita, rectē me & cōuenienter geram. Perinde istud equidem postulas, atq; si rudis literarum dicat: Doce quid scribendum mihi sit, si aliquod nomen proponatur. Quòd si respōdeam, ut scribat Dion, ac deinde accedens idem ipse, scribere iubeam non Dionis, sed Theonis, quid quæso faciet? quid scribet? Quòd

Christus in euangelio: Nemo, inquit, admotus aratro manu retrò respiciens, aptus est regno Dei. Et alibi: Nemo potest duobus dominis seruire.

Ridiculi enim sunt, qui uirtutē uerba putant, ut lucū ligna, quæ admodū ait Horat.

Exercitatio
ne *πράξις*
pruden-
tia acquiri-
tur.

si te exercuisti scribēdo, idoneum nimirum te omnibus his scribendis exhibebis, quaecunq̃ proferentur: sin uerò non, quidnam tibi proponam scribendum? Quando igit̃ aliud quid rerū status postulat, quid dicturus, quid factururus es? Ergo memor esto eius quod latissimē patet, & quid faciendū sit monitione ac p̃cepto nuncq̃ de stituēris. Quod si rebus externis inhias, necesse erit te susq̃ deq̃ pro arbitrio domini uoluntari. Quinā uerò dominus est: Is qui in potestate sua habet ea quæ tu aut ex-
petenda aut fugienda censes.

Ad eos qui commendauerant nonnullos philosophis. Cap. III.

SCitē quidem Diogenes, cuidam petenti à se cōmen-
datitias literas, respōdit: Te hominē esse, simul ut in-
spexerit, cognoscet. Deinde, malus etiā an bonus sis, nō
latebit ipsum, siquidem peritus sit internoscere bonos à
malis: sin imperitus, nihil efficiā, etiam si millies ad eum
scripsero. Perinde autē facis, ac si me roges ut nomisma
alicui cōmendem. Si monetarius est, respondebo mone
te, ut ipsa sese ei commendet. Quinetiam in uita hac tale
quoddā indicium, cuiusmodi cognoscendo argēto adhi-
betur, in promptu habere cōueniebat, quo fretus dicere
possem, quemadmodū monetarius: Age, quā uoles af-
fer monetā, ut eam iudicē. At in syllogismo nos id osten-
tamus, & Age dicimus, syllogismū propone, qui utrū sit
ritē cōpositus, planum faciā. Qui potes id? Quoniā ana-
lytica syllogismorū mihi sunt nota, & facultatē iudicādi
habeo eā, quæ esse in eo debet q̃ de ueritate syllogismo-
rum pronūciat. At in actionibus uitæ quid facio, cū
aliās bonum aliquid esse dico, aliās uerò malum? Quæ
causa est? Contrarium. Sed contrarium illud in syllogi-
smis appellatur inscitia & imperitia.

Ad eum qui fuerat deprehensus in adulterio. Cap. IIIL

in syllogis.
est omnigē-
sup. & eius
contrarium
ἀντίθετον.

CUm quodā tempore dixisset Epictetus, hominem
natū ad colendā fidem: quod qui refelleret, eundē
propriū

proprium quoque hominis est medio tollere: quidā (ut ha-
 bebatur) in literis eruditus, accessit, quem constabat in ci-
 uitate deprehensum pro adultero. At noster ille sic dispu-
 tabat: Igitur neglecta fide, ad cuius cultum natura nos
 genuit, insidiabimur uxori nostri uicini? hoc conatu
 quid faciemus? Nunquid aliud, quam perdere & pe-
 rimere? Quem? Animum fidelem, castum & sanctum.
 Num sola hæc? Quin etiam uiciniam nonne amittimus,
 nonne amicitiam, nonne ciuitatem? Qua tandem sede
 nos collocabimus? Etenim qua conditione ego te utar,
 o homo? Num ut uicino, an ut amico? sed qualis? num ut
 ciue? quam tibi fidem habeam? Quod si uasculū tam sis
 inutile, ut in re nulla uti aliquis te possit, extra domum
 projiciare in fimetā, ac inde etiam nemo est qui tollere
 te cupiat. Siquidem autem homo sis, pro homine autem
 nullo loco te gerere possis, quid usus tui nobis erit? Sed
 esto ut amici locum habere nequeas, num serui potes?
 at quis tibi credet? Nonne satius etiā tibi est, aliquod abij-
 ci in fimetū quoddam tanquā uas inutile, aut tanquam
 sterqus quoddā? At dices, Nemō ne me respiciet ut ho-
 minem literatum? Quia malus es, & inutilis. Perinde au-
 tem facis, atque uermes se pro nihilo haberi si indignè fer-
 rent, aut se ab omnibus fugiēdo uitari, seque feriri aliquan-
 do etiam, siquidem possit id facere qui ipsos projicit.
 At tu aculeum habes talem, quo si percusseris aliquem,
 molestiam dolorēque excitabis. Quid ergo uis ut tecum
 agamus? aut assigna sedē, in qua collocere. Quid ais?
 foeminæ natura cōmunes non sunt: Imò uerò sunt. por-
 rō suilla quoque inuitatorum cōmunis est, sed in portio-
 nes distributa, si uisum ita sit, accedens, iuxta accumben-
 tis partem tibi arripe clanculum, aut saltem (carne est ma-
 nibus dimissa, & carnem si suffurari nequis) unge ac ob-
 line digitos, & circumlinge: præclarus scilicet compo-
 tator & conuiua Socraticus. Age, commune nonne est

theatrum omnium ciuium: in quo si confederint, è loco, si libet, aliquem illorū eijcito. Ita uidelicet foeminae etiam natura sunt cōmunes. At legislator si eas tanquam hospes & modiperator distribuerit, quare nō tuam partem tibi accipis, sed potius alienam surripis, & liguris? At, inquires, literatus sum & doctus atq; Archedemum intel

Inter nobi-
les Stoicos
numeratur
Archede-
mus, ut au-
tor est Laer-
tius in Ze-
none.

ligo. Ergo Archedemū intelligens, iccirco uis esse mō-
chus & perfidus, aut pro homine lupus uel uulpes? quid
enim interest?

Quo pacto magnitudo animi & diligentia simul esse possint. Cap. V.

IN materijs nullum est discriminē, sed usus earum diffe-
runt. Quo igitur modo seruabit quispiam constantiā
tranquillitatemq; simul etiam diligentia, & ut ne hallu-
cinetur aut confundatur, prudentiam? Quando uideli-
cet imitatus fuerit eos qui talis ludunt. Etenim tali ac cal-
culi nullo sunt discrimine, ut scire queam quemadmo-
dum sint casuri. At eo quod cecidit, circumspiciē & in-
geniosē uti, id mei est muneris. Ita præcipuū illud in ui-
ta munus & officium est nostrum, Rerum discerne atq;
internosce discrimina, & dicito: Quæ extra me sunt,
haud sunt mea in potestate, at delectus rerum mea in po-
testate est. Vbi quæram bonum, itemq; malum? Intrā, in
his scilicet quæ mea sunt. In externis autem nolito uti uo-
cabulis bonorum aut malorum, cōmodi aut detrimen-
ti, aut illorum similibus quibusdam. Num igitur promi-
scuē his est utendum? Nequaquam, quoniam malum id
est, respectu uoluntatis, in causaq; est ut contra naturam
se habeat. Sed uti decet rebus circumspiciē, quod usus
scilicet non careat discrimine: simul etiam constanter
& placidē, quia in materia nulla est discrepantia. Vbi ali-
quid mea interest, illic nec impedire me aliqs potest, nec
cogere: in his uerò in quibus sum obnoxius utrisq; ho-
rum adeptio in potestate mea non est, nec bona etiā hæc
sunt, aut mala. Vfus enim bonū aut malum est, sed is mei
est ar-

Terent. A-
delph. Ita
uita est ho-
minū, qua-
si cū ludas
tesseris: si il-
lud quod est
maximè o-
pus, iactu
nō cadit, il-
lud quod ce-
cidit fortē,
id arte ut
corrigas.

est ar-
bitrari
scilicet
ciuium
men no
impol
habet n
occasio
me: his
iam acc
naui m
possum
cer aqu
omne i
stiuam
uniuer
quam
tur int
bricitat
tet. Io
ra ludu
tanquā
excipie
celerita
tendam
cero, ac
tamus,
tuebit a
ratio: qu
ieceris:
tendat. E
caludere
cio: Dic
non arbi
tur non

est arbitrij. Difficile est miscere et in unum conferre ista, scilicet diligentiam eius qui materijs rerum agendarum afficitur, & constantiam eius qui se flecti non patitur. Attamen non est impossibile. quod si sit, felicem quoque esse erit impossibile. At in navigatione quid facimus? quantum habet momenti, si eligam gubernatorem, remiges, diem, occasionem? Deinde tempestas incidit, at istud quid ad me? his enim quae ad me pertinebant, sum functus: quod iam accidit, materia est alterius gubernatoris. Quin etiam navis mergitur, quid ergo restat mihi agendum? Id quod possum, id uero unum est, ut intrepidè ac sine eiulatu suffocer aqua, nulla diuini numinis accusatione, intelligens omne id quod natum sit, rursus interire, ita uero meam institutam cogitationem: Non sum aeternus, sed homo, pars uniuersi, tanquam hora pars est diei. Praestò me adesse tanquam horam oportet, itemque transire ut horam: quid igitur interest, quemadmodum abeam? suffocatus ne, an febricitans? Abire enim me aliquo istorum modorum oportet. Id ipsum deprehendes facere quoque eos, qui sphaera ludunt solerter. Horum nemini certamen est de pila, tanquam de malo aut bono quopiam: sed de mittenda ea, & excipienda. Nam in eo conspicitur concinnitas, in eo ars, celeritas, aequitas animi: ut nimirum ego, etiam si non proterendam sinum, possim arripere tamen: alter uero, si proiecero, accipere queat. At si cum turbatione & metu mittamus, excipiamusque, qualis queso erit ludus? quomodo tuebitur aliquis constantiam, aut quo pacto ordinis habebit ratio: quum unus dixerit, Projice; deinde, Caue ne proieceris: alter autem, unam duntaxat proiectam fuisse contendat. Enim uero lis haec quid est, non ludus. Quocirca ludere pila Socrates norat. At quomodo ludit in iudicio? Dic, inquit, Anyte, quam ob causam ais Deum me non arbitrari esse? Daemones quoniam tibi esse uidentur: nonne ex hominibus & dijs quidam mixti generis? Annuente

Materia est non nauta, sed animi bene constituti, ac uirtute praediti, nullique fortuna succumbentis.

In Phaedro.

De natura
demonū, ui
de Platonis
Epimenid.

Annunte illo: Quinam, inquit, hoc ingenio est, ut possit affirmare de mulis, asinos autem interim arbitrari non esse? Sic disputauit, tanquam pila ludens. Sed quæ nam illa erat in medio pila? Viuere scilicet, uinciri, relegari, bibere uenenū, diuelli ab uxore, relinquere liberos pupillos. In medio hæc fuerūt, quibus lusit: ac nihilominus lusit, pilæq; usus est perquam decēter. Haud longè secus nobis quoq; faciendum. Adhibenda cautio longè artificiosissima in huius ludo pilæ, deinde nulla exquisitio quod ad instrumentum pilæ attinet. Enimuerò industriam artificij atq; solertiā omnino decet adhibere aliqui externæ materiæ, non quam ipsi eligamus, sed qualiscunq; se nobis obtulerit, in qua artis operam declarare ualeamus. Ita textor lanas non parat, sed quales acceperit, sic in his elaborat. Alius est qui tibi dat uictum & opes, quæ tamen ipsa tibi potest rursus eripere, & cum his corpus etiam. De reliquo materiā tu arripe, & intentus esto operi. Dein si discesseris nihil perpeßus, qui tibi obuīam occurrent, congratulabuntur, quod euaseris. Qui porrò intelligens aspexerit te, ac quod te gesseris honestè cognorit, laudibus te efferet, simulq; lætabitur. Quod si cum dedecore euasisse aliquem uideāt, contra faciunt. Nam ubi gaudere cōsentaneum est, ibidem congratulatio quoq; locum habet. At in rebus externis quo pacto dicuntur nonnulla secundū naturam existentia, contra naturā nihilominus se habere tamen? Id perinde dicitur, atque si cæteris à rebus essemus soluti. Nam secundū naturā pedī accidit, ut sit purus: sed si ut pedem, ac non à corpore reliquo separatū quid consideres, decebit ipsum & lutū transire, & calcare spineta, & amputari etiam interdū pro conseruando reliquo corpore: quorū si particeps non sit, pro pede certè habendus nō sit. Tale quiddā, operæ precium est, ut de nobis ipsis cogitemus, Tu quid es? Homo. Siquidē cōsideras ut solitariū

& sepa-

Nihil est p-
pter se in na-
tura, sed p-
pter ordinē
uniuersi,
quo tanquā
sine singula-
rum rerū bo-
num descri-
bitur: Nam
ut ait Arist.
οὐκ ἔστι τὴν φύ-
σιν ἢ τὰ φύσις.

& sepa-
ducere
& co-
temple
te pertin
ricitari
mori. C
pedem,
lis affect
ma, quæ
inde ei
mulacru
circa me
febre con
iudicio
huiusm
conuict
ris, acce
tis anim
Deinde
facinoris
tu fecer
tuum pe

Con-
ciui
opinio,
ulus uer
que uac
si diligen
tis, & ad
nē est sua
idoneus,
mercatur

& separatum à reliquis, secundum naturam inerit pro-
ducere uitam ad extremam usq; senectutem, abundare
& copiosum esse, frui secunda uale tudine: Sin uerò cō-
templare ut hominem, & tanquam partem uniuersi, ad
te pertinebunt nimirū ægrotare, modò nauigare & pe-
riclitari, modò indigere, interdum etiam ante tempus
mori. Quare molestè ista fers? An nescis, hunc non esse
pedem, si ita habeat, ut diximus: ita nec tu homo es, si ita
sis affectus. Etenim quid est homo? Pars ciuitatis pri-
mæ, quæ est ex dijs scilicet hominibusq; constituta: de-
inde eius etiam quæ uulgo pro ciuitate habetur, quæ si-
mulacrum uidelicet est minutū uniuersæ istius. Quo-
circa me iam nunc cōdemnari, nunc alium quempiam
febre corripi, aliū nauigare, alium fato suo fungi, alium
iudicio damnari oportebit. Fieri enim nequit, quin in
huiusmodi corpore, in hac tam ampla regione, talibus
conuictoribus, alia eueniant alijs. Tui ergo est mune-
ris, accedentem loqui quæ te deceant, & pro rebus na-
tis animo affici: pro tua nimirū parte quantum interest.

Deinde si quidā sic pronunciet, Damno te perpetrati
facinoris, Dij tibi meliora. Feci ego quod meum fuit: an
tu feceris tuum, ipse uideris. Nam in eo etiam uertitur
tuum periculum: id moneo ne ignores.

De indifferentia rerum.

CAP. VI.

Connexum pronunciatum indifferens est: at iudi-
cium eius non est indifferēs, sed uel scientia est, uel
opinio, uel error. Ita sanè indifferens est ipsum uiuere,
usus uerò differentia non caret. Nōne si quis ista quo-
que uacare differētia dixerit, negligentes uos faciet: aut
si diligentiam & curam acuat, haudquaquā humiles eri-
tis, & admiratione materiartū stupidi? Præclarum sa-
nè est sram nosse facultatem, & quibus agēdis rebus sis
idoneus, ut nimirum abstineas ab his in quibus non es
exercitatus. Ne feras indignè, si qui alijs sint abūdantior-

q resta-

res talibus in rebus: quando quidem tu syllogismis conficiendis solertia alios vincere ac plus habere te reputes, quod indignè si ferant isti, sic eos mitigabis: ut cogitent se ista non didicisse, quæ tu didiceris. Sic ubicunq; fuerit opus exercitatione quadam, ne quæras id emolumentum, quod ab usu eius percipitur: quin illud potius concede his quibus tanquam exercitatis res est commissa, tibi satis sit constanter agere. Abi, & saluta istum. Quomodo? non abiectione & humiliter. At fui non admissus: ingredi autem per ualuam non didici. Quando igitur fores clausas inuenero, aut discedere oportebit, aut per ualuam me inferre. At loquitor ei. Quid loquar? Non demisse. Non reperisti eum. Tuū id non erat, sed ipsius, sed quid ad te, quod est alterius? Cogita semper quid tuum sit, & quid alterius, sic nunquam perturbaberis.

Quamobrem scitè admodum Chrysippus sic loquitur: Quandiu quæ deinceps futura, mihi sunt ignota, in his magis naturæ congruentibus acquiescam, ut nimis potiar ijs quæ magis secundum naturam dicuntur esse. Ita enim me condidit Deus, ut pro potioribus ista eligerem. Quod si scirè fata morbum mihi offerre, libes scilicet ad illum cōtenderem. Etenim pes etiam si compos esset intelligentiæ, sese incitaret ad inquinandum luto. Aristæ quam ob causam nascuntur? Nōne ut inarescant? Ideo autem arescunt, ut uidelicet demetantur nunquam? At dira imprecatio hæc est aristarum, ut demetantur nunquā. Sic statuendum in hominibus quoque detestationem esse, si quis optet non mori: quum simile id sit uoto, quo ut nō maturescāt segetes, nec ut demetantur, quispiam optet. Nos quidem iidem cum simus, & quos metēdo auferri necesse sit: ac simul etiā exploratum habeamus, intelligamusq; nos subinde demeti, quid est quod indignè ferimus? Profectò nec intelligimus qui simus; nec meditati atq; exercitati in rebus hu-

bus humanis ita sumus, quemadmodum sunt equites in arte equestri. Proinde cum hostē ferire uellet Chrysantas, quum receptui tuba canī audiret, sese continuit; ac maius operæ precium censuit mandato imperatoris obedire, quàm quod sua intererat facere. At nostrum nullus uocanti aliquò necessitati uolens obtemperat, ac sponte obsequitur: sed lachrymantes eiulantesq; ferimus quæ ferenda sunt nobis, & circumuallari nos malis dicimus, adeoq; circumueniri. Sed quæ nam circumuentio hæc est, ô homo? Siquidem circūuentiones appellas ea quibus undiq; appetimur, & quæ imminet: omnia nimirum erunt *περὶ σωτῆρος* & circumuentio; sin uerò sic nos minas quia sint absurda, quam quæso absurditatem habet, si quod nascitur, intereat etiam? Quod autem perimit, aut ensis est, aut rota, aut mare, aut tegula, aut tyrānus. Quid sollicitus es qua uia ad inferos descendas, cum æquales sint omnes uia? & uerum si audire uelis, pauciores ambages habet quā dimittit tyrannus. Nullus etenim unquam tyrannus sex mensibus aliquem iugulauit, febris autem toto interdum anno conficit aliquem. Strepitus sunt hæc & pompa inanum uerborū.

Propter Cæsarem in periculum capitis uocor: num ego qui habito Nicopoli, ubi tam crebri existunt terræmotus, de uita non periclitor? Tu ipse quando nauigas Adriam, quale periculum adeundum? Equidem non capite meo, sed opinione tua periclitabor. Quo modo? Quis te cogere poterit, ut opinere aliquid quod nō uelis tu, sed ex alterius pendeat iudicio? Aut quòdnam periculum tuum est, si aliq; quod falsum sit opinentur? At periculum mihi impendet, quo è patria ejicior. Quid est relegari? Alibi esse. Romæ ne? Ita sanè. Quid si releger in Gyara? Si uidebitur, proficiscere: sin minus, habes nimirum quò te recipias loco Gyarῶν, eoq; te sequetur qui relegauit in Gyara, siue uelit siue nolit. De

In Pedia
Cyri apud
Xenophōt.

cætero quid ista aggredieris tanquam magna, cum inferiora sint tanto apparatu, ut possit bonæ indolis adolescens dicere: Tanti hæc non erant, ut tanta audirentur, tantaq; scriberentur, tantoq; tempore absideretur senectioni huic non multi precij. Istius duntaxat diuisionis memor esto, qua ponitur discrimen inter tua & nō tua: ne contendas cum aliquo de rebus alienis. Tribunal & carcer, utrumq; locus est, ille quidem altus, hic uerò humilis. Animus æqualis (siquidem ex æquo accōmodes eum utriq;) cōseruari poterit: ac tum imitatores erimus Socratis, quando nimirū in carcere libuerit nobis pœnas conscribere. Pro eo autē ut nunc sumus affecti animis, considera an ualeamus æquo animo audire hortantem quempiam, & pœanas recitante ipso audiamus. Quin potius interrogantem utrum audire uelimus, sic excipere consueuimus: Quid negotij mihi facsis? an nescis quibus affligar malis? Eo enim statu sunt res meæ, quo occumbere mihi necessum est, Quid dicis? immortales ne reliqui erunt homines?

Quomodo diuinationibus utendum.

CAP. VII.

Intempestiuis diuinationibus plerique multa negligimus officia. Etenim quid prospicere amplius potest futurorū coniector, quàm mortem, aut periculum impendens, aut morbum, aut si quid istorum simile? Quādo autē pro amico adeundum discrimen, aut si pro ipso uitam impendere oportuerit, quæ nam se mihi offeret occasio diuinandi? An uatem intra me nō habeo, efferentem substantiā boni, itemq; mali, ac utriusq; etiam signa & notas declarantem? Quid igitur mihi opus est extis, aut ausibus? Ergo cunctabor donec responderit mihi, in rem tuam est. Quidnam in rem meā est? Num quid bonum sit nouit? Si quemadmodum signa uiscerum quid portendant didicit, ita quoq; indicia bonorū & malorū explorata habeat, Quod si notas horum nouit, turpium quoq; &

quoque & honestorum ignarus non erit, item iustorum & iniustorum. Agē ō homo, dic mihi quid significāt uita aut mors, paupertas uel diuitiæ: utrum conducunt ista, an obsunt? Ex te audire cupio, cur in grammatica arte id non indices: & possis tantum id in his rebus in quibus plerique omnes hallucinamur, atque inter nos dimicamus? Quocirca præclare scēmina dixit, uolens Gratillæ relegatæ amplius quid mittere supra dimensum suum cōsuetū. Ei cum dixisset quidam, Hanc exuperantiam detrahet Domicianus: respondit, Malo ut ipse diminuat, quā ut ego non mittam. Quid ergo causæ est, quod semper pendemus ex diuinationibus? Metus scilicet, & futurorum sollicita expectatio. Idcirco uatibus adulamur: Domine dic, utrum paternorum bonorum hereditas ad me sit peruentura. Videamus, exta inspiciamus. Ita uerò, Domine quid mihi destināt fortuna? Quum hæredem fore responderit, perinde atque si ab aruspice acciperemus hæreditatem, gratias ei agimus. Atque hanc etiam ob causam isti illudunt nobis.

Quid ergo est, quod capessendum nobis absque appetitu & declinatione, sit? Quemadmodum uiator ex obuiio sciscitatur quānam uia sibi sit incedendum, eam quæ ad dexteram est non magis appetens hac quæ ad leuam dirigitur, utpote cum non uelit alterutra istarum ingredi, sed ea tantum qua possit peruenire ad destinatum locum: Ita sanè cōueniebat nos quoque accedere ad Deum, ut solent facere uiatores, & eodem etiam modo quo uti solemus oculis, quos adhibemus non ut certius nobis demonstrent aliquid, sed ut ipsi apprehendamus uisa & phantasias rerū nobis propositarū. At nunc tremebundi moramur auiculam, & Deum implorantes rogamus ipsum supplices: Miserere mei Domine, da ut possim euadere. Ignauissime homo, aliudne expetis, quā id quod melius est: num aliud quidpiam melius, quā

Huius scēmina
na Plinius
in epistolis
3. episto. 11.
meminit.

Ita nos do-
cet Christus
orare, ut
fiat uolun-
tas Dei.

quod uisum Deo fuerit: Quare quantum in te est, cor-
rumpis iudicem, seducis consiliarium.

Quæ substantia sit boni.

CAP. VIII.

DEus salutaris est, sed & bonū ipsum salutare, Con-
sentaneum itaq; ubi sit Deus, illic boni quoq; esse
substantiam. Sed quæ nam substantia est Dei: num ca-
ro: Nequaquā. An fundus, an fama & gloria: Nequa-
quam. At mens, scientia, recta ratio: quam obrem in his
etiam simpliciter inuestiga boni naturam. Hanc quæ-
risne in stirpibus: Non. In aliquōne rationis experte:
Non. Quærens itaq; eam in compote rationis, quid est
quod alibi inquirendam censes, quā in discrepantia
hac, qua differunt intelligentia à non intelligentibus:
Cæterum stirpes apparentium rerum uilis uti nequeūt:
quare bonum quod quarimus, in ipsis esse negas. Itaq;
bonum, requirit usum uisorum & *φαντασιῶν*. Sed an
illum solum: Nam si unum & solum, cōfiteare necesse
est in reliquis quoq; animantibus bona inesse, itemq;
foelicitatem & miseriam. At istud negas: & quidem re-
cte. Nam ut maximè habeant usum uisorum, nihilomi-
nus eum ipsum non assequuntur quadam notitia. & id
quidem nō absurde fit, propterea quòd uisibus aliorum
ut subministrarent, & nō ut præessent atq; imperarent,
sunt nata. Num asinus ex his est, penes quæ solet esse
principatus: Non: sed quia tergo ipsius supportandis or-
neribus indigebamus, quinetiam incessu illius nobis
fuit opus. & hanc ob causam ut uilis uti possit adeptus
est, alioqui enim incedere non posset: si quæ præterea
sunt, ijs nimirum deficitur. Nam si datum quoq; ei esset
assequi usum uisorum, consentaneum non esset ipsum
nobis subijci, nec utendum nobis ita se exhibuisset, ue-
rū æqualis nobis ac similis potius fuisset. Ergo non
censet illic inquirendam boni substantiam, quo nō præ-
sente, haud existimes in cæteris appellatione boni uten-
dum: Et

dum? Et quamuis nō sint, nihilominus deorum tamen sunt opera: ueruntamen non principalia, nec particulae deorum. Tu uerò principale quiddam es, delibatum ex diuina natura, habes aliquam partem eius in teipso. Quare ignoras prosapiam tuam? nescis unde ueneris? non meminisse uis, quando uesceris, qui existens uescaris, & quem nutrias: & in coetu uiuens, & cum alijs uersans, quando exerceris, quando disputas, an nescis te nutrire Deum, exercere Deum, circumferre Deum te ignoras o miser? Censes me loqui de aureo quodam aut argenteo, quem extrinsecus circumferas? In teipso, inquam, illum gestas, quem coinquinari abs te non sentis. Impuris enim cogitationibus, sordidisq; actionibus id facis. Quod si Dei effigies quaedam adesset, non in animum induceres tale quid agere: Deo autem ipso praesente in penetralibus, & inspiciente omnia, atq; audiente, non pudet te ista cogitare & facere, propriae naturae ignarum, & dignum cui Deus sit frater? De reliquo quid est quod timemus, quando dimittimus adolescentem e schola ad faciendum aliquid, ne secus quid faciat, ne secus comedat, ne secus gerat se in coetibus, ne abiectione appareat indutus laceris, ne nimis delicatis elegantibusq; uestiatur? An is nescit quo cum spectatore hinc discedat, & ferimus eum sic loqui nobiscum: Volebam ut mecum esses. Num isthic Deum non habes, & alium quaeris praeterea, cum hunc habeas? Num de alijs quibusdam rebus hic te monebit, quam illa sint?

Quod si Phidiae esses effigies, Minerva scilicet aut Iupiter, meminisses utiq; & tui ipsius, atq; etiam sculptoris. Ac si quem haberes sensum, conareris nihil indignum facere tuo opifice, neq; etiam teipso, nec indecoro habitu te inspectorum oculis offerres. Iam nunc porro Iupiter cum te fecerit, qui sit ut curae tibi esse non patiaris, qualem te ostendas; & hac in parte quantum interest

terest inter opifices, itemq; inter opera & effectus: Aut quòdnam est opificiũ artificis, quod simul ut factum sit, suas habeat facultates in semetipso, quas præstare possit hac efformatione? Nõne lapis est, aut æs, aut aurum, aut ebur, adeoq; Minerua Phidiæ, porrecta manu semel consistens, ac uictoriam tenens, in perpetuum motu uacat? Sed opificia Dei mobilia sunt, & spirantia, uti uisus possunt, nec carent facultate æstimandi. Talis artificis cum sis opificium, quare id ipsum dedecoras? Quid, quod non modò te condidit, sed etiam tibi soli credidit, & quid faceres in mandatis dedit? Nec illud meministi, quin etiam commissam tibi tutelam sic ignominia afficis. Quòd si pupillum tibi Deus commississet, num illum negligeres? Te uerò cum tibi ipsi commendarit, ita inquit, Non habeo alium fideiorem, cui te committam, quàm te ipsum: hunc uolo ita mihi custodias, quemadmodum ipsius natura postulat, pudicum, fidelem, altum, infractum, affectibus uacuum, absque perturbatione: Ergo tuendum illum non suscipies? Quin potius dicent iam, Vnde nobis hic supercilium sustulit, aut tam grauem personam sustinet, quæ ipsum haud decere uideatur? Etenim his quæ didici, quibusq; assentior, nõ magno pere confido, meam imbecillitatem perhorresco: sed sinite ac permittite mihi, ut constans & confidens esse possim: tum scilicet assumam uultum, habitumq; qualis me decet, tum uobis ostendam effigiem, quando nimirum absoluta fuerit, quando resplenduerit. At quid uos respicitis, num supercilij contractionem? An effigies Iouis in Olympia aliquando contraxit supercilium? At eius sic est defixus uultus, qualem nimirum eius esse oportet qui dicit,

Id. id. x.

Nec reuocanda, nec irrita, uanãue dico.

Talem uobis etiam me ostendam, uerecundum, generosum,

nerosum,
talem,
bis: Non
itemq; ex
alia uero
dam uol
Appetit
non imp
spectum.

Quod

Non
Nihil
Animal
cimus ip
mus reb
busdam
quid tan
perdidist
Quineti
caueris,
sunt igitur
mirum ue
agimus,
generauit
rationis u
ti, uehem
rum, De
bestia, qu
ca, quas a
Deuoret m
de se prom

nerosum, absque perturbatione. Num etiam immortalem, non consenscentem, nullis obnoxium morbis: Non: sed morientem secundum legem diuinam, itemq; egrotantem. Hæc habeo, hæc præstare possum: alia uerò nec habeo, nec in potestate mea sunt. Ostendam uobis nervos philosophi: Quales dicis nervos? Appetitum qui non frustretur, & declinationem quæ non implicetur, conatum officiosum, propositum circumspæctum, assensionem non lubricam. Hæc considerate.

Quod nonnulli suscipiamus personam philosophi, cum interim non præstemus quod hominis esse uideatur.

CAPVT IX.

NON est facile istud etiam quod hominis natura postulat & facere et implere. Etenim quid est homo? Animal, inquit, ratione præditum ac mortale. Quum dicimus ipsum compotem rationis, à quibus eum separamus rebus: à feris bestiis scilicet. Num ab alijs quibusdam: ab ouibus quoque & similibus. Vide ergo ne quid tanquam bestia feceris: quod si facias, hominem perdidisti, non præstas id quod præstandum tibi erat. Quinetiam uide ne quid feceris tanquam ouis: si non caueris, hac quoque ratione hominem perdideris. Quæ sunt igitur illa quæ facimus tanquam oues: quando nimirum uentris gratia aut penis, aut aliàs temere quid agimus, quando sordide, quando oscitanter. Quò degenerauimus: in naturam ouium. Quid amisimus: rationis usum. Quando crudeliter, perniciosè, incitate, uehementer, quam in naturam desciiuimus: Ferarum. De cætero itaque nonnulli ex nobis magnæ sunt bestia, quidam uerò sumus parvæ bestiolar, & maleficæ, quas abominando & detestando dicere solemus, Deuoret me potius leo. His omnibus naturis id quod de se promittit homo, aboletur. At quando conexum

r habetur

habetur pro consentaneo? Quando nimirum quod eo promissum sit concludatur. Quamobrem perfectio est connexi ex ueris contexti. At quando disiunctum? Quando id praestiterit quod eius ratio postulat. quando tibia, quando lyra est? quando equus, quando canis? Quid ergo mirum, si hominis eadem sit ratio, quoad esse & uiuere dicitur, item quoad non esse & aboleri? Quaeque rem augment atque conseruant consentanea opera: fabrum fabrilia, grammaticum grammatica. Quum assuefeceris barbarè ut scribat, artem corrumpi & aboleri oportebit. Sic uerecundum uerecundae actiones conseruant, quae tamen inuerecundum perimunt: fidelem, fidelia, repugnantia autem contrarium efficiunt, & uicissim contraria his contrariè affectos confirmant, augmentque: ut impudicum, infidelem, maledicum maledicentia, iracundum ira, auarum exercet crebritas accipiendi dandique alternis. Quocirca admonent philosophi, ne simus duntaxat studio discendi occupati, sed etiam adiungamus meditationem, deinde exercitationem. Longo enim tempore contraria facere assuescimus, & opiniones repugnantes ueris ad actiones adhibemus. Quod si non etiam ueras opiniones rebus agendis applicemus, nihil aliud erimus quam decretorum alienorum interpretes. Quis modò ex nobis est, qui non possit solerter disputare de bonis & malis rebus? item quaecunque sint, aut esse bona aut mala, aut amborum in medio. Bona quidem esse uirtutem, & quae ad uirtutem attineant: mala uerò, contraria: indifferentia porro, opes, sanitatem, honorem. Interea temporis si differentibus nobis sonitus quidam maior exaudiatur, aut si quis praesentes nos irriserit, animis commouemur. Vbi sunt, philosophe, de quibus modò disseabas? unde ista proferens enunciabas? duntaxat à labijs pronunciabantur scilicet ista, quid aliena re-

media

media conspurcas: quid iacis aleam de rebus maximis?

Aliud est, tanquam in penum reponere uinum & panem, aliud comedere. Quod comestum est, concoquitur, digeritur in corpus, inde nerui, carnes, sanguis, ossa generantur, bonus color efflorescit, spiritus sustentatur. Si habeas seposita alimenta, uolesq; his depromptis ad ostentationem tantum uti, id quidem facere poteris, sed nullo tuo fructu: nec ex eo aliud quid obtinebis, quam ut uidearis habere. Nam quid hoc aliud est, quam interpretari id quod uisum sit alijs? Sedens interpretare nobis quid senserit Epicurus: & fieri potest ut argutius de his rebus disputes, quam ipse. Quid appellas te Stoicum: quare decipis & fallis tam multos? Quam ob causam uis haberi inter Græcos, cum sis Iudæus? An nescis, quam ob causam quisque habeatur pro Iudæo, pro Syro, pro Aegypto? At quando conspexerimus aliquem incertarum partium atque ancipiti fide, dicere solemus: Iudæus non est, sed simulat. Quum autem affectum induit baptizati, & inter sectatores asciti, tum reuera & est & appellatur Iudæus. Ita nos quoque parabaptistæ sumus, & non legitime tincti, dum quisque uerbo tenus duntaxat Iudæus, re autem uera aliud quid existit. Animis non afficimur ad rationes, dum uidelicet longè absumus ab opere & conatu eorum quæ dicimus, nihilominus opinione scientiæ cuiusdam inflati efferimur & superbimus. Ex quo concludendum, nos personam philosophi nobis arripere sic, ut nihilominus quæ persona hominis de se promittit, non præstemus. Præstare autem se philosophum, quàm est graue? Perinde autem istud fit,

atq; si quis decem libris tollendis impar,

lapidem Aiæcis portare in a-

nimum suum in-

ducat.

*inquit o-
portet esse
λόγους in-
quit Aristo-
teles, & nō
in ore na-
sci debent,
rationes
mortales.*

Home. l.
li. H.

Officiorum ratio quemadmodum à uocabulis etiam sit petenda.

CAP. X.

Considera qui sis. Primum cogita te hominem esse: quod ipsum est, nihil habere in se principalis arbitrio: sed & cætera ei subdita esse, ipsum uero nulli obnoxium & subiectum. Considera etiam, à quibus te separet intelligendi facultas. Nempe à bestiis discrepas immanibus, quinetiam ab ouibus. Hanc ob causam ciuis is mundi, adeoque particula ipsius. Nec ex numero es inseruientium instrumentorum, sed ex principalibus: propterea quod diuinam gubernationem assequi potes, ac unum ex alio ratione colligis. Sed quodnam est ciuis munus? Nihil habere priuatim duntaxat utile, de re nulla consilium capere tanquam ab aliorum consortio separatum: sed perinde ac si manus aut pes rationis esset compos, intelligeretque naturæ suæ usum & commoditatem, nunquam secus ad motum se uel incitarent, uel aliud appeterent, quam quod ad salutem spectaret totius. Quocirca consentaneum est quod dicunt philosophi, si bonus honestusque uir diuinare de futuris posset, suam operam nauaturum impigrè perferendo & morbum, & mortem, & corporis mutilationem: siquidem dispensari ista ab ordine uniuersi exploratum haberet. Etenim totum principalis est parte, & ciuitas ciue. At præuidere ac prospicere futura cum non ualeamus, restat ut ijs nos accommodemus, quorum delectus est tanquam potiorum: quum hac lege & conditione etiam nati simus. Postea in promptu habetur, si filius quispiam sit, talis personæ hæc esse officia, ut omnia quæ habet patris esse ducat, in omnibus dicto esse audientem, apud neminem derisui habere, nihilque aduersus eum aut loqui aut machinari quo noceat: in omnibus, non contra niti, sed concedere potius, adiuvando

Ciuis munus.

Filij officium.

wando p
eius per
non cove
rum in hi
lis. Cog
theore p
pensation
li fueris se
iuvenem
mineri. C
nem per
Quod i
obliuio in
fectio si fa
artis post
artem el
& pro fr
cet, nulla
ris esse fa
litati mul
feram be
cet amili
eum tum
lucrum
positum
feris arte
dorem, &
ceris, pro
liquam &
ipius perim
pe sit, hæc
sit. Im p
cinatus, d

uando pro parte uirili. Sed & fratrem te esse noscito: *Fratri.*
 eius personæ hæc sunt officia, cōcessio, facilitas, candor,
 non cōtentiose pugnare his quæ sub delectum nostrum
 non cadant, asserēdis, sed humaniter remittere, ut nimi-
 rum in his quæ tuæ sunt potestatis, tu uincas ac superior
 sis. Cogita quæso quantum sit, pro maza aut pro ca-
 thedræ prærogatiua possidere animi æquitatē: qua com-
 pensatione longè plura accipiunt, quàm dantur. Quòd
 si fueris senator ciuitatis, & senator iuuenis, cogita te
 iuuenem esse: si senex, senē: si pater, patrem te esse me-
 mineris. Quoduis enim uocabulum officij, si eius ratio-
 nem perspexeris, describit proprii operis functionem.

Quòd si hinc discedens, fratrem contempseris tuum:
 oblitus inquam es qui sis, & quod nomen sit tuum. Pro-
 fectò si faber ærarius esses, ac secus malleo quàm ratio
 artis postulat, uteris: mihi crede, haberere pro eo qui
 artem esset oblitus. Tu uerò si te fratris ceperit obliuio,
 & pro fratre inimicum ei te exhibeas, putabimus scili-
 cet, nulla facta permutatione, te alium quàm prius fue-
 ris esse factum? Si pro homine, qui est mansuetū & uti- *Homo.*
 litati multorum inseruiens animal, exhibueris te pesti-
 feram beluam, fraudulentam aut mordacem, nihil scili-
 cet amisisti? Vtrum necesse est, si puniatur quispiam,
 eum tum demum puniri, si quid damnosum sit ratione
 lucri, num aliud nihil est cuius amissione mulctari malè
 possit homo? Si grāmaticam aut musicam oblitus ami-
 seris artem, damni te aliquid fecisse censes: quòd si pu-
 dorem, & moderationē animi, mansuetudinemq; abie-
 ceris, pro nihilo habes. tamen illa propter externam a-
 liquam & uiolentam causam aboleri, hæc uerò à nobis
 ipsis perimi soleant: & illa nec habere nec amittere tur-
 pe sit, hæc uerò & non habere & perdere ignominio-
 sum. Im pariter & miserrimū sit. Quid quæso amittit
 cinædus, dum patitur? Virum. Quid is qui ceuet? Præ-

Nullus ma-
lus absque
pœna.

ter multa alia, ipse etiam uirum perdit. Quid adulter perdit? Animum pudicum, temperantem, modestum, quinetiam ciuem, uicinum. Quid iratus perdit? aliud quiddam. Quid formidolosus? & ipse aliud quiddam: etenim nullus absque detrimento & pœna malus est.

De cætero autem, si de damno, quod opponitur lucro, queris, omnes illi de quibus diximus, si detrimenti nihil patiantur (siquidē pro re nata ita contigerit ut ipsis pœnæ non irrogentur, pro non mulctatis scilicet habebuntur, præsertim cum interdum aliquid inde lucri referant atq; emolumenti, si quid tale perpetrarint. Considera porro (siquidem refert omnia ad lucellum quoddam) hac ratione nimirum nec is qui nasum amiserit, damni aliquid fecisse dicendus. Certè, inquiet, pro mutilato est habendus, & hac ratione detrimentū perpeffus. At si facultatem ipsam subodorandi amiserit, num damni eum nihil fecisse censendum? Ergo animæ facultas non est pro nihilo habenda, cuius qui sit compos, commodum inde percipiat: qui uerò ea priuē, ob id detrimento affectum dicamus. Quæ nam uerò hæc est facultas? Nullane est, qua pudici esse queamus? Insitam nobis habemus. Ergo qui hac fuerit orbatus, nihil accipit detrimenti? nulla re priuatur? nihil amittit eorum quæ ipsius erant, & ad se pertinebant? Nihil igitur à natura nobis est insitum? A natura nobis datum est, ut possimus esse fideles, amantes nostrorū, opitulatores, & ut queamus patienter offensas mutuas tolerare. In talibus itaq; rebus detrimentis se affectum qui non sentit, aut negligit, num extra noxam erit, & mulctæ expers? Quid ergo faciam? fas non est ut uicissim noceā ei qui nocuit? Primum considera quid sit nocere, & repete memoria quæ aliquādo ex philosophis audieris. Nam si bonum est in arbitrio & delectu uoluntario rerum, etiam malum illic erit pariter ut bonum. Vide ne quid tale sit de quo dicis.

Num

Num quia ille sibi nocuit dum me afficit iniuria, ego mihi non caueam ne noceam mihi ipsi, uicissim iniuria afficiendo ipsum? Quare istud non reputamus nobiscū: ubicunque enim in his quæ ad corpus pertinent possessionibus aliquid damni acceperimus, illic ita eturam nos fecisse arbitramur: sed in arbitrarijs delectibus, quæ detrimenta nobis eueniunt, nihilominus tamen damnum nos accepisse nullum censemus: quādoquidem qui decipitur aut decipit, ei propterea quod fallitur aut fallit, nec caput doleat, nec oculus, nec coxa, sed nec fundum amittit. Nos uerò aliud nihil uolumus quàm ista: inter nos uerò disceptatio nulla est, ne mediocris quidem, utrum satius sit uoluntatem habere pudicam & fidelem, an uerò impudicam & infidelem: nec in his uentilandis ultra disputatiunculas ociosas & scholasticas progredimur. Proficimus igitur duntaxat disputatiunculis, ac ne minimum quidem præter eas præstare possumus.

Satius est iniuriā pati quàm facere.

Quod principium sit philosophiæ.

CAPVT XI.

INitium philosophiæ apud eos, qui ut decet eam uel à primo limine salutarunt, est, conscientia suæ infirmitatis atque imbecillitatis, in rebus ad uitam necessarijs. Trianguli enim rectanguli, aut minimi interualli in semitonio (quod Græci uocant diesin) à natura nullam habentes notitiam, uenimus, cum horum quoduis addiscamus artificis traditione. Quo sanè accidit, ut qui ista ignorant, nequaquam opinentur se scire quod nesciunt. At boni & mali, honesti & turpis, decori & indecentis, felicitatis & miserie, item eius quod officij tui sit, & quod te facere oporteat, tuarumque sit partium, aut non sit, quis naturalem insitamque notitiam non secum affert? Quocirca uocabulis his utimur omnes, & applicare molimur tales prenotiones singulis rebus & factis, dum uidelicet ita loquimur, Rectè fecit, ut decebat, aut non ut

non ut decuit, incidit in miseriam, bene ei successit, iniustus est, iustus est. Quis ab his uocabulis sibi temperat, quis illorum usum differt usque dum instituitur à preceptoribus ut fieri solet in literis aut sonis, quum nōdum didiceris? Huius causa est, quod nimirum tāquam à natura docti quidam hunc in locum ueniunt: à quibus exordium facientes, nostram quoque adiungimus opinionem. Quare, inquit, nescirem ego quid honestum, quid turpe? Ego ista non intelligerem? Vtique nouisti. Num rebus singulis non possum accommodare? Vtique potes. An uerò rectè & cōuenienter non possum? Certè in eo cardo quæstionis uertitur, ibi se insinuare incipit opinio. Dum enim incipiunt ab his quæ omnium confessione sunt concessa, procedunt ad ea quæ habent ancipitem controuersiam, propter non consentaneam

Nam illud est prudentia, in syllog. minor.

rebus applicationem. Quod si simul hanc quoque notitiam obtinerent, quid impediret quo minus essent perfecti? Iam uerò quum te existimes consentaneæ prænotiones rebus singulis applicare, dic mihi unde istud colligis? Ex eo, quia uidetur mihi. Est aliquis cui non uideatur idem quod tibi, & is nihilominus sibi persuadet se cōuenientia facere & consentanea, an uerò censes hunc non ita opinari? Opinatur utique. Potestisne in hoc diuortio opinionū ambo consentanea rebus statuere? Non possumus. Num habes ut ostendas nobis, quadrare rationes tuas rebus agēdis, eminentius quidam ac melius, quàm istud ipsum, quo dicis ideo rectū esse, quod nimirum ita uideatur tibi? Num furiosus aliud facit, quàm quod sibi uideatur bonum? an ei satis est ad se defendendum huiusmodi iudicium? Non satis uidetur esse. Ergo accede ad sublimius iudicium, quàm id sit, quo tibi uideri aliquid dicis. Quod nā illud est? Principium scilicet philosophiæ, quod ipsum est notitia discordiæ qua inter se pugnare solent homines, & peruestigatio

Philosophiæ principium.

stigatio
præterea
plurimi
rectè aliq
dam, qu
est inuen
lis & rec
philosop
fuerit? A
cia? Ergo
nobis uic
Syris, qu
mihi, ac n
uidentur
Itaque ut a
uilem fu
mensura
omnibus
quibus lo
nentius, q
ut certa in
mus, qu
rium? Q
uento qu
ne digitu
ut mea sen
una hac n
quid dicit
Dereli
fribus ex
tionum ad
lis. Quid e
Voluptas
ne bonū e

stigatio unde dissensio & bella huiusmodi oboriantur: præterea reiectio & cautio eius quod obiter contemplantur ita uideri solet: nec non accurata inquisitio, num rectè aliquid uideatur: quin etiam inuentio regulæ cuiusdam, quemadmodum pensitandis ponderibus statera est inuenta, & ut perpendiculum atque amulsis tortuosis & rectis internoscendis. Primordium ne illud est philosophiæ, Omnia recta esse pro eo ut cuique uisum fuerit: At qui fieri potest, ut pugnantia inter se sint recta? Ergo non omnia sunt recta, sed duntaxat illa quæ nobis uidentur. Quid ni recta sint etiam quæ uideantur Syris, quæ Aegyptijs, hac conditione non minus atque mihi, ac non magis mihi quam cuius alij: ergo quæ mihi uidentur, non magis recta erunt, quam aliorum uisa. Itaque ut aliquid rectè se habeat, satis non est id quod cuique uisum fuerit. Nam ne in ponderibus quidem librandis, mensurandisque rebus, nudis uisus sumus contenti, sed in omnibus regulam quandam adhibemus. In his ergo (de quibus loquimur) regula & examen nullum erit eminentius, quam uideri nobis aliquid: Sed qui fieri potest, ut certa indicia nulla sint, aut peruestigare ea non queamus, quibus in uita hominum nihil est magis necessarium? Quod si est aliquid, quare non quaerimus: & inuento quare non absque ulla transgressione utimur, ita ut ne digitum quidem absque eo extendamus? Eo inuento, ut mea fert sententia, liberari insaniam sua poterunt hi, qui una hac mensura abutuntur, qua nimirum sibi uideri aliquid dicunt, & ideo quia uideatur censent rectum.

De reliquo ut res magis sit perspicua, à notis & illustribus exemplis initium faciamus, atque usum prænotionum adhibeamus minime confusum in rebus singularis. Quid ei rei de qua quaerimus, ac mensuræ subijcitur? Voluptas. Ei adhibe regulam, impone in stateram. Nonne bonum est appellandum, cui sit confidendum? Quidni?

s Num

Apud Platonem in Theæteto, Protagoræ sententia, Homo omnium rerum est mensura, ita ut uerum sit id quod cuique uisum fuerit.

rite cupidum eorum quæ debeantur & data sibi nō sine
& interim nolit, quæ necesse sit, habere tamen, cum ne-
scius sit scilicet utroq; & eorum quæ sua sunt & eorum
item quæ externa & aliena? Quod si de his exploratum
haberet, nunquam scilicet impediretur, nunquā fuisset à
quoquam prohibitus, non etiam fuisset aliqua in re an-
xius. Quid nī? Num timore afficitur quispiam in re-
bus non malis? Non. Num in malis, quæ ut utare pos-
sit, in sua habet potestate? Nequaquam. Ita si quæ subie-
cta non sunt arbitrio nostro, nec bona sunt nec mala, in
potestate uerò nostra sint omnia quæ deligi uoluntate
nostra possunt, hæc nimirum huiusmodi res erunt quas
auferre à nobis nemo possit, nec recusantibus aut no-
lentibus conferre: quæ cum ita sint comparata, quilo-
cus erit anxietati? At causa corpusculi & possessiunculæ
soliciti sumus, item quid de nobis sit existimaturus Cæ-
sar: de rebus internis nemo est sollicitus. Num curæ no-
bis esse patimur, ne quod falsum est, opinemur? Non.
Quoniam id in me est situm. Num, ut nequid contra
naturam appetam? Nec id mihi curæ est. Quando i-
gitur quempiam uideris expallescens (quemadmo-
dum medicus à colore iudicat aliquem ex splene labora-
re, aut alium quempiam ex iocinore) ita scilicet pronun-
ciabis, Istius appetitio & declinatio laborant, non recta
uia incedit, inflammatione afficitur. Nihil enim aliud
est quod colorē unum mutat ex alio, nihil quod treme-
bundos efficiat, nihil quod stridorem dentium, nihil
quo alicuius Genua labent, timidusq; pedes procum-
bat in ambos. Quocirca Zenon, quū Antigoni con-
ueniret, nullis curis angebatur. Nā quæ mirabatur An-
tigonus in Zenone, hoc ipse nihil in sua habebat pote-
state: ea uerò quibus abundabat Antigonus, non ma-
gnificiebat Zenon. At cōtrā Antigonus cum Zeno-
ne congressurus, nō carebat anxietate, & haud iniuria:
quippe

Vide Laër-
tium in Ze-
nonis uit. 1.

quippe
posset, e-
gebat ut
nullus si-
Ego pla-
surā nō
etiam ex
itemq; i-
ciatur.
rō non e-
stus sit, a-
contrem-
suscipiet
procipl
ipsum p-
excipiu
dar: Ne
reputat
sunt: Qu-
rus præ-
scriptur
Nequa-
exercui
fectus es
videlicet
in suis ac-
meditat
opposit
merat: s-
posset di-
oportun
ut à nulle
agas? E-
metus, q

quippe conabatur ei se commendare. Id uerò quo id posset, extra ipsum aliquid erat. Zeno autem non id agebat ut placeret Antigono: quum aliàs etiam artifex nullus sit, qui rudi & inertì cuiuspiam placere studeat. Ego placere tibi cupio. Quam ob causam? Quia mensurā nosti, qua homo ab homine potest cognosci. Quin etiam exercitatus in eo es, ut possis scire qui probus sit, itemq; improbus homo, & quemadmodum uterq; efficiatur. Quis ergo sit, ut tu ipse non sis? Quid ais: ego uerò non essem? Ideo non es, quia bonus nemo qui mortuus sit, aut lamentetur, aut eiulet: nullus expallescit, aut contremiscit, nec in hāc sententiam loquitur, Quis me suscipiet, quis audiet? Ignauissime homo, hāc faciet prout ipsi fuerit uisum, quid tibi curę sunt aliena? Nunc ipsius peccatum est, quòd ab eo perperam ac uitiose ista excipiuntur. At quid prohibet quo minus istud accidat? Num eiusdem peccatum nō est, cuius malum esse reputatur? Est profectò. Sed curāsne quę extra te sunt? Quid nī? Curę enim mihi est, ut sim uerba factorus præsente ipso: quin etiam metuo, ne repellar. An scripturus nomen Dionis, times ne quid te impediatur? Nequaquam. Quę causa? an non quia scribendo te exercuisti? Quippe nī? Si legendum, nōne eodem affectus es modo? Scilicet. Quid porrò causę est? Quia uidelicet ars omnis firmum quiddam & confidens est in suis actionibus. Loqui nō didicisti: num aliud quid meditatus es in scholis, quàm syllogismos & rationes oppositum concludentes eius quod respondens constituerat: sed quare in his te exercuisti? nōne ut scienter posses differere? At quid est appositè disputare? nōne oportune, tutò, intelligenter, & ut nusquam offendas, ut à nullo impedire, & in uniuersis his summa fiducia agas? Eques si ueneris in campum, num à pedite tibi metuis, quando uidelicet tu exercitatus, is uerò rudis fuerit?

Hec omnia
sunt Stoici.

μὴ τὸν λόγον
ταῦτα ὀνομάζουσιν
ταῖς συλλογισμῶν
Stoici.

sum, quo perspicietis, quas lites ipse composuerit. Nec immeritò apud poëtas maximæ laudi ducitur illud,

Hic citò certamen prudenti uoce diremit.

At disputare nōne periculosum quiddam est, & præsertim Romæ? Qui enim facere istud molitur, in angulo confidentem nequaquam facere oportebit, sed accedentem (si res ita tulerit) ad diuitem quendam consulem, ex ipso sciscitari: Potēsne mihi dicere, cui equos tuos commiseris? Sanè quidem possum. Num cuius obuiò & imperito equestris artis? Nequaquam. Quid? num aurum argentumque & uestem? Ne ista quidem commendauī, nisi scienti. Corpus uerò tuum cuiusquam ne curationi ut committeres, tecum deliberasti? Quidni deliberarim? Perito uidelicet alicui Alistæ, aut Medico? Ita uerò? An hæc præstantissima tibi uidentur, ac his non multo melius quid possidere te censes? Sed illud quidnam est? Istud nimirum, quòd uti his omnibus potest, & diiudicare, & cōsiliū capere de singulis. Num animam dicis? Rectè accipis: etenim de hac loquor, qua possideri præstabilius etiam comparatione aliarum rerum nihil arbitrer. Itaque potēsne dicere quo pacto animā tuam curaueris? Consentaneum non est, te, qui ita sapiens uideare, & in ciuitate emittens, temerè & pro re nata id quod optimū in te sit, & præstantissimum, negligere, ac de ipsius salute periclitari. Nequaquam, sed ipse me hac in parte non negligo. Id ut possis, utrum ab aliquo didicisti, an per te id cōsecutus es? De reliquo oboritur periculum: Primū ne dicat, Quid ad te o bone uir, quid tua interest? Quòd si facere negotium mihi perrexeris, pugnoscies.

Ita hodie quoque loquuntur, qui uideri quā

esse malunt philosophi: Olim, inquiunt, cum ego incumberem philosophiæ, quum tamen eam ne per transennam quidem aspexerint.

De an-

QUum anxium uideo hominem, Quid, inquam, hic sibi uult: siquidem non appeteret aliquid earum rerum quæ in potestate ipsius non sunt, utiq; sollicitus non esset. Quoniam citharædus si canit solus, nihil est quo angatur: sed ingressus theatrum, quantūuis sit uocalis, & bene callens artis suæ, sollicitus tamen est, propterea quod non solum bellè cupit canere, sed etiam commendari ab auditoribus. At id in potestate ipsius non est. De reliquo cuius rei scientia præditus quispiam est, ea certum est ipsum quoq; confidentem esse. Quem uoles adducito imperitum, non curabit. Quoad uerò non nouit, aut sese non exercuit, eatenus anxius esse consueuit. Quid illud est quod ignorat? Nescit quid sit populus, itemq; quid populi laudes. Pulsare autem didicit tantum neten & hypaten. At collaudatio à multis profecta quidnam sit, & quam uim in uita habeat, id nec didicit, nec in eo cognoscendo se exercuit. Quare necesse est ipsum tremere, & expallescere. Itaque sic perterritum quando conspexero aliquem, non quod non sit citharædus dicere possum: sed quod aliud sit, & hoc ipsum non unum quiddam, sed complura, pronunciare ualeo. Ac primum omnium hospitem eum uoco, sic inquiring: Iste homo ubinam terrarū sit, nescit: tamq; diu his in locis commoratus, ignorat ciuitatis leges ac mores, quid item conducat, & quid non. Nec uerò sibi adiunxit aliquem gnarum istarum legum, qui ei diceret atq; interpretaretur, quæ pro legitimis habeantur. Proinde testamentū nō scribit, qui nescit ut sit scribendum, aut qui intelligentem non adhibeat, nec item sponsionis obsignat aut cautionis literas scribit. At appetitu absq; legitima ratione utitur, & declinatione ac prosecutione, item attentione & instituto uitæ. At qui sit, ut si ne præscripto iuris ac legum non norit se quispiam esse.

Num stabile quiddam est uoluptas? Non. Tolle igitur, & reiſce ex lance, atque ex numero bonorum ac ſede procul repelle. Quòd ſi cæcutias, & quæ in te eſt ſtatera ad penſitandum non ſufficit, adhibeto aliud quiddam. In bonis gloriari ne licet? Vtique. Præſentibus uoluptatibus eſt ne qui poſſit gloriari? Vide ne dixeris, cõuenire: quòd ſi annuas, ne trutina quidem dignũ te arbitror. Siciudicantur res, & appenduntur conſtitutis regulis: atque idipſum eſt philoſophum agere, contemplari ſcilicet & confirmare regulas. Cæterũ uti etiam his definitis, & agere quæ cognoris, id omnibus muneris perfecti eſt & abſoluti hominis.

De differendo.

CAP. XII.

PRæcepta à noſtris accuratè ſunt tractata, quorum intelligentem eſſe oportet eum qui ſermone cupiat uti, atq; ratiocinatione. At ijs quemadmodum utamur rebus conuenienter, nulla prorsus exercitatione conſequimur. Cuicumque ergo uoles noſtrum, plebeiũ aliquem adducito, quo cum diſputet, haud reperiet quemadmodum eo ad diſputandum utatur: ſed pauculis commouens ipſum, quando ſecundum crux nõ occurrerit, nihilq; ſit amplius quo eum ſubigat diſputando, aut in conuicia prorumpit, aut irridet, inquit, Rudis eſt, & inhabilis quo cum diſputet aliquis. Cæterũ dux itineris, ſi quẽ errare depræhendat, reducit in uiam, quam oportet: nec relinquit ipſum, maledictis inceſſens, aut irridens. Quocirca & tu uerum ei indices, & ſenties ipſum ſubſecuturum. Quoad uerò nõ demonſtraris, eatenus ne irriferis: ſed potius tuã ipſius animaduerte imbecillitatem. Sed ut ſe geſit in cõgreſſibus Socrates:

*Socrates
qualis fue-
rit in con-
greſſibus.*

Eum quo cum diſſerebat, cogebat argumentis, ut de ueritate teſtimoniũ ei diceret, nec alterius teſtimonio indigebat: quam ob cauſã licebat quoq; ei dicere: Quoſuis alios ualere iubeo, ſemper ſolo eo contentus ſum qui

contra

contrā disputat, tanquā teste, nec alios ad suffragandum
aduoco, sed duntaxat eum quo cum disputatio suscipi-
t. Tam euidentibus enim argumētis utebatur primarum
notitiarū, ut quisuis, simul ut deprehēdisset cum his pu-
gnantia, pro nō cōsentaneis ea relinqueret, et abiiceret.
Qui inuidet, num gaudere etiā potest? Nequaquā, sed *In Philo-*
potius tristitia ac moerore afficit. A contrario mouebat
eum, qui disputando congregiebat. An cēses inuidiam
esse, quā tristet quispiam alienis in malis? Aut quā nam
in malis potest esse inuidia? Consecutus ad extremū est,
ut statueret, hanc locū habere in bonis alienis. Quine-
tiam quā causa esset inuidēdi in his, quā ad se nihil per-
tinent? Nulla. Sic absoluens notionē, ac singulis parti-
culis colligēs discessit, nō præcipiens alicui ut inuidiam
definiret: deinde si definiisset, reprehendens quod malē
finiisset. Non enim ē regione uocabula artis consequū-
tur ad definitionē hanc, quā ex singulis quæsitis postea
summatim colligitur: quā uocabula ut plebeijs sunt au-
ditu molesta, ita ad intelligendum difficilia, à quibus ta-
men temperare nobis haud possumus. At ea ex quibus
plebeius quispiā (his quā sibi uideantur perspicuis ani-
mum adhibens) uel astipulari, uel negare potest aliquid
eorū quā prius constituerit, in disputando nō produci-
mus, quibus nimirū queamus mouere ipsum. Quocir-
ca nos nostrā animaduertentes imbecillitatē, nō imme-
ritō ab huiusmodi cōgressibus abstinemus: quicūq; sci-
licet temerarij nō uideri uolumus. Pleriq; aut & incauti
dum se dant disputationibus, cōfundunt & cōfundunt,
& ad extremū cōuicijs & proscindentes & proscissi di-
scedunt. Primū illud & maximē propriū fuit So- *Socratis in*
cratis, ut disputando non exandesceret, nec malignum *disputando*
aliquid aut iniuriū proferret: sed potius conuiciatores *mos.*
sustinebat, & dirimere pugnas solebat. Si libet cogno-
scere, quantus in eo fuerit, legite Xenophontis Sympo-
sium,

Laertius in
Diogene.

fuerit: Certè, quum potestatem habeat me occidendi. Ergo infelix loquitur quod consentaneum, & non ambitiose simules, aut te philosophum esse: quin etiam agnosce dominos tuos, & quoad habueris ansam quam arripuisti in corpore, sequere omne id quod ipso est ualentius. Equidè in his se exercuit Socrates, quibus ad tyrannos uteretur sermonibus, & quibus ad iudices, & quibus etiam dum carcere detineretur. Quin tales sermones meditatus quoque est Diogenes, quum his usus sit ad Alexandrum, & ad Philippum etiam, praeterea ad piratas, & eum cui uendebatur. His inquam permittite ista, quum exercitati istis, omni fiducia uti ualeant. Tu ad tuas accedito artes, & ab his nunquam discefferis. In angulum aliquem te confer, & illic cõtexe syllogismos, & cuipiam disputando te opponas, quoniam
Dux ciuitatis magnus in te nullus est.

Ad Nasonem.

C A P. XIII.

QUodam illustri Romano unà cum filio suo ingressio, quum unam praedicationem audisset, Nostra haec, inquit, forma est doctrinae: quo dicto, siluit.

Rogante porrò eo qui aderat, ut pergeret differendo: Molestiā, ait, exhibet omnis ars, quando imperito alicui & rudī proponitur. At ea quae per artē efficiuntur, & isti effectus quibus artes utilitatē cui destinant statim conspicuā exhibēt, & plerūque etiā praeter usum uoluptate quadā & iucunditate etiā afficiunt. Enimvero indecorum est, quēadmodum futor discat artem suam, exquirendo occupatū adesse, & animum attendere: quum tamen usu suo calcens sit utilis, & alioqui non ingrata species insipientibus. Ita fabri quoque disciplina iniucunda, praesertim rudī, & qui eam assequi non ualeat, nihilominus tamen opus conspicuam utilitatem artis declarat. Idipsum multo magis euenire in musica intelligis.

telligis. Quando enim affueris discipulo eius artis omnium ingratissima hæc uidebitur esse: quum tamen opera ipsa demulceant suauitate & gratia imperitorum quoque aures. Quare in præsentia quoque philosophantis opus tale quiddam esse cogitemus, ut nimirum illud sit, quo accommodet quispiam suam uoluntatem rebus occurrentibus, sic, ut inuitis nobis nihil accadat, in his quæ nobis eueniunt: in his uerò quæ non eueniunt, non recusantibus tamen nobis non eueniant. Qua facultate (qui eam sibi acquisierunt) id consequuntur, ut nec appetant quod non adipiscantur, nec declinent quod non fugiant & euadant: adeoque sine mœrore, sine metu, sine perturbatione & secum & cum alijs uitam transigant, obseruando decorum, & id quod natura à nobis exigit, & quod temporis locique gratia personam deceat cuiusque. Vt (uerbi gratia) si filius sit, si pater, frater, ciuis, uir, foemina, uicinus, si congregiatur cum alijs, si imperet, si obediat. In huiusmodi officijs uersari philosophantem, nemo non sibi persuasum habet. Deinceps, quomodo his præstandis se gerat, querimus. Proinde obscurum nemini est, quin faber addiscens fabrilis, gnarus artificij: & gubernator, discendis quibusdam, talis efficiatur. Quidni etiam hoc loco satis non sit, uelle bonum sapientemque effici, quin potius discenda quædam erunt? Inquiramus ergo cuiusmodi hæc sint, quæ nobis philosophi proponunt. Horum præcepto primum constat id discendum, quod nimirum Deus sit prouidens omnia, & quem latere non possis, non modò si facias aliquid, sed etiam si cogites, aut in animum inducas. Deinde quales sint dii considerandum. Nam si quales sint repertum fuerit, eum qui placere his studeat, & obedire, pro uiribus necesse est ut se his simile exhibeat. Quod si Deus fidelis est, & eum qui placere uelit Deo fidelem esse oportebit: si liberalis,

Philosophantis opus cuiusmodi.

t liberalem;

liberalem: si beneficus, beneficum: si magnanimus, & ipsum te magno animo esse oportebit: & in omnibus reliquis tanquam Dei imitatore, omnia & facere & loqui conueniet. Sed unde initium est faciendum?

Si acquiescas, dicam tibi. Primum, oportebit te uim uocabulorum obseruare. Quasi uerò non intelligam ego uocabula rerum? Non animaduertis. Qui istud, cum ijs subinde utar? Ita scilicet uteris, tanquam artis grammaticæ ignari uocibus grammaticis, tanquam pecora utuntur uisus. Aliud enim est usus, aliud animaduertere usum. Quòd si te ista non ignorare reris, propone quodcumque uoles seu bonæ seu malæ rei uocabulum: & tales experiemur, utrum intelligant res significatas. At inhumanum est, senem, & fortasse etiam qui ter stipendia meruerit, coargui. Non equidem nescio, etenim ad me sic uenisti, tanquam tibi si nihil desit. Sed ne coniectura quidem fingere tibi licet, tibi deesse quidpiam. Sunt etenim tibi liberi, habes uxorem, & familiam multam, notus es Romæ Cæsari, multi tibi sunt amici, omnia abs te præstantur officia, nosti ut remunerandus sit is qui de te bene sit meritus, & ut multandus malo uicissim is à quo iniuria tibi sit facta: denique quid tibi quæso desit? Quando igitur planum fecero, tibi deesse maxime necessaria, & præcipua quæ sunt ad consequendam felicitatem, & quòd ad id usque temporis quiduis potius egeris quàm ut tibi curæ essent quæ ad te maxime pertinent: & ut Colophona (quod dici solet) tandem imponam, si ostendero te nec quid Deus sit, nec quid homo sit, nec uerò quid bonum, intelligere: quod fortasse te admoneri utcunque feras, qui uerò istud æquis accipies auribus, quum quòd ne te ipsum quidem noris dixerò, num reprehensionem sustinere, aut ei saltem aures præbere tuas poteris? Nequaquam, sed protinus inde digressus magnam capies molestiam,

molestiam. Ego uerò num qua iniuria te affeci? Nisi fortasse idem facit speculum, quando deformi suam qualis sit repræsentat speciem. nisi medicus aegroto nocet, aut iniuriam facit, quum sic dixerit: Agè, nihil eorum quæ putas habes, sed febris te uexat, abstine à cibis, hodie aquam bibas. Et his nemo iniquus acclamat, O insignè iniuriam. At si alicui dixeris, Inflammatae sunt tuæ libidines, cautiones sunt humiles & abiectæ, studia disparia & non consentientia, appetitus naturæ non congruentes, opiniones temerariæ & falsæ: egressus confestim dicit, Iniuria me affecit. Proinde res in communi uita sic est comparata, atque in celebri conuentu mercatus & nundinarum, ad quas aguntur pecora multa & boues. Complures etiam homines conueniunt partim empturi, partim uendituri: pauci uerò cōtemplatum duntaxat ueniunt celebritatem illam. sed quomodo istud & quare fit? Et quoniam conuentus tales agunt, & qua de causa? Ita fieri consueuit in conuentu uitæ communis. Quidam enim instar pecorum, præterquam pabulum nihil aliud curant. Quibus enim curæ sunt fortunæ, agri, familiæ, imperia: hideri alia nulla sunt solliciti, quàm de pabulo. Pauci sunt in isto cœtu cognitionis & intelligentiæ cupidi, ut sciant quid mundus sit, quis ipsum gubernet. At diceres, Nemo est. Quis poterit hoc esse uerum? Ciuitas aut domus ne momento quidem aut punctio temporis consistere sine procuratore & gubernatore potest: & hîc tanta amplitudine & magnitudine præditus mundus, temerè ac fortuito, nulloq; ordine administrari poterit? Ergo est aliquis ipsius gubernator. Sed qualis ille, & quemadmodum administrat? Nos uerò qua lege ab eo sumus conditi, & cui operi destinati? Num cognatio quædam & uinculum quoddam nobis cum illo est, an nihil consociatum & coniunctum? Sic afficiuntur

*Vita hominum ad pa-
negryn col-
latio.*

*Cicero in
præfatione
lib. 5. Tusc.
question.*

*Mundum
prouiden-
tiareg.*

afficiuntur animo pauci, ac de reliquo soli Deo sunt ad-
dicti dum hoc agūt, ut contēplantes conuentum illū di-
scendant. Ridentur uerò à plerisque, quandoquidem
& in ludis panegyricis spectatores à mercatorib. irride-
antur. Quòd si in pecoribus conscientia inesset, riderēt
utiq; eos, qui aliud quid quàm pabulum admirarentur.

*Ad eos qui contumaciter in eo quod semel statuerunt, perse-
uerant.* CAP. XV.

Nonnulli quum disputationes tales audierint, qui-
bus nimirum iubeantur esse constantes: & præ-
terea quòd arbitrium natura sit liberum, & tale quod
cogi non possit, cætera uerò uniuersa impedimentis
necessitati ac uolentia, obnoxia serua, & ad nos ni-
hil pertinentia, opinantur se debere in omnibus quæ se-
mel decreuerint, absque celsione ulla permanere. At
in primis sanum esse oportet quod statuitur. Censeo e-
nim robur ac neruos debere esse in corpore, sed ut in
sano, & ut in athletico. Quòd si mihi furiosi uires o-
stentaris, & uana gloriatione superbias, suadebo sanè,
ô homo, tibi ut medicum quæras. robur etenim illud
non est, sed quodammodo uirium imbecillitas. Hu-
iusmodi affectio animos quoque illorum occupat, à
quibus disputatio hæc (de constantia) non rectè per-
cipitur. Quod ipsum amico etiam cuidam meo acci-
dit, qui nullam ob causam inedia mori decreuerat, qui
cùm iam tertium diem abstinuisset cibo, & ego ipsum
accedens quærerem, quidnam euenisset, respondit,
se inediã decreuisse. At ego: Quid, inquam, hoc

*Tale quid-
dam pro-
pter obstina-*

*tionem animi fecisse Corellium quoque, scribit Plinius in Epistolis. Sic Plinius: Dixerat sa-
nè medico adiuuenti cibum, uir; illi, Idem scribit de Silio Italico, lib. 3. Epistol.*

das: lin-
manend
Quid ag-
sed his di-
ita animo
que ita d-
gentiam
quod mu-
nam: Q
principiu
ratio uide
posmo, ca
ni, & con
ridum illi
dam. Na
to ocyus
per qua
eiusdem
Deinde p
minimè in
semel dec
quando,
uisses erat
tia sua des
quàm inde
potuit, qua
relligere i
Stultum n
Dij prohib
Nihil effi
aliquid ha
opus est ip
tione labor
medicum ac

das : sin peruerse decreuisti, muta sententiam. Sed manendum in his constanter, quæ semel statueris. Quid agis, bone uir? non persistendum in omnibus, sed his duntaxat quæ conuenienter sunt constituta. Si ita animo nunc affectus pronuncies, noctem esse, tibi-que ita diceris uideri, mutares scilicet nunquam sententiam tuam, sed in ea persisteres hanc ob causam, quòd mutandum non uideatur, si quid semel sit constitutum? Quid agis, bone uir? nonne omnibus tanquam principium & fundamentum prælocandum, consideratio uidelicet decreti, utrum rectè an secus habeat: quo posito, cætera deinde superstruere, robur uidelicet animi, & confidentiam in suscipiendo censes? Quòd si putridum illud sit aut ruinosum, ab ædificatione abstinendum. Nam quo plura & ponderosiora imposueris, tanto ocyus subuertetur edificium. Causa tibi nulla est propter quam abducas nobis è uita amicum & familiarem, eiusdem ciuitatis incolam & magnæ istius, & paruæ. Deinde perpetrans homicidium, & perimēs hominem minimè iniustum, nihilominus persistendum in eo quod semel decreueris, censes? Si uenisset tibi in mentem ali- quando, ut me contrucidares, num in eo quod decreuisses erat persistendum? Tandem uix persuasus, sententia sua destitit. Nonnullis porrò qui hodie sunt, ut aliter quàm induxissent in animum sentirent, persuadere nō potui: quare uideor mihi id quod prius ignorabā intelligere iam, quid nimirum sit quod uulgò dici solet, Stultum nec persuadendo nec tundendo mutari posse. Dij prohibeant ut amicum habeam stultum, pertinacē. Nihil efficis. Sic constitui. Et mente incitati constituti aliquid habent: & quo firmius aliquid decreuerint, eo opus est ipsis maiore copia hellebori. Num recusas potione laborantis & malè habentis hominis uti? Nō uis medicum accersiri, Infirmus sum domine, opē fer mihi.

Considera quid me facere oporteat : meum enim est ut tibi obediam. Enimvero quid faciendum mihi sit hoc loco, nescio: ueni ut discerem. Istud non faciam, ita enim decreui, sed de alijs mihi rebus cōsule. De quibus rebus alijs? Nam quid maius est aut potioris momenti, quam suaderi alicui satis non esse decreuisse aliquid : & quod decreueris, non mutare. Hæ sunt furiosorum uires, non sanorum. Emori uolo, si me coegeris ut istud faciam. Quam ob causam, ô bone uir: quidnam quæso accidit? Quia sic constitui. Præclare cecidit profectò quod non decreueris me trucidare. Pecuniam non accipio. Quare? quia sic constitui. Cogita porro eadem pertinacia stulta & improuida te aliquando posse uti ad accipiendum, qua nunc tibi indulges ad non accipiendum, & in contrarium adhibere illud tuum, SIC DECREVI. Nam ut in corpore infirmo, & fluxibus obnoxio, modò in has, modò in illas partes repunt humores : sic animus imbecillis quò inclinet certum non prospicit. quod si pertinacia fuerit adiuncta huic procliuatitati atque incitationi, malum omnino fit immedicabile : & tale, cui opitulari deinde nemo possit.

*Non meditata nobis esse illa quibus uti conueniat rebus
bonis malisq; discernendis.*

CAP. XVI.

VBinam bonum? in arbitrio. Vbi malum? in arbitrio. Vbi neutrum? in rebus uoluntati nostræ non subiectis. Quisquam ne ultra disputationes tales profert memoriam ac intencionem animi sui? Num rebus ipsis obeundis meditati aliquid affert quispiam, ut ipse met sibi ita respōdeat, quemadmodum alijs in quæstionibus solet? Nonne dies est? ita sanè. Num esse noctem censes? Non. Par est ne numerus stellarum? non possum respōdere. Quando argentum refulserit, num me
ditati

ditati quid habes ut respondere possis decenter, ipsum bonum non esse, exercuisti te talibus responsis: an uerò ad sophismata duntaxat calles respondere? Quid ergo miraris, si eo in genere quo te exercuisti teipsum industria uincas, ac plurimum tibi ipsi confidas: quo autem es inexercitatus, in eo teipso sis inferior, & magis sollicitus de euentu. Proinde quæ causa est quòd rhetor se quamuis bene scripsisse intelligat, & quæ scripserit, rite commendasse memoriæ, necnon suauiter pronunciasse, nihilominus est anxius? Propterea id accidit, quòd contentus nō est eo in quo sese exercuit. Ecquidnam præterea uult? Laudari uidelicet à præsentibus. Quamobrem? Vt oratoria possit præstare officia, sese quidem exercuit: sed rudis est & tyro, si laudari ipsum quis aut uituperarit. Num aliquando, quid esset uituperatio, ex quoquam audiuit, quæ utriusque natura? quæ laudes persequendæ aut quæ uituperia fugienda? Quando harum rerum studio se exercuit unquam rationibus his consentaneo? Quid igitur miraris, si in his quæ didicit præstantior alijs uideatur: in his uerò quibus se nō exercuit, à multis nihil differat? Sic citharædus canere cithara potest quæ didicit non inscienter, qui nihilominus in theatrum ingressus, tremit. Suam etenim artem nouit: sed turba & concio quid sit, non intelligit, nec promiscuæ multitudinis clamores quo loco habendi, nec derisio quanti facienda: imò uerò nec quid sit anxium esse, intelligit, utrum uidelicet in nostra sit potestate, an in aliena, & ipsum utrū remouere an uerò non, ualeamus. Quocirca si laudetur, inflatus discedit: quando autē derisus fuerit, bulla arrogantiae huiusmodi punctione subsidens, euanescet. Haud longè secus animis nos quoque afficimur. Est aliquis quem admiramur propter externa, & protinus dubitamus quid fiat quòd metuamus aut simus anxij. Num obsecro fieri potest, ut, si quæ sese

quæ sese nobis offerunt, ea pro malis numeremus, non possimus non timere: non possimus non perhorrescere: Quare sic loquimur, Domine Deus quomodo non essem anxius: Deses igitur roga Deum ne mucus effluat ex naribus. Quin potius munge nares, & abstine querelis. Quid ergo, num ut id possis nihil dedit tibi: Nonne largitus est tolerantiam, & magnitudinem animi, necnon fortitudinem. Huiusmodi manus habens, alium adhuc requiris qui te emungat. Sed hæc meditata nobis non sunt, nec curæ nobis esse patimur. Quin ostendite mihi aliquem unum qui sedulo cogitet quo pacto sibi faciendum sit aliquid, qui de eo sit sollicitus non ut consequatur quidpiam, sed potius ut suas obseruet actiones. Quis deliberat quæso de consilio suo, & non potius ut adipiscatur id de quo capit consilium: Id si fuerit adeptus, extollitur & effert sese, inquit: Quam bellum capimus consilium, nonne dixeram tibi frater quod incumbentibus nobis in hanc curam non potuerit res aliter euenire. Quod si non successerit, humilis est & demittit animum, nec suppetit aliquid misero quo gloriari possit de præteritis: Quis nostrum ut recte agat augurem consulit: quis non in utramque aurem dormit, ut dicitur, quando quemadmodum agendum sit aliquid deliberatur: Quis ille est: Vnum mihi proponite, ut uideam illum: quem iam diu multumque quæro: generosum scilicet aliquem & bona indole præditum ad cognoscendam amplexandamque ueritatem, nec retulerit siue adolescentem siue senem dederitis. Et quousque tandem miramur (quum tales simus) si uersantes & occupati in materijs rerum, in actionibus sumus abiecti, deformes, nullius præcij, timidi, molles ac effeminati, ac toti nihil aliud quam mera infelicitas: Nihil enim curauimus, olim nihil meditamur in præsentia. Si non mortem, neque fugam, sed utrinque timorem timeamus,

remus,

remus, utiq; dedissemus operā, ne incideremus in hæc
quæ nos tanquam mala auersamur. In ocio sumus iacta
bundi, & lingua ualemus ad obtrechandū alijs: & quæ-
stiuncula, si quæ inciderit, de quapiam re, non deest no-
bis facultas differendi. Ad opus si ptraxeris, reperiēs tan-
quam miseros naufragio periclitātes. Incidat aliquid cur-
sus uisum perturbet mentem, tum intelliges quid simus
meditati, & ut nos exercuerimus. Proinde ignauia no-
stræ semper accumulamus alia quædam, & affingimus
grauiora quàm sunt præsentia. Ego simul ut nauigo, inq;
profundū ac immensum pelagus intendo oculos, quan-
do terra è conspectu aufertur, totus perhorresco, & fin-
go si naufragium faciam, totum mare mihi esse ebiben-
dum: nec uenit in mentem, satis superq; mihi fore, si tres
sextarios exhausero. Quid ergo est qd me angit: num
pelagus? Non, sed opinio mea. Ita quoq; si terra quatit,
opinione mihi fingo casuram super me uniuersam mo-
lem ciuitatis. Nōne ut elidatur cerebrum coniectu par-
ui lapilli potest effici? Quanam igitur nos prægrauāt, &
nos extra nos ponūt, num aliud quid quàm opinionēs?
Si quis discedit, atq; auersatur amicos & socios, nec loco
& cōuersatione cōmunicat, ei ut istud faciat, quid aliud
in causa esse putabimus quàm opinionēs? Quamobrem
ut parui pueri, si ab uberibus & lacte remoti plorant, pla-
centula data, mamillarū obliuiscuntur: uis tum porro ut
quemadmodū his existas similis, declaremus? Non per
Iouem, non enim sic placentulis ego affici te uolo, ut sis
quietus, sed opinionibus rectis. At quanam sunt illæ?
Hæ nimirum, quas oporteat hominē toto die meditan-
tem nullis affici alienis rebus, nec socio affixū alicui, nec
loco, nec studijs quibusdam, sed ne corpori quidem suo
proprio: uerū semper recordari legis, atq; eam ob ocu-
los ponere. Sed quanam est lex illa diuinæ propria con-
seruare, de alienis & externis non esse sollicitum: sed his

Plato defini-
uit iustitiā
divisione partium.

dati & concessis uti, negata uerò non requirere ac desiderare, & si quis ista tibi eripiat, reddere tanquā non tua non grauare: gratias agentem quòd uti te his aliquanto tempore permiserit, hæc facienda tibi sunt, si nolis instar puerorum māmās atq; titthas implorare. Etenim quid interest quare sis inferior, & ex quibus depēdeas? Num meliorem censes te illo esse, qui ob puellam aut palæstrā amissam flet, aut quòd porticulis & adolefcētulis quibus assuetus es, carendum sit? Est qui plorat quòd amplius bibere Dirces aquam non possit: quasi uerò Marcia aqua deterior sit Dirces. At hæc mihi fuit cōsueta. Et illa utiq; si usus fueris consuetudine, suauis erit: qua delinitus postea, hinc auelli si contingat, rursus plora, & uersiculum similem Euripideo compone,

Thermas Neronias & undam Marciam,

Relinquo. Cōsidera quæso, quo pacto Tragedia nascatur, quando in homines stultos rerum fortunæ & negotia inciderint, Athenas iterum & arcem quādo uidebo? Inapte, tibi satis nō sunt quæ quotidie inspicis: præstantius aut maius quiddā uidere potes. Sole aut Luna, stellisq; reliquis, tota terra, & uniuerso mari: Quòd si intelligentia apprehendere potes etiam harum rerum gubernatorem, eum non alibi quæras, quum circumferas eum tecum. Adhuc expetis conspectum lapillorum, & saxa affabre concinnata? Quid facies, si solis aspectus itemq; lunæ eripietur, plorabis desidiosus tanquam puer? Quid olim in schola agebas? quid audieras? quid didiceras? quid te pro philosopho ostentabas? cum potuisses alio quodam elogio te uēditare, ac multo ueriores quàm illud sit. Nempe peritiā quadam cōficiendī Isagogas, & intelligendī Chrysippea, philosophi autem ne ianuā quidem constat te prætergressum. Quādo enim aut ubi eas res suscipis quas gessit Socrates, sic moriens, sic etiam uitam trāsagens, & cuiusmodi res Diogeni quoq; cura fuerunt.

runt. Num istorum quempiam legis plorasse, aut indignè tulisse quæcunq; euenissent? item quod illum uel illam amplius uisurus nō esset, aut Athenis uel Corinthi, sed aut in Susis aut Ecbatanis uitam trāfacturus? Enim uerò cui permissum est, ut quando libuerit ē conuiuiō discedere possit, ac ludum relinquere, is uerò nihilominus permanens molestia afficiat, nec tantisper maneat, dum ludicris illis delectatur, fortasse si dijs placet, talem hunc esse putabimus, qui perpetuū sibi irrogari exilium, aut mortis supplicium non iniquo laturus sit animo. Ablactari tanquam infans iam nō uis, nec degustare solidiorem cibum, neq; uerò desinis implorare mammas & tithas, anicularū imitans eiulatus. At ijs si abstineam, mea causa affligentur nutriculae. Tu ne eas afflixeris. Nequaquam, sed idem cruciabit nutriculas quod te, nempe opinio. Quid ergo tuum est ut facias? tolle opinionem hāc, quod si suum illę munus rectē obierint, et quod se decuerit, fecerint, & ipsæ animis opinionem eximent: sin minus, sui luctus ipsæ erunt causa. Age uerò secundum ea quæ disputamus, animum refer ad tranquillitatem, ad libertatem, ad magnitudinē: erige tandē caput, & ex hac seruitute te asserito. Sursum respiciens aude sic alloqui Deum: De reliquo utere me quacunq; in re uoles, non dissentiam à te, & ex æquo paratus sum, nihil recuso eorum quæcunq; uisa tibi fuerint, quod uoles ducito, qua libuerit ueste me induito, siue gubernare me uoles, siue priuatam uitam agere, manere, exulare, pauperem esse, abundare: ego super his omnibus apud homines tuam causam tueri uolo, planumq; faciam qualis cuiusq; rei sit natura. Tu uerò istud non facies, sed in uentre bouis sedens tuam māmam excipe, donec satur fias. Hercules si domi desedisset, quinā esset? Eurystheus scilicet, & non Hercules. Is undiq; peragrans terram quā multos habuit familiares & amicos, sed amicius ei nihil fuit quā

u 2 Deus,

Deus, & hanc ob causam creditus est filius esse Dei, & utiq; erat. Huic igitur ausculta, & obambulans iniustitiā & iniquitatem repurga. At non es Hercules, nec potes liberare alios miseris: nec Theseus, ut Atticam scilicet à facinorosis repurges. Tua igitur ipsius mala repurgato, & tanquam Procusten aut Scirona ex animo tuo eiice tristitiā, metum, cupiditatē, inuidiā, malevolentia, avaritiā, molliem, intemperantiā: hæc omnia alia ratione profligare potest nemo, nisi unū ac solū Deum respexerit, nisi huic soli se addixerit, seq; eius præceptis & mandatis consecrarit. Si aliò tuam deflexeris uoluntatem, plorans atq; eiulans robustiorem sequeris, extra te semper quærens tranquillitatē, qua tamen potiri nunquam possis. Illic enim quæris ubi nulla est. desiste igit, & quare illic ubi eam inuenias.

Quomodo applicande sint notitiæ communes singularibus rebus.

Cap. XVII.

QUOD nam præcipuum est opus philosophantis? abijcere opinionē. Fieri enim nequit, ut quæ scire se opinatur quispiam, hæc discere incipiat. De faciendis enim & omittendis, de bonis itemq; malis, honestis et inhonestis omnes cum suisq; deq; garriant, accedimus ad philosophos de his audituri. His ergo freti laudamus, uituperamus, accusamus, reprehēdimus, de institutis studiisq; utrū honesta sint an turpia cognoscimus ac discernimus. At quā ob causam philosophos accedimus? Ob ea quæ nos nescire arbitramur. Quā sunt illa? Theoremata De quibus enim loquuntur rebus philosophi, discere cupimus tanquam elegantia & acuta: philosophi autem propterea ut is lucrētur aliquid, docent. Ridiculum uerò est opinari esse nimirum quempia qui discere uelit alia: de alijs uerò quā uelit doceat, aut de reliquo etiam quòd proficere possit aliquis in his quæ nō discit. Plerosq;

Plerosq; autē quod decipit illud est, quod & Theopompo rhetori imposuit calumnianti Platonem præcipientem omnium cognoscendas definitiones. Sed is quid dicit? Ante te (si dis placet) nemo nostrū usurpauit uocabula iusti & boni, aut fortasse nemo intelligebat quid horum esset unūquodq; ac nulla significatione inaniterq; pronunciabamus uoculas illas. Quis unquā hoc tibi dixit Theopompe, notitias nobis harum rerum nullas insitas à natura, & quasi anticipatas mentibus nostris? At tamen non possumus applicare cōmunes illas notitias congruenter rebus ipsis non accuratē ijs perceptis & cognitīs, quum scilicet exploratum satis non habeamus cuiusmodi res & negotium, cuique notitiā sit subijciendum. Quod si uoles, idē exprobra quoq; medicis. Quis enim nostrū nō dixit salubre esse aliquid aut morbosum, priusquā Hippocrates nasceretur? Num uerò inaniter tales uoces personamus? Habemus etenim quandam sani prænotionem, eam tamen accommodare rebus nō possumus. Quo fit ut quidam putet differendū, alius uerò præbendum cibum opinetur. Vnus mittendū sanguinem, alter cōtrā existimet utendū cucurbitulis. Eius quē nā alia est causa q̄ quod prænotionē sanitatis nō ritē potest aliquis applicare rebus singularibus. Haud longē secus res quoq; cōparata est in his quæ in uita nobis offeruntur. De bonis em̄ malisq; rebus, utilibus itē & nocentibus quis nostrū nō loquit, quis nostrū huiusmodi prænotionum est expers? Num propterea noscunt etiam perfecti & exquisiti? Id uerò ostendas mihi uolo. Quomodo ostendam? Accommoda eam legitimè rebus et negotiis singulis. Definitiones enim Plato subijcit prænotionibus utilitatem quandam afferentibus: tu uerò eas subijcis utilitatē nullā habentibus rebus. Num fieri potest, ut uos ambo quod consentaneum sit consequamini? At quæso quī istud fieret? Diuitijs hic quidem applicat prænotio-

*Illud, inquit
Aristot. tan-
tū est, quan-
tum est esse
medicū, aut
in quaq; re
artificem.*

nem boni, ille uerò nō, nōne idipsum usu quoq; in uoluptatibus uenit, in sanitate, denique in omnibus nemo non eloquitur huiusmodi uocabula? Quod si non inaniter ista effutimus, sed cognoscimus horū singula, nec aliqua nobis est adhibenda industria in explicandis his prae-
 notionibus, quæ causa est quod sic dissidemus, pugnamus, sic uicissim irridemus: quid etiā opus esset contentionem ac discordiam inter uos hoc loco commemorare, & præteritā memoria repetere? Tu uerò ipse si recte applicas prae-
 notiones, quæ sit ut ex animi sententiā tibi minus omnia succedant, quare tantopere impediris? Agē, omittamus secundum locum qui uersatur circa studia & appetitus, eorūdemq; moderationem, dum adhibentur exequendis officiis: quinetiam tertium prætermittamus, in quo de assensionibus disputatur. tua enim causa uolo ista urgere, permaneamus in primo capite, quo prope-
 modum sensu ipso euidentis est rebus non rite accommo-
 dari anticipatas animis nostris notitias. Itā ne uerò placent tibi illa quæ fieri possunt, & præstare quæ tu ualeas? Quid est igitur quod te impediāt: quidnā successus tuos moratur? Non potes effugere quæ uim afferunt, quam-
 obrem casus præcipitem fert, quare fortuna te malè mul-
 ctat, quæ accidit ut uolente te aliquid non fiat, & non uolente, fiat? Certissima ratio hæc est, te miserum & infeli-
 cem esse. Volo quidpiā, & id non fit: ecquid me est mise-
 rius? Idipsum cum patienter nō ferret Medea quoq; cæ-
 dem liberorum aggressa est suorum, Et quod ad id atti-
 net, non parū strenuè se gessit. Nō enim ei aliud q̃ quod alijs solet, uidebatur, nempe si quod uelint non ex animi
 sententiā succedere existimāt. Deinde, sic ulciscar, inquit, eum qui me iniuriā affecit, & iniquus erga me extitit. Et, quinam usus eius qui tam malè erga me sit affectus? At istud quo pacto consequar? Interficiam liberos. Ve-
 rum ex eo ipsa quoque malè mulctabor, Istud attamen quid

*Quæ appli-
 cantur, &
 usu condu-
 cunt noti-
 tiæ, sūt, quæ
 aut applicā-
 tur tāquam
 principia
 in demon-
 strationib.
 aut in actio-
 nibus rebus
 singularib.
 aut in di-
 scernēdis re-
 bus singula-
 rib. in quib.
 ratio sepē,
 quo minus
 hallucine-
 tur sensus,
 succurrit.*

quid ad me? Hæc est hallucinatio animæ magnos habentis nervos. Enimvero nō intelligebat in quo situm esset illud quod dicit facere pro arbitrio nostro nos quæ uolumus: nec animaduvertebat id de rebus externis non intelligendum, quoad nimirum res & negotia permutari, ac secus quàm habeāt, administrari possunt. Ne uelis (ô Medea) illum uirum esse turum, & nihil non quod uoles cōsequere. Nolis ipsum penitus tibi cohabitare. Nolis in Corintho subsistere, & simpliciter aliud nihil uelis, quàm Deus uult: quis quæso ita affecta prohibebit, quis coget? Non profectò magis quàm ipsum Iouem. Quando igitur talem habueris ducem, ac tuam uoluntatem appetitumq; ei cōformaris, quid metuis ne frustreris? Mancipato porro tuam appetitionē & fugam paupertati & diuitijs, tum frustrationi qua expectatio tua falli potest, deditum te exhibe: calibus quoq; quibus potes implicari sis obnoxius: profectò periclitaberis his omnibus, ualitudine, potestate, honoribus, patria, amicis, liberis, denique omnibus his quæ in potestate arbitrij nostri nō sunt. Proinde permitte ista Ioui ac reliquis dijs, his commenda res tuas, istis te gubernandū prabe, cum illis te iungito: quòd si facias, ubi quæso minus secundis rebus utere? Sin uerò ô miser inuides, misereris, æmularis, contremis, & nullum intermittis diem quo non deplores tua, querarisq; de dijs, quid est quòd nihilominus dicis te liberaliter eruditum esse? Sed quænam hæc est institutio? Quia uidelicet syllogismis te exercueris, in contrarium rem propositam deducentibus. Vtrum tandem dediscere illa nō uis omnia, si fieri potest, et à capite arcessere studium tuū, perspicue sentiens te hactenus ne primis quidem digitis res illas attigisse? Ac inde initiū faciens, quæ deinceps sequuntur exadificato. Vtique eueniet nihil horum, siquidē uoluntate tua nihil admiseris istorum. Iuuenem unum quendam mihi date hoc proposito uenientem

Si nihil uoles earū rerū quæ sunt extra te, omnia habebis quæ uoles.

nientem in scholam, ut uelit esse horum studiorū athleta, atq; ita dicat: Valeant omnia, quod ad me attinet, & p̄ nihilo mihi sint. Satis mihi est, si licebit aliquādo absq; impedimento, sine mœrore, uitam traducere, & porrigere ceruicem ad obeunda ac sustinenda negotia tanquam liberum, atq; in cœlum suspicere tanquā amicum Dei, nihil metuentem eorum quæ à fortuna possunt acci-

Primum est, ut rationibus rectè utamur, cognoscendis rebus: Secundum, ut agendis nos exerceamus: Tertium, ut nunquā et nusquam in his ambob. halucinemur, sed omnino simus averti. Fortasse is est ille quo Chrysippus utebatur syllogismis, sibi ipsi mentiens: Si te mētiri dicis, idq; uerum menti- ris, uerū dicis.

cidere. Aliquis uestrū se talem esse mihi declaret, ut dicam: Adolescens ad tua ueni, tibi enim est datum ut philosophiam ornes, tuæ sunt possessiones illæ, tui sunt libri, tuæ disputationes illæ. Deinde quando laborē hunc exantlarit, ac loco illo luctatus strenuē fuerit, iterum ueniens, me sic alloquatur: Cupio ego carere affectibus, & uacare perturbatione: nec minus desidero ut pius & philosophus, uirtutisq; studiosus, scire quemadmodum me erga deos gerere debeam, quæ officia sint erga parentes, aduersus fratres, patriam, hospites. Accede igitur, nec secundo loco excluderis: nam & is tuus est. Proinde iam & huius loci exercitia fatis sum meditatus. Sine periculo uolo uiuere, si cibus non præbeatur, & non solum uigilans, sed etiam dormiens: ebrius etiam si sim, aut furore si mentem incitari contingat. Quid quæris? Deus es ô homo, magnos habes animi impetus. Alius, Nolo hæc, inquit, quin potius scire cupio, quid Chrysippus dicat de syllogismo mentiente. Quin suspēdis te cum hac inductione animi tui, ô miser. Quam inde utilitatē consequere? Anxius & tremebundus cum ipse leges, tum alijs explicabis, adhortans ut ipsi quoque idem faciant. Vis legam tibi aliquid frater, tuq; uicissim mihi: Præclare scribis amice. Et tu magnificè imitaris Xenophontis orationem: tu filum orationis Platonice, tu Antisthenem exprimis. Deinde somnia sibi mutuò narrant: iterum uerò reditis ad eadem, concupiscitis eadem, ad uitandum eodem modo estis propensi, eisdem ardetis studijs,

dijs, eisdem rebus estis intenti, eadem approbatis, eadem optatis, in eisdem elaboratis. Deinde non queritis monitorem aliquem: sed cum aspernamini potius, si audiat. ac proinde dicitis: Quam durus senex, discedente me, non excussit lachrymas, nec dixit in qualem ærumnam discessu ipsius incidi. Fili, si incolumem te recepero, accendam cereos. Hæc ne sunt quæ facit indulgens pater? Magno potiere bono, si reuersus fueris saluus, quod dignum etiam sit gratia cuius lychnos accendas. Ergo ut hoc honore sis dignus, immortalẽ te esse oportebit, & morbis non obnoxium. Atque id est quod dico, in primis opinionem, qua uidetur sibi aliquis cognoscere res utiles sibi, abijcere oportet, ac deinde ueris rationibus imbui: quemadmodum facimus etiam institutione in Geometricis & Musicis. Quod si omittamus istud facere, minimum proficiemus, etiam si omnes synagogas & commentaria Chryssippi, unã cum Antipatri & Archedemi euoluerimus.

Ut sit certandum contra phantasias.

Cap. XVIII.

OMnis habitus & facultas assidujs actionibus conseruatur & crescit: ut ambulandi ex ambulatione, currendi cursitando. Si uoles lector esse eruditus, crebro lege: si scriptor, scribe. Si triginta continuos dies lectioni superfederis, ac aliud quid egeris, intelliges quid factum sit. Ita si casu aliquo debilitatus, post decem dies surgens, iterum coneris longius iter perficere, experieris crura tua ut sint dissoluta. In uniuersum si quid agere conaris, ut eius rei habitum efficias, aut assuesce aliud quiddam (si in contrariũ ferare) loco eius moliri. Haud longẽ secus res comparata in his etiam quæ ad animam pertinent actionibus. Quando enim ira permotus fueris, pro certo habeas, non modò præsentĩ te malo hoc cla-

x borare,

borare, sed etiam quòd eius affectus habitum in futurum auxeris, & quasi in ignem sarmenta conieceris. Item quando in cōgressu inferiorem te aliquo exhibueris, cogita non tantum semel te uictum, sed quòd præterea etiam intemperantiam tuam foueris, auxeris. Fieri enim non potest, quin à frequentatis actionibus et crebris & habitus acquirantur, & facultates intendantur magis, ac confirmatiores reddant. Isto sanè modo morbos oboriri in corpore sensim philosophi censent. Etenim si semel argentum concupiscas, & ratio adhibita ad sensum illum cupiditatis, prauitatem eius respuat, restincta quidem sit cupiditatis flamma, ratio autem uitæ & actionum nostrarum gubernatrix suipsius sit uindex, nec abripietur ex eo loco quo principatum ipsa habere dicitur. Sin uerò adhibeas nihil quo medearis, nequaquam ad se reuertetur animus & ratio: sed iterum atque iterum lacerata frequētibus obiectis uis, haud paulo ocyus quàm antea inflammabitur ad cupiditatem. Quod facere si perseueret, tandem obcallebit, & morbo confirmato avarus efficietur. Laborans febrī, post eius remissionem, eodem statu non erit ualitudinis quo fuerat ante accessionem: siquidem prorsus nihil adhibeat medicamenti. Idem usuuenit in animæ affectibus, uestigia quædā uibices relinquunt in ea, quas emendare si quis neglexerit, iterum secundū illas si flagello cæsus uulneretur, iam non uibices accipiet, sed uulnera. Ita que si iracundus esse nolis, habitum illum ne foueris, nihil ei adijce quo succrescat, initio conquiesce, & in numero habere dies illos quibus iratus non fueris. Olīm quotidie commouebar ira, postea altero duntaxat die, deinde tertio quoque die, quòd si nunc intra dies triginta iratum te non senseris, Deo sacra facito. Habitus enim à primis diebus languescit: posterius uerò omnis dissoluitur, & euanescit. Nec hodie, nec heri passus sum

me

me aliquo mœrore affici, nec postea per tres aut quatuor menses. Sed animum aduerte, si uisa oblata tibi fuerint (quibus prouocari possis) utrum decenter te geras. Hodie formosum uel puellum uel puellam conspexisti, his uotis apud me nihil fuit loci. O utinam, Quis est qui cum ea dormit noctu? Felicem maritum ipsius. Is etiam est qui dicat: O felicem ipsius adulterum, nec quæ deinceps sequuntur, uerbis depingam, nempe præsentem ipsam ut cupiat inspicere, & nudam, & iuxta accubantem. Proinde demulcens uerticem capitis mei, Bene, inquam, facis Epictete, scitum sophisma soluisti, & multo scitius quàm sit illud quo maximè iactant sese scholæ. At si uolente etiam & annuente muliercula, ac internuncios mittente, quin etiam attrectante, & proximè se admovente, sustineam & uincam, quid nî tale sophisma sit eminentius pseudomeno, itemq; Soritis. In his sese ostentare atq; efferre quispiam debet, non eo quod præfatus disputationi celebri solerter interrogarit. Sed quoniam istud consequi poteris? Velis ipse tibi placere, uelis bonus & honestus esse coram Deo, desidera purus esse mundusq; & tecum habitans, & cum Deo. Deinde si quod uisum tale oblatum tibi fuerit, Platonis consilium est, ut suscipias quandam expiationem, & pro liberatione tui dijs auerruncatoribus sacra deprecando facias. Ad illud quoq; conduxerit, si ad præstantium uirtute eximia uirorum consuetudinem deflexeris, & te ad illorū exempla conformaris, siue superstitum adhuc, siue olim uita functorum quempiam habueris. Accede Socratem, & considera ipsum iuxta Alcibiadem recubantem, quem admodum formæ ipsius illuserit ac pulchritudini. Cogita qualem uictoriam agnouerit is, dum semetipsum uinceret, quæ Olympiæ, quotus ab Hercule extiterit, ut uerè aliquis, per deos, sic alloqui ipsum, eiq; gratulari potuerit; Salue admiranda uirtute prædite. Qua salutatio-

*De his Cic.
uide in 4.
Academic.
quest.*

ne digni non sunt putidi ludiones, & pancratiastæ, nec similes adeò his qui singulari certamine depugnant. Hæc igitur proposita tibi habeas. Vînces phantasiam, nec ab ea in transuersum abripiere. Inîtiò ne rapiare uehementi eius motu incitatus, sed dic, Præstolare parumper ô phantasia, sine perspiciam quæ sis, & quibus de rebus, sine ut te excutiam: ac de cætero ne permittas ei, ut longius te producat depingendo ac adumbrando quæ deinceps ordine sequantur. Quod si non facias, in periculum utique præceps fertur, te simul abreptum præcipitatura. Quin potius aliam quâpiam honestam & laudabilem phantasiam opponis, hancq; præsentem sordidam repudias. Itaque si te exercendo sic assuefeceris, haud dubiè cognosces quales humeros effeceris, quales nervos, itemq; quales lacertos sis nactus. Nunc præter disputatiunculas nihil habemus. Is est reuera studiosus, qui sese cõtra tales phantasias exercet. Cõsiste miser, ne auferat te phantasia. magnum certamen est, diuini operis functio, de regno certatur, de libertate, de rebus omnibus secundis, & tranquillitate, memineris Dei, illum inuoca auxiliatorem, & tanquam præsidium. ut solent nautæ, quum in tempestatibus inuocant Castorem & Pollucem. Nam quæ periculosior potest existere tempestas, quàm quæ existit è uehementer impellentibus nos uîsis, ac sanam rationem profligantibus. Ipsa enim tempestas quid aliud est quàm phantasia? Aufer metum mortis, & quotquot uoles tonitrua & fulgura obijce, intelliges quanta trāquillitas ac serenitas nihilominus in principatu rationis insit. Sin autē semel succumbens dixeris, Posthac superior ero: deinde rursus eandem usurpes orationem, scito tam fore imbecillum te & languidum, ut deinceps ne animaduertere quidem possis te peccare. Imò uerò subinde incipies patrocinari his quæ facis: ac tum quod apud Hesionum est, uerum esse exemplo

exemplo tuo cōfirmabis, nempe quod, Damnis cuncta
tor iactetur qui sua differt.

*Ad eos qui philosophiam sectantur, duntaxat
propter disputationes. Caput*

X I X.

Disputatio quæ magni momenti apud omnes habe-
tur, initijs talibus quibusdam uidetur interrogari
& colligi. Nam tria pronunciata hæc inter se in uniuersum
quum dissideant, quoad uarijs permutantur modis,
non uidentur posse sustineri à respondente. Quorum
prima cōprehensio hæc est: Quod præterijt, omne
esse uerum ex necessitate. Et ad impossibile non sequi
το ἄδυνατον, id est, quod nō possit fieri. Postremò, quod
non possit fieri, id nec esse uerum, nec fore. Contentio-
nem igitur illam considerans Diodorus (quæ ex huius-
modi pronunciatis oboritur, quum disputatur de fato)
priorum duorū probabilitate pronūciatorū usus est ad
comprobationem istius propositi, quo enunciatur, ni-
hil dicendum possibile quod neque sit, neque futurum
existimetur. Alius proinde quidam hæc duo propugna-
bit pronunciata, Quòd nimirum quiddam sit possibile,
quod tamen nec sit, neque etiā euenturum sit. Item ad
possibile non sequi impossibile. Deniq; non omne præ-
teritum ex necessitate uerum, ut illi qui Cleanthem se-
quuntur, sentiūt. quibus accedit Antipater etiā. Sunt
qui duobus his pronunciatis sententiā suā conclu-
dant, Esse nimirum possibile quod neque sit uerum, nec
futurum sit: & quod præterierit, omne uerum ex neces-
sitate esse. Et ad possibile sequi etiā impossibile. Tria
hæc diuortia opinionum conciliari, aut ab uno defen-
di quī possunt, quum sint dissidentia decreta, & per o-
mnia discrepantia? Si quis ergo me roget, quid ego sta-
tuam? respondebo nimirum me ignorare, ac me id ac-

*Ad hæc in-
telligēda fa-
ciunt, quæ
Cicero scri-
bit in libel-
lo de Fato.*

cepisse à præceptoribus tanquam historiam quandam, quòd uidelicet Diodorus aliter senserit, & alia opinione fuerint Panthoedes & Cleanthes, & alia Chrysippus. Tu uerò quid censes? Nunquam adhibui disputationes illas ad examen meorum uisorum, ac rationibus pensitandis quibus uti consueui, dum meum quoddam dogma loco & rei gerendæ accommodatum constituo. Quamobrè quod attinet ad has disputationes, à Grammatico nihil differo, & perinde sum affectus ac si quis roget: Quis fuit pater Hectoris? Priamus. qui fratres? Alexander & Deiphobus. mater quæ fuit? Hecuba. Didici historiam hanc. à quo? ab Homero. De eisdem credo rebus scribit quoque Hellanicus, aut si quis præterea etiam alius. Ecquidnam aliud loqui possum de decretis his præcipuis philosophorum? At quando inanis fuero & uacuis his curis, præsertim in conuiuio, admiratione suspensos habeo conuiuas præsentis, dum enuero scriptores. De his rebus mira scripsit in primo *τῶν ἐξ ἑωυτοῦ* Chrysippus. Et Cleanthes separatim de his librum edidit, necnon Archedemus, qui etiam Antipater nō solum in libris *πρὸς ἑωυτὸν*, sed peculiariter quoque in libris *πρὸς τοὺς ἀκούοντες*. Commentarium non legisti? non legi. Lege igitur. Et quid utilitatis inde capiet? nugacior ac ineptior erit quàm antea fuerit, cum tu q̄ legisti, nulla re alia magis profeceris. Quid enim inde habes, quo rebus præsentibus rectius adhibeas iudiciū? Ergo nobis nihil narras aliud quàm Helenam, & Priamum, & Calypsus insulam, quæ nec fuit unquam, neque erit. Quanquam in his mirum non est sola historia esse contentum, ac horum nihil pro animi sui sententia atque arbitrio statuere. At multo id magis facimus in disputationibus Ethicis. Differe mihi de bonis & malis rebus. Ausculta: Ad Ciconas uento Troiæ pellebar ab oris. Ea quæ sunt, partim sunt bona, partim mala, par-

tim

tim neutra. Bona sunt, uirtutes, & in quibus illæ insunt. Mala uerò, uitia, & quicquid his est præditum. Neutra, quæ in medio horum sunt: diuitiæ, ualerudo, uita, mors, uoluptas, dolor. Vnde ista scis? Hellenicus autor est in Aegyptiacis. Sed quid aliud est id, quàm si dicas: Diogenes in morali philosophia, aut Chrysippus, uel Cleanthes. Num experiundo quid istorum didicisti, ac ex alio tuo tuum proprium effecisti decretum? Ostende qualem te in navi prestare soleas. Meministi ne istius diuisionis, quando insonuerit fragoribus uelum nauis? & tibi clamorem tollenti præstò aliquis osor scholæ sic exprobrat: Age per deos, dic idem quod nuper solebas: num naufragium facere malum est? an uerò particeps mali? Nonne attollens clauam uerberibus eum male mulctabis? Quid rei mihi tecum est? an non uides nos perire, ac nihilominus ultrò iocaris? Quando autem Cæsar te accersierit, ut ad se delatum, & reum, meministi ne diuisionis huius? Quo circa ingresso tibi pallefcenti atque etiam trementi, si quis accedens dixerit: Quid exhorruisti, de qua re sollicitus ingrederis? Num qui in palatio est, Cæsar, uirtutem & uitia ingredientibus largitur? Quid mihi illudis, inquires, ac meam accumulas miseriam? Sed nihilominus philosophæ, dic quare contremiscis? Nonne de quo periclitaris, mors est, aut carcer, aut dolor corporis, aut fuga, aut infamia, aut nunquid aliud? num uitium hæc sunt, aut uitiosa? Tu ergo cuiusmodi illa esse aliquando dixisti? Quid mihi tecum rei est? Abundè satis meorum habeo malorum. Et rectè quidem loqueris. Tua enim abundè satis habes mala quæ sunt, nempe humilitas, pusillus animus, arrogantia, qua te extulisti sedens in schola. Quamobrem alienis ornamentis fucum facis, quid gloriaris te esse Stoicum? Obseruate uosmetipsos quidnam agatis, & cognoscetis cuius sectæ sitis. Plerosque enim uesti um reperietis esse Epicureos, paucos nonnullos Peripate-

ripateticos, & hos ipsos languidos & enervos. Etenim quānā in re uirtute uos defungimini, uel æquali uel maiore quān ceteri mortales? Stoicum mihi ostendite, si quem habetis, ubi aut quomodo affectus sit? Sexcentos cōmemorabitis, qui præter disputatiūculas Stoicas præstare nihil possint: Epicureas enim illas non proferunt, Peripateticas nō eadem, qua illi, subtilitate tractare possunt. Quis ergo hoc modo est Stoicus, quo dicimus statuatam esse Phidiacam? quia uidelicet sit expressa effigies, & exculpta artificio Phidiæ. Ita uerò ad cōsimilem modum ostendite mihi aliquem qui dogmata quæ loquit, si mulacro suæ uitæ exprimat? Ostendite agrotum aliquem, qui nihilominus beatus sit, morientē & felicem, periclitantem, & tamen non miserum: exulantem & bonis tamen abundantem omnibus, contemptum & ignominia notatū, cui tamen nihil desit? Ostēdite mihi, inq̃, cupio per deos talē uidere Stoicū. Non habetis hac effigie expressum Stoicū aliquem: at artificē & sculptorem ostendite, in hoc opus incumbētē. Hoc beneficio, quæso uos, me afficite: tale spectaculū quale adhuc non uidi seni homini, ne, quo minus spectet, inuideatis. Nec perinde illum existimabitis mihi exhibendū ut Iouem aut Mineruā Phidiæ ex ebore uel auro expressā. Animā hominis, uestrūm quispiam cōmonstret, uolentis cōsentire Deo, talemq̃ quā reprehendere nec Deus, nec homo aliquis possit, quæ fiat omnium compos, quæ nulla reperiatur: non irata sit, non inuideat, non æmulatione inflammetur. & quid tandem opus est circuitiōne uerborum ac ambagibus, quæ desiderat ex homine fieri Deus, ac in illo mortali corpusculo consilia capientem de contrahenda amicitia cum Ioue? Ostendite talem. At non habetis. Quid ergo alios luditis? & dum laruam alienam uobis imponitis, obambulat is tãquam fures & uestimentorum surreptores: horum nihil ad uos pertinentium

nentium titulorum, & earum que uocabulis significan-
tur rerum. Et ego quidem uester sum præceptor, ac ue-
stra penes me est institutio. Proinde hanc suscepí ego
curam, ut uos efficiam tales quibus nihil sit impedimen-
to, in quos nulla cadat necessitas, solutos, liberos, omni
succellu florentes, foelicitatis cōpotes, ad solum Deum
respicientes paruis simul magnisq; in rebus. Quare uos
ista percepturi adeste atque meditamini. Ob quam cau-
sam opus non perficitis? Num & uos cōsiliū cepistis
quod capí par fuit? Et ego ad illam industriam adiungo
molitionē qualem res postulat. Quid igitur restat? Quā-
do conspicio fabrum, quando materia proposita fuerit,
expecto opus. Et nunc faber quidem præstò adest, ma-
teria uerò nulla. quid nobis deest? Num res illa doceri
non potest? Potest utiq;. Num in potestate nostra non
est? Sola equidem præ reliquis rebus omnibus. Quo-
niam nec opes in nostra sunt potestate, nec ualetudo,
nec gloria, nec aliud quicquam quod simpliciter esse di-
citur, præterquàm illarum rerū (quoad uisus repræsen-
tantur) rectus usus. Id unum secundum naturam impe-
diri nequit, id solum liberum est. Quare in eo non ela-
boramus? Aut propter nos, aut propter rerum naturam
istud euenit. Res in medio est, & sola in potestate no-
stra: quod igitur restat, aut in me est, aut penes uos, aut
in utrisque est situm. Quid igitur uultis? Tandem inci-
piamus nostros conatus huc adhibere. Aggrediamur.
Tantum mihi credite, & uidebitis.

Ad Epicureos & Academicos.

CAP. XX.

QUæ integris sensibus euidenter percipiuntur, &
pro ueris habentur, ipsi utuntur ex necessitate
quoque qui cōtra euidentiam disputant. At propemo-
dum certissima inde cōiectura capi potest, perspicuum
& euident quiddam esse in rationibus, quo nimirum
y contra

Sic Aristoteles lib. 4. Metaphys. oppugnat illos, qui principijs tollēdis sciētiam rerum esse negāt.

contradicens necesse est ad confirmanda sua uti. Vt uerbi gratia, si quis contra eum differat, qui affirmet aliquid in uniuersum esse uerum, nōne in primis necesse est ut pronunciati istius contrariam negationem constituat, nempe hanc, Nihil in uniuersum esse uerum. Inertissime, quare etiam tuum illud (quod in uniuersum negas) uerum non erit. Nam quid aliud est illud quod dicis, quā hoc: Si quid in uniuersum enunciatur, id omne falsum est. Rursus sit alius quispiam, qui ita dicat disputando nos aggrediens: Scito, quod sciri nihil possit, quod nihil certo percipi, Aut alium praeſtō esse finge qui dicat: Mihi crede, & fructū inde percipies. Nihil oportet homini credere. Aut occurrat qui aliter suadeat, & sic praeſciēs dicat: Ex me discito quod disci nihil possit. Quod profero, idipsum quoque si uoles rationibus uerum esse edocebo. A' quonam illorum quaeso (cōtra quos se disputare dicunt tamē) discrepant? & quum ita differunt, quānam nihilominus uideri uolunt? Nōne sunt illi ipsi qui se Academicos uolunt dici? O' mortales, assensum uestrum praebete mihi, Quum tamen nullus Academicus ulli assentiatur rei interim. Credite nobis. At nullam fidem quisquam uestrum cuiquam habet. Idem facit etiam Epicurus, quando conatur refellere naturalem cōmunicationem hominum & societatem inter ipsos, eo ipso nihilominus quod confutat ad refellendum utitur. Vt loquitur: Ne erretis, ne quis uos decipiat, o' mortales, aut circunducat. Non est naturalis societas in ratione praeditis inter ipsos, credite mihi. Qui secus loquuntur, decipiunt uos, ac falsis rationibus circumueniunt. At quid tu ista curas? quā finis nos decipi, ne deterius sit existimatio tua discedentis quā aduenientis: siquidē persuasum id nobis omnibus fuerit, naturalem nobis inter nos esse societatem atque consensionem, & quod eam retinere ac conseruare omni studio

studio debeamus. Et quæ contra ipsum fortius ac nervosius dici possunt, sunt illa: Quid sollicitus es de nobis bone uir: quare noctes ducis insomnes: quid lucubratione opus est: quamobrem euigilas & tot libros conscribis: Nempe ut ne quis nostrum deripiatur opinione qua existimet Deos curare humana. Vel, ut ne quis aliam suspicetur boni esse substantiã & naturam, quam uoluptatem. Quæ si ita habeant, dormi potius, & ea facito quæ uermes solent, quibus tute ipse dignum te iudicasti. Ede, bibe, indulge ueneri, caca, sterte: ne cures quid alij his de rebus statuunt, rectè id ne faciant, an secus: quid enim negotij nobis tecum est: Oves tu potius curas, quod nimirum præbeant nobis tonsa lanam, & dum mulgentur lac, & occisa etiam sint utiles. Nonne optandum erat, si qua ratione fieri poterat, ut homines demulsi & quasi incantamenti consopiti à Stoicis, à te excitati, torporem excuterent, seque tibi tuique similibus exhiberent & tondendos & mulgendos: Cum reliquis Epicuri sectatoribus te ista conferre oportuit, non autem apud hos arcana tua enunciare: quin potius contra suadere illi debeant ante omnia, ut intelligeres naturali quadam societate nos esse deuinctos, bonam esse temperantiam, ut nimirum nulla in re hallucinans tecum ipse dissentires. Aut responde cum quibus nobis sit communicandum, aut quorum amicitia sit respuenda. An censes ullorum societatem colendam, quam eorum qui idem uicissim ac mutuo certent benefaciendo: an illorum etiam expetenda erit, qui fines societatis humanæ transliunt: Sed obsecro quinam magis transgrediuntur quam uosmetipsi qui ista disputatis: Quid ergo fuit quo excitaretur Epicurus à somno, quid impulit ut tot & tam multa scriberet: Censes ne fuisse aliud in causa quam naturam ipsam, quæ est in omnibus efficacissima, dum ad sua decreta ipsum pertrahit, etiam nolentem & suspirantem.

tem. Quòd igitur communicationi locus non sit in rebus humanis, scribe, & memoriam posteritatis scriptum relinque. Et ut id possis, lucubrationibus te macerato, re tamen ipsa quod sentis refellito, aliudque facias quam decretis tuis faciendum statuitur. Ergo Orestem à furijs incitatum expergisci à somno dicemus, quidni illum molestiores furiae ac poenae diriores dormientem excitent & quiescere non sinant: atque his incitatus suas ipse miseras enunciare coactus fuit tanquam Galli uino aut insaniam perciti. Tam est res potens & insuperabilis natura humana. Enimvero qui potest olea non moueri prout fert natura ipsius: aut uitis quòdnam aliud est opus quam

Cōscientia mille testes. Galli sacer dotes Cybeles, qui incitati mente sibiipsis amputarunt uirilia. Apud Catullum à somno expers factus Artys, sua dolentissime miseriam con queritur, quòd ita nimis se mutilauerit. Istud percomode hoc loco transfert ad Epicurum, qui uirum exuit studio uoluptatum, quibus constat effeminiari homines.

quale ei natura definiuit: neque enim uel olea uitis, uel uitis oleae potest opus prestare. tantum enim abest ut id fieri possit, ut ne cōiectura quidem aliqua fingere istud liceat. Quocirca nec homo omnino affectionum humanarum expers esse poterit. Quinetiam quibus resecta sunt uirilia, hac libidine tamen, quae est in uiris ad coeundum, non mutilantur. Idem accidit Epicuro. His enim omnibus est mutilatus quae ad uirum pertinent, & quae ad patrem familiam, & quae ad ciuem, & quae ad amicum, nihilominus desiderijs quae ad hominem pertinent non est orbatus. neque enim priuari his potuit, nihilo magis atque ueracores illi Academici à se repudiare sensus, & sibi metipsis oculos eripere possunt, quantum uis id facere studeant. Quanta haec miseria est, si quis accipiens à natura regulas & mensuram cognoscendae ueritatis, ijs non adhibet studium & solertiam applicandi & elaborandi in rebus praeterea alijs, quarum gratia nimirum sunt nobis concessae: sed omnino negligit, & in his instrumentis si quid sit quo cognosci possit ueritas, nihilominus eorundem facultatem conatur tollere. ac prorsus etiam perimere. Philosophi quid dicis esse pietatem, quid sanctitatem, quid tibi de

tibi de his uidetur? Si uoles, probabo bona hæc esse: Certè, at id magis uideris ut ciues à nobis edocti ac instituti colant diuinum numen, & desinant esse tam negligentes rerum maximarum. Habes ne ea quibus id possis consequi? Habeo, & dis quidem sit gratia.

Quum tibi itaque ista non parum arrideant, arripe nimirum contraria, Deos scilicet non esse: & si sint, humana tamen non curare. Neq; porro etiam commune nobis aliquid esse cum dijs, idèq; quod sanctum & pium in ore habeant homines, esse falsum & eumentitum quiddam, profectum ab arrogantibus & impostoribus, uel etiam à legumlatoribus, quo terrerent & in officio continerent iniustos. Præclare uerò ô philosophe, profuisti certè multum nostris ciuibus, adolescentes quoq; nostros ad contemptum diuinorum bene erudisti. Quid igitur, num displicet tibi ista? Agè nunc responde, quam obrem iustitia nihil est, quo pacto pudor fatuitas est? ut pater, ut filius nihil sunt? Agè philosophe, prestò sis: persuade adolecentibus ut plures habeamus similiter tibi affectos, & loquentes eadem quæ tu sentis & loqueris. Talibus ex disputationibus effloruerunt atq; aucti sunt optimè institutæ respublicæ. Sparta rationibus his imbuta fuit. Lycurgus legibus suis & institutis ut ita sentirent curauit scilicet: ostenditq; seruitutem seruire nihilo magis turpe esse atq; honestum sit: neq; liberos esse, magis honestum esse quàm fœdum. His decretis freti qui in Thermophylis pugnarunt, sese morti obtulerunt. Athenienses uerò suâ urbem ultro talibus rationibus persuasi reliquerunt. Et qui hæc disputant, ducunt uxores, & liberis dant operam, & administrant rempublicam, sacerdotesq; & uates cõstituunt, sed quorum: Eorum scilicet quæ non sunt. Quinetiam Pythiam interrogant, ut nimirum audiant mendacia: & alijs porro etiam interpretantur oracula, O impudentiâ singularem & imposturam.

*Id consilij
dederat A-
theniensibus
Themistocles,
ut esset
apud Plu-
tarchum.*

*Academici
spoliant in-
dicio ueri
sensus.*

sturam. Bone uir quid agis? Quotidie uis teipsum con-
futare, ac non tandem missa facis frigida hæc & ieiuna
Epicheremata. Quando uesceris quonam admoues ma-
num? ad os scilicet, & non ad oculum. Lavans quò de-
scendis? Ollam quando unquam appellasti craticu-
la m? aut tudiculam, ueru? Quòd si horū alicuius essem
seruus, etiam si me quotidie uerberibus excoriaret, ni-
hilominus hoc tormēto ipsum excruciarer. Agè puer
oleum affer in balneum, ego uerò garum apponerem.
Veni, infunde capiti. Quid hoc? Ah quàm similitimum
istud fuit oleo, nec internosci species potuit, ita te dii ser-
uent. Porrige huc ptisanam. Afferrem paropsida ple-
nam oxygaro. Nōne petij ut dares ptisanam? Ita do-
mine. Est ne illud ptisana, & non potius oxygarum?
Quid illud esset aliud quàm ptisana? cape, subodorare,
accipe & degusta. Vnde discrimen mi here nosti, siqui-
dem sensus nostri falluntur? Tres aut quatuor si habe-
rem consentientes famulos, citius effecero ut ipse se su-
spenderet aut rumperetur præ molestia, quàm senten-
tiam hanc relinqueret, aut mutaret. Nunc uerò per libi-
dinem nobis illudunt, omnibus à natura concessis re-
bus utentes, uerbis tamē & oratione pro nullis habent.
Grati scilicet homines & uerecundi, qui cum quotidie
pane uescantur, audent negare se scire utrum sit Ceres,
aut Proserpina, aut Dis, ut ne dicam, dum fruuntur no-
ctis dieiq; uicibus alternis, & tempestatibus anni, præ-
terea astris, mari & terra, hominumq; opera, ab horum
nullo afficiuntur tamen ne minimum quidem, sed dun-
taxat occasiones ad euomendam quæstiunculam suam
captant, & stomacho suo satisfacere, dum ad balnea se
conferunt, student. Quid porro sint dicturi, aut de qui-
bus, aut apud quos, & quem finem respiciant in suis di-
sputationibus, nequaquam curāt, multo ominus ne quis
adolescens ista audiens, bona indole præditus, animo

comino.

commoueat: uel his imbutus si sit, ne prorsus in eo omnis uirtutis indoles opprimatur. Nec curæ nobis esse patimur, ne adultero ansam præbeamus, ut flagitiorum ipsum non pudeat: aut peculatori, ne ad defendendum se argumenta subministrantur ex huiusmodi disputatione, aut ne quis neglector suorum parentum audacia & temeritate confirmator fiat, his fretus rationibus. Quid ergo te autore bonum est, uel malum, uel honestum? Hæc, an illa? Ex uobis autem quis est qui contra alium dicat, aut qui dare uel accipere rationem possit, aut qui persuadere quidpiam conetur ut priorem mutet sententiam? Multo mehercle citius aliquis persuaserit cinædis, ut suam mutent sententiam, quam illis ita furâdis & cæcis ut à suis desistant malis ac nugis.

De confessione.

CAP. XXI.

QUædam promptè fatentur homines, in nonnullis difficile est confessionem extorquere. Nullus enim fatebitur insipientem se esse aut stultum, Sed contra potius ab omnibus audies huiusmodi uotum, Vtinâ ingenio meo fortuna respondeat. Proinde ultrò etiam timidos se confitentur & dicunt: Timidior sum, fateor equidem, alioqui stultum me esse non comperies. Sed nec intemperantem se esse quispiam ultrò fateatur, iniqui nemo non prorsus refugit appellationem: sed tam odiosum & probri causa admodum respuendum inuidi aut curiosi nomen quidam non censent, misericordes plerique etiam uideri uolunt. Quæ causa est? Principalis hæc est, discrepantia & perturbatio iudiciorum uidelicet in bonis malisque rebus, cuius dissensionis aliæ offeruntur alijs causæ. Et propemodum quæcunque tanquam turpia adumbrant cogitatione, eadem planè fateri nolunt. At timidum esse, placidi moris signum censent, itemque esse misericordem: sed stultum esse, prorsus seruile arbitrantur, Præterea quæ committuntur contra rempublicam

blicam haud fatentur, plerisque uerò in peccatis in hunc quasi portum confugiunt, ut confiteantur quidem illa, sed prætectu tamen quodam, quo uideantur fecisse inuiti: ut in timido itemque misericorde perspicuum est, itemque quando intemperanter fit quidpiam. Nónne si quis interroget, fatetur: attamen adiungit ignoscendum sibi, ut qui nō sponte fecerit: facti uerò iniultitiam non animaduertūt. In obrectatore quoque aliquid inesse inuoluntarium putant: sed id quonam modo potest inuito inesse: quare etiam in hoc uitio perperam usurpari confessio consueuit. Itaque inter tales uersamur homines tam perturbatos, tam nihil intelligētes, ut nec quod dicant, nec quod habeant uel non habeant malum, nec quamobrem habeant, nec quo pacto ijs uitijs possint liberari, animaduertant. At meipsum quoque opinor debere euigilare (ne ipse quoque in illorum sim numero) quis mihi ipsi uidear, quomodo meipso utar, num ut prudente, num ut temperante, num & ego aliquando me sic alloqui possim. In proximum annum hanc nactus sum eruditionem, hanc quæ mihi sit utilis adeptus sum conscientiam, nempe me qui nihil sciam, nihil scilicet scire. Accedo præceptorem, tãquam oraculum, ad obediendū ei me offerens. Num uerò in scholā me conferam plenīs mucco naribus, duntaxat historiam & libros interpretari ut possim quos antea non intelligebā, & ita res si postulet, alios ut docere possim? Bone uir cum seruulo domi luctatus es, domum uexasti, uicinos turbasti, & uenis ad nos abstrusa quædam commemorans tanquam sapiens: ac dum assides, iudiciū tibi usurpas orationis, qua interpretando aliquid ego sum usus, quemadmodum effutiuerim ea quæ in mentem uenerunt mihi, inuidus uenisti, & humilis etiā hac de causa, quod ex ædibus affertur tibi nihil. Ac interea sedes, dum explicantur disputationes, cogitasque aliud nihil quam

quàm ut pater curet ea quæ ad te pertinent, itemq; frater. De me sic loquuntur qui illuc sunt homines et me ad uirtutem proficere arbitrantur, dicuntq; me uenturum aliquando omnium intelligentem rerum, Vtinam perdiscens uniuersa, aliquando possem reuerti: sed longo mihi opus est tempore, nec quisquam mihi mittit quicquam. Quin etiam in Nicopoli putidè nos lauamur in balneis, & domi quoq; agimus malè, & isthic etiam malè. Deinde ex schola dicunt nullam percipi utilitatem. Quis ingreditur scholam ut medicinæ qua conualescat compos efficiatur? Quis exhibet se ut opinionibus quibus est infectus, liberetur? Quis ut interiore quodam sensu exploret quibus indigeat? Quid miramini si quæ affertis in scholam, eadem quoque effertis rursus? acceditis tanquam deposituri, aut tanquam emendaturi, aut alia pro alijs accepturi. Vnde autem sint accipienda, minimum intelligitis. Id potius considerate, utrum id consequamini gratia cuius aduenistis. Nempe disserendi estis cupidi de Theorematibus. Quid igitur? Nónne futiliores eritis? Nónne materiam quandam ista uobis præbent ad demonstranda Theoremata? Syllogismos reducite atq; euoluite in contrariū cadētes. Nónne sic uiam munitis ad præmissas pseudomeni, & ad hypotheticos? Quid ergo indignè fertis, si quorum gratia adestis illa accipitis? Certè ita est. At si moriatur filiulus aut frater meus, aut me mori necesse fuerit, aut torqueri, quid postea mihi proderunt? Num ideo uenisti ut ista prodesse? Nō. Num ideo mihi assedisti? Nequaquam propterea uenisti, nec eius rei gratia lucubraſti, aut noctem insomnem duxisti, aut in Peripatū descendisti, ut proponeres loco syllogismi, tibi ipsi quod uideretur, ut id cuiusmodi esset in communi quærendo uen- in causa in-

z tilaretur, quit esse.

quod a nihilo meliores fiant, quia scilicet uniuersalia rebus & actionibus singularibus non applicent: illud enim est uirtutis & prudentiæ.

tilaretur, & cum hoc non faciatis inutilia Theoremata hæc appellatis. Sed quibus sunt inutilia? his scilicet qui ijs non utuntur ut par est. Etenim collyria his inutilia non sunt qui ijs quando & ut oportet inungunt oculos: nec malagmata usum nullum habent, nec inutiles sunt halteres. Sed quibus sunt utiles, & rursus quibus nullo sunt usui? Si ex me quaesieris utrum nunc utiles tibi sint syllogismi, respondebo, utile esse; & si uoles, ostendā quomodo sint. At mihi quid conducunt? Bone uir non istud rogaras an tibi prodescent, sed duntaxat in genere utrum prodescent. Proinde hoc ipso modo sciscitetur de uniuerso genere dysentericus etiam, num utile sit acetum: dicā prodesse. Ergo mihi quoque est utile? respondebo, Non. Prius ut constringatur fluxus operam dabis, ut sanentur intestinorum huiusculi. Ergo uos etiam uiri uulnera prius curate uestra, & fluxiones compescite, cogitationibus conquiescite, afferte eas non uariè distractas in scholam, & intelligetis quātam uim habeat ratio.

Propter acetum enim oxymel, ut ait Hippoc. in lib. de Vita in morbis acutis. Quod præfertim aduersatur dysenteriae.

De amicitia.

CAP. XXII.

Verā amicitiam duntaxat inter bonos esse ostendit Aristot. in Ethicis.

Quibus rebus studium suum impendit quispiam, non mirum si illas quoque deamet. Num uerò rerum malarū studio occupantur homines? Nequaquam. Num ijs quæ ad ipsos nihil pertinent? Neque his etiam. Restat, ut studeant duntaxat rebus bonis: & non studiose tantum persequantur, sed etiam ament. Ergo qui bonorum est intelligens, idem quoque ut amare debeat, non ignorabit. Qui uerò discernere bona à malis nequit, & neutra ab utrisque, qui poterit amare? Quapropter solius prudentis est amare. Sed quo pacto, inquit? Ego insipiens quamuis sim, nihilominus meum amo filiolum. Miror hercle primum qui factum sit ut teipsum nominares insipientem, Etenim quid tibi (quominus

minus
sa obiect
corp
te insip
accidit
pos no
utorum
bona,
re, ti
delicet
mutabil
& ut in
aliquan
homine
lias uer
aliquan
das, in
Quid
spiam
si depre
uolum
scindat
mo pro
ne aliq
colluden
tiens m
tia, in m
filiolum
sepeliri
nellē ed
ne puella
amare ea
nis. Quo
Admeti p

minus sis sapiens deest? Nónne uti potes sensibus, uis
 sa obiecta discernere, alimenta conuenientia exhibere
 corpori, tegumenta, domicilium, num igitur est quòd
 te insipientem fateare? Eò nimirum istud (ut arbitror)
 accidit, quòd saepenumero impellentibus uisis com-
 pos non es animi tui, uincuntq; te uerisimilitudines
 uisorum: quibus adductus, aliàs censes quædam esse
 bona, aliàs uerò mala, postea neutra. Totus uerò mœ-
 rore, timore, inuidia turbaris & mutaris. Ob hanc ui-
 delicet causam te insipientem appellas? At in amore
 mutabilis non es? Sed diuitias quidem & uoluptatem,
 & ut in pauca conferam, rerum omnium apparatus,
 aliquando pro bonis, interdum pro malis numeras: at
 homines credo eosdem non censes aliàs esse bonos, a-
 liàs uerò malos: & interdum familiarem te his exhibes,
 aliquando autem odiosum & infestum: interdum lau-
 das, interdum uerò uituperas? Profectò sic affici soleo.
 Quid ergo, potestne quis amicus esse ei à quo sit qui-
 spiam in aliqua re circumuentus? Nequaquam. Aut
 si deprehendat inconstanter quempiam sibi esse bene-
 uolum? Nec ille potest. Aut qui modò conuicijs pro-
 scindat, postea in cœlum usque laudibus efferat? Ne-
 mo pro amico habeat. Quid igitur? Catellos uidisti-
 ne aliquando sibi mutuò caudis adblandientes atque
 colludentes? eo spectaculo nihil amicius aut consen-
 tiens magis uidetur. Sed ut cognoscas quid sit amicitia,
 in medium proijce carnem, & intelliges. Inter te &
 filiolum interpone agellum, & intelliges quàm citò te
 sepeliri cupiat filiulus, & tu ipsum mori. Deinde, ut ho-
 nestè educatus es olim fili, inquit. In medium propo-
 ne puellam uenustam, & senex pater & adolescens ille
 amare eam incipient: similiter si gloriolam proposue-
 ris. Quòd si periclitari oportebit, efferes uoces scilicet *In Alceste*
 Admeti patris: Aspiceret lumē expetis, eodem gaudere *Euripidis,*
 patrem

patrem non existimas? Vis intueri lucem, patrem non cupere eandem censes? Proinde non arbitraris filium suum, quum adhuc esset paruus, non dilexisset: & si quando febricitaret, non fuisse anxium, ac non dixisse sapius, Vtinam febris, ipsum deferens me corripere? Deinde praesentibus his difficultatibus & appropinquantibus, uide quales efferant uoces? Eteocles & Polylnices nonne eadem matre & eodem patre erant prognati? nonne simul educati, simul uixerunt, ac simul etiam luserunt, eodem lecto saepe quieuerunt, sese mutuò deosculati sunt: ut si quis eos conspexisset, haud dubiè philosophos, qui de amicitia abhorrentia à uulgi sensu scribunt, irrisisset. At cum in medium incidisset tanquam caro, regnum atque tyrannis, considera qua-

In Phœnissis Euripidis.

lia dicant: Vbi uidelicet ante turres stabis? Quid rogas? hic me opponam tibi, ut te interficiam. Et huius rei cupido me quoque tenet. Talibus illi detestationibus se mutuò deuouent. In uniuersum (nolite decipi) sic conciliatum sibi naturali instinctu est animal, ut nulli rei magis quam suae propriae utilitati sit deuinctum. Quicquid ergo impedimenti uisum fuerit usquam obijci, siue frater is fuerit, siue pater, siue filius, siue ametur, siue amet, eos omnes odit, abijcit, imprecando diris deuouet. Nihil enim aequè diligunt omnes atque suum commodum, id ipsum est pater, frater, propinquus, patria, dii. Quòd si dii quoque nobis istud impedire uideantur, conuicia in illos quoque dicimus, statuasque eorum subuertimus, & templa incendimus, quemadmodum fecit Alexander cum iuberet incendi fanum Asclepsa, quum diem suum obisset quidam ei percharus. In eodem igitur capite collocabuntur, utile, sanctum, honestum, patria, parentes, amici, simulque salua retinebuntur, quòd si alibi fuerit utilitas posita, & alibi parètes, patria, ipsumque adeo

Virg. in 2.

Georg. eleganter describit hanc uitæ

peruersitatem: Gaudent persusi sanguine fratrum, Exilioque domos mutant, &c.

adeò iustum, peribunt nimirum hæc omnia depressa pondere proprii commodi. Nam ubicunq; est EGO & MEVM, illuc necesse est inclinare animal. Si in carne, isthic quoq; summum erit bonum. Si in uoluntate, etiam ibi erit præcipuum bonum: si in bonis externis, nõ dubium quin principatus in his sit futurus. Quod si EGO sum illic ubi arbitrium meum est, duntaxat hac ratione & amicus ero qualẽ esse oportet, & filius, & pater. Nam istud tum meum erit COMMODOVM, ut custodiam & conseruem meipsum fidelem, uerecundum, tolerantem, abstinentem, adiuantem alios, circumstantias obseruantem in rebus gerendis. At si alibi meipsum collocaro, & alijs in rebus honestum & pulchrum, disputatio Epicuri magnam uim habebit affirmatis, aut nihil reuera esse honestum: aut si sit, metiendum id esse opinionibus hominum. Ob hæc inscitiam Athenienses & Lacedæmonij inter se dissenserunt. Thebani uerò cum utrisque armis cõtenderunt. Magnus uerò rex bellum intulit Græciæ, & cum utrisq; conflixerunt Macedones. Nunc uerò cum Getis itidem Romani dimicant armis, & ante hæc tempora bellum Troianum eandem ob causam exarsit. Alexander hospitio receptus erat à Menelao, si quis eos conspexisset summa humanitate atq; hilaritate conuersantes, haud opinor credidisset affirmanti amicos ipsos non esse. At portiuncula in medio proiecta, nempe formosa muliercula, istud declarauit, itemq; susceptum & gestum pro hac bellum. Haud longè secus si nunc quoque uideas amicos, fratres, & qui consentire inter se uideantur, non inde satis argumenti habebis ut pro certo affirmare possis amicos esse, ac ne iuratis quidem illis credendum, & quantumuis cõtenderint uerbis nõ posse fieri ut amicitia ipsorum dissoluatur, ac se mutuò deserant. Enimuerò quo ad agendum impellitur prauus homo, fidele non est, inconstans est ac indefinitum, alijs

Plato MEVM
VM
TVVM
hoc nomine
censet pro-
figendum e
rebus publi-
cis. in uolun-
tia causam
scriptam re-
peries.

Illorum cer-
taminum bel-
lorumq; hi-
storie sunt
apud Thu-
cydide, et
Xenopho-
tem in Hel-
lenicis.

semper atque alijs uisus succumbit & uincitur. Verum considera hanc rem non quemadmodum alij, quum has necessitudinis afferunt causas, quod scilicet ex eisdem nati sint parentibus, & simul educati, subque eodem uixerunt preceptore. Ad id tantum respice tu, ubinam posuerint quod ipsis utile est, utrum in externis rebus an uero in arbitrio uoluntatis. Si in externis, noli eos appellare amicos, nihilomagus quam fideles, quam constantes, quam fortes, quam liberos: & si cordatus es atque intelligens, ne homines quidem censebis. Etenim decretum illud humanum non est, quo se uicissim mordent, ac conuicijs incessunt, aut quo in solitudines se conferunt, aut in fora tanquam in montes, ut sint tuti, confugiunt, aut qui tanquam latrones in iudicijs iugulant homines. Nec uero illud propositum humanum est quo intemperantes sunt, & adulteri, & corruptores, & quaecunque tandem sunt alia in quibus peccant homines, se mutuis afficientes iniurijs, haec nimirum fiunt omnia propter unum & solum hoc decretum quo statuunt rebus arbitrio nostro non subiectis, sese, & quae ad se pertineant commoda omnia mancipanda esse. Quod si aliquando audieris quosdam homines reuera illic statuere bonum, ubi sit libertas arbitrij, ubi sit conueniens usus uisorum, ne sis curiosus de reliquis, utrum scilicet pater sit an filius, an uero fratres. Num ad preceptorem uentitarint eundem, ac socij fuerint. Si quod dixi, exploratum habeas, sine omni dubitatione pronuncia ipsum uerum esse amicum. Nam ut sunt fideles & iusti, ita quoque amici dicendi sunt homines. Ubinam quaeso est amicitia, quam illic ubi est fides, pudor, ubi exhibitio honesti, ac nullius rei alterius? At inquires, Tanto tempore me obseruauit, & non amaretur? Inepte qui scis an sic te coluerit quemadmodum solet calceos suos dum spongia detergit, aut ut pecus quoddam? Qui scis autem utrum si tui nullus usus

tanquam

tanquam instrumenti amplius fuerit, ipse tanquam fractam tabellam te sit abiecturus? At uxor mea est, & tot annis conuiximus. Quot annis cum Amphiarao uixit Eriphyle, & filios ex ea suscipiens & quidē multos? Sed monile in medium obrepfit. Quid est monile? Opinio nimirum concepta de talibus rebus. Hæc fuit illa feritas atq; immanitas quæ diuturnam hanc amicitiam rupit, quæ nuptam abstraxit, nec matrem, matrem esse passa est. Quocirca quiuis uestrum, qui aut amicus esse alij, aut sibi amicum aliquem habere studeat, huiusmodi opinioniones amputet, easq; omni odio persequatur, & ex animo suo profligās eiiciat. Tum enim sic affectus erit, ut nec ipse sibi quicquam exprobet, nec à seipso dissentiat, nec facti alicuius poeniteat, nec se excruciet aut torqueatur. Et quæ sibi est, eadē sit omnia simpliciter huic qui ei est similis. Erga dissimiles autē patiens erit, mansuetus, lenis & ad ignoscendum tanquam ignoranti ueritatem, & hallucinando offendentī in rebus maximi momenti, facilis, denique nemini iratus, dum quod est apud Platonem accuratē cognoscit, nempe quod omnis anima priuetur inuita, ac nolens ueritate. Sin uerò abhorret animus à tali studio, cætera quidem omnia facietis qualia solent amici facere, simul bibetis, simul habitabitis, nauigabitis, eisdem nascemini parentibus. Proinde quoadusq; imbuti eritis feris illis opinionibus & detestandis, nihilo meliores eritis serpentibus. In his amicitia nulla, quare nec in uobis.

De Facultate differendi.

CAP. XXIII.

Cuius & iucundior & facilior lectu est liber expressis ac significantibus literis conscriptus. Quamobrem quiuis etiā audire magis cupiat orationes cōcinnis & elegantibus uocabulis prolatas. Non ergo dicendum, nullam esse facultatem quæ istud promittere possit, quoniam id hominis est impij iuxta ac formidolosi.

Impij

Athenæus
libr. 6. Di-
nos. sic
scribit, τῆς
φύλης ὅμοια
συστάσας τῆς
νίδου ὅλης τῆς
συνουσίας
τοῦ κυρίου
πῶς τῆς ἐλ-
λυσας

*Disputatio
apud Ari-
stotelē est,
utrū extrā
mittēdo, an
intrō acci-
piēdo ener-
gia uisus
excitetur.*

Impij quidem, propterea quod à Deo exhibita gratuita dona contemnit, perinde faciens, ac si bonum usum facultatis uidendi uel audiendi, uel etiam loquendi è medio tolleret. Num temere largitus tibi oculos est Deus? num immiscuit spiritum illum tam efficacē & artificiosum inconsultò ac fortuito qui se porrigens atque pro- tendens longo interuallo figuras rerum aspectabilium imprimi sibi pateretur? Quis est nuncius tam uelox, & qui mandata tam citò exequatur? Num casu talis etiam factus est aer intermedius tam habilis, ac sine omni of- fensione transmittens spiritum illum, quo per obuium quemq; penetrare uisio solet. An sine causa lumen con- didit; quo absente, nulli usui reliqua nimirum essent? O' homo ne sis ingratus nec immemor rerum potiorū, sed pro cōcesso sensu uidendi, audiendi, pro uita, proq; omnibus his quibus cōseruatur uita, pro frumentis, pro uino, oleoq; Deo age gratias. Attamē memento quod his omnibus prāstātius quiddam tibi impertierit, nem- pe id quod his omnibus uti, quod iudicare, quod cuius- que precium & dignitatem raciocinando pensitare po- test. Quid est illud quod statuit & decernit de qualibet illarum facultatum, quanti quæq; earum fieri debeat? Num semetipsam quælibet considerare poterit, audisti ne aliquando oculum de seipso differentem, aut sensum aurium, aut de frumēto, aut ordeo, item equo uel cane?

*Vt commu-
nis sēsus est
sensusensio-
nū, ut Aristo-
teles inquit,
ita intelli-
gētia penes
se habet iudi-
citiū om-
niū sensuū.*

At sunt tanquam administri, & quasi seruæ famulantur subiectæ imperio eius, quæ uisis utitur, facultatis. Quā- do rogas quanti res quæq; sit facienda, quem nam sci- scitaris, aut quis respondet? Qui ergo poterit alia facul- tas esse prāstantior hac? & hæc nimirum reliquis utitur ut ministris, pensitatq; ipsa singula, & postea decernit. Quæ nam aliarū facultatū ipsa sese cognoscit, & quanti sit precij, quæ nam intelligit quādo usui se adhibere, aut ab usu quando abstinere homo debeat? Quæ nam est

quæ

quæ aperit & claudit oculos, & ab ijs quæ inspicere nō debent auertit, & his quæ aspiciēda aduertit? Num uisus? Non, sed arbitrium uoluntatis. Quæ facultas occludit aures, aut quæ nam patulas præbet? Certè hæc propter quam curiosi in audiendo, aut rursus inflexibiles uel flexibiles audiendis rationibus dicimur. Profectò non alia hæc est quàm libera in delectu rerum uoluntas. Atque hæc etiam (per intelligentiā) perspicit, quòd res omnes sint in cæcis omnibus & surdis illis sensuū facultatibus, quibus apprehendi possit nihil, exceptis his operibus quibus à natura famulatu suo præficiuntur, & quibus solis defungi possunt, se uerò solam esse quæ acutissimè uideat & cognoscat etiam quanti momenti, quæque earum perceptionū esse debeat. Quid ergo restat aliud, quàm ut ipsa seipsam pronunciet esse præstantissimam facultatem? Ecquidnam aliud facit oculus apertus, quàm ut uideat? At uerò alterius aspicere uxorem, & quomodo oporteat, quis monet? uoluntas, & arbitriū. Item his quæ dicuntur fides habenda necne sit, item si quid audiat utrum fidem his habere, an uerò non debeat, quid nobis præcipit, nōne id penes quod est potestas & arbitrium deligēdi? Caterum eloquendi & exornandi uerbis facultas (si quæ est singularis) quid facit aliud, quàm si de re aliqua disputatio inciderit, uerbis eam adornet & componat, ut solent māgones comam exornare? Sed utrum satius sit loqui an tacere, & utrum hoc an alio modo, & utrum deceat an uerò sit indecorum, usum præterea & occasionē cuiusque rei, quæ nam alia nobis ostēdit quàm ea penes quam est delectus rerum? Vis ergo presenti ei abrogare imperium? Quòd si ita res sit comparata, quid ait? Num potest quod inseruit eo cui inseruit præstantius esse, equus equite? uenatore canis? instrumentum citharcedo, aut seruus rege? Quid est quod utitur rebus? Arbitrium. Quid procuratiōē omnium rerum habet?

A arbitrium.

Nihil in natura liberū nisi uoluntas. Sed tamē propter seruitutem peccati, cui seipsa fecit obnoxiam, dominū amittit: et sic per accidēs est serua, nō per se.

Ex mala uoluntate omne malum, adeoq; mortē coepisse, sacre testantur literae. Epistola est Epicuri ante obitū ipsius, quae extat apud Laërtium.

arbitrium. quid totum hominem perimit, aliquando fame, interdum laqueo, saepe numero praecipitio: certē uoluntas & arbitrium. Quicquā ne efficacius est in homine? At quī fieri potest ut quod nequit prohiberi, sit infirmius his quae prohiberi possunt? Quid cernēdi sensum impedire potest? Nōne ipsum arbitrium, & uniuersa haec quae cadunt sub arbitrium, similiter audiendi, & item eloquendi. At uerō ipsum arbitrium, quōnam potest impediri? Non equidem eo quod sub ipsis potestatem non cadat, aut ipsum non attingat dum nō uult, sed ipsa seipsam conuertit quocunque libuerit uoluntas. Quare sola haec omne uitiū est & malitia, ac ipsa se sola omnis uirtutis efficitur compos. Quae cum sit tanta et tam efficax uis in nobis, finge eam se reliquis omnibus subiicientem, atque ita nobiscum loquentem: Carnis maximum est imperium in rebus omnibus, Profecto si ipsa sibi caro tantam arrogaret potestatem, nemo ferret. Nunc quid est Epicure quo sententiam hanc ipsam de potestate carnis enunciaris? Nempe quid est quo scripta commentaria tot reliquisti de fine hominis, de natura, de Canone, quo etiam barbam promissam habere instituisti, quod scripsit etiam in te moribundo, quum te supremum diem, & illum beatissimū agere diceres? Istudne caro fuit, an uoluntas qua istud es executus? An nihilominus aliquid uoluntatis arbitrio praestantius quiddam, ac ualentius habere dicis. Nōne insanis qui ita caecus, & absurdus apprehendenda ueritate? Quid ergo, an is qui sic sentit, reliquis facultatibus suum detrahit honorem? Nequaquam. Num spoliatus usu, & ociosam facit facultatē arbitrii? Sed ne illud quidem, quoniam est absurdum, impium, & erga Deum ingratitudo: singulis uerō facultatibus consentaneas ascribit actiones. Est enim asini quidam usus, sed non is qui bouis, & canis, sed non tantus ut serui: quā seruū etiam,

etiam, sed non tantus ut ciuium: proinde ciuium quoque, sed non quantus est eorum qui presunt. Non enim eo quod alia sint prastantiora, propterea contemnenda quae minus usui esse possunt. Est quaedam etiam dignitas eloquentiae, sed non tanta ut praestet ei quae uoluntati tribuitur. Quum ego sic disputo, ne quis putet me autorem esse uobis, ut studium dicendi abijciatis: nam nec oculos negligendos, nec aures, nec manus, nec pedes, nec uestitum, nec calceos censeo pro nihilo habendos. Sed si quis ex me sciscitetur quid prastantissimum, & maximum, quid respondebo? Num eloquentiam dicam? Non possum: sed dicam id esse uoluntatem, si sit RECTA & BONA. Nam ea est quae ceteris quoque utitur rebus, similiter paruis magnisque alijs facultatibus: quae si recte sit informata, non bonus homo, efficitur bonus: sin uero sit deprauata, malus fit. Id nimirum est gratia cuius foelicitate frui, aut miseria conficiari dicimur, quo irascimur nobis mutuo, ac rursus placamur: & ad summam, quod qui negligit, miserum seipsum efficit: qui excolit & curat, beatum & foelicem. Ceterum tolerare facultatem differendi, ac nullam reuera esse opinari & dicere, non tantum ingrati est erga eos a quibus eam accepimus, sed etiam timidi. Nam talis subuereri mihi uidetur ne si sit facultas qua in loco decenter uti, & officiose queamus, postea non possimus eam contemnere. Ita sunt affecti etiam qui inter pulchrum & deforme nihil censent interesse: quo concesso, non secus scilicet mouebitur quis Thersitem aspiciendo, atque si intueatur Achillem? Nec aliter si Helenam, quam si uxorem suam? Stulta haec sunt & agrestia, & ignorantium hominum cuiusque rei naturam, aut potius metuentium ne quae differentia animaduertatur: qua deprehensus, & uictus, discedat inferior. Verum magni illud est animi, suam cuique uim attribuere quam habeat, & sic di-

scernentem considerare dignitatem cuiusque facultatis, ac porro etiam cognoscere eam quæ præstet omnibus alijs, quam præ cæteris prosequaris, & studio excolas, tanquam subsidiarias reliquas facultates adiungēs, non omni cura deposita illorum quoque sensuum quoad eius fieri possit. Nam curandi etiam sunt oculi: sed non ut præstantissimum quiddam: at propter præstantissimum illud, quod alioqui secundum naturam non habebit sese: his bene se non habentibus, & omnino alia propter alia sunt expetenda. Quid fieri porro consuevit? Quemadmodum si quis in patriam proficisci uelit, & peragrans loca ueniat in hospitium delicijs affluens, quo arridente perseverare illic uelit. Bone uir num oblitus es propositi tui? Non ideo ingressus es iter, ut uenires huc, sed ut pertransires. At opimum illud est & pulchrè exornatum. Quàm multa sunt præterea similiter exornata hospitia & lauta? Quot prata florentissima? Sed per hæc omnia transeundum, ac iter faciendum, quod proposuisti est, ut in patriam reuertare. Illud porro quid est? Familiam in tuto & sine metu conseruare, ciuis officio defungi, ducere uxorem, liberos suscipere, præesse legitimo imperio. Non enim aduenisti, ut amœnioribus locis quæ ipse tibi eligas fruire quàm nos: sed in quibus natus es, & inter quos ciuis es cõstitutus, apud eos te uersari oportebit. Haud longè secus in nostro quoque instituto res est comparata. Quoniam his rationibus, & hac doctrina accedendum est ad perfectam uitam, ac repurganda uoluntas est omnibus uitijs, facultasque uisorum instrumento utens ad rectitudinem persequendam erudienda. Præterea necesse etiam est contemplatione rerum mentem acuere, cui ornatus quoque & uarietas orationis addenda, nec non acrimonia etiam quædam propositorum problematum ad contemplandum esse debet. Horum lenocinijs deliniti quidam

quidam & amœnitate capiuntur, ita ut longius procedendum sibi non existiment, sed illic subsistentes con-
senescunt. Est qui orationis elegantia capitur, alius amplectitur rationum subtilitatem: sunt quos argutiæ disputationum in refellendo præsertim delectent: alius ad aliud quoddam hospitium adhærescit, manensq; ibi tãquam à Sirenibus delinitus, computrescit. Bone uir, non hoc tibi propositum fuit. Præpara te ut possis rectè uti oblatiis uisis secundum naturæ præscriptum, ut sis appetendo omnium compos, & fugiendo in nullum incidas malum: ut sis nunquã non uoti compos, nihil non assequaris: ut sis liber, nihil te prohibeat, nullaq; re cogare, accommodesq; te totum Iouis uoluntati ac dispensationi: cui obedias, quem nunquam incutes, ut possis pronũciare uersus illos ex tota anima tuat:

Quocunq; Iupiter uoles me ducito, &

O, quæ uoluntas es Iouis, Necessitas.

Proinde secus facere quum constitueris, quum arri-
serint oratiunculæ, aut placuerint argutiæ Theorema-
tum, manere illic & quasi tabernaculum figere uis, obli-
tus eorum quæ domi sunt tibi expedienda, ac dicis a-
mœna hæc esse. quis negat iucunda & amœna esse: sed
hæc transeundum, prætereunda hæc ut hospitia. Quid
enim uetat quo minus miser sit is etiam qui Demosthe-
nem dicendo imitetur? quid in syllogismis iudicandis
tam acutum quàm fuit Chrysippus prohibet infœlicem
esse, lugere, inuidere, omnino perturbari ac miserrimũ
esse? Nihil. Intelligis ergo huiusmodi hospitia nullius
esse momenti, tibiq; aliud fuisse propositum? Hæc cum
disputans explico, arbitrantur me studium dicendi im-
pugnare, atq; etiam contemplationis industriam refel-
lere uerbis. Non detraho his, sed in harum rerum studio
acquiescere, ac in illis ponere omnem spem suam, re-
prehendo. Si quis ergo admonens de his obest auditori

bus, etiam me ex illorum numero habetote, non possum aliud intuens tanquam potissimum & precipuum, eius loco aliud allegare, ut uobis gratificer.

Ad quendam quem non dignatus erat responso.

CAP. XXIIII.

Quidam cum diceret, Desiderio audiendi sapenumero te accessi, & tamen respondisti mihi nunquam. Et nunc si fieri potest, rogo dicere mihi quidpiam uelis. Videturne (inquit Epictetus) ut alterius cuiuspiam rei, ita differendi quoque esse artem qua nimirum prae dictus quispiam, perite differat: eius uero ignarus, imperite atque inscite? Videtur. Is uero qui cum sibi ipsi tum alijs dicendo prodest, nonne scienter loqui censendus: & contra qui noceat cum sibi tum alijs is expers artis dicendi existimandus? At inuenies quosdam quibus nocuerit oratio, nonnullos uero qui hac audita profecerint. Et ex his, inquit, quicumque etiam hinc assunt & perite audiunt, utilitatem percipiunt: qui uero contra, detrimento afficiuntur? Annuit. Ut ergo quaedam est peritia atque usus quidam dicendi, ita quoque audiendi? Videtur. Si libet ita rem considerabis. Musicam tractare ad quem pertinet, nonne ad Musicum? Ita. Statuam fingere pro eo ut oportet, cuius est opificis? Sculptoris. Cognoscere rem prudenter, nullius ne artis indigere censes? Imo opinor indiget, Ergo si dicere consentanea rebus periti est & prudentis, intelligis scilicet quod audire etiam utiliter hominis sit non imperiti? Et ut omittamus (si placeat) uocabula, utiliter, & consummate in praesentia, quandoquidem longe absimus ab his nos ambo quibus significatur perfectio, nemo est a quo mihi illud non concedatur, quod nimirum is qui auditurus sit philosophos, quendam usum & modum eos audiendi habere debeat. Quidni? Apud te igitur quid dicam, ostende mihi, de quo potes me differente audire? Num de quodam ex

dam ex bonis malisue rebus: num de equo? Non. An de boue? Non. Quid igitur uis ut disputem, an de homine? Ita uerò. Num exploratum nobis est quid sit homo, quæ natura ipsius, quæ notitiam quam habemus etiam de quantitate ipsius, & si fortè habeat aures perforatas? Proinde natura ipsa quid sit intelligisne, deinde de ipso quanto differente me, quid ipsum sit assequi te posse speras? Deinde disputādis his adhibebone demonstrationem? Intelligisne id ipsum Demonstrare quid sit, & quo pacto sit demonstrandum, aut per quæ, aut quæ similitima quidem sint demonstrationum, nequaquam autem sint demōstrationes? An quid uerum sit aut falsum nosti? quid cui sequatur, aut cum quo pugnet? aut cōsentiens aut discrepās? Sed corā, totam cōmoueo philosophiā. Quo pacto? Ostendo discordiam multorum hominū qua dissident inter se de bonis malisq; rebus, de utilibus & nocentibus, quum tamē quid sit discordia, non intelligas. Agē, propone mihi de quo differens tibi demonstrē aliquid. La cēsse uoluntatem meam & desiderium ut spisso gramine ac lato uberiq; allici ouis ad pascendum solet: quod si lapidem aut panem apposueris non inuitabitur ad uescendum. Ita nobis quoq; sunt ingeneratæ cupiditates naturales ad disputandum, quando scilicet auditor idoneus nobis occurrīt, quando prouocat ipse. At quum tanquam lapis aut pabulum sese obijciat, qui potest hominis desiderium excitare? Vitis num hortatur uinitorem ut sui curam gerat, nōne id sua præsentiā & aspectu declarat quod ei qui se coluerit sit profutura, atq; eo ipso inuitat ad cultū? Puelli festiui & argutuli quem non prouocant ad colludendum ipsis, ad unā serpendum, atq; balbutiendum? Asino autem quisquāne est qui uelit colludere aut simul rudere: tametsi enim & ipse sit pusillus, tamen asellus est. Igitur nihil corā differendum putas? Nihil præterea

terea habeo quod tecum loquar quàm eum qui non in-
 telligat quis ipse sit, nec cuius rei gratia natus sit, nec qua
 parte locatus sit in hoc mundo, aut quibus cum commu-
 niter: item quæ bona sint, aut mala, honesta & turpia:
 necq; etiam rationes colligentem, aut demonstrationum
 gnarum: nec animaduertentē quid uerum, aut falsum:
 nec ualentem ista diiudicare, idoneum non esse ut posi-
 sit appetere quæ sint appetenda secūdum naturam, nec
 declinare, nec studiose aliquid capessere, nec pruden-
 tiam adhibere, nec prout decet assentiri, nec porro recu-
 saturum etiam, nec toleraturum ea quæ oportet, sed pe-
 nitus cæcum & surdum obambulaturum, ita ut uidea-
 tur sibi aliquid esse dum tamen sit nihil: Ac primū
 nōne res sic est comparata? Nōne ex quo genus cor-
 pit esse humanum, ex eo tempore omnia peccata, & o-
 mnes miserie propter hanc ignorantiam prouenerunt?
 Agamemnon & Achilles inimici inter se dissenserunt,
 nōne quia uterq; nesciebat discrimen utilium & inuti-
 lium? Nōne alter dicit reddendam patri Chryseida, &
 id publicè profuturum, alter negat? Quin etiam ille qui-
 dem censet sibi dandas alterius manubias pro honora-
 rio: hic uerò ne fiat istud, laborat. Nōne hac in dimica-
 tione obliti fuerunt, non modò qui essent, sed etiā quam
 ob causam ad Troiam uenissent? Sine homo, quare ue-
 nisti, concubinas ne ut acquireret, an bellum facturus?
 quibus? Troianis. Quid igitur est quòd dimisso Hecto-
 re, gladium stringis in tuum regem? Tu cōtrā, optime
 rex, neglectis regijs officijs cum bellicosissimo tuorū au-
 xiliariorū dimicas de puella, quē omni ratione obserua-
 re, & nequaquam offendere debebas: & deterior exi-
 stis moderato illo sacerdote, qui egregios uos singulari
 certamine congressuros gladiatores tam sollicitè obser-
 uat. Intelligis ignorantia rerum utilium quid faciat? Ac
 ego sum opulentus, Num es opulētior Agamemnonet
 Formo-

Homer. 1.
 Iliad. libro

Formosus sum.
 heo calamistrato
 illes & mag
 tunc compolui
 Tanti ponderi
 Hector, aut A
 mater dea, aut
 hinc, dum sede
 Rhetor ego sum
 ferit disertissi
 quā facit dis
 bui, quæ tamen
 ad dicendum
 uocasset, quæ
 ad eos qui ma
 respicerem?
 & hanc nim
 uultum: imò
 dire philosophi
 hil mecum es
 idoneum qui
 differendum

Cū qui
 mihi aff
 Vis ut id tibi
 monstratio
 concedente
 gutijs decepe
 ut tu ipse fa
 sine ea
 nec

Formosus sum. Num formosior Achille? Cíncinnos habeo calamistratos. Longè uerò uenustiores habuit Achilles & magis flauos, quos non minus ac tu scítè pectine composuit, atque concinnauit. At sum robustus. Tanti ponderis lapidem tollere potes qualem sustulit Hector, aut Ajax? Præterea nobilis quoq; sum. Num mater dea, aut Iupiter fuit auus? Quid ista profuerunt huic, dum sedet ac ob suam flet puellam. Veruntamen Rhetor ego sum. Ille non erat: an nescis quo pacto usus fuerit disertissimis Græcorum Vlysse & Phœnice, quos quàm facit disertos? Quæ tibi dicerem, ista duntaxat habui, quæ tamen non libenter protuli. Quare? Quia me ad dicendum nulla re inuitasti, quò enim respiciēs prouocasses, quemadmodum qui curant equos, respiciunt ad eos qui maximè reliquís præstāt. Corpus ego tuum respicerem? at turpiter ipsum adornas. an uerò uestem? & hanc nimis luxu diffusentem geris. Formamne & uultum? imò nihil est quo mouear. Quando igitur audire philosophum decreueris, ne dicas exprobrans, Nihil mecum es locutus. Tantum exhibe te dignum aut idoneum qui audias, & senties ut moueris ipsum ad differendum.

Artem Logicam esse necessariam.

CAP. XXV.

CUm quidam ex his qui aderant dixisset, Rationes mihi affer, quibus intelligam Logicen esse utilem: Vis ut id tibi demonstrēm? inquit. Volo sanè. Itaq; demonstratione ut id concludam oportet. Quod ipsum concedente illo, Vnde, inquit, cognosces quando te argutijs decepero? Tacente illo, Animaduertisne, inquit, ut tu ipse fateare Logicen esse necessariam, quum sine ea ne istud quidem scire possis utrum necessaria ars hæc, an uerò non sit existimanda.

B

Quid

OMne peccatum dissidium in se continet. Quandoquidem qui peccat, mauult rectè facere quàm delinquere: unde perspicuum est eum quod uelit non facere. Quid enim cupit fur facere, nōne quod ei utile sit? Ergo si nocet ei furari, quod cupit nimirum non faciet. Anima rationis compos quælibet suapte natura huic dissidio est obnoxia, ac exploratum quàm diu animaduersumquæ non habuerit sese dissidio illo non implicatam, tantisper nihil prohibet quo minus pugnantiâ moliatur. At intelligentem hac dissensione omnino liberari est necesse, atque ab ea abhorrere. Ita à mēdacio refugiat acerbissimo falsitatis deprehensæ stimulo incitata necesse est. Quoad uerò non uidebitur esse falsum, nempe tanquam uero ei annuit. Ad dicendum igitur quinam est solers & ingeniosus? Idem qui hortari iuxta ac reprehendere, qui cuius causam quare peccet, ostendere potest, ac dilucidè explicare quo pacto ipse quod uelit non faciat, & quod nō uelit, istud agat. Nam si quis doceat hoc, seipsum aliquis relinquet. quoad autē demonstratum non sit, noli mirari si qualis fuit, talis maneat. Quoniam perfecti officij speciem & uisum apprehendens, opere nimirum eam exequetur. Huic facultati confidens Socrates dixit: Ego quidem haud alium testem exhibere eorū quæ dico solitus fui: sum enim me ipso, qui mecū antea de his rebus disputādo cōrulerim, contentus, ei quæ testimonio suffragiū meum & calculum adiicio, & pro teste cito: qui mihi cum sit unus, instar tamen omnium erit. Haud enim nesciebat qua trutina examinaretur rationis compos anima, siue in hanc siue in illam inclinaret partem uolendo aut nolendo propter rationis principatū. Quare ostende ei dissidium, & desistet: aut si nolis, magis teipsum accuses quàm non obtemperantem.

E
CAPIT
Deleuacio.
In quibus exerce
numrum finit
Que materia sit
Ad eum qui in
Ad eos qui prop
Miscellanea qu
Ad quem re
Quomodo cont
Ad quem de R
Quomodo fere
Miscellanea qu
De exercitatio
Quid solitudo
Miscellanea qu
Quid omnes
Quod caue
De prouiden
Quid nuncio
Quid statum plu
Quid ab omni
Ad eos qui fac
De Cynismo.
Ad eos qui leg
De eo quod aff
non sunt.
Ad eos qui de
Ad eos qui in

CAPITA TERTII LIBRI.

- 1 De lenocinio.
- 2 In quibus exercere se debeat qui proficere uelit, & quod præstantissimarum rerum simus negligentes.
- 3 Quæ materia sit boni, & in quibus præsertim capiendâ exercitatio.
- 4 Ad eum qui indecenter in theatro fuit officiosus.
- 5 Ad eos qui propter morbum fingunt aliquid.
- 6 Miscellanea quædam.
- 7 Ad quendam rectorem liberarum ciuitatum qui fuerat Epicureus.
- 8 Quomodo contra uisa decertandum.
- 9 Ad quendam Rhetorâ uenientem Romam ad perorandum in iudicio.
- 10 Quomodo ferendi sint morbi.
- 11 Miscellanea quædam.
- 12 De exercitatione.
- 13 Quid solitudo, & quinam solitarius.
- 14 Miscellanea quædam.
- 15 Quod omnes res aggredi deceat consideratè.
- 16 Quod cautè oporteat ad commercia hominum accedere.
- 17 De prouidentia.
- 18 Quod nuncio allato perturbari non debeamus.
- 19 Qui status plebei & philosophi.
- 20 Quod ab omnibus rebus externis utilitas percipi possit.
- 21 Ad eos qui facile ad sophisticè argutandum accedunt.
- 22 De Cynismo.
- 23 Ad eos qui legunt & disputant generis demonstratiui proposita.
- 24 De eo quod affici animis non debeamus in his quæ in potestate nostræ non sunt.
- 25 Ad eos qui desisterunt his quæ proposuerant.
- 26 Ad eos qui timebant inopiam.

De lenocinio.

CAP. I.

VIDAM adolescens Rhetoricæ studio
 sus quum ingressus ad ipsum capillos
 uenustè admodum & cōcinnè compo
 suisset, ac reliquo etiam uestitu elegan
 tiore cultus astaret, Responde, inquit,
 mihi, nōne canes etiam pulchri quidā

B 2

tibi

tibi uidentur, nec non equi, quod uis denique ceterorum animalium? Videntur, ait. An homines quidam uidentur formosi esse, nonnulli uero deformes? Quidni. Num porro idem est quo singula horum, quod uis in suo genere, pulchra censemus? an sua cuique inest pulchritudo? Rem uero sic considera. Quum alij operi canem a natura destinatum esse uideamus, alij uero equum, ad aliud porro (ut uerbi gratia) lusciniam. In uniuersum haud absurdè quis pronunciabit, rem quamlibet tum demum esse pulcherrimam, quando nimirum secundum naturam suam optimè sese habuerit. Naturæ enim singulorum quum discrepent, eandem pulchri quoque discrepantiam esse oportebit. nonne sic res habet? Annuit. Ergo quo canis dicitur pulcher, eodem equus appellabitur de formis, siquidem naturæ horum animalium differunt? Videtur. Quinetiam quo pancratiastes ornatur, id ipsum luctatori non erit ornamento: quo si utatur cursor ridiculū quoque se exhibeat. Est qui ad pēthliam exercendam sit habilis, qui tamē ad luctam obeundam minimè sit idoneus. Assensus est. Quid ergo est quod faciat hominem pulchrum, nonne id ipsum genere idem est quo canis, itemque equus pulcher efficitur? Id uero ipsum, inquit. Quid ergo canem ornat? uirtus ipsius quam nimirum est præditus. Quid equum? uirtus equi. Quid hominem, nonne uirtus humana ei si insit? Ergo tu adolescens in eo elabora, siquidem pulcher uideri uis: nempe excoles te uirtute hominis. Sed quænam ea est? Considera eorum habitum quos tu laudas, quando si ne affectus scilicet indulgentia eos laudibus extuleris. Num quia iusti sunt eos laudas, an quia iniusti? Quia iusti. Nū ut moderatos an ut proteruos? ut moderatos. Continentesne an incontinentes? Continentes. Quare si talem te præstiteris, scito te conciliaturum tibi pulchritudinem: quoad uero ista nō curaris, deformem ac turpem

ἀγαστὶν δὲ τὸ
 ὁμοίαν ὁ ἀρι-
 στὸν Ἀριστο-
 τὸν
 les sic distri-
 buit in Rhe-
 toricis, ut ob-
 eam dica-
 tur aliquis
 uel ἰσχυρὸς
 uel ἀρομικὸς
 uel πικρὸς ἰ-
 κὸς, uel πικρὸς
 ἰκὸς uel πικ-
 ρωπικὸς ἰκὸς
 uel πικρὸς
 αὐτὸς causas
 ἰδὲ uide.

turpem te esse oportebit, etiam si omnem operam in id impendas, ut uidearis formosus. De reliquo nihil est quod ego tibi loquar. nam siue quæ sentio eloquor, molestus tibi ero, et egressus amplius nō reuertere; siue conticuerō, uide quid committam. Me equidem accessisti tanquam utilitatem aliquam ex me percepturus, at ego re ipsa nihil te adiuuero. Et tu ut ad philosophum uenisti: ego autem ut philosophus si nihil tecum loquar, non intelligo quomodo me deceat te emendationis indigentem sic negligere. Nam si aliquando resipueris, meritō abs te accuser, his uerbis: Ecquid in me deprehēdit Epictetus, ut uidens me sic ad se ingressum tam turpiter habentem, nō admoneret, ut ne uerbum quidem faceret? num ita me despexit tanquam desperatum? iuuenis nō eram? non intelligebam quæ dicerentur? quā multi alij adolescētes propter ætatem in huiusmodi rebus delinquant? audio quendam etiam Polemonem expetulantissimo adolescente insigni mutatione uitæ alium factū. Esto. Non me censuit fore Polemonem. Attamen potuit cincinnos meos emendare, potuit detrahere focallia, atque his nudatum facere potuisset tranquillum & quietum. At conspiciens nescio cuius ornatum & figuram habentem, tacuit. Et ego ut non indicem quidem tibi, cuius sit uestiendi hæc atque ornandi figura, posterius tamē tu ipse, quum ad te redieris, eam explicabis, & intelliges cuiusmodi sit, & quā eius sint studiosi. Hæc mihi si aliquando exprobres, quid habebo quo me defendam? Certè habiturus sum aliquid. Dicam enim, nō obtemperabit. Num Apollinis dicto audiēs fuit Laius, nōne discedens temulentus, ualere iussit oraculum? Num uerō propterea non prædixit ei Apollo quæ uera erant? Et quod ad me quidem attinet, nescio ego obtemperaturus mihi sis, nec ne. Apollo uerō sciebat certissimō Laium non pariturum, nihilominus prædixit.

Sed quid Apollo est? quare oracula pronunciat? quare hanc tibi sumpsit (ut dicitur) prouinciā? ut nimirum esset uates, & quasi fons ueritatis? & ut ex uniuerso orbe ad eum uenirent petitum responsa? quare in uestibulo eius scriptum fuit, Nosce teipsum, quum tamen seipsum nemo cognoscat. Omnibus ne persuasit Socrates qui ipso familiariter utebantur, ut seipsum curent? Non certe millesimum quemque: at nihilominus, quum istius muneris functionem à Dæmonio (ut ipse dicebat) mandam accepisset, ei deesse nunquam uoluit. Proinde ad iudices quid dicit? Si me absolueritis hac conditione, ut ista deinceps non agam quæ hætenus egi, non acquiescam, nec remittam quicquam, quin cuius & adolescēti & grandiori, quicumque se obuiam mihi tulerit, me adiungam: ex eo sciscitans quæ hætenus etiam interrogare sum solitus. In primis autem me ita uobiscum, quum sitis ciues, geram, quum genere propius scilicet me attingatis. Tam es curiosus ô Socrates, & tantum à re tua otij est tibi, aliena ut cures? quid tu nostra curas? aut quid est quod curæ tibi esse dicas? Quum mihi tecum multa sint communia, sisque propinquus, teipsum negligis scilicet, et ciuitati prauum ciuem exhibes, & cognatis improbum propinquum, ac uicinis molestum uicinum. Tu ergo quis es hoc loco? Magnum est dicere me eum esse cui curæ esse debeant humana. Etenim leoni qui uis bos resistere audet, quod si taurus ei se opposuerit, dic ei (si uidebitur) tu quis es, ut ista cures? Ita habeto bone uir. In omni genere nascitur quidpiam excellens, in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Ne dixeris eximio: Tu quis es? sin pergas, respōdebit aliquando hanc proferens uocem: Ego tale quiddam sum qualis est in uestibus purpura, ne putes me similem reliquis. Aut naturæ meæ succenseas, quæ me ab aliorum ingenio discrepantem procreauit. Quid ergo? Vnde est quod ego talis sum?

sum? Inde adeò quòd tu talis sis, ut possis audire ueritatem. Vtinam ita sit? At nihilominus quum talis de me lata sit sententia, ut oporteat me canam barbam, & palium gestare, ac tu ad me tanquam ad philosophum uenias, conferam tecum non acerbè aut contemptim, sed illo tecum modo colloquar adolescens. Quem uis tu exornare & pulchrum facere? Noscito primùm qui sis, deinde teipsum exornato. Homo es, id est, animal mortale, quod uti uilis potest adhibens rationem. At secundum rationem uiuere quid est? Naturæ scilicet conuenienter, & perfectè. Quid ergo? num animal eximium illud in te est, an excellis mortalis quòd es? Non. At uti quod potes uilis? ne illud quidem, Quo præstas alijs, ratio est: hanc igitur orna, eius formam excole lenocinjs. Capillum omitte ei à quo est factus, talisq; maneat qualem eum esse uoluit opifex. Agè, si quibus alijs appellaris nominibus, ut si uir, aut si fœmina. Virum ergo quibus decet ornamentis comptum effice, nō ut muler seclare mundicias, quam natura leuè ac molliculam procreauit: ea si sit hirta & hispida, pro monstro habetur, & Romæ inter portenta ostenditur. Fert autē natura maris ut talis non sit. Quòd si pilosus non sit, atq; id ei eueniat à natura, monstrum est: quòd si aut tondendo aut euellendo pilos sustulerit, quid eo faciemus, aut in quo numero recensēbimus, aut quo titulo eum proscribemus illo scilicet: Ostendam uobis uirum qui mulier esse malit quàm uir. O miserum spectaculum. Neminem censes miraturum hanc literis sic inustam notam? Per Iouem opinor ne uellicatores quidem animaduertere tale probum esse ipsorum quod faciant. Quid facis bone uir, num accusas naturam tuam, quòd uirum te fecerit. Quid ergo? Num oportuit omnes nos fœminas nasci? At si sic, quid profuissent tibi munditiæ, cui tenam exornasses? Siquidem omnes essemus mulierculæ. At displicent

displicent tibi ipsi per se pili? Totum ergo te ex omni parte tonde, aufer quicquid illud tandem est quo crescunt, ut ne erremus, ac ne ex parte aliqua marem, ex alia mulierem præ te feras. Cui gestis placere, mulierculisne? Placeto his ut uir. At leuibus & glabris delectantur. In malam crucē. si cinædis delectarentur, num uelles propterea cinædus quoque fieri. In eo duntaxat occupatus eris, ad id tantum natus es ut lasciuis mulieribus placeas? Talis cum sis, in Corintho pro ciue te geres? & si ita res feret, præfectura urbis defungere, aut princeps eris iuuentutis, aut certaminum curator? Age uerò, num ducens uxorem uellitari etiam uis? sed cui, & quamobrem? Liberos quoque si susceperis, operam dabis ut uellicerentur, quos deinde ad ducas ad rem publicam? Honestus ciuis, senator, Rhetor est. Tales ut nobis nascentur & educantur liberi, rogandus est Deus, non autem ut tibi nascantur adolescens. Sed his semel auditis rationibus, hinc discedens, tecum sic loquitor: Epictetus hæc mihi non dixit (qui enim potuisset?) Sed Deus quidam mihi beneuolus per illum. Non enim in mentem uenissent talia Epicteto ut diceret, quum aliàs non cōsueuerit alloqui quempiā. Ergo pareamus Deo, ut ne in uindictam incidamus diuinam. An faciendum non censes? Si coruus aliquid moneat crocicans, non coruus, sed Deus per ipsum aliquid significat. Quòd si uoce humana quid te monuerit, per hominem id efficere non poterit? Vt nimirum intelligas uim dæmonij, quòd quibusdam sic, quibusdā aliter significat & ostendit quidpiam. De maximis autem & præcipuis rebus nuncio etiam præstantissimo admonere solet. Ecquidnam aliud est quod dicitur apud Homerū? Quum hoc ei prædixissem, misso

Mercurio, latè loca qui speculatur, & Argum.

Quidit, eadem prohibens, sœdumq; cubile.

Ergo

Ergo descendens è cœlo Mercurius de his admone-
re Aegisthum debuit. Quare tecum etiam Dñi ista lo-
quuntur per

Mercurium summi seruum Iouis Argicidam.

Nempe ne uelis molliter habere quæ alioqui bene
sint affecta, nec exquisitis mūditijs uti: sed sinere uirum
esse uirum, & mulierē esse mulierem, uenustum esse ue-
nustum, et deformē esse deformem, quandoquidem nec
sis caro, nec pili, sed uoluntas: hanc si habueris honestā,
pulcher certē eris. Vsq; dum ego mihi tēpero, certē quo
minus te appellem fœdum & deformem. Videris enim
mihi quiduis potius audire posse quā illud, quare con-
sidera quid Socrates dixerit pulcherrimo atq; ætatis flo-
re uenustissimo Alcibiadi: Perquā cupio pulcher es-
se. Quid itaq; ei præcipit, nū ista: Finge cincinnos, uelli-
cato crura: Nequaquā, sed orna animum tuum, prauas
exime opiniones. Vt tractandum erit corpusculum: Ita
sine ut natum est: alius huic prospexit, cui ipsum cōmita-
te. Num sordidū me esse oportebit: Non, sed hac mun-
ditia tamen cultus uti quæ tibi congruat, & naturæ tuæ
sit accommodata. Sua enim uirum decet munditia, nec
non sua quoque muliebrem sexum, & puerum. Si non
uideatur, euellamus iubam leonī, ne sit immundus: &
cristas demamus gallinaceo: oportet enim & hunc pu-
rum esse, sed ut gallinaceum, & hunc ut leonem, & ue-
natorem ut uenatorem.

*In quibus exerceri oporteat eum qui uelit proficere. Et quod
præstantissima quæq; negligamus.*

CAP. II.

TRes sunt loci quibus exerceri oportet eos qui ad fa-
stigium perfectæ uirtutis contendunt. Primus est
quē tribuimus appetitioni, & fugæ: ut siue appetat, nō
frustretur suo desiderio: siue fugere aliquid cupiat, non
incidat in aliquid, Secundus cōtinet conatum in aggre-
diendo,

diendo aliquid, uel in desistendo ab aliquo industriam, ac simpliciter officij rationem ut ordine, ut non sine causa, ut non negligenter aliquid fiat. Tertius complectitur ut ne qua fraude implicetur, aut ne quid faciat præter decorum. Præcipuus uerò is est qui uersatur in assensionibus, & qui maximè requiritur in affectibus moderandis. Affectus enim nō est causa facti alicuius nisi appetitus frustretur, aut declinatio seu fuga aliquo implicetur. Is est qui perturbationes, tumultus, frustrationes & infortunia inuehit: qui ploratus, inuidias excitat: qui facit inuidos, & obrectatores: quibus impredientibus, rationem exaudire nō possumus. Secundus est in persequendo officio. non enim oportet me sine affectu omni esse ut est statua, sed respectus obseruare naturales, & aduentitios, ut pium scilicet decet, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut ciuem. Tertius est qui iam perfectis contingit, nempe cōstantia, & in his ipsis custodiendis expers periculi cautio. Ita ut ne per somnium quidem uisum aliquid non animaduersum nos suffugiat, nec quādo largius biberimus, aut quando atra bile uexamur. Illud, inquit, supra uires nostras est. Certè qui nunc sunt philosophi, primum itemq; secundum locum relinquentes, consistunt in tertio. Docentq; ut sint interrogandi syllogismi coarguentes propositum, concludentes hypotheticos, præterea mentientes. Oportet, inquit, uersantem aliquem in huiusmodi materijs cautum esse, ne insidiosa oratione aut captiosa decipiatur, siquidem uelit esse uir perfectus. Tibi ergo id unum deest, alijs satis te exercuisti. Si lucellum propositum sit, falli te non sinis: quando uideris elegantem puellam, resistis phantasiæ: quando uicinus tuus hæreditatem creuerit, non morderis. nihil amplius tibi deest, quā ut ne uacilles in his quæ ratione comprehenderis. Miser, discis porrò hæc tremens & anxius, ne quis te contemnat, semper querens

*Lucellus in
cognitione,
quidam po-
nunt nō in
moribus &
actione, &
hic repræ-
hendit.*

querens mihi quis de te dicat aliquid. Quod si ueniens aliquis ad te dixerit, Cum incidisset sermo quis esset optimus philosophorum, quidam dixit, Ille unus est philosophus, hac nimirum laude animula tua, quæ digito prius grandior non erat, duobus cubitis maior est facta. Quod si alius quispiam huius iudicium reprehēdat, ac eum nihil dixisse contendat, dicatq; nō dignus cui præbeat quispiam aures, ecquid' nam scit? Primorum rudimentorū gnarus, amplius nihil est quod intelligat. Mox mentis compos nō es, expalluisti subitō, exclamas, Ego ei ostendam qui sim, & quā magnus sim philosophus. Ex his ipsis quæ sic agis cernitur qualem te in alijs sis exhibiturus. An nescis Diogenem quendam Sophistam hoc modo deprehendisse, cum medium ei porrexisset digitū, postea furibundo eo, Hic est, inquit, ille, demonstrauit hunc uobis. Homo digito non demonstratur ut lapis, aut lignum: sed tum quando animum ipsius quispiam demonstrarit, ac sententias, ipsum ut hominem ostendi consentaneū est. Consideremus porrō tuas quoque sententias: non enim est obscurum, te uoluntatem tuam & arbitrium in nullo, quod sit arbitrarium, ponere: sed extra aciem intendis, ad ea quæ uoluntatis arbitrio non possunt gubernari. Quid ergo nobis dicet ille, & quis tibi esse uideberis? Si philologus es, si Chrysippū legisti, aut Antipatrum, quod si etiam Archedemū, habes nimirum omnia, quid insuper anxius es ac cunctaris, quo minus ostendas nobis qui sis? Vis dicā tibi qualem te nobis ostenderis? Hominem scilicet qui te contuleris ad nos humilem, morosum, iracundum, timidum, omnia reprehendentem, omnes accusantem, nūquam quiescentem. Hæc nobis de te indicaisti. Abi nunc, & lege Archedemum. Si mus deciderit, aut personuerit, formidine morieris. Talis obitus tibi eueniet, qualis extinxit haud ita pridem quendam Crinū, qui sibi etiam

*Crinis à La
ertio nume
ratur etiam
inter Stoi-
cos autores
in uita Ze-
nonis.*

*Non satis
intelligo qd
hic sibi ue-
lit epilo-
gus.*

multum uidebatur sapere, quòd legisset Archedemum.
Infelix, omittere hæc nō uis ad te quæ nihil pertinent?
Legēda hæc sunt his qui sine perturbatione ista possunt
addiscere, qui dicere queant, Nō irascor, non cōtristor,
non inuideo, nō prohibeor, non cogor. Quid reliquum
mihi est? uacuum sum inutilibus negotijs, quietēq; ago.
Perspiciamus modò ut sit uersandū nobis in rationibus
quas in cōtrarium quispiam contorquere potest: consi-
deremus quo pacto hypothēsi constituta, ei qui eam de-
fendit, absurdi nihil necesse sit cōcedere. In huiusmodi
rebus & studijs isti sunt occupati. At qui uitam agūt mi-
nimè laboriosam, delicateq; uiuunt, his cōuenit focum
accendere, prandere si ita res postulet, etiam canere &
saltare. Quum autem nauis mergi incipit, accedēs tum
ad me effers spharos, quod significat speciem quandam
tibia, atq; etiam pharon: species hæc est amphora.

*Quæ materia sit boni, & ad quid præsertim nos exerceri
conueniat.* CAP. III.

MAteria honesti et boni uiri est principatus mentis
quem ipse in se obtinet, corpus uerò medici est &
uictoris, ager materia est agricolæ. Cæterum opus per-
fecta uirtute præditi hominis est, uti uisis secundum na-
turam. Omnis porro anima ut naturaliter propensa est
& uero assentiri, & à falso dissidere, & in obscuris atque
ambiguis se sustinere: ita quoq; ei insitū est ut ad bonū
appetitu quodam incitef, & à malo declinatione quadā
refugiat: & in his quæ nec bona sunt nec mala, neutram
in partē moueatur. Quemadmodum numulario nō li-
cet pro adulterina reijcere monetā Cæsaris, aut qui uē-
dit olera: simul enim ut effigiem ostenderis, uelis nolis,
pro re uenali numum accipias necesse est. Haud longè
secus res cōparata est ratione animæ. Bonum obiectum
statim commouit atq; illexit animum ad se, malum ue-
rò aspernationē sui excitauit, ac repudiū. Neq; uerò
unquam

unquā evidens boni uisum respuit anima, nihil magis atq; Cæsaris monetam. Inde dependet omnis motus & hominis & Dei. Ob hanc causam præfertur bonū omni ei quod alioqui nobis coniunctissimum est. Nihil mihi & patri commune est, sed ratione boni communica-
mus. Heus tu quare es tam durus & inhumanus? Ta-
lem me uoluit esse natura, nomisma hoc mihi dedit
Deus. Quocirca si ab honesto & iusto discrepat bonū,
& patris & fratris & patrie ratio nulla amplius apparet,
nec res ulla alia in medio relinquitur. At quod mihi bo-
no esset, id mitto & tibi ipsum concedo. Quamobrem
id facis? quia pater sum tuus. Sed nō es bonum meum.
Fratres tuus sum. Sed non bonum meum. Quod si istæ
res in recta uolūtate & proposito collocatæ fuerint (quo
nimirum respectus rectæ rationis obseruentur) bonum
scilicet efficiuntur. Qua ratione fit de reliquo, ut etiam
qui interdum bono aliquo externo cesserit, uero bono
tamen potiatur. Adimit opes tibi pater, sed auferens ni-
hil nocet, plus agri possidebit, atq; eum tantum quan-
tum uolet, num propterea plus etiam possidet uerecun-
di animi, fidelis, aut fraterno amore incensit? ex hac pos-
sessione quis te potest eiicere? Ne Iupiter quidem. sed
id Iupiter nunquam facere uolet, idq; omnino meum
fecit, & mihi id concessit quale ipse habebat bonum:
quod prohiberi, quod cogi, quod impediri non possit.
Quod si monetam aliam (quā hęc sit legitima) alicui
ostenderit quispiam, proq; ea redimat aliquid à uedito-
re, tanquam fur scilicet uenit ad regendā prouinciā.
Proconsul qua moneta utitur? argentea scilicet. Osten-
de, & accipe quod libuerit. At uenit mœchus, qua is
moneta utitur? Puellis. Accipe, inquit, monetam hanc,
& uende mihi inhonestam reculam. Da, & emptā ha-
be. Est qui exoletos cupiat comparare, da nomisma, &
quod uoles, à me accipito atq; impetrato. Est quidam

Moneta illa
uera est qua
permutan-
tur merces,
uirtutis a-
ctiones, qua-
rū proprie-
tates paulo
ante expo-
suit. Hac fre-
ti in prouin-
ciam, id est
in uitam ue-
nire debe-
mus, quia
principis
est.

Talibus mo-
netis à flagi-
tiosis præsti-
dibus facile
omnia pos-
sunt redimi.

Qui mone-
ta bona ani-
mi non per-
mutantur,
pro adulte-
rina est ha-
benda et fal-
sa, ut sunt
illæ res qui-
bus redimū-
tur praua
studia.
Pro uera
moneta in-
bet ex dare
quod meum
fuit: si adul-
terina offe-
ratur, reti-
neo quod
meum est, nec
cogit lex ut
ea permūtē
aliquid. Et
il est dare
Deo quod
Dei est.

uenationis cupidus. Ei si quis dicat, Da equuleum pul-
chrum, aut catellum, flens atq; suspirans præ eorū cupi-
ditate, alia quæcunque uoles tibi diuendet. Intrinsicus
ergo quiddā est quo ad permutationē cogitur, nempe
is qui monetā hanc constituit. Ergo ut respiciat simula-
crum illud perpetuū, est exercendus. Ac quā primū
te manē lecto proripueris ante solis ortum quemcunq;
uideris, quemcunq; audieris, diligenter excute, respon-
de tanquam ad quæsitum quoddam. Vidisti quem pul-
chrum aut quam pulchrā? Affer regulam aut canonem
quo deprehenditur utrum in potestate sit nostri arbitrij
an uerō extrā. Si est extrā, & non uoluntarium, exime
ac proijce. Quid uidisti: luctum quendam propter obi-
tum filij, Canonem applica. Mors est ex eorum numero
quæ in potestate nostra non sunt. Ad te nihil pertinet,
tolle ē medio. Obuiam uenit consul? Canonem adhibe.
Quid est consulatus? ut eius simus compotes in nostrā
ne est potestate, an nō? Nequaquam est. quare aufer &
repudiā illum. Non est arbitrium. Reijce, nihil ad te. L-
taq; studiosē istud si ageremus, & in eo quotidie exerce-
remur ab ortu usq; ad uesperam, proficere aut consequi
aliquid (ita me Deus amet) possemus aliquid. Nunc ue-
ro statim à qualibet phantasia occupamur oscitantes, &
dūtaxat in schola aliquid auditur quo parumper excite-
mur. Egressi uerō quādo uidemus aliquem lugentem,
Perijt, dicimus. Si consulem, ô beatum illum. Si proscri-
ptum, ô miserum. Si pauperem, ô calamitosum, non ha-
bet quod comedat. Huiusmodi prauæ opinioniones euel-
lende sunt, in eo est nobis elaborandum. Quid flere est,
quid eiulare? opinio. Quid concordia, quid dissensio,
quid morositas, quid reprehensio, quid impietas, uana
loquacitas: hæc omnia sunt aliud nihil quā opinio, &
opinionēs quidem de his rebus quæ in potestate nostra
non sunt, perinde tamen habentur atque si essent bona
aut ma-

aut mala nostra. Tantundem studiū conferat quispiam in illa quæ sunt nostri arbitrii, sponforē me exhibebo, fore ut quæ ad ipsum pertineant, optimo statu confirmentur omnia. Vt peluis repleta aqua, sic anima quousque. Nam ut splendor incidens in aquam, sic phantasia quoque sunt comparata. Itaque cum aqua commouetur, uidetur etiā radius & splendor commoueri, quamuis non moueatur. Haud longē secus si cuius ratio ob tenebrescat, artes quidem & uirtutes non confunduntur, sed spiritus illi quibus insident, quibus quiescentibus & illæ conquiescunt.

Ad eum qui in theatro prepostere officiosus erat. Cap. II. III.

PRæses Epiri quum indecentius cuidam comædo officium suum præstitisset & ob hanc causam publice conuicijs incessetur, quum esset denūciatum quod uidelicet malè audiret, commoto eo aduersus obrectatores, Quid, inquit Epictetus, mali fecerunt? non minus illi studiose curarūt sua atque tu tua. Eo dicēte, Nunquis sua officia & studia ad hunc exequitur modum? Te intuentes, respondit, suum scilicet præsidem, & Cæsaris amicum atque procuratorem, tam studiose ista agentem ac seriò, quidni ipsi etiam suum declararent studium? Nam si talem nauare operam non decet, & tibi erit abstinentum: sin uerò oporteat, quid grauati fers si te oderint? Nam quos ad imitandum magis proponāt sibi plerique quàm superiores uos? ad quos respiciunt quoque quum in theatrum uenerint. Vide, inquiunt, Cæsaris procurator quàm sit studiosus spectandi? exclamauit, & ego clamabo: exiuit, & ego exiliā. Serui eius sedent uociferantes, ego autem quum seruos non habeam, pro omnibus quantum ualeo tollam clamorem pro me. Ergo te scire oportet quum ingrederis in theatrum, quod nimirum tamquam regula ingrediaris, & exemplum aliorum: quo nimirum modo spectaculo adesse debeant. Quæ igitur est causa quod

*In spectaculis interdū studiis & fauore histronum dissensisse spectatores Tacitus his docet uerbis lib. 13. Aug. hist. Ludi-
cram quoque licentiā & fautores histronum uelut in prælia cōuertit impunitate & premijs. Loquitur autem de Nerone.*

quòd tibi maledixerūt: quia scilicet omni homini odio-
sum esse cōsuevit id quo impeditur. Hi coronari uolue-
runt illum, tu aliū: hi te, tu uerò illos impediuiſti. At tu
uiciſti uiribus & potentia: illi quod potuerunt contrā fe-
cerunt, conuiciū nempe fecerunt tibi tanquam impedi-
mento. Quid quæris? num quod tibi placet facere uiſ,
iſti uerò nō dicēt quod iſtis arriferit? Nec mirari debes.
Agricolæ nōne maledicunt Ioui: ſiquidem eos impe-
diat? Idem non faciunt nautæ: quando deſinunt Cæſa-
rem maledictis inceſſere? Quid ergo? Iupiter neſcit
Cæſari non indicantur conuicia? Quid quæſo iſ facit?
Intelligit, ſi uelit omnes contumelioſos plectere, nemi-
nem ſe habiturum cui imperet. Qui ergo oportuit ue-
nientem in theatrū hoc dicere? num iſtud, Da operam
ut modestus ille coronetur: an potius illud, Dabo o-
peram ut meum obſeruem arbitrium in hoc admini-
ſtrando negotio: idē ſecundum naturam conuenien-
ter rebus accommodem. Mihi enim quā ipſe mihi a-
micior nullus eſt. Itaque ridiculum, dare operam ut a-
lius comœdiam exhibens uincat, me uerò detrimento
affici. Quis ergo eſt penes quem uictoriā eſſe uelle
debeo? penes eum ſcilicet qui uincit, & ſic quemcunq;
uoluerō, uincā. At moderatū illum ac modēſtum coro-
nari uolo. Domi quotquot uoles agonas celebrato, illic
potes eum proclamare quòd Nemea, Pythia, Iſthmia,
Olympia uicerit: in publico ne contendas, nec quod in
medio tibi ſurripe. Sin faciendum ſecus uideatur, pa-
tienter ſuſtine conuicia. Quando enim facis ea quæ
multi ſolent, illis nimirum æqualem etiam in ſtudijs hiſ
te conſtitues ipſum.

Ad eos qui propter morbum fingunt aliquid.

C A P V T V.

AEgrotus, inquit, ſum hic, quare domum me rurfus
conferam, Eras itaq; domi tuæ ſanus? Non conſi-
deras

deras utrum agas aliquid his quæ ad excolendum animi-
 mum & arbitrium tuum faciant, ut ipsum sit rectum &
 perfectum: Siquidem nihil proficis, nulla causa erat cur
 uenires. Discede igitur, & curâ gere eorum quæ domi
 sunt tuæ. Nam si principatus animæ tuæ secundū natu-
 ram cultū accipere nequit, agellus poterit. Lucellum au-
 gebis, patrem senem officiose tractabis, in foro uersabe-
 ris: & quum sis malus, gubernabis etiā malè. Quid de-
 inde facies? Quod si animaduertis te prauas opiniones
 deponere, & pro his alias accipere, tuum statum te per-
 mutasse ex non arbitrarijs ad arbitraria cognoscito.
 Et si quando dixeris, Heu mihi, nō propter patrem aut
 fratrem, sed propter me istud efferes, quia uidelicet ob-
 repere tibi morbum hic suspicaris. An nescis deprehen-
 di nos oportere à morbo & à morte: sed quidnā operis
 molientes? his agricola dum colit agros inuaditur, his
 occupatur nauta quādo nauigat, tu quidnā moliens ijs
 deprehendi uis, si quod est præstantius studiū illo, ei te
 addicito, ut ei te uacantē opprimant. At mihi contingat
 ab utrisq; corripī nihil aliud meditantī quā ut exco-
 lam uoluntatem meam, ut ea sit expers affectuum, ni-
 hil sit quod impediat, nihil quod cogat, ut sit soluta &
 libera: hæc meditantem ambo hæc inueniant, ut loqui
 cum Deo sic possim, Num tua præcepta prætergressus
 sum? num appetitionibus quas à te habeo ad alia obti-
 nenda sum usus? num sensibus aliter? num anticipatis
 notionibus? aliquandōne accusaui te? aut reprehendi
 tuam dispensationem? ægrotauī quando ita tibi fuit ui-
 sum, sed & alij, at ego patienter. Inops factus sum, quum
 ita uelles tu, sed gaudebam: non præfui gubernando,
 aut gessi magistratum quia noluiſti, ideo ne expetiui
 quidem, nec uidisti hanc ob causam metristiorem. An
 occurri tibi aliquando parum lato uultu? semper para-
 tus si quid mihi mandes, si quid significes. Nūc ex con-

D

uentur

uentu illo si uis me decedere, decedam. Gratias uerò ago tibi quòd me tuum conuentum celebrare permiseris, atq; inspicere opera tua: ac uoluntati tuæ in omnibus obedientem effeceris. O' utinam hæc cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem mors opprimat. Sed mater mea laboranti caput non sustentabit: recipe igitur te domum ad matrem. dignus enim es ut ita ægrotes, ut caput ipse sustinere non possis. At in bene instructo lectulo domi decumbebam olim. Reuertere ad tuum lectulum, in quo dignus es ut dormias non minus dum es ægrotus. cura igitur ut ista ne perdas, quæ domum remeans facere & consequi potes. Socrates uerò quid dicit: Vt quispiam cultu agri sui quo ipsum efficit fertilior, gaudet, alius si equum curet: ita ego quotidie lætitiā capio, si sentiam me factum esse meliorem. At in quibus melior? Num tractandis oratiunculis? Bona uerba quæso. Num explicandis quæstiunculis? quid facis? non enim uideo in quonam alio elaborent philosophi. Nihil tibi uidetur esse, aut pro nihilo habes nunquam criminari quenkum, non Deum, non hominē, nemini irasci, eundem semper uultū inferre in domum & efferre? Hæc erant quæ sciebat Socrates, & tamē gloriabatur nunquam quòd sciret aut doceret aliquid. Si quis oratiunculas requirerebat, aut disputatiunculas ad Protagoram ablegabat, ad Hippiam. Etenim si quis olera quærens uenisset, nimirū ad hortulanum ablegasset ipsum. Quis ergo uestrūm hoc delectatur studio? Quòd si esset in uobis etiā hoc studiū, morbum ferretis & quis animis, etiā famem, etiā mortem non inuiti subiretis. Si quis uestrūm deperijt aliquando elegantem ac formosam puellam, intelligit me uera loqui scilicet,

Miscellanea quedam. C A P. V I.

Quodam interrogante, qui aliquando plus opere in scribendo orationem, impenderat, num præterea

Vt uidere
est in Plato
nicis Dia-
logis.

terea quo possit proficere, restaret aliquid? In quo genere inquit, id studij quo fuisti occupatus consumptū fuit, & ratione cuius operis maiores profectus tum fuisse dicis? Pro eo enim ut nūc elaboratū abs te est, ita secundū id ipsum profectus quoq; aestimandus. Quod si ad retinendos iudicandosq; syllogismos studiū cōferamus, in eodē profectus quoq; & incrementa inerunt. Quando autē in id opera impenditur, ut principatus rationis secundū naturā habeat, in eo scilicet & studiū uersabitur, & erit profectus in eodem. Ne igitur profectū & studia separes, aut ne quæras utrū profeceris, si aliud sit in quo te exercueris, in aliud quēadmodum teipso melior fieres animū aduerteris. Sed hoc considera potius, an aliquis nostrū ei studio deditus, quo naturę cōuenienter & agat & traducat uitā, talis sit ut proficere amplius nō possit. Enimvero nullū reperies qui non semper sit melior seipso, aut qui non proficiat. Vir enim bonus insuperabilis est; aut enim nō pugnat ubi nō potest superior esse: quod si nō, ergo illic dimicat, studiū adhibet ubi ualētior est. Si rusticana tibi sunt cordi, cape seruos, cape se imperiū, corpusculū adhibe. At appetitū efficies nunquam ut frustretur, nec declinationē impeditā. Se uerō nulli certamini offert aliq; q̄ quo geritui res sub arbitriū nostrum cadentes. Qui ergo nō potest nō insuperabilis esse? Sciscitante quodā quid esset cōmunis intellectus? Ut inquit, cōmunis auditus is potest dici, quo duntaxat noscimus uoces: sed quo animaduertuntur uocales, cōmunis nō est, uerū artificiosus: ita sunt quædā quæ quibus, nisi omnino sit obtusus, cōmunibus notitijs fretus intelligat & mēte cernat. Talis habitus cōmunis intellectus appellari cōsuevit. Effoeminatos adolefcētes hortari facile nō est, neq; enim facile est caseū hamo aculeato arripere. Sed bonæ indolis homines quāuis dehorteris, multo auidiōres ea feceris ad discendū. Quāobrem Ru-

In alijs studiis sapientia mero sumus inferiores, quia talium operum instrumenta sunt extraneos. Sola autē uirtus insuperabilis est propter contrariam causam.

fus plerūq; dehortabatur, hoc quasi experimento utens strenuorū & ignauorū. Ita enim dicebat: Tanquā lapis etiā si proijciatur sursum, in suū nihilominus locū deorsum feretur: ita quoq; bene natus, quo magis ipsum quis repulerit eo magis ad id incitā aīo q̄ ipsum fert indoles.

Ad quendam ordinatorem liberarum ciuitatum, quum tamen esset Epicureus. CAP. VII.

Q Vidā, cui ut ordinaret liberas ciuitates mandatū erat, ingressus scholā, cū esset Epicureus, sic disserere cōepit: Consentaneū, inquit, est, ut rudes nos sci- scitemur ex uobis philosophis, ut hi qui in peregrinam ueniūt urbē percōtantur ciues atq; gnaros, quid in mundo sit prāstantissimū. Quo nimirū cognito & ipsi queamus legitimis defungi officijs quēadmodū cāteri faciūt ciues. Quare cōsideremus ista. Quōd tria sint, quib; hominis bonū ēstīmat, nemo nescit, nempe anima, corpus externa. Ceterū uestrū est respondere qd in his sit potissimū. Quid ergo respondebimus uulgō hominibus? Carnēne? Causa huius nauigauit Calsiopē usq; tempore hyberno Maximus unā cum filio, prēmittens eum ut apparatē & lautē acciperetur. Quod cum negaret Epictetus, diceretq; ita sentiendū nō esse: respondit, negligendūne censeret quod esset prāstantissimū? Imō maximē consecremur istud. At quid, inquit, in nobis est melius aut potius carne? Anima, respōdit prēstat. Bona porrō prāstātoris potiorāne uidentur ijs quē de- teriori naturā ascribuntur: prāstantioris. Animā bona utrum sunt arbitrarīa, an uerō sub potestātē uoluntatis non cadunt: facultate arbitrij continentur. Ergo uoluptas propriā animā arbitrarium quiddam est? Ita uerō. Sed hāc quibus prouenit rebus, an his quā in ipsius sunt potestate? At uidetur absurdum, quum antecedentem causam aliquam esse oporteat, qua substantia boni excitetur: quē si nos afficiat, suauē & uoluptarium motum

motum percipiamus anima. Confessus etiam illud fuit:
 Quæ igitur nobis causa erit uoluptatis eius, quam per-
 cipit anima nostra? Si propter bona quorum facta ipsa
 est compos, inuenta nimirum nobis erit natura boni. Et-
 enim aliud esse nequit bonum, & aliud quo nos gloria-
 ri sit consentaneum. Nec potest fieri ut si antecedens cau-
 sa non sit bona, ut quod ex ea efflorescit bonum esse pos-
 sit, ut enim quod inde provenit ratio non aspernetur,
 causam (quæ antegressa est, intelligendoque percipitur)
 bonum quoddam esse oportebit. At istud uos sapientes
 & cordati nobis haud concesseritis, quum sint & Epicu-
 ri decretis, ac alijs uestris etiam quibusdam sententijs pu-
 gnantia & aduersa. Concludendum igitur, animam uo-
 luptate propter carnis societatem affici, quare illa quoque
 quibus excitantur uoluptates tales, causæ nimirum erunt
 & bona præcipua, quæ per se, ac secundum substantiam
 bona esse dicamus. Quocirca insipienter fecit Maximus
 si nauigauit ob aliud quam propter carnem, id est pro-
 pter id quod habebat potissimum. Stulte facit, si manus
 abstinet à rebus alienis, quum sit iudex, & alijs eripere
 possit. At si uidebitur istud tantum cogitemus, ut quea-
 mus clam, ut tuto, ut ne quis sit conscius. Nam furari
 malum esse ne ipse quidem censet Epicurus, sed depre-
 hendi, ac ideo præcipit non furandum, quia fieri non
 possit ut fidem aliquis accipiat se perpetuo posse latere.
 At ego tibi affirmo, si furto abstuleris quid scire, & car-
 tē, manifestò te non deprehensum iri. Proinde amicos
 Romæ etiam habemus potentes, & Græci non admo-
 dum sunt impigri, nullus ad accusandum ascendere au-
 debit. Quid abstines quæso à tuo proprio bono, quam
 stultum est quod facis, & quam ridiculum? Sed ne si
 dixeris quidem te abstinere, credā. Nam ut nequit fieri
 ut assentiatur aliquis falso euidenter conspicuo, aut ut à
 uero dissentiat; ita minimè consentaneum est, ut aliquis

Horat. De-
 prehendi mi-
 serū est, Fa-
 bio uel iu-
 dice uincā.

abhorreat ab eo quod sibi uideatur bonū. Opes sunt bonum & præcipuū uoluptatum corporis instrumentum. Quare eas tibi nō comparares, aut uicini uxorem quid impedit, quo minus cōstupremus, siquidē clām id fieri possit. Quod si futiliter iurgari conetur maritus, iugulemus sanē ipsum. Si uis philosophus esse qualem esse oportet, si perfectus, si decretis tuis cōsentaneē uiuere, facies ista. Sin minus, nihil discrepabis à nobis quos nominant Stoicos. Nam ipsi quoq; nos alia dicimus, & alia facimus: nos loquimur honesta, & agimus turpia. Tu peruersus ē regione & contrā eris: turpia decreta propones, honestē autē facies. In te est persuasio impia de dijs. Constituis ciuitatem Epicureā, non ego ducā, neq; ego uxorem, quia nō est ducenda: nō procreandi liberi, non administranda respub. Quid tandem fiet? Vnde erunt ciues? quis eos instituet bonis moribus? quis præerit iuentuti? quis gymnasijs? quis ita erudiet ut Lacedæmonij suos erudierunt, aut Athenienses suos? Accipe adolescentem quempiam, & eum tuis opinionibus imbue, flagitiosa sunt decreta, ac pestifera ciuitatibus: perniciofa rei domesticæ, à pudicitia foeminarum abhorrentia. Mitte ista bone uir, uitam ducis in principali urbe, præesse te oportet, iudicare iustē, abstinere ab alienis: tibi oportet ut uideatur nulla formosa præter tuā, nullum argenteum, nullum aureum uas nimis placeat. His consentaneas sententias collige: quibus excitatus, libenter te abstineas his rebus, tam flexibilis præfertim, cum sis ut aliquis te regat, & uincat. quod si ad illam facilitatem qua ad credendum promptē quidam adducuntur, quādam philosophiam talem adhibeamus impellentē atq; urgentem ad ea, & robur quoddam conciliantem, quid futurum existimas? Quando fluxu laborat corpus, quid efficacissimum? argentum ne an uerò ars? Manus quidem substantia caro est, sed præcipua sunt manus opera.

Itaque

Itaq; quorum ratio aliqua habetur tria sunt. Nam quibusdam id agitur ut aliquid sint, nonnullis curatur ut aliquo modo sint affecta, tertio loco sunt penes quæ principatus est uitæ agendæ. Non est ergo ut honoribus afficiendam hominis materiam, nempe carunculas, existimemus: sed hæc opera hominis, quæ præponenda sunt omnibus. Quæ sunt illa? gerere rempublicam, contrahere matrimonium, procreare liberos, colere Deum, curam suscipere parentum, cupidum esse eius quod simpliciter bonum est: declinare, prosequi, refugere, facere pro eo ut decet, quamq; rem, & ut ad faciendum nati sumus. Sed quales natura nos esse uoluit? liberos, atq; excellenti animi, uerecundos. Ecquodnam aliud animal erubescit? cuiusnam turpitudinis uisa representatur? His subiice tanquam seruam, uoluptatem, ut famulam obnoxiam facito, ut quæ promptitudinem excitet, ut perseueret aliquis in his secundum naturam institutis operibus. At ego diues sum, nec aliqua re mihi est opus. Quid igitur simulas te philosophari? satis tibi faciunt aurea & argentea tua uasa, quid opus tibi est philosophorum decretis, cum tu ipse sis iudex Græcorum? Scis utique iudicare, quis te cognitorem causarum fecit? Cæsar mihi condicillum misit. Idem si uideatur scribat, etiam ad te ut de Musicis statuas. Quid tibi illud prodest? Fortasse potestatem iudicis adeptus es quum deosculareris cuiusdam manum, ut Symphori, aut Numenij, aut alterius cuiusdam cuius fortè ante cubiculum excubasti, aut certè alicui te commendasti muneribus. Deinde uerò non sentis te fieri tantidem debere ita electum iudicem, quanti faciendus est Numenius? Possum uerò ego quemcunque libuerit, conijcere in carcerem ceu lapidem, possum uerbis afficere tanquam asinum. Profectò tale imperium non est quo gubernandi sunt homines. Rege nos ut compotes rationis, ostende quæ nobis conducant ac prosint,

1. Homo.
2. Affectus
hominis.
3. Ratio hominis.

Voluptas se
quitur ener
gian: & ut
per se nō est
aliquid, ita
nec bonum
per se. Sed
de his plura
Aristot. in
Ethicis, &
Plato in Phi
lebo.

profint, & parebimus: de damnosis admone, & cauebi-
mus. Fac ut te imitemur, quēadmodum Socrates suos
effecit. Is nimirū erat qui præfesset suis tanquam homi-
nibus, qui subiectis sibi appetitum, itemq; declinationē,
conatum item & fugā insinuabat. Hoc fac, istud omit-
te: si non feceris, in carcerē te dabo. Imperium illud non
est conueniens ratione præditis, sed adhibendum illud
quod Iupiter constituit. Hoc fac: si non feceris, poenam
senties, detrimento afficeris: sed quoniam? Alio nullo
quā eo quod non facis, scilicet quæ tibi sunt facienda.
Amittes enim hominem fidelem, uerecundum, mode-
stum, ne quare de maioribus detrimentis.

Quomodo pugnandum contra phantasiam.

CAP. VIII.

VT ad quæstiones & sophismata nos exercemus, ita
quotidie contra phantasiam exerceri nos conue-
nit. Nam & ab illis proponuntur nobis quæstiones: ut,
Istius obiit filius? responde, Non est in ipsius potestate.
Non est malū. Pater illum exhæredatum reliquit in ta-
bulis, quid tibi uidetur? Non arbitrij ipsius fuit, quare
malum non est. Aegritudinem ex his cōtraxit, malum
illud est quia uoluntarium. Fortiter sustinuit casum, bo-
num est arbitrarium. Si nos ipsos ita assuefaciamus, pro-
ficiemus scilicet: nunquā enim alij assentiemur. Appre-
hendit igitur aliquid phantasia, ut obiisse filium. quid fa-
ctum inde: nec aliud præterea restat, quā quod obiisse
dicitur: nihil aliud. Nauis periit, in uincula ductus est.
quid postea: in carcerē abductus est, at malē actum cum
illo esse, tacita cogitatione quisq; sibi subiicit. Sed nō ne
Iupiter ista facit rectē & cōsentaneē rebus? quo pacto?
Quia te fecit ut possis esse patiens, excelsum animū con-
tribuit, ab his omnibus detraxit rationem hanc ut mala
dici non possint: præterea ut tibi qui hæc sustines liceat
tamē esse beato, patefecit ianuā, quare si uidebitur, egre-
dere &

dere, & morosus ne sis. Romani erga philosophos ut afficiant, si uis, audi. Quidā Italicus, qui præsertim philosophiæ studiosus uidebatur, me præsente cum ualde excāduisset in suos, ac non ferenda sibi accidere quā quere-
res, Nō ferre amplius ista possum, dixit, perditis me. At rogo, date operā ut fiam talis qualis ille est: me indicans.

Ad Rhetorem quendam, qui Romam, uti causam ageret apud iudices, proficiscebatur. Cap. IX.

Ingresso quodam ad ipsum qui Romam se cōferebat, cōtrouerſiam habens de suo magistratu, quum audisset causam quare reuerteretur eō, ac insuper interrogaret quid ei uideretur de negotio. Si, inquit, ex me rogas, quid faciendum tibi Romæ sit, & utrum sis superior an inferior futurus in iudicio, cogitati nihil habeo quod tibi respondeam. Sin uerō interrogas quomodo sis acturus, dicam sanē tibi: si rectum tuum sit decretū, bene processurum quod decreueris: sin autem sit inhonestū, male. Suum enim cuius decretum est in causa ut agat quidpiam. Quid ergo est quod expetis? Ut declareris præsēs Gnosiorū. Nōne decretum tuum & propositū in causa est ut redeas Romam? Ita. Magnis fluctibus iactatus, & periculis, & item impendijs ac sumptibus? Ita mihi est necesse. Quid tibi suadet tuum decretum? Nōne si omnium est causa, constitutum scilicet sibi habere quidpiam: praua autem quispiam habuerit decreta, nōne ut causa fuerit, ita quoque effectus consequetur? Habetis porrō tu itemque tuus aduersarius, non uitiosa decreta? Nam si ambo decreuistis rectē, quamobrem dissidetis? An tuum rectius quā illius? quid ita? quia uidetur tibi etiam illi uidetur, quin & furiosis uidetur aliquid. prauum illud est examen ueri. Ostende, rationem aliquā ne inijisti, & sedulō exquisiisti tua decreta? Quemadmodū scilicet Romam nauiges, quo nimirum præsēs Gnosius, nec cōtentus es manenti tibi domi honores haberi quos
E habuisti,

habuisti, sed maiores & eminentiores titulos desideras. Quando sic nauigationē suscepisti, ut inquirereres studiose in tua decreta, & in his si quid falsum deprehenderis, id ut ex animo eiicias? Quem conuenisti hac de causa, quod tempus huic rei destinasti? Repete memoria (si corā eloqui pudor est) tecū ipse cogitans: Quando puerulus eras, num perpendebas tua decreta: nōne ut facis adhuc omnia, ita tum quoque faciebas illa quæ faciebas? Quum uerò adolescens iam factus, rhetoribus te dedisti, ipseque te differendo exercuisti, quid nā tibi deesse animo definisti? Iuuenis porro cum esses, & accessisses rem publicā, causasque diceres, ac ijs rebus celebris esses, numquem putasti tibi equalem esse? Potuisses perpeti, si quis in opiniones tuas inquirens, eas ostendisset esse prauas? Quid ergo uis tibi dicam? Adiuua me in hoc negotio. Non habeo aliquid meditatū. Nec tu uerò de his rebus ad me percontatum tanquā ad philosophum uenisti, sed quasi ad uenditorem olerum, tanquam ad sutorem. At quibus in rebus meditata habent sua philosophi? Ad id nimirum, ut quicquid euenerit, princeps ratio secundū naturam se habeat, & peragat omnia. An paruum hoc tibi uidetur esse? Nō, sed longē maximum. Postea quid, num parua temporis res uidetur esse, ac statim exhiberi accipique potest? si potes, accipe. Deinde dices: Incidi in Epictetum tanquā in lapidem, quasi in statuam. Vidisti certē me, & nihil aliud. Homo autem ut hominem tum conuenit, quum eius quē accedit, sententiās cognoscit, et uicissim ipse suas declarat. Accipe igitur mea quæ ego sentio: ostende tu etiam quid sentias, & tum dicito quod mecum contuleris. Emendemus nos mutuò. Si quæ est in me opinio praua, detrahe eam mihi, si quā tu habes: noli celare, pone in medium. illud nimirum est conuenire philosophum: alioqui dumtaxat id est tanquā aliud agentem ē uia parumper defleclere. Possumus interea, dum

dum conducitur nauis, uisere Epictetū, uideamus quid
 sit dicturus. Dein egressus, Nihil est Epictetus, inconcin-
 nē & barbarē est locutus. Num ut ullius alterius rei esse-
 tis iudices, estis ingressi? Et rursus, Si me his deuinxero
 rationibus, agrum nō habebo, quemadmodū tu non ha-
 bes: pocula argentea nō possidebo, ut tu: nec pecora opi-
 ma, sicuti tu. His omnibus respondere mihi satis erit, me
 his scilicet non indigere: tu uerō quo plura possides, eo ti-
 bi pluribus est opus alijs. Velis nolis, pauperior me es.
 Qua tandem re mihi opus est: ea scilicet quam tu nō ha-
 bes, constantia, congruente ratione naturæ rerum, tran-
 quillitate animi. Patritius non sum. Quid ad me: tu istud
 curas scilicet. Sum uerō te ditior. Non anxius sum quid
 de me statuat Cæsar. Nemini adolor ob hanc causam.
 Hæc mihi sunt pro argenteis aureisque poculis. Tu habes
 aurea uasa, purpureum sermonem, opiniones, approba-
 tiones, studia, appetitus. Quod si hæc omnia in me secun-
 dum naturam sese habeant, quare non amans essem arti-
 ficij quo ratio excolitur, præsertim cum sim uacuis, nec
 distraherentur cogitationes meæ. Quid ergo agam, non
 distractus alijs curis? nū eo quod facio ego, magis quida-
 dam perficit hominem? Vos, quando nihil uobis est ne-
 gotij, perturbamini, spectatum uenitis in theatrum, aut
 disputatis quare philosophus non eleganter loquatur.
 Tu crySTALLINA, ego pseudomeni: tu murrhina, ego re-
 darguentem syllogismum considero. Tibi uidentur om-
 nia parua quæ habes, mihi omnia mea uidentur esse ma-
 gna. Tu inexplebilis es cupiditate, mea est expleta. An-
 gusti oris uasculis immittunt manum, et extrahunt ficus
 mixtas nucibus. Accidit autem si manum impleant, ut
 eximere eam non possint, quare flent. Tu uerō
 mitte istam cupiditatem, ut ne mul-
 ta desideres, & po-
 tieris.

Quomodo oporteat ferre morbos.

Cap. X.

Cuiusque sententiæ quando usus postularit, expedita debet esse ratio. In præstantissimo, quæ dici solent de præstantissimo: in balneo, quæ ad balneum pertinet; in lecto, quæ ad lectum. Nec suauem teneris oculis admittere somnum priusquàm quod interdiu gesseris, rationes tecum computes: Quid mihi delictum, aut commissum, quidue peractum? Inde incipiens, cætera persequere. Postea si flagitium perpetrasti, obiurga teipsum acriter: si functus es officio tuo, delectare. Et illos quidem uersus ad usum adhibere meminerimus: ut catus autem uoce duntaxat haud personemus: ut fieri solet, quum canendo celebratur illud: Pæan Apollo. Quin etiam laborans febrî, meditata habeto quæ ad febrim pertinent: ne si febrî correpti fuerimus, amittamus et obliuiscamur omnia. Quâdo ego deditus sum philosophiæ, quicquid fortuna uolet, mihi accadat. Præterea si quando casus ita tulerit, ut discedendum sit ex corpore, etiam absque febrî, præmeditata hæc habere: Etenim philosophia quid est? nōne præparari ad fortuita, eaque quæ euenire nobis possunt? An nō animaduertis abs te tale quiddam pronunciari? Si me præparem, ut quæ mihi accidunt, æquo seram animo: faciat mihi quodcunque libuerit. Si quis faciat secus, perinde facit ac si quis uerberibus affectus, desistat à luctando. At hoc quidem loco permittit mihi discedere, ac non contundi plagis. In uita autem, si desistamus à philosophando, quid utilitatis inde capiemus? Quid ergo est quod in rebus asperis quemque oportet secum loqui? Ut istud præstare possem, ideo me exercui his studiis, ad id me parauî. Deus præcipit, tibi que sic loquitur: Demonstra mihi te legitime decertasse: an deuoraris quantum oportuerit, an exercueris, an obedieris unctiori. Proinde aggrediendo opus ipsum, languescis. Nunc tempus est ut febricitans, id cura ut honeste facias, sitientium, sitim honeste

honestè tolerat: esuriendum, esuri rectè. Num id non est in potestate tua? quis te prohibebit? Medicus quidem ne bibas prohibebit: sed ut abstineas honestè, nō efficiet. ita ut ne comedas uetabit: sed ut id rectè facias & officiosè, non poterit efficere. At nō deditus sum studijs, quam uerò ob causam tantum opere in his studijs tu collocas? Inertissime, nōne ut secundissima fruaris uita, ut optimo sis statu, ut congruenter naturæ uiuas? Quid uetat quò minus febricitans naturaliter affectum habeat principatum animæ suæ: in eo est examen rei, æstimatio philosophantis, pars etiam hæc est uitæ, ut ambulatio, ut nauigatio, ut peregrinatio, ita quoq; & febris. Num lectioni incumbis tum quādo obambulas, quando febricitas? Nō. Sed tum obtines quæ pertinent ad ambulantes, si honestè ambules: si honestè febrim toles, facis ea quæ sunt febricitantis. Sed quid est honestè febricitare? Nō offendere Deum, non hominē, non succumbere his: quando fiunt bene & honestè, expectare mortem, facere facienda, quando ingreditur medicus, nō expauescere si quid dicat, aut si bene promittat de uale tudine non multū esse ferri lætitia. Quid boni quæso, tibi dixit? etiam si conualueris, quid inde boni habebis? Neq; porro etiā despondebis animū, si periculosè te laborare dixerit. Nam quid est habere malè? Appropinquare dissolutioni qua anima separatur à corpore. Sed quid res ista habet periculi? si nunc nō appropinques, paulo postea accedendum erit. An te mortuo scilicet mūdus euerteret? quid adularis me dico? qd ei dicis? Domine, si uoles, habebo melius. Quare occasionē ei præbes ut efferat superciliū, quare precium ei suum honorēq; non impendisti, ut sutori soles pro calceis, ut fabro pro domo extincta, ita quoq; medico pro curatione corpusculi, quod meū non est, & quod suapte natura est cadauerosum? Taliū itaq; occasio operū febricitanti offert: ea si præstet quis, atq; impleat, sua nimirum

obtinebit. Etenim non est philosophi, obseruare ea quæ sunt extra se, uillum scilicet, oleolum, corpusculum, sed suum illud in quo est principatus uitæ hominis. Externa uerò ut respicit: quoad in his scilicet administrandis sine ratione non uersat. Quæ igitur esse præterea potest occasio metuendi, aut irascendi, aut de rebus alienis, de quibus nullius præcij timendi: Duo hæc in promptu habemus oportet. Quòd nimirum extra arbitriū nihil sit neque bonum neque malum. Et quòd non præcurrere, sed ratione subsequi debeamus negotia. Non debuisset frater sic in me incitari. Certè non debuisset, sed ipse uiderit, ego utcumque se erga me gesserit, ut honestum est, me tamē in his quæ ad ipsum pertinent, geram. nam illud meum est, hoc uerò alienum: quod prohibere nemo potest, illud potest præcaueri.

Perfecti officij est, non ulcisci, aut uindicare iniuriam.

Miscellanea quedam.

Cap. XI.

Supplicia tanquā ex lege constituta diuinæ dispensationi non obedientibus irrogantur. Quicumque aliud quiddam arbitratur esse bonū præter illa quæ in potestate arbitrij nostri sunt, is inuideto, concupiscito, adulator, perturbator. Qui porro aliud esse malum existimat, doleat, lugeat, fleat, affligatur ærumnis. Et quamuis acerbè admodū mulctemur, desistere tamen nō possumus. Memento quid poeta dicat de hospite: Nō ego te spernam, nec si inferior uenit hospes. Idem erga patrem quoque in promptu habere addecet. Nō fas est pater ut te contempnim habeam: nolim enim istud committere, ne aduersus quidem multo te inferiorem. Namque omnes patrio descendunt à Ioue patres. Et respiciens ad fratrem dices: A Ioue fraterno uenit cognatio fratrum. Ita in reliquis etiam respectibus & cognitionibus reperiemus inspectiorem esse Iouem.

De exercitatione.

Cap. XII.

Exercitatio capienda nō in his quæ à natura aut opinatione cōmuni abhorrent, alioqui enim à præstigiatoribus

toribus nihil differemus, qui se quoque philosophari dicunt. Res est difficilis, ambulare super funem: ac nō modò difficilis, sed etiā periculosa. Id respicientes, nempe ipsi quoq; nos exercebimus, ut possimus scilicet esse funambuli, palmam queamus constituere, complecti statuatam. Nequaquā. Non enim quicquid arduum & periculosum est, idoneū quoq; existit quo exercearis: uerū id duntaxat quod cōducit ei qui in eo instituit elaborare. At qd illud est quod utile sit ei in quo instituit se quis exerceret? Versari scilicet in rebus appetēdo & declinando, ita ut nihil impedimenti obijciatur. Sed id ipsum porò quid est? Nec appetentē scilicet frustrari, nec fugientem in aliquid temerē incidere. Eodem accōmodari debet omnis exercitatio, & cura omnis conferenda. quandoquidem absq; continua & diligentissima meditatione cōsequi non ualemus, ut frustra ne quid expetamus, aut declinando ne quo malo implicemur. Quamobrem pro certo habeas, si animo permiseris tuo non exercitato ut rebus occupaēs externis, ac in potestate arbitrij nostri non positus, futurum ut & appetitio tua frustraretur, & declinatio incautius offēdat. Et consuetudo confirmatior si praecefferit (utpote consuetis nobis appetitu & fuga in his duntaxat uti rebus) ei nimirū alia erit opponenda consuetudo: & qua parte praesertim labascimus lubricis uisus permoti, ea contranitendū exercitatione. Sum in uoluptates procliuior supra id quā mediocritas postulat: ab ea igitur diuulsus ad contrariū me causa exercitationis conferam. Abhorreo à laboribus, Adhibebo frictions & exercitia, ut ad id confirmem phantasiam, quo ualeam abducere declinationem à quouis tali proposito. Quinam est exercitator? Qui meditatatur appetitu quidem uti, declinationem uerò ad sola arbitria adhibet, & qui se exercet in difficilioribus. Quamobrem alijs in alijs plus est insudandū, Quid ergo est quod nonnullos tan-

ea uero p̄p̄
hac sunt o-
pera

De quodā
audiui, qui
Augustus fue-
rit, cū illic
comitia ha-
berentur an-
no 50. tanta
firmitate et
robore mā-
dibula infe-
rioris, ut
trabem uix
à quatuor
uiris priori-
bus dētibus
impositā et
erectā, huc
atq; illuc ob-
ambulās cir-
cūferret, ac
paulo post
proijceret.

los tantopere instigat, palmam, aut tabernaculum pelli-
 ceum constituere: item mortarium cum pistillo circum-
 ferre. Si fueris irritabilis, exerce te ut conuicia ferre pos-
 sis, ut non doleas, si contumelijs afficiare, deinde eò pro-
 ficias usq; ut etiam uerberibus ab aliquo affectus, possis
 ipse ad teipsum dicere: Perinde illud est atq; cõplecti sta-
 tuam. Quinetiam assuescas moderatè uti uillo, nō autem
 ut largiter bibas: peruersè enim in hoc quoque genere
 quidam se exercent. Assuesce itaq; ut possis abstinere à
 puella, item à placentula. Deinde quod pertinet ad iudi-
 cium & examen, si occasio fuerit cognitionē in temet-
 ipsum usurpabis, num scilicet ex æquo omnibus obno-
 xius sis phantasijs. Quare primùm quantum potes absti-
 ne & fuge a phantasijs uiolentioribus. Inæqualis pugna
 uenustæ puellæ, si sese adolescenti offerat, qui philoso-
 phari incipit. Nam ut aiunt uulgò, Non cōsentiunt olla
 & petra. Post appetitum & declinationem, secunda fors
 est, ut affectus incitationē ac repressiōem obedientem
 rationi exhibeamus: ut ne quid faciamus quàm tempus
 locusq; postulant, aut si quæ res est alia à qua possit ab-
 esse modus, ac moderationis indigeat. Tertiã uerò est,
 quæ uersatur in his quæ speciem habent, qua ad assen-
 tiendum pertrahimur, uerisimilem, quibus tamen nō sit
 temerè assentiendum. Vt Socrates dicere solebat, uitam
 non esse degendam, ut de ea nulla habeatur inquisitio:
 ita uisum nullum admittendum, quin de eo habeat quæ-
 stio. Sic enim dicendum: Sine ut perspiciam te quale sis,
 & sciam unde ueneris, ut nocturni faciunt uigiles. Tesse-
 ram mihi cōmemora, si quam habes à natura qua carere
 uisum nullum debet à nobis approbandum. De cætero
 autem quicquid adhibet corpori ab his qui ipsum exer-
 cendo firmiter reddunt, siquidem uim hāc habeat, ut ad
 appetendum aut fugiendum aliquid faciat, & hoc nimi-
 rum ad rationem exercitij pertinebit, sin ostentationi sit
 compa-

E P
 comparatum,
 huius, eiusq; er
 pstantis cuius
 huius: Si uole
 pectū accip
 equæ, at id te
 Quid de
 O Rbitas e
 Enim si se
 ius eris: ne
 aci debes. Si
 aut amicum
 nobis nos duc
 tanta nobis tu
 lantibus stipa
 lente illud d
 ner, ut nimir
 his qui ei in
 tam maxim
 in latrones. I
 his opinione
 di ac eius qu
 satis est ad o
 uer si fuerit o
 ret fortunam
 beo, nec Min
 nocturnam,
 cum quidam
 tum & desit
 agat, quum e
 moti illa disse
 comunicand
 & cuius iucun
 tum ad praesta

comparatum, extrà eminebit, & aliud quiddam aucupa-
bitur, eiusq; erit qui spectatores sibi aut amatores sui ut
præstantis cuiusdam uiri, quærat. Itaq; rectè dixit Apol-
lonius: Si uoles ipse, te tibi ipsi exercere, sitibundus ma-
gno estu accipe fauces plenas aqua frigida, eamq; rursus
expue, at id te facere nemini dixeris.

Quid desertio, & qui desertus.

Cap. XIII.

Orbitas est status hominis destituti ab auxilijs, Nō
enim si solus sis, ob id confestim orbus quoq; et de-
sertus eris; nec si cum multis fueris, idcirco non desertus
dici debes. Si amiserimus itaque aut fratrem, aut filium,
aut amicum quo acquiescere solebamus, pro relictis &
orbis nos ducimus. Sæpenumero quum Romæ sumus,
tanta nobis turba occurrente, ac tot domesticis ac fami-
liaribus stipantibus, multo quoq; famulitio interdū præ-
sente istud dicimus. Orbitatis quidem ratio in se conti-
net, ut nimirum aliquis sit priuatus auxilio, et obnoxius
his qui ei nocere uelint. Quocirca quando iter facimus,
tum maximè desertos nos querimur, quum incidimus
in latrones. Non enim inspectio hominis detrahīt no-
bis opinionem desertionis, sed fidelis hominis, uerecun-
di ac eius qui prodesse studeat. Enim uero si solitariū esse
satis est ad orbitatē, quod Iupiter etiam in incendio uni-
uersi fuerit orbus dicere licebit, & quod ipse suam deplo-
ret fortunam, dum inquit: Miser ego, nec Iunonem ha-
beo, nec Mineruam, neque Apollinem, nullum prorsus
nec fratrem, nec filium, nepotem aut propinquū. Ista di-
cunt quidam Iouem queri in incendio, omnibus orba-
tum & destitutum. Non enim considerant quam uitam
agat, quum est solus: sed quodam naturali instinctu per-
moti ista disserunt, quū suapte natura censent illum esse
cōmunicando liberalem & abhorrētem à uita solitaria,
& cui sit iucundū cum hominibus uersari. At nihilomi-
nus ad præstandū illud instrumenta quædam habeat ali-

F quis

Idem de Ple-
tone scribit
Stobæus.

Πλάτωνος πρὸς
Λοκίς φ. τ. β. γ.
ἐκ τ. φ. ρ. α. β. γ.
ἀντιμάρτυρος
ἐστὶν ἡ κρι-
σις τῆς πρὸς
ἐν μίαν.

Omnia e-
nim cogno-
mina Ioui
sunt indita
à liberalita-
te & com-
municatio-
ne.

quis oportet, nempe ut ipse sibi possit aliquis sufficere :
 deinde ut queat ipse secum esse, quemadmodū Iupiter
 quoq; ipse secū est, inq; seipso cōquiescit, ac intelligit gu-
 bernationē suā cuiusmodi sit, uersatq; cōsilia sese digna
 sibiq; conuenientia. Haud longē secus nos quoq; opor-
 tet esse cōparatos, ut possimus ipsi nobiscum colloqui, ut
 opus non sit commercio aliorum, ut non aliquo indigea-
 mus: insistamus uerò diuinæ gubernationi, & quo inter
 se respectu cohareant, res omnes contemlemur: item
 ut prius euentu rerum animis fuerimus affecti, & ut iam
 nunc simus, quānam sint illa quibus affligamur, & quo
 pacto his sit medendū, ut sint euellenda: & si quis cultus
 sit adhibendus, is nimirū ut res postulat, adhibeatur. Cer-
 nitis equidem quemadmodum Cēsar uideatur nobis pa-
 catissima omnia fecisse, ut sustulisse omnia bella, nec su-
 peresse praelia quibus sit confligendū, nec latrocinia ma-
 gna exerceantur amplius, mare etiam piratis liberum ef-
 fecerit, ut tutō quouis tempore facere iter liceat ab ortu
 ad occasum usq;. Num quo minus febre laboremus, pa-
 cem præstare nobis potest: num q̄ minus faciamus nau-
 fragium: quo minus uastemur incendijs atq; terræmoti-
 bus, aut fulmine? Quin etiam ut ne quis depereat amo-
 re, ne excrucietur luctu, ne torqueatur inuidia, aut deni-
 que ab ulla re tali ne infestetur quispiam, efficere ne po-
 test Cēsar? Non potest. At institutio philosophorū polli-
 cetur ab his quoq; rebus posse tranquillum & pacatum
 effici. Ecquidnam ea promittit? Si mihi auscultabitis, o
 mortales, efficiam ut ubicunque fueritis, quicquid egeri-
 tis, ægritudine animi careatis. non efferamini ira, ut ne-
 mo uos cogat, nemo prohibeat. Inflexibiles ut ab his ui-
 tijs ac liberi uitam agatis. Pace hac qui fruitur, eam à Cē-
 sare concessam sibi non habet. Vnde enim istam tribue-
 ret Cēsar? At eius præconium à Deo per rationem acce-
 pimus. His contentus scilicet non est, quum fuerit solus
 contuens

contuens ista atque considerans aliquis: Is nimirum dicitur est, Mali potest mihi accidere nihil: mihi non est latro, nec terræmotus: omnia sunt pacata, plena sunt omnia tranquillitatis: secuta est uia omnis, ciuitas, congressus: uicinus quoque mecum sine detrimento meo communicat: alius exhibet alimenta mihi, is scilicet cui istud est curæ: alius uestitum dedit, alius facultatem sentiendi mihi est largitus, alius anticipatas animi mei notitias. Quod si necessaria non suppeditat, qui euocat signum nimirum dedit, ianuamque aperuit, ac monet ut egrediaris. Sed quonam? Eò, ubi periculi sit nihil, & unde tu aliquando uenisti, ad cognata scilicet & peramica tibi. In elementa porro dissoluetur corpus, & quod erat ignis in te, discedit ad ignem: quicquid terreum, id terra accipit: spiritus autem in aerem euanescit, & aqua colliquescit in aquam. Nihil infernus est, nihil Acheron, nihil Cocytus, neque Pyriphlegethon, sed omnia sunt re-ferta dijs & dæmonibus. Hæc si quis animo uoluat, ac solem præterea, lunamque & sidera contueatur, utilitatem percipiens ex terra & mari, solitarius non magis erit, quam auxilio aliorum destitutus. Si quis me inuadens solum iugulet, quid tum erit? Stulte, non te, sed corpusculum tuum iugulabit. Quæ nam igitur restat solitudo, quæ indigentia? quid nos facimus ipsos deteriores pueris, qui si relinquantur soli, quid faciunt? testulas arripiunt & puluerem, ac ædificant, deinde rursus destruunt, & denuò extruunt: ita illis nunquam deest quod agant. Ego uidelicet, si nauigaueritis uos, me relictum fuisse solum sedens deplorabo: ita uerò, ut pueri solent, testulas & puluerem non habebō: sed quum pueri talia moliuntur ob imperitiā, nos prudentia freti scilicet, affligemur: Omnis potestas magna periculosa est, si sit penes eos qui subiecti sunt imperio. Ferenda igitur hæc sunt non

F 2

bis

Nam in his
qui seipsos
nō possunt

gubernare, quo maior potestas penes rationem, eo perniciosior.

bis quoad possumus, quin etiam quoad natura postulat, non ut tabidus. Si fueris tabidus, curam adhibe & uitam tanquam infirmus, ut aliquando tanquam sanus uitam transigere possis. Abstine à cibo, aquæ potione utere, ab omni cupiditate fugito, ut aliquando rectè appetere possis. Siquidem rectè appetieris, in te nimirum ipso habebis bonum, cuius sis appetens. At ista ordine non fiunt. Statim enim ut sapientes uiuere uolumus, ac prodesse hominibus. Quoniam commodo, aut quid faciens, tibi quoque ipsi profueris? An hortari & instigare eos uis? Tu hortari, tu prodesse his studes? Ostēde ipsis tuo exemplo quales faciat philosophia, & ne garrias inutiliter. Comedens ipse conuiuiis prodesse, & bibentes bibentibus hortator esse uelis. Concedens omnibus, indulgens, toleransque, ita nimirum profueris hominibus, et ne pituitam tuam conspuito aut transfundito in illos.

Miscellanea quedam.

Cap. XIII.

VT boni tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis, ita quidam secum ipsi non possunt ambulare. O homo, si quid es, solus ambula, & ipse tecum loquere, ac te in cœtum aliquem ne ingeras. Considera quid interdum, circumspice, excute te ut scias qui sis. Si quis aquam bibit, aut molitur quidpiam studiosi operis, quamuis captat occasionem qua ostendet sese omnibus, prædicans se aquam bibere. Num ideo aquam bibis, quia aquam bibis? Bone uir, si prodest tibi eam bibere, sanè bibas ipsam: sin minus, ridiculè facis. Quod si prodest tibi, ac bibis, taceto coram ijs qui ab huiusmodi abhorrent rebus. ² quid enim est quamobrem placere his studeas? Quæ fiunt, quædam agimus principaliter, nonnulla secundum circumstantiam: alia priuatim, quædam cum alijs ³ conuersantes, nonnulla urgente quodam casu. Ambo hæc animis hominū eximere debemus, opinionem scilicet

licet & incredulitatem. Opinio est, nullius rei indigentem se arbitrari. Incredulitas, opinari non posse te inuenire effugium urgentibus periculis. Opinionem reprehensio tollit, quam adhibere in primis solitus fuit Socrates. Cæterum rem esse nullam impossibilem cōsidera & scrutare, nihil enim ipsa tibi oberit inquisitio: nam prope modum nihil aliud uidetur esse philosophari. Quærendum autem ac satagendum ut nulla re impeditus, uti appetitu & declinatione possis. Melior sum te, pater enim meus consulatū gessit, ego autem prætura sum functus, tu uerò non. Enimvero si equi essemus, dixisses mirum: Pater meus fuit uelocior, ego pluri hordeo & pabulo optimiore sum pastus, meæ sunt elegantiores phalærae. Quod si te sic mecum ita loquente uicissim dicam, Esto ut his rebus me uincas, cōtende, age mecum cursu. An ut equos cursu dijudicamus, ita homines habebunt nihil quo meliorem à deteriore internoscamus? Nonne sunt notæ, pudor, fides, iustitia: his ostende te ipsum esse præstantiorem, ut nimirum ratione, qua homo es, uincas alios. Si dixeris, Magnus sum impetendo calcibus, uicissim ego tibi respōdebo, quod asini in opere magnus tibi uideare.

Singula aggredienda esse circumspectè.

Cap. XV.

Cuiusq; suscepti operis & negotij considera antecedentia & consequentia, & postea ipsum aggredere. Si quidem istud non feceris, ab initio alacriter sanè accedes, dum nihil eorum quæ postea sunt euentura pensitas: quorum difficultas si appareat, postea turpiter desistis. Cupio uincere in Olympijs, at reputa tecū quæ præcedant, & quæ item consequantur: & postea si tibi profuerit, operi te accingito. Si uelis, oportebit te in ordinē redigi, uictu uti necessario & coacto, abstinere à cupidij, uiolentis laboribus exerceri, non ut libuerit, sed horis constitutis exerceri, in æstu, in algore, frigida potio-

F 3 ne ab-

ne abstinere, nec quamcunque oblatam bibere. Præterea medico te exhibere obedientem tibi semper assistenti eodem accedit quod in certaminibus latus tibi fodiendum, iniicienda manus, contorquendum supercilium, multi deuorandi pugni, sæpius flagris cædi oportet, & post omnia hæc nihilominus interdum contingit succumbere. Talia uolens animo, si libeat, athleticis occupator studiis: sin uerò displiceant, uides ne eadem qua pueri subinde inconstantia aliud ex alio mutes studium. Nam pueri alias imitantur athletas, alias ludunt instar monomachorum: nunc tibia canunt, postea tragœdias repræsentant, ut uidens hæc quispiam, miretur. Haud longè secus tu quoque nunc athleta esse uis, nunc monomachus, postea philosophus, deinde rhetor: tota uerò anima, nihil, sed tanquam simia, quicquid uides, imitari uis, ac semper modò hoc, modò illud tibi arridet, & à consuetis abhorres. Id inde adeò fit, quod nullam rem præmeditatus accessisti: nec totum negotium circumspicendo perlustrasti, nec tentasti quid possis, sed temerè ac omnino frigido desiderio aggressus es quod facis. Proinde sic nonnulli quum uident philosophum, ac differentem audiunt, ut Euphratē differuisse constat, statim: Quis ita disputare de rebus, ut ille, potest? mox & ipsi uolunt esse philosophi. O homo, cōsidera primùm cuiusmodi res sit. deinde quæ tua indoles & natura, quid ualeant humeri, quid ferre recusent. Si luctator esse uis, cognosce humeros tuos, crura, femina. Alius alij rei obeundæ idoneus est. Videris tibi quod possis eadem præstare, & præstandis his philosophari, censesque te similiter posse ut philosophi, cibus uti, nec non potionibus eisdem, similiter irasci, similiter item indignè ferre, peruigilare. At interius oportebit etiam laborare, uincere quasdam cupiditates, discedere, ac relinquare domesticos, irrideri à pusione, & à quibusuis obuijs subsannari. In omnibus inferiorè esse, magistratu, ho-

Quantus ille fuerit philosophus, et quam elegans, scribit Plin. in epist. lib. 1. epist. 10.

tu, honore, iudicijs. Considerans illa, si uideatur, accede philosophiam: si quidem permutare hæc quæ dicta sunt, uoles indolentia, libertate, tranquillitate. Sin uerò nolis, ne accede, ne tibi idem accadat quod pueris, ut non sis philosophus, postea publicanus, iam rhetor, deinde procurator Cæsaris, illa inter se non consentiunt, unum oportet te esse hominem, nempe aut bonum, aut malum. Aut principatum animæ tuæ excoles uirtutibus, aut rebus externis eris occupatus, aut elabora acquirendis internis, aut naua operam tuam externis. Id est, aut ut philosophum te gerito, aut ut plebeium. Occiso Galba quidam dixit ad Rufum: Nunc demum regitur prouidentia mundus. At ille: Non sine causa, inquit, etiam olim argumento mihi fuit Galba, mundum prouidentia diuina administrari.

Quòd cautè nos debeamus dare conuersationi.

Cap. XVI.

EVm qui cum alijs conuersatur plurimum aut colloquendo, aut conuiuando, aut simul & familiariter uitam agendo necesse est, aut his similè fieri quibus cum uersatur, aut ipsum traducere conuictores suos in suam sententiam. Etenim si carbo iuxta cādentem carbonem ponatur, aut extinctus ille igneum quoque restinguet, aut contactu inardescet. Quare quum tantū sit periculi, cautio certè est adhibenda, si cum indoctis uersari uelimus, ac illorum commercijs uti, animo semper istud uoluens fieri nullo modo posse, quin si quis conuersetur fuliginoso cuiuspiam, ipsum quoque oportere fuligine inquinari. Proinde quid facies tu, si loqui cœperis de monomachis, de equis, de athletis, & quod his est deterius, si de homine? Hic bonus, ille malus est: istud præclarè, aliud turpiter factum. Præterea si subsannet, si ridiculus sit, si improbis moribus sit præditus. Nam quis ustrum ita paratus est ut citharæcedus, qui simul ut lyram arripuit, pulsatque chordas, potest cognoscere dissonos neruos,

neruos, & instrumentum prout decet, adornare? Cuiusmodi facultas fuit in Socrate, qui quolibet in cœtu præsentēs potuit suam in sententiā adducere. Sed unde hæc nobis esset? quare necesse est uos ab imperitis circumduci. At quid sit ut isti sint ualidiores nobis? Quia uidelicet ipsi putida hæc ex animi sui sententiā proferunt, uos autē erudita uestra duntaxat labijs enunciatis, quare inefficacia sunt & mortua, oscitabundiq; auscultant qui uos audiunt adhortantes, uestramq; illam ærumnosam uirtutem, quæ fama suscipit deq; celebrari consueuit, Ita sit ut ab indoctis superemini. Nam quod uidetur, multum habet roboris, insuperabile est quodcunq; constitutum animi decreto fuerit. Quamobrem donec radices in uobis egerint præclaræ sententiæ, & ex ijs robur quoddam conciliatum uobis fuerit ad uitandum periculum, consulo uobis ut circumspiciat cum indoctis uersemini. Quod si non feceritis, quotidie tanquam cera in sole colliquescent illa uestra quæ audiendo in schola uestris inscripsistis animis. Procul igitur hinc à sole discedite, quoad in uobis cereas nimirum habueritis opiniones. Et hac de causa philosophi consulunt patriam relinquere. Nam mores, quorum consuetudine sumus imbuti, & quibus occalluimus, nos distrahunt, nec sinunt alterius moris rudimentis nos institui. Quinetiam equo non ferimus animo occursantes, ac dicentes: Ecce hic philosophatur, quum sit talis & talis. Non aliter faciunt medici quoq; quum diuturno oppressos morbo, in alias dimittunt regiones, atq; alio uti eos aere præcipiunt: quod ipsum mihi facere uidentur non inscienter. Quamobrem uos quoque his depositis alios assumite mores. Cōfirmate uestras sententiās, & in his uos exercete. At hoc non facimus, sed inde ad spectacula nos conferimus, ad monomachiam, in Xystum, in circum, & ab his rursum illuc concedimus, & iterum inde subinde huc transfe-

*Id præcipit
faciendum
Hippoc. in
Epid. li. 6.*

transferimur, nec ulla morum in nobis est concinnitas, nec attentio, nec animaduersio aut obseruatio in quoquam sui ipsius, quo nimirum pacto oblati usurus sim uisis, secundum ne an contra naturam: quid responsurus sim his interpellantibus, ut faciendum aliquid aut non sit secundum eas: item quo modo non uoluntarijs hac oratione occurrã, dicẽdo: Ad me nihil pertinetis. Nam nisi sic animo fueritis affecti, fugite pristinos adhuc mores, & a congressu uulgi abstinete, siquidem placuerit uobis aliquando, in aliquo esse numero.

De prouidentia.

CAP. XVII.

SI qua in re accusandam duxeris prouidentiam, animum tuum ad se reuocato, & intelliges nimirum sine causa factum fuisse nihil. At uerò iniquus homo plus habet. Sed qua in re magis abundat? Argento scilicet. Quidni in eo te uincat is qui alijs adulatur, qui impudens est, qui noctes hanc ob causam ducit insomnes? Noli mirari, sed illud considera potius, an plus fidei, aut plus pudoris in ipso insit, quibus abundare quidẽ ipsum nõ reperies. Quocirca in rebus melioribus, te plus possidere cognosces quàm illũ. Proinde cuidam ego, cum iniquius ferret propter humanitatem erga suos, suã minus esse secundam fortunam, dixi, num uellet, aut satius duceret cum Sura cubare. Deus prohibeat, ut id ulla unquam mihi dies afferat. Quid, inquam, succenses igitur, si aliquid Sura pro his mercibus accipit? aut quã obrem beatum illum prædicas propter ista (quæ tu tamen abominaris) si opulentus efficiatur? Num prouidentia mali aliquid molitur, si melioribus largitur meliora: & nõne melius est pudicũ esse, quàm diuitem? Assensus est. Itaque quid indignaris homo, si quod melius est obtineas? Semper id animis perpendite, ac in promptu habetote, hãc naturæ esse legẽ, ut melior deteriore plus habeat in eo quo melior ipse censeat. Istud cogitantes nun-

G quam

quam indignabundi eritis. At uxor mea improbè se gerit aduersus me. Si quis roget, Quid est quod dicis te nō bene tractari ab uxore? num aliud nihil est? nihil. Pater mihi dat nihil. Id uerò malū esse, tacita cogitatione subiiciendum, ac falsò admentiendum. Quamobrem paupertas repudianda non est, sed opinio paupertatis: quareiecta, in tranquillo erimus.

Quòd non oporteat allatis nuncijs perturbari.

CAP. XVIII.

SI quid denunciatum tibi fuerit, quod tibi perturbationem afferat, in pròptu habeas nuncium afferri de re nulla quæ sit in potestate arbitrij nostri. Num potest aliquis denunciare tibi, quòd peruerse sis opinatus aut improbè appetieris? nequaquam, sed quòd mortuus sit quispiā. At quid ad te, si quis obtrechtat tibi? Quid ad te quòd pater in quibusdā ignominia afficitur? quòd istud pertinet? num ad arbitrium? sed quī istud fieret? num ad corpusculum attinet? ad possessiunculam? saluus scilicet tu euasisti. Hæc nihil ad te. Verūtamen iudicis sententia pro impio damnatus es. An id de Socrate iudicatum non fuit? Nunquid ad te pertinet quid iudex de te pronūciat? Nō. Quid ergo curas tu? Est ne patris tui quoddam opus, quod ille si non peragat, sibi ipsi amisit patriū nomen, animum paternū, & benignitatem? Aliud nihil porrò est quod deperditū, hac de causa, in re paterna existimes. Nequit enim fieri ut in alio peccet quispiam, & in alio detrimentū patiatur. Vicissim tui muneris est, defendere constanter, uerecundè, placidè. Sin minus id facis, amisisti scilicet & tu filium, & uerecūdiam, & præterea generosum animum. Num interea extra periculum est iudex? Non, quin ipse etiā æquali in discrimine uersat. Quid igitur metuis quid iudicaturus sit ille, quid tibi rei est cum alterius malo? Tuum enim uero malum est, si

est, si non legitime defenderis, id in te est ut uites, ac caueas. Damnari uel non damnari, ut alterius est opus, ita quoque malum est alterius. Minatur quidam tibi. Mihi ne? non opinor. Irridet te. At ipse uiderit ut suum proprium munus rite peragat. Te damnabit iniuste: Igitur miser censendus qui fert sententiam.

Qui status indocti hominis, & philosophi.

CAP. XIX.

PRima differentia est inter indoctum, & philosophum, ille enim dicit: Væ mihi ob puerum, ob fratrem, uæ propter patrem. Hic uero si aliquando impellitur ad efferendum Væ, seipsum corripiens ait: Num propter me mihi malè est? Arbitrium meum impedire, aut nocere ei nihil potest, quod non sit in potestate ipsius: nec detrimentum accipit aut damnum aliunde, sed ipsum à sese malè mulctatur. Itaque si animis huc inclinauerimus, ut deuij atque aberrantes nos ipsos incusemus, nec unquam nos caperit obliuio, nullam scilicet aliam esse causam perturbationis, & inconstantia, quam opinionem, iuro uobis Deos omnes, futurum ut proficiatis. At nunc à prima ætate uiam aliam ingredi-mur. Quo tempore enim sumus adhuc infantes, nutrix si oscitantes in aliquo offenderimus, non obiurgat nos, sed lapidem ferit. Sed lapis quidnam fecit? An propter insipientiam infantis tui hunc aliquò abire oportuit? Iterum, egressi è balneo si nihil reperiamus quod comedi possit, haud quaquam nostram reprehendit ægritudinem animi pædagogus, sed uerberibus afficit cocum. Homo, huius te non iussimus esse pædagogum, sed pueri nostri: illum corrige, illi prodesse studero. Postea cum adoleuerimus, uidemur esse pueri. Etenim puer in musicis, amulos appellatur: in Grammaticis, agrammaticus: in uita autem ineruditus, & insipiens.

G 2 Quod

Quòd ex omnibus rebus utilitatem percipere liceat. Cap. XX.

IN his quæ cadunt sub nostram notitiam, omnes pro-
pmodum bonum, itemq; malum in nobis relinqui-
runt, & non in rebus externis. Nemo bonum esse di-
cit, si diem esse affirmet: nec in malis numerat, si no-
ctem. At in maximis numerat malis (contemplatricis
facultatis) si tria pronunciet esse quatuor. Quid causæ
est: quòd nimirum scientiam pro bono habet: pro ma-
lo autem, si decipi contingat. Quamobrem ex falsitate
deceptionē provenientem nobis ob oculos ponit scien-
tia, ac docet aliquid esse falsum. Idem usurpari in uita
quoque debuit. Sanitas bonum, morbus malum: Non
ita res habet, ô homo. At quid bonum est: Bene uti pro-
spera ualitudine, bonū est: malè autem uti, malum est.
Quamobrem à ualitudine quoq; aduersa bene habebit
Deus tuus. A morte boni nihil obuenit, item à mutila-
tione membrorū: an parum utilitatis cepisse tibi Mene-
ceus uidetur quā moreret: Talia quispiā differens eun-
dem nimirū fructum percipiet quem ille percepit: Sine
tecum loquar, ô homo. Nōne charitatem patriæ custo-
diuit, magnitudinē animi & fidem, & fortitudinem: Si
ulterius produxisset uitā, hæc omnia nōne amisisset, &
pro his contraria ascuiisset: nōne timidum, abiectum,
osorem patriæ, effœminatum se exhibuisset: num suæ
mortis paruum caput fructum: Non. Pater scilicet Ad-
meti dum prorogare uitam suam studet tam timidè, &
misere, magnum inde credo commodum percepit, po-
sterius scilicet non obiit: Tranquillos efficite Deos ue-
stros, ac desinite admirari materias, desinite uos ipsos
facere seruos, ac uos ne mancipetis, primū rebus,
deinde hominibus, qui uel dare ista uobis, uel eripere
possunt. An ex his fructus aliquis percipi potest: Ab
omnibus, etiā ab eo qui contumelia afficit. Quid pro-
dest athletæ, is qui præparat ipsum: Plurimum. Ita
quoque

quoque mihi quispiam sit tyrocinij præceptor, qui uidelicet patientiam meam exerceat, qui lenitatem, qui mansuetudinem. An uerò qui illud possit neminem esse censet, sed erit duntaxat qui tractans manibus ceruicem, & femina mea, itemq; humeros concinnans mihi proffit: præterea aliptes etiam bene faciet, si iubeat ambabus ut tollam aliquid manibus. Et quo ponderosius id fuerit, eo plus commodi inde feram. Si quis uerò ad non irascendum me exerceat, ex eo scilicet fructum percipiam nullum: Istud nimirum est ignorare, an ab hominibus aliquo percipiatur utilitas. Huic malus est uicinus. Sed mihi bonus est, æquitate enim animi me exercet. Pater huic est malus, mihi bonus est: id est, Mercurij uirgula. Hac, inquit, quicquid tetigeris, aureum erit. Nequaquam istud promittit, sed illud potius: Quod uoles accipe, & ego ipsum efficiam bonum. Accipe morbum, mortem, paupertatem, contumeliam, extremum supplicium. Omnia hæc emolumentum erunt contactu Mercurialis uirgulæ. Mortem quid facies esse? nihil aliud quam ut sit tibi ornamento, quam ut demonstret opere ipso quod per eam præstiteris quid sit esse hominem, ac obsequentem decreto naturæ. Morbo quid facies? Ostendam naturam eius, in eo me decenter geram, constanter, nec ero sollicitus: medico non adulabor, nõ deprecabor mortem. Quid quaris aliud? Omne quod dederit, istud efficiam ego ut sit plenum fœlicitate, beatum, eximium & desiderabile. At tu contrà dicis: Vide ne incidas in morbum, malum enim est. Perinde illud est ac si dicas, Vide concipias opinionem qua putes tria esse quatuor. Quòd si malum est, quo pacto tandem malum esse dicis? Nam si rem ita apprehendo ut est, quomodo malum existimabo, aut quomodo mihi nocebit? aut potius quo pacto non multum proderit? Itaq; si de paupertate sentio ut est sentiendum, item

de morbo, de ignobilitate, non satis mihi erit, nullum inde percipiam commodum? Quousq; tandem in rebus externis bona, itemq; mala me constituere oportebit: Sed quid sit; huc usq; perueniunt quæ sic disputantur, sed domum intra suam nemo secum fert: quin statim ut uenerimus, contra seruulum bellum incipitur, contra uicinum, contra dicaces, contra irrisores, Bene sit Lesbio, qui me nihil scientem quotidie redargebat.

Ad eos qui faciles & promptos se exhibent ad argutandum.

CAPVT XXI.

PErceptis quibusdam minimè solidis rationibus, statim eas euomere cupiunt, perinde ut qui infirmo sunt uentriculo, cibum. Prius quod accepisti, cõcoquet: ita fiet ut non euomas, si non feceris: reuera uomitus erit cibus purus adhuc & crudus. Quòd si concoctum quoq; digesseris, ostendè nobis mutationem quandam principatus animæ quem in te habes. Quemadmodum athletæ firmiores ostentât humeros ab exercitijs, & his quibus se saginarunt, ita qui artes didicerunt à suis magistris. Faber enim nō accedit & clamat, Audite me disferentem de fabrilibus negocijs: sed redimens domum ædificandam, eam extruit, quo declarat se esse peritum eius artis. Ita tu quoq; facito. Comede ut homo, bibe ut homo, uestire, duc uxorem: da operam liberis, reipub. perfer contumelias, tolera ingratum fratrem: patienter sustine patrem, filium, uicinum, cõgressus. Demonstra hæc nobis, ut perspiciamus reuera te aliquid ex philosophis didicisse. At modò id nō faciunt. Venite, inqunt, & meas percipite interpretationes. Circumspice, quære in quos effundas. Enimvero interpretabor ego uobis Chrysispea tam scienter, ut ante me nullus. Planissimè orationem explicabo, alicubi etiam adiungam Antipatri & Archedemi consensum. Ergo ut hæc discant adulescentes, patrias parētesq; suos relinquent, ut nimirum

te audi-

re audiant enarrantem quasdam oratiunculas. Nónne
 satius erat reuerti ipsos patientes, beneficos, affectibus
 uacuos, sine perturbatione quíetos? Tale quoddam uía
 ticum obtinentes in uita, quo instructi & freti omnia
 quaecunq; ipsis euenirent, possent tolerare honestè, &
 ornámēta inde adipisci. Tu uerò num ista dares, quum
 ipse non habeas? ecquid aliud egisti iam inde ab initio,
 quàm ut in huiusmodi te exerceres quæ pertinent ad
 syllogismorum exquisítionem, ut sese habeant in con-
 trarium cogentes, ut hí cōcludantur qui interrogando
 colliguntur syllogismi. At scholæ præest ille, quidni e-
 go quoq; habere possim? Ineptè, temerè, & fortuitò ista
 non fiunt: ad eam enim rem opus est ætate & uita, quin
 etiam Deum habere ducem & gubernatorem oportebit.
 Nónne desertus qui fuerat, non postliminio restitui-
 tur, nisi dijs sacra prius fecerit, eosq; ut adiutores inuo-
 cauerit? Nec antè serunt agros rustici, nisi prius inuoca-
 ta Cerere. Aggressu uerò tanti operis ipsum uidelicet
 quispiam sine ope deorum foeliciter tractabit? & qui ac-
 cedent, simul ut accesserint, speratis potentur? Quid a-
 liud quæso facis ô homo, quamobrem mysteria profa-
 nas, & dicis: Aedes est in Eleusinis, etiam apud nos est:
 illic est antistes sacrorum, & ego efficiam ut híc sit: illic
 præco, & ego constituam híc præconem: illic facem fe-
 rens, & híc nimirum erit: illic faces, & híc sunt. eadem
 uoces, eadem fiunt omnia. quid hæc ab illis discrepant?
 Impiissime hominum, interesse nihil censes: & hæc si in
 loco fiant suo, si fiant in tempore, profunt: si cum legiti-
 mis sacrificijs, precationibus, si prius castum purumq;
 sese exhibuerit, si animo religione obstricto ad sacra ac-
 cesserit, & ea quidem longè uetustissima. Ita nimirum
 parato & affecto utilia erūt mysteria, ita nobis ratio &
 persuasio

De his a-
 pud Cicero
 nē in quo-

dam libro de Legibus. His sacris passi se sunt initiari cū multi Romani, tum uerò Augu-
 stus Cæsar etiam, ut est apud Suetonium.

persuasio occurreret, quòd à maioribus illa sint instituta ad disciplinam & rectitudinem uitæ percipiendam. At tu enuncias & profanas sacra illa nullo respectu loci aut temporis, nullis sacrificijs: morbosus, absq; habitu etiam & uestitu quo antistitem sacrorum ornatum esse oportet; non comam, non strophium quo cinctum esse oportet; non uocem, non ætatem habens; neq; uerò initiatus es ut ille: sed uoces duntaxat arripiens, clamas, uoces ipsas per se esse sacras. Mihi crede, alio sunt modo accedenda hæc sacra, magna res est. Mysticum est quiddam, non res obuia & uulgaris, nec cuiuis temerè concessa. Proinde nec sapientem esse fortasse satis erit ad id ut sibi uendicet quispiam institutionem adolescentum, oportet adesse promptitudinem & habilitatem ut ritè quis isto munere fungatur (per Iouem) item corpus aliquo modo affectum, in primis autem Deum habere authorē, quo obtinuerit istum locum. Ita fuit autor Socrati ut stationem reprehensoris obtineret: Diogeni uerò, regiam & obiurgatoriam: Zenoni porrò, ut docere posset & instituere. Tu quidem aperis apothecam aliud habens nihil quàm medicamenta: ubi uerò aut quādo his utendum, nec intelligis, nec usu aliquo comperisti. Ecce hic medicamenta habet, & ego huiusmodi habeo collyria. Num uerò facultatem habes quoq; his utendi? scisne quando & quomodo his utiliter possis uti, & quibus hæc conducant? Quid quæso ludis in rebus maximi momēti: quæ tua est securitas? quid rerum moliris earum quæ ad te nihil attineant? omitte his qui præstare illa possunt, qui ornamento sint arti, noli deformem facere philosophiam tua tractatione: uide ne sis ex eorum numero propter quos obrectari solet huic studio. Quòd si delectant contemplationes, tecum ipse meditare ociosus illa, nec propterea philosophū te unquam esse dixeris; nec concedito cuiquam ut ita te compellet,

pellet, sed dic, Hallucinatus est, neque enim ego aliter atque antea appeto. non studiosus sum aliarum rerum atque antea fui, non assentior alijs atque fui antea assensus: nec uero uisum pristinum uisorum deposui: nec aliter quam antea solebam, ijs moueor. Ista senties de teipso ac praedicabis, si quod te dignum est sapere uelis, sui secus feceris, lude, & fac quae facis: te enim ista decent.

De Cynicismo.

CAPVT XXII.

QUODAM ex familiaribus ipsius, qui ad Cynicam sectam uidebatur propensior interrogante qualem esse, qui Cynicum ageret, oporteret, & quamam istius rei notitia esset: respondit, Consideremus illud non obiter & quasi aliud agentes. Et primum habeo tibi tantum dicere, qui sine instinctu Dei hanc rem tantam aggressus fuerit, eum non propitium, sed iratum habere Deum: nec aliud eum conari quam ut publice gerat sese indecenter. Etenim in domo bene constituta si quis adueniens ipse sibi arroget gubernationem, & se pro rectoris gerat, non ferendus uideatur: aut si non desistat, reuertens paterfamilias atque uidens turbulentem ipsum se ingerentem atque administrantem negocia, tractum ad supplicium diuidet medium. Idem usu uenit in hac ciuitate immensa. Est enim in hac ipsa quoque paterfamilias gubernator singula imperio suo dispensans. Tu sol es, potes circunuectione tua annum efficere & tempestates eius, fructus augere & educare, uentos mouere, & sedare, corpora hominum modice calefacere: abi & circum terram uehere, eaque rotatione maximis uiribus res excitato minimas. Tu uitulus es, si leo te inuaserit, fac quod tui est muneris: si non feceris, dolebis. Tu es taurus, aggrediens decerta: tibi enim tributum illud est, & tibi conuenit, potesque id praestare. Tu ad Troiam tanquam dux praesse exercitui potes, esto Agamemnon. Tu cum Hectore singulari certamine congredi potes,

H

lis Achil-

Euāg. Diuī
det mediū,
& partes
ponet cum
hypocritis.

sis Achilles. Si Therſites accedens ſibi arroget imperiū,
 uel non adipiſcetur, uel adeptus in plurimis rebus inde-
 corè ſe geret. Cæterum conſilium capere de re non o-
 cioſum, tale non eſt cuiuſmodi tibi uidetur. Pallium &
 nunc gero, & antè etiam eo ueſtiebar. Pernocto extra
 ædes, etiam id faciebam antea. Peram & baculum arri-
 piam, & obambulans mendicabo, ſimulq; cōuicijs pro-
 ſcindam quosque obuioſ. Et ſi quem conſpexero gla-
 brum, uituperabo ipſum: & ſi quem cincinnos compo-
 nentem aut comam in gradus formātem, aut in purpu-
 ra incedentem maledictis inceſſam. Si huiuſmodi quid
 arbitraris eſſe Cyniſmum, procul diſcede, nec acceſſe-
 riſ: quoniam nihil ad te pertinet. Quòd ſi eum, ut reue-
 ra eſt, tecum reputaueriſ, ac ei te dignam operam naua-
 re uoleſ, cogita quanta reſ ſit quam ſiſ ſuſcepturus. Ac
 primū in hiſ quæ ad te pertinet, in re nulla te ſimilem
 tui eſſe oportebit, faciendū nimirum ea quæ nunc faciſ,
 nec Deum incuſare, nec hominem: appetitum ſtudioſ-
 ſum præſtare, omni ex parte: declinationem adhibere
 duntaxat ad ea quæ cadunt ſub arbitrium noſtrum: nō
 iram uſurpare aut uindictam, nō odium habere inclu-
 ſum, non miſericordia flekti, non forma puellæ alicuius
 allici, non captare gloriolam, non puellum, non placentu-
 lam. Ita uerò ſtatuerè oportet, circundari reliquos ho-
 mines parietibus, nec non tegi atq; occultari ædibus &
 tenebris, ſi quid talium rerum moliātur, multaq; id ge-
 nuſ latebras quibus ſe abſcondant habere. Præcluſit fo-
 reſ, ante cubiculum ſtare quendam iuſſit: ſi quiſ uene-
 rit, dicito egreſſum eſſe, non uacare. Pro hiſ omnibus
 pudorē Cynicuſ debet præ ſe ferre, eoq; tectuſ ſeptuſq;
 eſſe ſi non faciat, nuduſ & ſub dīo turpiter ſe dabit. I-
 ſtud nimirum ei domuſ eſt, id ianuā, id cubiculariuſ ac
 tenebræ. Neq; enim id uelle debet, ut aliquid ſui ſit oc-
 cultum, alioqui domi ſuæ non erit, amiſit Cynicuſ, &
 omnia

omnia in propatulo faciendi morem, itemq; libertatem. Cœpit in animo suo pertimescere quidpiam, cœpit indigere quopiam quo occultetur, nec illud quandoq; uolet consequi potest. Vbi enim seipsum celaret, aut quomodo? Quod si forte fortuna magister aut pædagogus communis ueniat, quid pati quæso oportebit? Hæc metuentem quis ex tota anima confidere, aut alijs præesse hominibus posse arbitretur? Itaque primum oportet principatum animæ tuæ purum facere, deinde ita tibi ipsi instare ac obuersare cogitationem talem: Nunc mihi subiecta est materies cogitatio mea ut fabro ligna, ut futori corium. Opus porro meum est, relictus usus uisorum. Corpusculum meum nihil ad me, eius membra nihil ad me: mors, quando uoles uenito, auferens uel totum me, uel partem aliquam. Fuge, sed quò fugiam? potest ne quispiam te emundo eijcere? Non potest. Quocunque uenero, illic sol est, luna, reliquaq; sidera: illic insomnia, illic auguria, cum dijs conuersatio. Deinde sic paratum & instructum non putabimus scilicet satis habere ut familiarem & domesticum cultorem ueritatis, nisi præterea quoque intelligat se nuncium à Ioue missum ad homines, qui ipsos de rebus bonis & malis doceat, & quod erroribus halucinati fuerint uituperet, ac alicubi quærant substantiam boni maliq; quàm illic ubi reuera sit: ubi uerò sit, isthic eos animum non adhibere. Et ut Diogenes post prælium in Cheronea commissum, deductus ad Philip-pum fuit tanquã explorator, ita reuera Cynicus omnis explorator est, scrutans scilicet quæ hominibus accõmodata sint & quæ contraria. Quãobrem circumspectè cõsiderantem ista uenire oportet & nũciare explorata & uera: nõ perculsum metu ut non hostes pro hostibus indicet, nec alio quopiam modo perturbatũ aut confusione rerum incertũ. Ita uerò comparatũ ipsum esse oportet, ut

Vide Pediti
Cyri de
Cræso &
Herodotū.

tebit ut intentus in negocia, si res postulet, possit ingredi in theatrum quo exhibentur spectanda tragoedia, & proclamare Socraticum illud: O mortales quò uos proripitis? quid facitis? ô miseri quàm estis cæci ac fusi, deque uoluimini, aliâque quàm conueniat uia inceditis, legitimam illam relinquentes. Alibi quæritis successus uestros & principatum uitæ, illic scilicet ubi non est: nec si quis uobis demonstraret, creditis. Quid est quòd extra uos quæritis bonum? In corpusculo non est. Si fidem non habetis, inspicite Myrona, inspicite Offellium. In opibus non est bonum: si non creditis, uidete Cræsum. considerate eos qui nunc sunt diuites quanto ploratu uita eorum sit plena. In dignitatibus non est: quòd si esset, qui secundum aut tertium Consules fuissent, beatos esse oporteret, at non sunt. Sed de his rebus cuiam habebimus fidem? Vobisne qui externa hæc spectatis, & rerum uisibilibus undique circumfusi tenemini, an uerò his ipsis de quibus loquimur? Illi ipsi porrò quid dicunt? Adhibete aures quando plorant & ingemiscunt, quādo se propter consulatus & honores ac dignitates miseriiores esse opinantur, ac maioribus ob id obnoxios periculis. In imperio bonumne non est: alioqui enim Nero aut Sardanapalus fuisset beatus. Sed ne Agamemnon quidem foelix, fuit quamuis modestior Sardanapalo & Nerone: ueruntamen stertentibus alijs ac securis ille quid facit?

Multos uertice de pilos radicitus aufert.

Ipse uerò quid dicit? Hic passim oberro, & perturbato sum animo.

Inq̃ meo pauidū sese corpectore iactat. Aerumnose Agamēnon quidnā tuarū rerū malè habet: num facultates, an corpus: neutrū horū. Etenim auro abundas & ære. Quid mali igit̃ tibi cōtigīt, ex eo quod olim abs te fuit

te fuit neglectū aut deprauatum? Istud nimirū malè habet, quo expetimus, & quo declinamus, quo incitamur, & quo in contrarium reprimimur. At quo pacto negligētius istud fuit curatū? Quia uidelicet boni substantiā, quod ut adipisci posset natura ei largita est habilitatem, itemq; mali, ignorat: præterea quid proprii possideat, & quid alieni, & in his quæ aliena sunt, & extra ipsum, si quid aduersi eueniat, Væ mihi, inquit, periclitatur exercitus Græcorum. Miserum est, & calamitosum id penes quod principatus existit, & omni curatione cultuq; uacuum. Futurum est ut cæsus à Troianis exercitus deleatur. Quod si à Troianis nō interficiantur, num propterea nunquam morientur? Morientur quidem, sed non simul omnes. At quidnam interest siue uniuerſi simul, siue singuli moriantur, siquidem mori malum est: ex æquo enim malum erit. At morientibus quid aliud fit, quàm ut anima separetur à corpore? Nihil aliud. Tibi uerò, occumbentibus Græcis, ianua'ne est clausa? mori non licebit? utiq; licebit. Quid ergo dolet? quid exclamas Væ? Rex cum sis, & Iouis sceptrum manu teneas, luges. At infelix rex non fit, nihilo magis quàm Deus, in quem nulla cadit miseria. Quid ergo es? Pastor reuera, ploras enim ut pastores abrepta ipsis ouicula à lupo. Et tui gubernantur abs te tanquam oues. Num gubernando prouidisti, ne quo in periculo uester appetitus uersaretur, ne declinatio, ne prosecutio, ne fuga? Negat se illud curasse. Attamē fratris mei muliercula est rapta. Nōne insigne lucrum est, priuari muliercula adultera? At patiemur ne despici nos à Troianis? quæro quidnam illi sint, prudentēsne an imprudentes istud faciant? Si prudentes, quare bellum contra eos suscipitis? Sin uerò sunt insipientes, quid curatis? In quo igitur bonū collocatis tandem? Quandoquidem in his nullum est. Dic quæso nobis Domine, quum sis angelus, & specus

lator humanorum operum. Illic est bonum, ubi nec uidetur uobis esse, nec ubi uos ipsum quæritis, nam si uelitis, utiq; inueniretis id in uobismetipsis esse: nec extra uos oberraretis, nec quæreretis externa tanquam propria. Conuertimini ad uos ipsos, cognoscite uestras anticipatas animis notitias. Quid uidetur uobis bonum esse? Id quo secunda nobis sunt omnia, & quo efficimur beati, quodq; nullo nobis sit impedimento. Proinde longius progressi, quale naturæ sit congruens non consideratis, an illud ipsum magni momenti non existimatis, omnique detrimento uacuum? At in qua materia quære ipsum oportebit successum omnis expertem impedimenti? in seruane, an in libera? In libera. Corpus porro liberumne, an obnoxium obtinetis? Nescimus. An nescitis subiectum ipsum esse febri, podagræ, ophthalmiæ, dysenteriæ, tyranno, igni, ferro, cuius denique uolentior? Certè. At obnoxium quod est, impedimentis quomodo carebit? Et quod ad corpus attinet, quid eo facias, aut quanti ipsum aestimes, quod natura suapte sit cadaver, sit lutum? Quid ergo, num liberum habetis nihil? num prorsus nihil? sed quis cogit uos, aut quæ necessitas impellit, ut ei quod falsum uideatur assentiamini? Nemo. Quis ut uero euidenti, & conspicuo assensum non præbeatis, uos prohibet? Nemo. Inde colligite, in uobis esse aliquid liberum natura. Appetere uel respuere aliquid, prosequi uel fugere, præparare, in animum inducere quisquam uestrum potest quicquam, cuius non uel tanquam utilis, uel tanquam honesti uisum sit oblatum? Nullus. Itaq; & in his quidam impedimento carens, & liberum habetis. Calamitosi homines, quin in his elaboratis, ista curatis, illic quærite bonum. At qui potest id consequi quispiam, si nihil habeat, si nudus sit, sine domicilio, sine penatibus, squalidus, obnoxius, sine ciuitate, uitam agere qui poterit successibus plenam? Ecce tibi

Ecce tibi quendam ad nos misit Deus, qui re ipsa ostendat istud posse fieri. Inspicite me, cui nec ciuitas est, nec domus, nullæ possessiones, nullum seruitium, humi cubantem: cui non uxor, non liberi, non prætoriolum, sed terra duntaxat & cælum, unumq; palliolum, attamen quidnam mihi deest? Nõne molestitia sum uacuuus, nihilq; metuo? Nõne sum maximè liber? Quis uestrum unquam me uidit appetitu frustratum, aut refugiendo in aliquod malum incidisse, quenquam Deum aut hominem incusasse? Num quis minus lata fronte, & exporrecta uidit unquã? His etiam quo uultu occurro, quos præsertim uos pertimescitis, & admiramini, nõne tanquam mancipijs me illis offero? Quicumq; uerò me uidet, nõne tanquam regem suum me aspicit, dominumq; me suum arbitratur? En Cynicas uoces, en characterem & industriam. Ista si neges, alia nimirum erunt quibus insignietur Cynicus, pera scilicet & baculus, buccæ grâdes, deuorare quicquid fuerit datum, aut reconditum seruare, quibusque obuijs intempestiuè maledicere, & fortes humeros ostentare. Tantam & tam arduam rem exploratumne habes ut sis aggressurus? Primum cape speculũ, & tuos considera humeros, semina noscito tua, item crura. Inter certatores Olympicos haberi uis? non leuiculum est, & abiectum certamen. In Olympijs succumbere, & postea exire nõ licet: sed primum omnium uniuerso terrarum orbe spectante dedecus perpeti aliquem oportet, nõ tantum præsentibus Atheniensibus, aut Lacedæmonijs, aut Nicopolitis. Deinde plagis ac uerberibus contundi temerè discedentem: ante uerbera autem, sitire, æstuare, multos pugnos deuorare. Quare diligentius rem considera, cognosce te ipsum, interroga dæmonion, sine consilio Dei noli rem tantam aggredi. Is quando hoc tibi suaferit, scito istud agere & uelle ipsum, ut faciat te insignem, aut pluribus uerberibus ut afficiare.

afficiare. Nam illud præcipuum est ornamentum quod Cynicus sibi asciscit. Tundi uerberibus ut asinum oportet, & contusum nihilominus amare uerberatores suos, tanquam si pater aut frater esset omnium. Sed tu contrà facis: nam si uapulas, in mediâ uia uociferare. O' Cæsar tua in pace quas patior iniurias: adducamus eū ad Proconsulem. Cynico quisnam est uel Cæsar uel Proconsul, aliūne quispiam est, quàm is qui ipsum legauit, aut cui ipse seruiat, Iupiter scilicet? Aliūne quempiam inuocat quàm hūc? Non credit, quòd quicquid horum fuerit perpeffus, istud eò fieri ut exerceat ipsum. Etenim cum ab Eurystheo exerceretur laboribus Hercules, miserum se esse non est arbitratus, sed impigre fecit imperata. Hic uerò à Ioue ipso in certamen, & ad exercendum sese missus exclamare uult, & indignè ferre, dignus si Dis placet qui gerat baculum Diogenis. Is febricitans ad transeuntes in uia quid dixerit, audi. Peruersa ingenia, quare non subsistitis? Quum spectaturi interitum, aut pugnam Athletarum, tam longinquo itinere contendatis ad Olympiā, febris & hominis pugnam spectare obuiam non uultis? Ille quidem (de quo dixi) impatiens: haud dubiè Deum à quo missus sit, incusabit, quòd ipso indignius utatur, & secus quàm meritum ferat ipsius: hic uerò rebus dubiis sese ostentauit, & spectaculum esse uoluit accedentium. Nam quid ipse incusaret? num quòd modestè, & sedatè se gereret? num quia prætereuntes accusabat, quòd suam illustriorem facere uirtutem conabatur? Age uerò, quid de paupertate disferit, quid de morte, de dolore, quomodo comparat suam foelicitatem magni Regis foelicitati? imò ne comparabilem quidem esse arbitratus est. Vbi enim cunque sunt perturbationes, mœsticiæ, timores, appetitus infiniti, declinationes impeditæ, inuidiæ, obrectationes, quo aditu præclusis sic omnibus, sese foelicitas præsentaret?

raret. At ubicunque fuerint uæcordes opiniones, nõne illic omnia hæc esse oportebit? Rogante quodam adolescente, ut ægrotans se conferret ad quendam amicum, apud quem pateretur se ex morbo recreari, ac tractari ut ægrotum decet. Vbi, respondit, mihi dabis Cynicum? Nam oportet alterum ipsum esse talem, ut dignus sit & idoneus qui meus habeatur amicus. Socium illum esse oportebit sceptri, & regni, & idoneum administrũ, siquidem mea dignus amicitia uelit haberi, qualis fuit Diogenes erga Antisthenẽ, & Crates erga Diogenem. An censes, si accedens saluere iubeat ipsum, propterea esse amicum? Et scicirco dignum iudicabit quem intrò ad se recipiat? Quòd si ita uideatur tibi, & tale quid cogitato. Circumspicito tibi stabulum idoneũ ubi ignem habeas, & obturatas ualuas contra Boream, ne pereas frigore. At uerò tu mihi uideris domum aliquis ingressus aliquandũ isthic uelle morari, donec satur fias. Quid igitur in mentẽ uenit tibi ut uolueris tantum suscipere opus? Vxorem uerò, inquit, & liberos in primis habebit Cynicus. E' talibus si quem mihi dederis sapientem (respondit Epictetus) forsan hoc animo erit, ut Cynico ipsi esse non libeat. Qua enim de causa tale institutũ uitæ susciperet? Finget fortasse quispiam huiusmodi conditiones. Nihil prohibebit quo minus ducat uxorem, procreet liberos. Quandoquidem potest fieri ut uxor quoque ipsius sit altera talis, & item socer alter talis, ac deinde liberi etiam simili educentur modo. Quæ nunc conditio est rerum atque ratio ordinis, nõne Cynicum abstrahi, nullo modo posse oportet à ministerio, cui seruit, Dei? Ut possit semper adesse hominibus non alligatus domesticis officijs, aut districtus his rebus, quas negligens non tueatur boni & integri hominis personam, quasq; procurans, amittat nomen I nunciij, certè olim fuerunt: hodie præter cucullam, Cynicum nihil habent.

Debebāt tā
les esse mo-
nachi, ut

nunciij, & speculatoris atq; etiam præconis Dei. Nónne oportet ipsum cogitare quæ socero sint danda, alijs quoque affinibus, & præterea uxori? Deinde operam quoque impendere ægrotantibus cogitur, & rei acquirendæ studiosum esse oportebit, ut de cæteris nihil dicam. Quinetiam lebetem & scapham habere oportebit, qua calidam infundat loturo infanti; nec non lanula quoq; & oleo, & grabatto, & poculo opus erit puerperæ. Plura nunc parantur uascula, ut præteream reliquas occupationes, & distractiones negotiorum, quid reliqui erit regi huic quo uacare publicis rebus, & negotijs queat? Cui tot commissi populi sunt, tantæque curat? Is nimirum est qui speculator esse debeat aliorum omnium, qui que obseruet in matrimonio constitutos, & hos etiam qui liberos educant, quinam bene sua utatur uxore, qui secus faciat, ac rixetur, & quæ familia dissentiat, item quæ sit consentiens. Eum circumire tanquam medicum atq; obambulare oportet, & uibrantes uenas experiri, & huic dicere, Tu febricitas: alijs, Tibi caput dolet: alijs, Tu laboras podagra. Deinde sic præcipiat: Tu intende laboribus nervos, tu plenioribus utere cibis, tu abstine lauacro, te oportebit secari, te uerò uri. At si sit domesticis impeditus negotijs, quod suppetet otium ad hæc peragenda? Talem nō oportebit porrigere uestes liberis, aut ad ludimagistrum mittere tabellas annexis stilis scriptorijs, pennulas, præterea lectulum quoque his præparare, fieri enim nequit, ut statim ex utero editi pueri Cynica disciplina imbuantur. Si recuses ista facere, satius est simul ut nati ac editi in lucem sunt projicere, quàm huiusmodi neglectione eos perimere. Considera igitur quò deducamus Cynicum, quo pacto illum suo spoliemus regno. At inquires, Crates quoque duxit uxorem. Vrgentem causam allegas ex amore obortam duxit uxorem, quam effecit etiam
alter

alter ut esset Crates. Nos uerò de matrimonijs, & indiuiduis copulis loquimur, & ita disputantes non intelligimus, quo pacto inter præcipua sit habendum Cynico matrimonium, tali rerum statu occupato. Sed inquit, ut conseruabitur à te societas communis, quam tu ut Deum colendam censes? An uerò maiore beneficio afficiunt homines hi, qui loco ipsorum duos, aut tres pituitosos pueros curant, an qui omnes ex æquo, quo ad eius fieri potest, obseruāt & speculantur homines, quid agant, ut uiuant, quas res curent, quas negligant, contra officium suum? Veruntamen Thebanisne magis profuerunt, qui post se reliquerunt liberos, quàm Epaminondas qui obiit sine liberis? Et Homero, plus communi uitæ profuit Priamúsne quinquaginta procreans sterquilinia, itemq; Danaus uel Aeolus magnæ ac numerosæ sobolis procreatores? Proinde qui imperatoris munere fungitur, aut qui ordines ducit, uxores interdum propter officium habere non possunt, nec uacare liberis educandis, pro nihilo scilicet uidebitur, talis cœlibatum suum permutasse, ac frustra, si dis placet, his carebit? At ne Cynici quidem regnum ordinis est expers, nūquam ne magnitudinem eius, & eminentiam apud nos pensitabimus? Nec prout res postulat, adumbrabimus nobis Diogenis insignia? Verum nos respicimus eos, qui nunc sunt Cynicos: qui à mensa quum discesserunt, fiunt serui atrienses, qui in re nulla alia priores imitantur, quàm si quando ab ipsis uentis eduntur crepitus, aliud præterea nihil. Quòd si ista nos non mouerent, haud iniuria mirari possemus, quare coniugio abstineret, aut non daret operam liberis Cynicus. Imò uerò sic rem considera. Nam patrē illum potius reputabis esse omnium, quoniam in causa est, ut patres habeant filios, & matres, ut habeant filias, cum omnibus sic conuersatur, sic omnium curam gerit, Proinde censes ne tu

maledicere eū cui libet obuio, ad rem nullā respiciendo:
 Istud pfectō facit, ut pater, ut frater, ut minister seruusq;
 Iouis qui est omnīū nostrūm pater. Si uidetur, quare ex
 me etiam utrū accessurus sit rempublicā Sannio. De
 maiore nimirū quæris republ. quam ipse sit administra-
 turus. Siquidem præesset Athenis, adueniēs quidpiā de
 uectigalibus, de cēsis differeret. At ille noster est quē
 oportet corā omnibus uerba facere, ex equo corā Athe-
 nienſibus, corā Corinthijs, corā Romanis, nō de pro-
 uentibus, aut uectigalibus, nō de pace, aut bello: sed de
 foelicitate, & miseria, de secūda itemq; aduersa fortuna,
 de seruitute & libertate: hanc tantā rempublicā, & tam
 amplam cum ille administret, rogas me utrū accessurus
 sit ad rempublicam? Quare igitur, si libet, utrū sit gu-
 bernaturus. respōdebo sanē tibi sic: Stulte, censes ne ma-
 iorem aliquam esse rempublicā quā ea sit cui ipse præ-
 est? Quocirca firmiore etiā corpore huic erit opus. Nā
 si tabidus accedat, leprosus aut pallidus, similem speciē
 & uim testimonium ipsius nō obtinebit, quoniam non
 solum ualentē & bene affectam animā præstando, con-
 firmare & ostendere debet uulgo hominū se absq; his e-
 tiam quæ admirari ipsi soleant, bonū esse & honestum:
 uerū etiam corporis patientia demonstrare debet, quod
 simplex facilisq; ac in ppatulo subq; dīo uictus nequa-
 quam corpori officiat: & id ut credas, en testem me ha-
 bes, meumq; adeo corpus. Ita certē Diogenē fecisse fe-
 runt. Stilbon passim obambulabat, & cōspectu sui cor-
 poris multos in suā perduxit sententiā. At Cynicus, cu-
 ius miserenē, uidetur esse mendicus, atq; iccirco auersan-
 tur ipsum omnes, offendunturq; ipso cōplures. Itaq; sor-
 didum conspici ipsum nō oportet, ut sic uisus ne abster-
 reat homines à suo cōgressu, negligentia uerò hæc squa-
 lorq; formę mūditiā quandā habeat, & cōueniendū se
 quādam illecebrā, Naturalem gratiā quādam Cynico
 oportet

oportet esse insitam, præterea acumen etiam quoddam
& solertiam: alioqui enim nihil aliud est quam muccus.
Sic enim instructus facile & appositè omnibus inciden-
tibus fortuito rebus occurret. Vt quondam Diogenes
cuidam interrogati, num ipse Diogenes esset qui nega-
ret Deos esse: respōdisse dicitur: Qui uero te alioqui pu-
tarem ego inimicum esse Dijs: Iterū Alexandro, quum
dormiētem offendisset, ac Homericū illud acclamaret,
Stere per totam noctem est haud principe dignum:
Mox subiecit Diogenes, adhuc somnolentus:
Cui populi commissi, & tanta negocia curæ.

Ante omnia quidem principem partem animæ pu-
riorem sole esse oportet: si non sit, scurram & circulator-
rem esse necesse est, si aliorū uitiā reprehendens, eisdem
quoq; ipse teneatur implicitus. Cogita uerò tecum ty-
rannis his & regibus quid stipatores & arma præstare
soleant: istud nimirum, ut possint poenam irrogare, atq;
etiam ut malè agentibus & improbis ipsis, qui sceleratè
uiuunt adulari queāt. At Cynico loco armorum & sti-
patorum conscientia potestatem hanc conciliat. Quan-
do enim uideris insomnes ipsum transigere noctes, &
laborare ob utilitatem hominum, & proficisci ad som-
num puro castoq; animo, ac euigilare rursus puriorem
sanctioremq; præterea cogitantem omnia tanquam a-
micum Dei, tanquam seruum, participem gubernatio-
nis Iouis, semperq; in promptu habentem illud,

Quocuncq; Iupiter uoles me ducito: &
Fatalis ô necessitas.

Et qui dicere, Si ita uisum sit superis, fiat sanè: sic affe-
ctus, quam ob causam non sibi usurparet libertatem in
loquendo, apud fratres suos, apud liberos, deniq; apud
omnes cognatos: Id uerò faciens & hunc ad modum af-
fectus nequaquam censendus morosus est aut curiosus,
quoniam nō est sollicitus de rebus ad se nihil pertinen-

tibus, quum contemplatur humana, sed in suis proprijs negocijs est occupatus. Si non concesseris, simili ratione dicito imperatorem quoq; curiosum si milites obseruet, si delectum agat, si protegat, si nocentes puniat. Tu uerò si placentulam gerens sub axilla alios uisue-
ras: quidni dicam ego tibi, quare non potius te in angulum quendam recipis, & illic quod surripuisti deuoras: quid enim tibi rei est cum his qui ad te nihil attinent: quis es tu? taurusne, an regina apum? ostende mihi signa principatus tui, qualia dedit apiculę natura ipsa: sin autem fucus tanquam inuasor alieni regni damnatur, non censes futurum ut te ex concuiibus eijciant, quem admodum solent fucos arcere aluearijs apiculę? Hanc itaq; in patiendõ tolerantiam habere decet Cynicum, ut plerisq; uideatur quodammodo sensum nullum habere, & instar esse lapidis. Hũc nemo incessit conuicijs, nemo uerberat, nemo iniuriā afficit, Quinetiam corpusculum suum cuiusq; uiolentię obnoxium exhibet ac tyrannidi obijcit, memor necessariò à meliore uinci deterius hac parte qua sit deterius. Cæterum corpus multis rebus esse deterius & infirmius his quę sint ipso ualentiora, Ita in tale certamen descendit nunquam, quo nimirum superari queat, abstinetq; se è uestigio ab alienis, nec magnopere contendit de obnoxijs & seruis. Vbicunq; uero locus fuerit arbitrio & usui uisorum, ibi uidebis quàm sit oculatus, ut cõparatione eius Argum possis cæcum appellare. Vspiamne assensus eius est præceps: uspiam ne temere ad faciendum aliquid incitatur, aut appetitus eo quo se intendit nõ potitur: num aduersis rebus fuga implicatur? num quod studium imperfectum, aut est ne indignatio aut querela, aut abiectio animi, uel inuidia: huc omnem aduertit attentionem, in his neruos suos intendit. Quod pertinet ad reliqua: dormit (ut dicit) in utranq; aurem, pacatus & quietus est, quoniam

quoniam uo
 quocq; tyrann
 glorum si
 uolunt. Quo
 uer: ita sane
 peros, nam i
 quod testacea
 Tale est atq; i
 lum tu capis,
 thoculos po
 prepares. C
 diam: Agē
 genda sint,
 conficiis sibi
 it imbecillit
 Ad eos qu

Q Vina
 to, de
 propemodu
 minibus op
 uelint, dein
 mos esse uel
 lionibus &
 domos uelit
 aliud institutu
 quarius, talia
 ta in rebus e
 nullo proposi
 quid erit nego
 paret, effectus
 uero autem qu
 in nobis omni

quoniam voluntatis & arbitrij latro nullus est, nullus quoque tyrannus: sed corpusculi est, possessiunculae, magistratum & honorum, at uerò huiusmodi res ei cure non sunt. Quòd si quispiam his perterrefacere ipsum conetur, ita sanè loquitur ut submouet ipsum: Agè quare pueros, nam isti metuunt sibi à talibus laruis. Noui ego quòd testacea sint, ac intra se terrificum nihil habeant. Tale est atque ita comparatum negotium de quo consilium tu capis, quòbrem si uisum ita fuerit, Deum tibi ob oculos pone, & circumspecte in primis quomodo te prapares. Considera quid Hector dicat ad Andromacham: Agè domum te recipe, & telam exerce: ut bella gerenda sint, curae est uiris, in primis uerò mihi. Etenim conscius sibi fuit ad quam rem se pararet, nec ignarus erat imbecillitatis muliebris.

In Iliad.

Ad eos qui recitant orationes generis demonstratiui, & eius in loquendo ac differendo etiam sunt studiosi.

CAP. XXIII.

Quinam uelis esse, primùm ipse tecum constituito, deinde fac quae facere decreuisti. Fieri enim propemodum in omnibus istud consueuit. Qui certaminibus operam suam nauant, dispiciunt quinam esse uelint, dein quae restant aggrediuntur. Si Dolichodromos esse uelit, certo quodam uictu utetur, item ambulationibus & frictionibus, exercitijsque certis. Si stadiodromos uelit esse, alijs utetur: si Pentathlos, alijs. Haud aliud institutum in artibus quoque reperies. Si faber sit tignarius, talia parabit: si ararius, & is de suis erit sollicitus. In rebus enim quibusque suscipiendis & tractandis si nullo proposito scopo aberremus, sanè faciemus quicquid erit negotij, temere: atque si respiciamus quò non oportet, effectu quem speramus non potiemur. De cætero autem quiddam commune est quò respiciendum sit nobis omnibus, deinde aliquid proprium, quò singulis.

gulis. Primum est, ut cogites te esse hominem, & in eo subducas rationem quid contineatur, ut ne facias scilicet aliquid tanquam ouis, quamuis mansuetum sit animal: neque uero noceas tanquam fera & immanis bestia. Quum autem singuli se respiciunt priuatim, suum quisque considerabit studium scilicet, suamque uoluntatem. Citharædus se agnoscet ut citharædum, & faber ut fabrum: philosophus se ut philosophum respiciet, & Rhetor se ut Rhetorem. Itaque si inuitaris alios ad te audiendum, & ut tibi recitanti aliquid aures præbeant hortatus fueris, uide primum ne istud facias temere, quod si aliquid se offert, quod sit respiciendum: deinde utrum illud sit quo prodesse alijs, an quo tu laudari uelis. Aliquis statim erit qui hoc insusurret: Quid mihi opus est applausu multorum? & recte quidem monebit. Opus enim Musico quia musicus nihil est laudatione, nec Geometra quia Geometra. Ergo prodesse uis? Sed in qua re, dic nobis: ut & ipsi ad te audiendum accurramus. Num potest aliquis prodesse in eo ex quo ipse nullam percipit utilitatem? Non. Faber uero qui non sit, artem nulla re iuuabit: nec qui tutor fuerit, tutoriam. Vis scire utrum prosis philosophe? in medium propone decreta tua, quid promittis nobis de tua appetitione ut ea non frustretur, de tua cautione, ut non implicetur? Agere uero nequid omittamus eorum quæ tibi sumis, dic mihi uerum: aut si animus est mentiri, nihilominus ego tibi subiiciam. Nuper aliquanto tardius dum conuenirent auditores, nec acclamarent, humilis & abiectus discessisti. Proximè autem collaudatus, obambulabas & rogabas singulos, Quinam tibi sum uisus? admirandus domine, dispeream. At de illo quemadmodum differui? quodnam illud est? Quum descripsi Pana & Nymphas: Supra modum preclarè. Ac ita affectus nihilominus affirmas mihi te in appetendo & cauendo sequi naturam ducem, Abi: & alij istud

istud perſuadeto. Nónne illum haud ita pridem laudaſti contrà quàm tibi faciendum uidebatur? deinde cuiſdam aduſatus es ſenatori, uellésne tuos ita effectos eſſe liberos? Nequaquam. Quare igitur laudaſti ipſum, aut uerbis honorificis extuliſti? dixiſti enim adoleſcentem ipſum eſſe bonæ indolis, & cupidum audiendi. Quare hoc dixiſti? quia me admiratur. Veriſſimam cauſam alegaſti. Deinde quid tibi uidetur? Nónne clàm iſti te irident? Itaq; ſi quis conſcius ſibi nullius boni quod uel unquam fecerit, uel cogitarit, philoſophum inueniat aliquem qui prædicet ipſum eſſe magnanimum, ſimpli- cem, & integrum, quid aliud cenſes ipſum dicturum, quàm, Huic aliqua in re opus eſt opera mea? Aut queſo mihi oſtende qua in re magnanimum ſe geſſerit? En tanto tempore tecum uixit, teq; differenter audiuit, legenti aures præbuit, num ſeſe emendauit, num ad ſe rediit, ſenſit quantis in malis uerſaretur, abiicit opinionem, quærit præceptorem? Quærit præceptorem, inquit, qui ipſum doceat ut ſit uiuendum. Nequaquam, ſtulte, ſed quo diſcat ut ſit differendum: nam hac de cauſa etiam te admiratur. Audi quid ipſe dicat. Homo hic artiſtitioſiſſi- mē ſcribit, multoq; elegantius Dione, & omnino diuerſum ſequitur genus. An iſtud dicit, Verecundus eſt hic homo, fidelis eſt, affectibus non turbatur? Atq; etiam ſi diceret, quærerem ex ipſo tamen, quandoquidem fide- lis hic eſt, Quid eſt aliquē eſſe fidelem? & ſi quidem ex- plicare id mihi non poſſet, adiicerem utiq;: Prius diſce quid ſit quod loqueris, deinde loquere. Sic ergo deprauatus, & inhians laudatoribus, numeransq; auditores tuos, uis alijs prodeſſe: hodie plures me audierunt mul- to: Equidem permulti: uidentur enim fuiſſe quingenti. Nihil dicis, eſto fuiſſe auditores mille. Tot nunquam ha- buit Dion. Qui ſit? Quia eleganti oratione capiuntur, ornata enim oratio uel lapidem mouere poſſet. En uo-

ces philosophi, en facultatē eius qui prodesse possit hominibus, en hominem intelligētem rationum, gnarum Socraticorum scriptorum quoad sunt Socratica. Nōne tanquam Lysiae aut Isocratis hāc sum admiratus? Quas respiciens ad rationes? aut si non plures sunt, quā rationem unam affers qua sit Socraticum reliquis prae-stantius? Enimvero hāc secus non legistis atq; cantunculās. Nam si legissetis ut oportet, nunquam ad ista uos cōtulissetis, nec aliud potius ob oculos posuissetis quā illud: Me quidem Anytus & Melitus occidere quidem possunt, nocere autem non possunt. Et: Ego uerō semper animo sic sum affectus ut mearum rerum nulli equē animum aduertam atq; rationi quaecunq; se mihi conuenientissima contemplanti obtulerit. Quocirca quis unquam Socratem audiuit sic loquentem, Scio quidpiā & id ipsum doceo? quin potius aliū aliō remisit. Itaq; accesserunt ipsum quidam, petentes ut se philosophis commendaret, num deduxit eos & cōmendauit? Non. Num dimittēs dicere solebat: Meus hodie esto auditor; recitabo enim in domo Quadrati. At quid audiā? Visne ostendere mihi quod eleganter componas uerba? Vtiq; scitē istud facis. at id quid tibi prodest? Laudato me. Quid est quod tu cēses laudabile? Dic: Ohe quā est admirandus orator. Ecce dico. Quod si laus est id nimirum quod philosophi boni uocabulo exprimunt, habeo quo te laudem, siquidem bonum est, rectē loqui, cupio ex te discere, & postea laudabo. An uerō differentes illos fastidire debemus? Nequaquam. Quoniam ne citharcedum quidem cum fastidio audire soleo, num propterea stans debeo ipse quoq; cithara canere? audi quid Socrates dicat. Haud equidem decebit me, ut tanquam adolescentulus meditatam orationem afferens ad uos ingrediar. Tanquam adolescentulus inquit, Reuera enim illud est elegantiae cuiusdā & artis, delectum habere

Et istius mē-
tio saepe fit
in epistolis
Plinij.

D. Paulus:
Regnū Dei
non est in
uerbis, sed
in potētia.

habere uerborum, deinde componere, postea uenientem pronunciare aut recitare suauiter. Quin etiam inter recitandum subinde in hanc prorumpere uocem: Assequi ista non multos posse. Frustra igitur obtestans uestram salutē philosophus uos ad audiendum inuitat? Nōne ut sol adducit ad semetipsum, & seipso allicit nos atq; inuitat cibus & alimentum, ita quoq; philosophus allicit fructū à se percepturos? Quisquāne medicus etiā inuitat & hortatur quēpiam ut se curationi suæ committat, ut sua utatur opera? Quanquam audio iam nunc morē illum esse Romæ ut suā sic uenditent operā medici. At cū ego illic essem, hortabātur etiā auditores ac inuitabant ad se philosophi: Hortor uenias ad audiendum, nam bene non habes, & omnium rerum potior est tibi cura quam earum quas præsertim debebas curare. Quin etiam ignarus es bonorum & malorum, miserq; es et infelix. Adhortatio scita. Et nisi philosophi oratio uim istam habuerit, & ipsa pro mortua est habenda, & is qui eam profert. Dicere solitus fuit Rufus: Si tantum uobis ocij est ut me laudetis, dicendo ego nihil proficio. Itaq; sic differebat, ut quisq; assidentium (quicumq; aderamus) sese existimaret ab aliquo esse proditum clam, tam scitè inuehebatur oratione & reprehendebat ea quæ fiebant, ita cuique sua ob oculos ponebat mala. O amici, schola philosophi officina est medici. Non delinītos, sed dolore affectos hinc discedere oportet. Acceditis enim non sani. Est enim cui articulus humeri relaxatus, medici opem postulet. alius aduenit propter apostema, est qui prppter fistulam, non nemo etiam ob dolorem capitis medico se committit. Deinde confidens ego in subsellio commemoro sententioas, & acclamatunculas, ut uidelicet digressi uos me collaudetis singuli: exeatisc; rursus cum uestris morbis, alij cum diffracto humero, hic cum malè affecto capite, quidam

*Istud nostrum
etiam tempore faciūt,
propter auaritiā.*

uerò cum sua fistula, nec non quispiam cum apostemate quod attulerat. Hæc nimirum erit causa ob quam peregrè proficiscentur homines adolescentiores, ac suos relinquant parentes, amicosque cum propinquis & possessoriuncula: ut tibi recitanti epiphonemata, acclament: Ohe, quàm præclare. Istudne Socrates fecit aut Zenon, istud Cleanthes? Nónne character orationis fuit uel adhortatorius (negare autem aut inficias ire nemo potest) uel reprehendens, uel docens aliquid? Quis unquam quantum id demonstratiuum genus adiunxit post eos quod differendo usurparet? At quidnam est hortatorem esse philosophum? posse uni aut pluribus ostendere discordiam in qua uoluntentur. Item quòd res quasilibet magis curæ sibi patiantur esse, quàm eas quarum sint cupidi. Omnes enim cupiunt & uolunt ea quibus promouetur quispiam ad felicitatē, sed alibi eam querunt. Vt autem quod uolunt consequi ualeant, mille poni subsellia oportebit, adeò conuocari perquam plurimos auditores, te magnificè ornatum amictu quoque uel pallio ascendere ad pulpitem, describere ut mortem obierit Achilles. Desistite tandem (per deos) honestas res & uoces, quantum in uobis est, ignominia afficere: nihilo enim auditorem alacriorem ad studia fecerit, si differens ostendat, his rebus ipsis opus esse. Aut dic mihi, quisquāme fuerit qui te uel recitantem uel differentem audiens, ob hanc causam de se fuerit anxius, aut ad sese sit reuersus, aut qui discedens dixerit: Bellè me reprehendit philosophus, amplius ista facienda mihi non erunt. Nónne quando recitando plurimum admirationis captasti, si quis eleganter te alicui affirmeret recitasse historiam Xerxis, mox alius erit qui istud neget, & pugnam ad Thermopylas gestam scitè explicatam contrā contendat? Id nimirum auditionem philosophi esse putabimus.

Quòd

Quòd non oporteat perturbari animo in his quæ ad nos nihil
pertinent. CAP. XXIIII.

QUòd respectu alterius contra naturam euenit, id
ne tibi quoque malum sit cauebis. Non enim sic
natus es ut alijs oppressis & deiectis, tu quoque deijcia-
re: aut aduersa fortuna afflictis, eandem tu experiaris
fortunam: sed potius, ut simul cum illorum rebus secun-
dis prospera fortuna fruaris: & quando minus secunda
forte quis periclitetur, memento quòd miseriam hanc à
seipso habeat. Deus enim uniuersos homines procrea-
uit, ut sint beati, & ut optimi status sint compotes. Id ut
possint adipisci, ingenerauit appetitus, cuique largiens
propria & sua. Caterùm aliena sunt quæcunque uel pro-
hiberi, uel cogi, uel adimi possunt: sed quorum contrà
est ratio comparata, propria sunt, quæ impediri scilicet
nequeunt, nempe substantia hæc est boni, & mali. De-
inde (quod res postulabat) aliquid quod nostri curam
gereret, & paterna quadam custodia, & tutela propria
nostra tueretur. At discessi ab illo, & dolore inde affe-
ctus est. Quamobrem quæso propria & sua esse duxit?
Quæ causa fuit quòd uidens te, gauisus est: Non potuit
cogitare, te esse mortalem: potuisse rursus hinc abire?
Igitur poenas dat suæ stultitiæ. Tu uerò quare moestus
es, aut quamobrem defles teipsum? An quia, ne tu qui-
dem ista es meditatus, sed tanquam mulierculæ nullius
precij, gauisus es huiusmodi rebus presentibus à quibus
te auulsum iri nunquam sperasti? Locis scilicet, homini-
bus, conuersationibus: Et nunc sedens ploras quòd eos-
dem nō uideas, quòd in eisdem non mansites locis. An
istud te dignum erat quo nimirum & coruis & cornici-
bus esses deterior? His enim quocunque libuerit auolare
permissum est, ac nidos suos trāsferre, maria item tran-
suiolare: nec priora deplorant relicta, neque absentia desi-
derant loca. Ita quidem faciunt, sed hoc modo tamen

K 3 afficiunt.

afficiuntur, quia rationis sunt expertia. Verum nobis ne ratio concessa est, ut miseris aduersisq; rebus, afflicti dolentesq; uiuamus? Itaq; aut omnes consistite immortales, nec in alias uos cōferte regiones, quare & nos manebimus, & non aliquò peregrinabimur, tanquam stirpes radicibus in terram defixæ, & ex familiaribus si quis discesserit, sedentes ploremus: si reuertatur iterum, saltemus & plausum demus tanquam pueri. Nosmetipsos uerò quando ablaçtare uolumus, & recordari eorū quæ ex philosophis didicimus? Nisi fortasse eos tanquā poetas audiuius differentes, mūdum hunc esse unā quandam ciuitatem, eiusq; substantiam ex qua sit factus, esse unam. Præterea in eo esse periodum quandam, & uicissitudinem qua cedant alia alijs: & hæc quidem dissolui, illa uerò nasci: & hæc quidem manere eodem cardine defixa, illa uerò moueri. Plena uerò omnia esse amicorum, & primū quidem Deorū, postea uerò hominū quos natura beneuolentia mutua coniunxerit. Quo accidit ut adesse præsentis quosdam quibusdam oporteat, quosdam uerò discedere: & cum præsentibus quidem simul lætari, de absentibus autem nō dolorem capere. Cæterum homo præter id quòd natura magno & excelsò præditus est animo, & quod potest omnia hæc quæ in potestate arbitrij ipsius non sunt despiciere, etiam id habet à natura, quòd radicum fibris affixus terræ non est, sed huc atque illuc uagari potest, aut usu quodam id postulante, aut etiam si uelit cognitionis gratia, et uisendi regiones alias causa obambulare: quod fecisse Vlysem quoq; accepimus, nanq; is

Multorum mentes hominum cognouit, & urbes.

Et ante hunc ferunt Herculem quoque perlustrasse terras omnes cōtemplantem iniurias hominum, & obseruantem eos qui equitatem & ius colerent, & illarum quidem uindictam profligasse, ac repurgasse eas, hanc uerò

uerò introduxisse ut coleretur & seruaretur. Et hac quidem de causa, quot illum amicos Thebis itemq; Argis habuisse censes? Quot uerò Athenis, omnibus denique his locis quæ peragrauit? Idem cum tempus legitimum aduenisset ducēdi uxorem, duxit, procreauitq; liberos, quos reliquit etiam post se multos: nō ingemiscens, aut multo ipsorum desiderio flagrans, nec tanquam pupillos relinquens. intelligebat enim neminem hominem esse orphanum, sed patrem esse qui sine intermissione omnium curā gerat. Non enim auribus duntaxat acciperat patrem esse hominū Iouem, sed etiam suum arbitratus esse patrē: ac ita ipsum sanē appellabat, ad eumq; respiciens fecit quæ facienda sibi esse duxerat. Etenim ubique gentium beatē uiuere ei licebat. Nequit autem ullo modo fieri, ut conueniant scēlicitas, & desiderium non præsentiū. Quoniam beatum habere oportet omnia quæ expetit: uerisimile enim est abundare ipsum omnibus rebus, non siti etiam affligitur, non fame. Sed Vlysses ut fuit animo commotus foeminae conspectu, & in petra sedens cum fleret? In omnibus ne Homero aduertis animum, nec fabulosum illud censes? Quod si reuera fleuit, quid aliud quā miser fuit? At quānam bonus & honestus infelix est? Misere profectō, & præposterē rerum uniuersitas gubernabitur, si suos non curat ciues Iupiter, ut nimirum, quemadmodum ipse, beati sint. Sed id sentire nefas est, flagitium est cogitare. Verū Vlysses siquidem flebat, & lachrymabatur, bonus non fuit. Nam qui bonus est? Num is qui nescit qui sit? Sed quomodo is scire poterit qui oblitus fuerit quæ nata sint atque orta, ea rursus occidere? Et qui item ignoret hominem, cum alio semper uitam agere homine nō posse? Quid ergo est cupidum esse eorum quæ fieri non possunt? Seruile & stultum. Hospitis & non ciuis, si quoad possumus opinionibus saltem nostris Deum oppugnemus.

*Cum uide-
licet Alci-
noi filiam
Nausicaā,
ut est in O-
dyssa, ui-
disset.*

pugnemus. Mater porrò mea discessu si me orbata fuerit, ac postea me non uideat, dolebit. Quamobrem non ipsa quoque didicit has rationes? Nec istud eò dico, quòd curare ipsam flentem non debeas: sed quòd non studio propensus esse ad aliena debeas. At tristitia pertinet ad alium, tua non est, nisi tu ipse eam animo caperis. Quare ego quod in me est situm, curabo ut penitus submoueam: quod in alterius est potestate, tētabo pro uiribus euellere: ut penitus id faciam, non enitar. Si istud non fecero, bellum Dijs intulero, opposuero me Ioui, obiecerò me ei, non respiciendo uniuersitatem rerum. Conatus porrò, & molitiones has theomachiaē atque inobedientiaē, istius non modò nati natorum luent, totaque posteritas: sed ipse etiam dies noctesque persoluum poenas, exiliens lecto, perturbatus quouis allato nuncio, missis aliunde epistolis contremiscens, ex rebus alienis suspensam habens credulitatem. Aduenit quispīam Roma. Modò nequid malī. At quidnam tibi euenire potest malī illic ubi non es? Ex Grācia uenit. Ne quid infausti nunciet. Ita quiuis locus tibi terroris causa esse potest. Satis tibi non est illic ubi sis duntaxat esse miserum: a seiscis aliunde tibi miseras, quas per maria & per literas consecreris. Itāne uerò bene constitutas res tuas arbitraris? Quid ergo, si obierint tui quos isthic habes amici? Quidnam aliud dicerem, quā mortales fato suo esse functos. Aut quāso te quī cupis simul consenescere, & tuorum quos amas nullum inspicere funus? Nescis, diuturna uita multis & uarijs rebus casibus que nos periclitari? Et hunc inuadi à febris, alium à latrone, quī etiam à tyranno quempiam malè mulctari. Sic infesta nobis sunt, & aer qui nos circumdat, & quibus etiam cum uitam agimus, frigora, calores, ingurgitatio immoderata, itinera, nauigatio, uenti, uaria negotia quibus implicitus hic perijt, alius in
militiam

militiam coniectus est, alius ut aliquò legatus abiret.

Si uis ergo, causa illorum omnium sedeto obstupe-
scens, lugens, miser & calamitosus, ex alijs & his in-
numeris rebus suspensas uitæ tuæ rationes habens. Au-
disti ne hæc ex philosophis, talia ne didicisti? Nescis
cuiusmodi res sit militia? Et quòd hunc in statione qui-
dem esse, illum uerò egredi, & exploratorem esse, al-
ios autem prælium committere oporteat? Ut omnes
eodem fungantur munere fieri nequit, nec melius cer-
tè esset. Tu uerò iussis imperatoris non auscultans, si
quid iniunctum tibi sit asperius, quereris, & non in-
telligis quantum in te sit, quemadmodum totum exer-
citus deprauas. Nam si omnes uelint te imitari, ne-
mo fossam faciet, nemo iaciet uallum, nemo uigilabit,
nemo ullum adibit periculum, uidebiturque in mili-
tia uersari homo nulla in re utilis. Iterum in naui si ue-
haris, uno loco te contine, eique perpetuò sis affixus.

Si conscendere malum oporteat, recusato: si procura-
re in proram, renue. quis tandem te feret, gubernas-
tor? Nonne tanquam uos inutile abijciet? Quum sis
nihil aliud, quàm impedimentum, & malum exem-
plum aliorum nautarum. Haud longè secus res quo-
que nostræ sunt comparatæ. Militia est cuiusque uita,
& diuturna quidem ac uaria. Obseruare decet militis
obedientiam, & quæ imperator iusserit facere omnia,
etiam coniectura quid uelit colligere. Similes non sunt
huius & illius militiæ imperatores, nec robore, nec
præstantia sapientiæ. In magno exercitu militem te
geris, nec gregarius es miles, sed perpetuus consilia-
rius. An nescis talem qui ordines ducat, rebus dome-
sticis non posse occupari, plerunque uerò legatum a-
gere, aut cum imperio, aut alijs subiectum imperanti,
aut militaría exequentem munia, aut controuersia-
rum iudicem? Deinde uis tu tanquam stirpes uno affi-

*Vocationes
sunt uariæ,
& dissimi-
les.*

*Job: Militia
est uita
hominis su-
per terram.*

L xus

xus teneri loco? Et quasi radicum fibris impactus hæ-
 rere? Sed iucundum illud est. At cupedia sunt etiam
 suaves, & elegans foemina grata est. Nunquid aliud
 dicunt qui finem rerum uoluptatem esse dicunt? Ani-
 maduertis quorum hominum uocem emiseras, Epicu-
 reorum scilicet & cinædorum. Itaque quum eadem
 agas quæ faciunt illi, eadēque sentias, disputationes
 nobis Zenonis, & Socratis proferes, quin abijs tan-
 quam alienissimas à te longissimè? Quibus exornare
 te nihil ad te pertinentibus conaris tamen? Nunquid
 aliud isti delicari uolunt, tanquam somno se dare nul-
 lo impediēte, nullo etiam cogente, experrectos con-
 cinnè indui, lauare faciem, deinde scribere, & legere
 quæ uelint, postea fabulari aliquid ut laudentur ab a-
 micis, si quid ab his scitè dictum fuerit. Mox ad deam-
 bulandum procedant, & parumper obambulantes se
 conferant. Deinde in balneum, cibum capiant, & à
 cibo dormitum se in lectum recipiant, quo delecten-
 tur etiam talibus uoluptatibus, quibus talium rerum stu-
 diosos delectari consentaneum est. Sed dixerit mihi
 aliquis (facile enim istud conijcio) Agè recita & mihi
 tuæ uitæ consuetudinem qua delectaris, quaque æmu-
 lari studes ueritatem, quam tribuis Socrati, & Dio-
 geni? Quid Athenis uis facere? Eadem hæc. Nun-
 quid aliud? Quamobrem igitur Stoicum te esse dicis?
 Proinde qui in republica Romanorum fraudulenter
 & insidiosè se gerunt, grauibz afficiuntur supplicijs:
 eos igitur qui rem tantam & eximiam falsis sibi usur-
 pant titulis, impunitos abire permittemus? An uerò
 fieri illud nullo modo potest? Lex enim diuina, & ef-
 ficax, & ineuitabilis hæc est, quæ poenas exigit grauif-
 simas ab his qui in rebus maximis peccant. Ea quidē
 nam statuit? Qui sibi arrogat ea quæ ipse non habeat,
 sit arrogans, & uanæ gloriæ cupidus, rebellem se ex-
 hibens

Lex Dei in
 impijs, est
 uermis qui
 non extin-
 guitur.

hibens diuinæ gubernationi. Præterea sit abiectio ani-
mo, sit seruus, doleat, inuideat, misereatur: & ut in
pauca conferam, miser sit, fleat. Quid igitur, uis ipsum,
cum sit talis, me curare? Et hac de causa fores ipsius ac-
cedere? Siquidem id ratio mihi suaserit. Vt patriæ, ut
parentibus, ut propinquis, ut hominibus uniuersis pro-
sis, quare non ires? Accedere sutoris domum, si opus
sit calceis, turpe non esse existimas: nec hortulani, si
habere uelis lactucas: aut si indigeas alio quopiam, à
diuitum ædibus non abhorres? Ita certè facio, sed su-
torem non admiror, nec adolor hortulano, nec opu-
lento: sed ut consequar id quo mihi est opus, alioqui
enim quo pacto adipiscerer? Ego tibi ostendam, tan-
quam adepturus proficiscere, & non tantum ut id fa-
cias quod te decebit. Quæ igitur causa mihi eundi erit?
Quia officij est tui ut eas, ut præstes munus quod à ci-
ue exigitur, ut fratris, ut amici. Deinde quod reli-
quum est, cogita te sutorem accedere, hortulanum nula
la potestate aut dignitate insigni præditos. Quamuis
sua magni æstiment, attamen tanquam empturus lac-
tucas ito, precium erit obolus: talento non æstimantur.
Res igitur digna propter quam olitoris fores ac-
cedas. Ibo causa differendi, ita faciam & differam: At
manus etiam deosculari oportebit, & laudando adu-
lari, quin abis etiam, quoniam res est æstimanda ta-
lento. Respuo illud, quia non prodest nec mihi, nec
ciuitati, nec amicis, perdere uidelicet ciuem bonum
& amicum. At uideberis aliquid non prius deliberaf-
se, si facere recuses, iterumque oblitus uideris eam rem
gratia cuius ueneras. An nescis uirum bonum, & ho-
nestum nihil facere hac de causa ut uideatur, sed ut fa-
ctum aliquid sit rectè? Quid uerò prodest ei id ipsum
rectè facere? Quid prodest quæso scriptori, si Dionis
nomen ut oportet ritè scripserit? Illud ipsum, rectè scri-

bere, ei prodest. Nullum inde præmium accipit? Tu uero bono maius præmium propositum censes, quam facere honesta, & iusta? In certamine Olympico aliudne requiris, satisque tibi uidetur si coronare uictor? Itane uero minutum & exiguum uidetur, esse bonum, & honestum, & beatum uirum? Ad hæc exequenda à Dijs cum sis in hanc ciuitatem collocatus, & iam tui sit muneris præstare ea quæ deceant uirum, præberi tibi titulus, & porrigi mammas uoles, & stultæ mulierculæ flectent animum tuum atque effœminabunt, nec desines unquam esse minutus pusio. An nescis quo sit aliquis grandior natus, faciâtque puerilia, eo magis ridiculum ipsum uideri? Athenis ne uidisti neminem dum uentitares ad ipsum domum? Utique cuius eram cupidus uidendi. Talem quoque & hic uidere tibi sit propositum, & uidebis nimirum etiam quem uoles. Tantum id caue, ne quid abiecte facias, ne appetendo aut declinando parcas, & senties te præclare habiturum. At istud positum non est in accedendo, nec consistendo ad fores, sed intus est inclusum in animi decretis. Quâdo scilicet pro nihilo habueris res externas, & sub arbitrium nostrum non cadentes, earumque rerum nullam putaueris tuam esse. Tua enim sola hæc sunt & propria, iudicare recte, opinari, aggredi, appetere, declinare. Vbi locus præterea relinquetur adulationi, ubi humanitatis num adhuc requiris ocium & quietem isthic, consueta loca? Sustine & expecta parumper, & alijs non minus consuetis uteris. Deinde rursus si mollis es & delicatus, his relictis denuo ingemiscito & doleto. A ratione hac qui potero charitatem meorum obtinere? Sis utique amans tuorum, ut generosum serues nihilominus animum, & foelix sis. Non enim tibi suadebit non ut te abijcias, ut fracto sis animo, ut suspensas rationes ex alio habeas, nec accusare Deum, aut indignari contra ho-

te hominem. Ie
pomis custodias
quam tu subinde
miseri & miser
aliquid uetat qu
um aliquando
los non dilexit
primum dijs opo
quod deceret
tose defenderet
ante cum in con
Sed nobis
Quibusdam
propter nemine
beatè propter
qui ad huiusm
nesne amauit
suetum & hun
utilitatem, tan
ris, tantaq; id fa
modo? Ita ut pa
gerens, simul ei
huius omnis te
pinetiam capti
quillie erant fa
gens familiarite
nos castigare su
tus, illic ita uer
Perabos protec
Beutheria, har
stentis me liber
num me feci. C
Docuit quæ me
ei propinqui, fi

tra hominem. Ita mihi esto amans tuorum, ut hæc in primis custodias. Quod si propter huiusmodi charitatē (quam tu subinde φιλοστοργίαν appellas) seruum te oporteat fieri & miserum, utiq; non proderit esse φιλόστοργον. At quid uetat quo minus aliquem amemus ut mortalem, ut aliquando peregrē profecturum? An Socrates suos non dilexit liberos? sed ut liber, & memor quod primū dijs oporteat esse amicum. Quo consecutus est ut quod deceret bonū uirum nihil negligeret, nec quando se defenderet, nec dum reprehenderetur, neq; etiam antē cum in consiliū ascisceretur, aut in militiā uersaretur. Sed nobis omnis occasio ut ignauissimus suppetit. Quibusdam est filius, alijs est mater, alijs fratres. Sed propter neminem decet inſolēciter agere: uerū bene & beatē propter omnes, in primis autē propter Deum, qui ad huiusmodi nos condidit studia. Agē dic: Diogenēsne amauit neminem? quem constat fuisse tam mansuetum & humanum, ut propter cōmunem hominum utilitatem, tantos labores & ærumnas sustineret corporis, tantāq; id faceret patientiā. Sed amauit. Sed quomodo? Ita ut par fuit Iouis ministrum, simul ut curam gerens, simul etiam ut subiectus Deo. Quamobrem soli huic omnis terra fuit patria, unā alij non præponebat: quinetiam captus non desiderabat Athenas, neque eos qui illic erant familiares & amicos, sed cum piratis agens familiariter uiuebat: & si quando res postulabat, eos castigare fuit solitus. postea in Corinthum uenditus, illic ita uersabatur ut olim Athenis. nec aliter ad Peræbos profectus se gessit. Ita nimirum celebrantur Eleutheria. hanc ob causam dicere fuit solitus: Antisthenes me libertate donauit, posthac nunquam obnoxium me feci. Quomodo liberū fecit? audi quid dicat. Docuit quæ mea essent, & non mea. Possessio mea non est: propinqui, familiares, amici, fama, loca cōsuerata, con-

uersatio, omnia hæc aliena sunt. Tuum uerò quid est? Vfus uisorum, eum ostendit mihi quòd liberū habeam, quicquid non possit cogi, aut impediri, aut uolenter obtrudi, ut aliter nimirum ijs ac libeat utatur quispiam. In cuius deinceps potestate, aut cuius obnoxius sum? Num Philippo, num Alexandro, aut Perdiccæ, uel etiam Magno regi? At quo pacto istud in me caderet? Qui enim inferior esse aut uinci ab hominibus debet, eum antea superari à rebus (quas magni faciunt homines) oportebit. Itaque quem uoluptas non uincit, aut labor, aut gloria, aut diuitiæ, quin etiam potest, si uideatur, ita faciens dum, uniuersum corpusculum aduersus quempiam respicere ac sic discedere, cuiusquam ne ille seruus esse poterit, aut cuius erit obnoxius aut deditus? Si suauiter Athenis uixisset, & hac consuetudine exhibuisset se inferiorem, sua nimirum in alterius cuiusque potestatem tradidisset. Affligere enim & premere ualentior dominus eum potuisset. Vtrum blanditus piratis tibi uideatur, quo nimirum uenderent ipsum alicui Atheniensium, ut aliquando reuertens iucundum Piræa inspicere, & Longa mœnia, itemque arcem: ut esset aliquis, quamuis mancipium, seruusque & abiectus, commodum tamen inde aliquid caperet? Non fuit talis, sed liber fuit. Ostende quomodo liber? Ecce tibi, correptus ab aliquo abduceris, qui te abripiens à consuetis tibi rebus ac studiis dicit: Seruus meus es, in mea enim est potestate prohibere quo minus uiuas ut libet, possum te indulgentius habere, aut si uideatur durius premere. Iterum gaudes, & elato animo proficisceris Athenas. Quid porro cum illo qui te in seruitutem hanc coniecit, disputas? quàm te exhibuisti ei fructuosum, ac ne mutire quidem contrà audes. Omisissis uerò rationibus multis supplicem te exhibes, ut domum dimittaris. O homo, contrà potius fieri oportebat & abire

μικρὰ τιμή
proprium
est nomen,
non appel-
latum.
Xenophō.
eodem usus
est in pri-
mo Hell.

abire in carcerem summo cum desiderio, potius pro-
perantem, atque adeò præcurrentem ducentes. At
quam ob causam Romæ tu inuitus detineris? Gra-
tiam uerò uidere desideras? Si necesse est mori, lacry-
mas nostra causa fundis, quòd amplius Athenas uisus
rus non sis, & in Lyceo non ambulaturus. Ideòne pere-
grinatus es, hanc ob causam quæsisisti aliquem cuius
usu familiari fructum perciperes, & disceres aliquid,
sed quidnam? Promptius ut syllogismos iudicares, ut
hypotheticis ritè uti posses? Ea re fratrem, patriam, a-
micos familiares reliquisti? ut hæc callens domum re-
pereres. Ergo non propter bonum uitæ statum disces-
sisti, non propter tranquillitatem, non ut extra omnem
fortunæ aleam positus, nemini iratus esses, neminem
incusares, nemo te iniuriâ afficeret, & ut erga res u-
niuersas ita te haberes, ut nulla tamen impedireris, non
ob præclaras has nundinas es missus? At propter syl-
logismos opinor & metapirontas atque hypotheticos
uenisti, quos si uideatur tibi in foro sedens uendita tan-
quam pharmacopolæ. Enimvero non pudebit proffi-
teri quæcunque didiceris ea te scire, ut ne tãquam inu-
tilia theoremata damnare uidearis. Quid mali tibi
philosophia fecit? qua iniuriâ te affecit Chrysippus, ut
ipsius labore tu opere tuo coargueres tanquam inuti-
les? Non satis tibi fuit malorum quibus domi angere-
re? quot fuerunt causæ quibus doleres, quibus lugeres,
etiam peregrinationem suscipere oportuit? Alijs enim
comparatis amicis & familiaribus, plures causas habe-
bis plorandi, quinetiam amore alterius regionis affi-
ciere. Quamobrem ita uiuis, ut tristitiam unam super
aliâ haurias, qua malè habeas, & idipsum philostor-
giam appellas? Cuiusmodi est hæc *philosophia*? si bona
est, utique nullius mali causa esse poterit. Sin mala, ni-
hil mihi rei est cum ea, Meis enim bonis nasci me uo-
luit

luit natura, malis non sum procreatus. Sed in his quæ exercitatio? Prima & eminentissima & principalis, & in aditu ac foribus primò occurrens, ut nulla re afficiaris animo, quæ tibi eripi possit. Cuiusmodi hæc autem sunt: eiusmodi sunt ut olla est, ut poculum uitreū, quæ si sint diffracta, memoria repetens qualia sint, perturbari te ne sinas. Idem usu quoque in reliquis uenit. Si deames filium aut fratrem, aut amicum, nequaquam relaxes frena phantasiæ, ut deuinciat sese omnibus, aut per omnia sese explicet, & quousque libuerit excurret: sed adducito & cohibeto, ut faciunt qui à tergo triumphantibus assunt, subinde eos ut se homines esse meminerint commonefacientes. Tale quiddam tibi quoque subiice, quò uidelicet mortalem ames, & non ames quod propriè sit tuum, in præsentia concessum esse, nec esse tale ut priuari eo nequeas, sed omnino esse tanquam ficum, tanquam botrū tempestatibus anni certis quæ solemus accipere. Eadem si hyeme desideres, stultus es. quando tum filium aut amicum desideras quo tempore non datur, perinde facis atque si hyberno tempore expetas ficum. Vt enim sese ad ficum habet hyems: ita ad omnia quæ in hac rerum uniuersitate sunt, sese habent quæ propter ipsius uicissitudines desinunt esse. Quod restat igitur fac rebus his, quarum præsentia & usu uoluptate afficeris, contrarias eis apud te phantasias oppones. Ecquid malis, interea dum filiolum deoscularis, similiter balbutiendo ipsum sic alloqui, Cras morieris: ita amicum, Cras peregrè abibimus aut tu aut ego, non amplius nos mutuo uidebimus. Sed inquires, Mali ominis ista sunt: at sunt etiam incantatorum nonnulla, ab his tamen quia profunt, non abhorreo. Satis igitur est si conducant. Aliane tu appellas mali ominis quàm quibus malum quoddam significatur? mali ominis & nominis est, metus, uxorodia,

Multa in
hanc senten-
tiam præcla-
rè & erudi-
tè disputat-
ur in Phæ-
done apud
Platonem.

dia, luctus, tristitia, impudentia, nomina hæc sunt inauspicata: quanquam his quidem abstinendum, ut res conseruentur saluæ. Proinde tetræ & inauspicatum nomen id censes, quo significatur naturale quiddam? ita mali quoque ominis erit, demetere segetem, abolitionem enim eius significat, at non mundi, item nefanda erit arborum amissis folijs nuditas, & item pro ficu fieri ischada, & pro uuis passulas, omnia enim hæc sunt priorum in alia quædam permutationes, non interitus, sed dispensatio quædam & gubernatio ordine quodam descripta. Peregrinatio scilicet & discessio parua, id ipsum quoque mors, sed mutatio maior. Non enim permutatur morte id quod est, in id ut omnino non sit, sed ut modò non sit. Amplius non ero, non eris quidem, sed aliud quid eris, istud nimirum quo nunc indiget mundus. Quamobrem bonus & honestus uir secum reputans qui sit, & unde uenerit, & à quo sit generatus, in eo defixas duntaxat suas habet cogitationes, ut suum tueatur locum uicibus rerum atque Deo obsequens. Qui si me uiuere uelit, uiuam utique ut liber, ut excelso animo dignum, ut tu mihi præscripsisti. Etenim tu in meis rebus me effecisti ut impediri non possim. At amplius mei usus nullus est, tibi uerò habeo gratiam: nam huc usque tua causa permansi, nec alterius cuiusquam gratia affui, nunc tibi obediens discedam rursus. Sed quomodo hinc abibis? iterum ut uoles, ut uisum tibi fuerit, ut liber, ut seruus tuus, ut animaduertens ea quæ iussisti & item quæ uetuisti.

Quoad autem isthic uersor & sum, eo statu uolo esse quo iusseris, magistratus, priuatus, consiliarius, publicus miles, imperator, pædagogus, paterfamilias: quemcunque locum aut ordinem mihi assignaris, tuebor: & ut Socrates loquitur, millies prius mortem oppetam, quam stationem meam deferam. Vbi uis me esse? Ro-

*Ischas est
Græcis fi-
cus sicca.*

M ma ne

ma ne an Athenis, an Thebis an in Gyaris: tantum
 ubicunque fuero, ibi tu mecum sis. Si miseris illuc, ubi
 secundum naturam producere uitam longius non pos-
 sunt homines, nonne tibi discedens inde egrediar? aut
 tuo nutu tuâque uocatione tanquam signum dante res-
 ceptui, inducam nequaquam ut te relinquam. Nequa-
 quam faciam. Siquidem sentio me tibi amplius nul-
 li fore usui. At concessa si fuerit facultas mihi se-
 cundum naturam prorogandi uitam, non quæram al-
 lium locum, quàm eum ubi sum, neque etiam alios
 homines quàm quibus cum uersor. Hæc dies noctes-
 que in promptu habeas, hæc scribenda, hæc legenda,
 has rationes perpetuò tecum ipse reputabis, confe-
 res cum alio, & sciscitari nunquid habeat quo te iuuare
 possit, & subinde alium atque alium conuenire debes.
 Deinde si quid euenerit eorum quæ in potestate non
 sunt arbitrij nostri, è uestigio molestia te liberabit, quòd
 scilicet non ex improuiso tibi istud occurrit. Magnum
 enim est & eximium in omnibus rebus, quum hoc u-
 surpari poterit, Sciebam mortalem genuisse. Ita te-
 ipsum quoque alloquere, Noui me mortalem esse, scie-
 bam peregrè abiturum, sciebam me posse è patria eijci,
 in carcerem posse conijci. Deinde si tecum ipse reputes,
 & quæsieris locum ex quo istud tibi euenerit, statim in-
 telliges quòd ex numero sit non uoluntariorum, non
 meorum, quid igitur istud ad me? Postea præcipuum
 id est, Quis obiecit mihi illud? Imperator, aut dux, aut
 ciuitas, lex ciuitatis? quòd ergo exigitur, dabis: sem-
 per enim oportet legi obedientem se præstare in omni-
 bus. Quòd si momorderit te phantasia (nam id quo
 minus fiat, non est in potestate tua) ratione eam expu-
 gna, uince eam, & confirmari eam ne permittas: nec
 permitte te ei ut in eos qui deinceps sunt errores abdu-
 caris, semper quod libet & ut libet fingente & adum-
 brante

brante sibi aliquid. Si fueris in Gyris, uitam quam egisti Romæ tibi ne repræsentent, nec delicias in quibus sis uersatus quum illic esses, item quot contingere possent huc reuertenti. In id potius nervos intendito, ut oporteat, agentem in Gyris, in his ipsiis fortiter se gerere, Et Romæ si fueris, ne adumbra ut olim uixeris Athenis: sed de mansione potius qua commorandum isthic tibi erit meditare: proque omnibus alijs quibus aliquando fuisti affectus lætitijs, hanc unam arripe quæ inde efflorescit, quum intelligis sequi te, & obedire Deo. nec duntaxat uerbis, sed re ipsa boni honestique uiri præstes officia. Quanti quæso faciendum, si quis ita secum ipse loqui potest? Quamuis alij nunc in scholis grauiter de his rebus, & contrà quàm uulgi ferat opinio disputare uideantur, ego tamen in præsentia re ipsa præsto huiusmodi. Et hi quidem confidentes meas interpretantur uirtutes, deque me quæstiones institunt, ac me laudant. Iupiter uerò huius ut ego in me ipso periculum facerem animi, noluit: ipse autem explorare, an habeat militem qualem esse oportet, ciuem qualem res postulat, adeoque testem prouocare me alijs hominibus de his quæ non cadunt sub arbitrium nostrum, constituit, sic illos admonens: Videte ut uos sine causa estis timidi, ut frustra estis cupidi eorum quæ concupiscitis. Bona quæ sunt extra uos, ne quærite, in uobismet ipsis quærite: si non feceritis, non reperietis. Et me his conflictari modò Deus uoluit, ut perspicua hæc essent: & illuc etiam misit, pauperem exhibet me coram hominibus, dignitate carentem, ægrotum in Gyra mittit, in carcerem conijcit, num odio aliquo mihi infestus? nequaquam. Nam quis odisse seruum suum, qui præsertim sit bonus & frugi, potest? qui nihil faciat oscitanter, ac ne in minimis quidem negligens sit, sed ut exerceat, & tanquam testes contra pleròsque alios

M 2 producere

Christus in
euangel.

Quærite, et
inuenietis:
pulsate, &
aperietur
uobis.

producere eos possit. Proinde huiusmodi praefectus muneri, praeterea cogito ne ego ubi sim & cum quibus, qui sermones de me habeantur? an non totus me intendo in Deum, eiusque praecepta & iussa meditator, habens illa semper in manibus, atque ipse me in his exerceo: semper in promptu habens ut opus mihi non sit consolatore aliquo, aut eo qui me confirmet? Turpe equidem est, non si nihil habeas quod comedas, sed rationem non habere quae tibi sufficiat ad confirmationem animi. Si semel adeptus sis indolentiam animique robur, quo pertimescas nihil, ecquis tyrannus erit tibi, aut stipator, aut Caesariani quinam erunt, quae uero ordinatio te mordebit, aut quinam sacrifici in Capitolio optica sacra facientes, tantum uidelicet imperium à Ioue consecutum? tantum ne ostentes illud, aut de teipso arroganter sentias: uerum opere ipso ostende, & etiam si nullus sit spectator, tibi ipsi tamen satis sis ut recte ualeas, & foelicitate fruaris.

Et enim uirtus (ut Cicero inquit) magnū sibi ipsi est thesaurum.

Ad eos qui in proposito non perseverant.

CAPVT XXV.

Considera quid incipiens proposueris tibi, & in quibus superiorem te praestiteris, in quibus uero non, & quomodo. Memoria quoque repetens è quibus uoluptatem, item unde dolorē caperis. Et fieri si poterit, repete & illa in quibus prolapsione quadā aliquādo cecidisti. Maximo enim certamine occupatis nō lan-
guescendum, sed accipiendae plagae etiā sunt. Certamen enim nō est propositum, ut lucta aut pancratico agone superes, quo siue potiatur aliquis, siue non potiatur, potest nihilominus, aut alicuius, aut nullius esse precij, & mehercle potest, aut foelicissimo, aut miserrimo statu esse. Nec uerò si succubamus, prohibemur in hac pugna quo minus denuò decertemus, nec expectare opus est

pus est quadrienniū aliud quo redeant, iterū Olympiā alia: sed statim respirātī & colligenti se, eademq; promptitudine affecto denuò pugnare licet: & iterum si non obtineas, aggredi licebit. quòd si semel uiceris, similis ei es qui succubuit nunquam. Istud tantum curato, ut ne propter consuetudinem crebram incipias delectari, cum peccando quid commiseris, ac de cetero tanquam præclarus athleta si subinde reuertatur certamen accedas ut uictor, similis effugientibus coturnicibus. Vincit me phantasia filioli belli, ne propterea dixeris, Num antea charitate eius non uincebar? Ridendi aliquem libido me tenet, ne ita te excuses: Num prius nō fui solitus illudere alicui? Ita nobis loqueris, quasi impunis sic discedas. Perinde atque si medico prohibenti nela- uet, respondeat quispiam, Nōne prius etiā la- trā- bām? Quidni medicus uicissim ei sic dicat: Agē uerò postquam lauisti quid perpeffus es, nōne febris cor- repta? Nōne laborare capite coepisti? Quamobrem tū quoque irridens aliquem, improbè morati hominis opus nōne fecisti? Nōne futilis & leuis? Nōne au- xisti habitum illum suppeditans ei consentaneas actio- nes? Desiderio puelli uictus, num discessisti impunis? Quid mihi commemoras pristina? Satiū erat abstine- re à talibus peccatis; memorē plagarum ut serui solent. Quanquam omnino similia hæc non sunt. Nam serui ob dolorem meminerunt. At ex peccatis quales obo- riuntur dolores, quales poenæ? Quando autem con- suetudine imbutus didicisti fugere culpam, ac desisti improbè agere? Itaque dolores prouenientes ex tentationibus quas sustinemus, aut uolentes, aut recusantes, sunt ad profectum utiles.

*Athenæus
libro Di-
nos. 9.*

Ad eos qui egestatem metuntur.

CAP. XXVI.

Non pudet te, si fugitiuis timidior sis et ignobilior? Illi uerò quomodo dant se in pedes, quū fugiunt heros suos, qualibus fundis, item seruis assueti? Nōne suffurantes pauxillum, & quantum satis sit ad paucorum dierum tolerandam famem secum accipiunt? postea terra marique uagantes, aliud ex alio consilium uenit eis in mentem, quo sibi cōparent alimenta. Nun quis unquam fugitiuus inedia periit? Tu uerò times ne te deficiant necessaria, integrasque noctes ducis insonnes, ô miser homo. Tam cæcus es, aut tam captus oculis, ut uiam nō inspicias qua tibi incedendum est inopia laboranti? Hac, quonam pergimus? Eodem, quò deducit nos febris, aut lapis capiti nostro incidens, nēpe ad mortem. Nōne id sæpenumero dixisti ad tuos amicos, multa sæpe legisti talia, multa scripsisti, quoties gloriatus es tam ad mortem sustinendam æquitatem animi non deesse? Ita uerò, Sed mei esurient, Num illorum fames aliorum ipsos feret? Nōne eadem ipsis quoque erit uia, & infera eadem? Quare non huc respiciens fortiter omnem inopiam sustines? Quò scilicet opulentissimos, ac potentissimos quosque, quin etiam reges & tyrannos oportet uenire, ac descendere? An hoc interest, quòd te famelicum, & inedia confectum (si res ita ferat) abire, illos autem cruditatibus & ebrietate distentos rumpi, & sic discedere oportet? Vidisti sæpe opinor mendicum senem, & extrema senectia confectum. At hi dies noctesque algent, & humi cubant, & quātum necessitati satis est cibis reficiuntur, eò rediguntur tamen interdum ut mortem oppetere non possint. Nōne scribendo uictum acquirere, aut docendo, aut atrium custodiendo potes? Sed turpe est eò necessitatis

cessitatis redigi. Prius quæso disce quæ nam sint appellanda turpia, & postea te nobis philosophum esse iactes: in præsentia uerò si quis te sic appellet, ne admitteris. Est ne turpe tibi quod ipse non feceris, cuius tu causa non fueris? Quòd alia ratione tibi euenit, quemadmodum dolor capitis, ut febris. Si parentes tui fuissent inopes, aut alios reliquerint heredes, aut dū uiuunt tenuiter se sustentant, ignominia scilicet inde ad te redundat nulla, nec pudenda hæc tibi censes? Discere scilicet illud potuisti ex philosophis? Nunquam ne audisti turpe id esse quod sit dignum ignominia, id uerò aliud esse nihil quam cui sit illudendum? Quisquam ne porrò est quem irrideas, in eo quod ipse non fecerit? Tūc uerò patrem tuum effecisti talem? An in potestate est tua, ut rectius illa se habeant quæ ad ipsum pertinent? Permissum ne id tibi est? Quid ergo oportet, num uelle ea quæ in manu tua non sint, aut si ista non consequare, timenda turpitudine & ignominia? Itane consueuisti philosophari, ut aciem intenderes in alios, ipse uerò in teipso fiducia, aut spei habere nihil? Quare plores per me licet & suspires, & comedas, metuens ne tibi in crastinum suppetat cibus. De seruulis eadem sollicitudo te premat, ne expilent te, ne fugiant, ne moriantur. Ita tu uiuas, & sic uiuere nunquam porrò desinas, qui tantum uocabulo, & titulotenus ad philosophiam accessisti, eiusque præcepta quantum in te est ignominia affecisti, inania atq; inutilia discentibus esse præ te ferens, atque exemplo tuo ostendens. Nunquam ut optimo statu esses expetisti, tranquillitatem & uacuitatem affectuum ne desiderasti quidem: neminem ut illud scires, coluisti, præbuiisti autem te pluribus à quibus disceres rationem syllogismorū. Nunquam autem de tuis oblatiis uisis periculum fecisti teipsum experiundo, Vtrum ferre istud possum, aut non ferre? Quid

Quid præterea mihi restat? Sed tanquam omnibus bene & præclare habentibus rebus, in extremum studio tuo te coniecisti locum stabilitatis & constantiæ, ut nimirum firma & fixa habeas hæc, quæ nam? Formidinem, abiectum & uæcordem animum, admirationem diuitiarum, imperfectum appetitum, declinationem ambiguam, & incertam. De harum scilicet rerum custodia sollicitus fuisti. Nõne ante omnia ratione, & intelligentiâ quæsitis fuit opus? Postea in tuto conseruare ista. Vidistine unquam fastigium imponi ædificio quod faber prius muro non clausserit aut sepsse? Custosne aliquis atriensis est, ubi fores nullæ sunt? Tu uerò ostendere nobis uis quàm sis exercitatus in eo ne quis te argutis à proposito deducat? At quæ sunt illæ?

Ostende mihi quid habeas constituti, quid metiris? Quid ponderas? Postea si uidebitur profer trutinam, aut modium. Quousque tandem metiris cinerem? Nõne potius ostendere illud debuisti quo efficiuntur homines beati, quibus studiis & rebus efficitur, ut hominibus omnia eueniant ex animi ipsorum sententiâ, quibus sit ut neminem criminemur, nulli irascamur, ut nos dediti simus gubernationi uniuersitatis rerum. Hæc mihi ostende. Ecce inquit, ostendo. Explicabo tibi rationem syllogismorum: hi enim sunt quibus omnia sunt metienda. Stulte, sed non est id quod subiicitur mensuræ. Ergo hæc quum tibi desunt, das pœnas neglectorum in philosophia. Tremis, peruigilas, confers & capis cum omnibus consilia: quæ nisi omnibus placeant, existimas te hallucinatum. Deinde etiam times famem, ut quibusdam uideris, quum tamen famem non metuas: sed ne coco tibi sit carendum, ne nõ obtineas alium cupediariũ, alium qui calceos, alium qui uestes tibi paret, alios etiam quibus friceris, alios pedissequos. Vt exutis in balneo uestibus & porrectus

iacens

iacens membris tanquam solent cruci affixi, ex omni parte confricare, deinde unctor assistens tibi dicat: Commoue te, præbe latus, tu caput eius tene, offeras humerum. postea digressus è balneo uocifereris: Nemo mihi quicquam affert ad comedendum. deinde, Tolle mensas, exterge. Id metuis scilicet ne non possis ægri uitam degere. Itaque discite quid sit uiuere instar sanorum: id quæ à seruis & operarijs discito. Præterea quomodo uiuant dediti philosophiæ, & quo pacto uixerit Socrates, qui uitam egit cum liberis & uxore, ut Diogenes, ut Cleanthes, simul uacans studijs & hauriens aquas. Harum rerum si cupidus sis, eas habere ubique gentium poteris, & uitam deges: confidens in eo quo solo confidendum est, nempe id quod dubitationis nihil habet, quod prohiberi aut eripi non potest, id nimirum tua ipsius est uoluntas. Quid opus fuit apparatus tam inutilem, & nihil commodantium rerum ob eas te domo recipere nemo uolet, nemo curare. At uas integrum & utile extrâ proiectum quiuis inuentum tollet, & lucrum esse reputabit: te autem nemo tollet, sed arbitrabitur detrimentum esse, & damnum. Itane uti quidem te aliquis ut cane aut ut gallo gallinaceo poterit? Quid ergo est quod uiuere expetis cum ijs talis? Timet uir bonus (si dis placet) ne deficient ei alimenta. cæcis, claudisque non defunt, & uir bonus his destituetur? Forti militi nunquam deerit stipendij collator, nec mercenario aut sutori, & bono uiro deesset? Itane uerò Deus suorum mandatorum, seruorumque negligens est, atque etiam testium nullam curam suorum habet? Quibus solis utitur tanquam exemplis ad docendum imperitos, quod ipse nimirum sit dominus: & procuracionem uniuersi in manu sua habeat, quodque res ipse humanas curet ita ut bono uiro, nec uiuo, nec mortuo, nec malî quicquam possit euenire. Quid

N

ergo

ergo est, si alimenta non præbeat? Ecquidnam aliud quam signum mihi receptui datum à bono imperatore? Obedio igitur, sequor collaudans ducem, operaque ipsius prædicans. Adueni enim, quum ipsi fuisset uisum: discedo rursus, quando ei placuerit. Atque id munus erat officiûmque meum dum uiuerem, nempe celebrare laudando Deum, idque faciendo cum apud meipsum tacitis cogitationibus, tum coram quouis alio multisque præsentibus deprædicando uerbis. Copiosum & opulentum me esse noluit, quia non uult uoluptatibus deditum uiuere. Sed ne Herculi quidem filio suo magnas dedit opes. Argis enim atque Mycenis alius quidam regnum obtinuit, ipse autem subditus fuit, laborauit, & exercuit se. Et Eurystheus quidem talis fuit qualem fama fert, qui nec Argis, nec Mycenis imperauit, imò ne sibi ipsi quidem. Hercules uerò uniuersam gubernans terram, maris quoque imperium obtinuit, repurgator & uindex iniquitatis, & iniustitiæ, propagator uerò iustitiæ & sanctitatis, quæ faciebat & nudus & solus. Vlysses porro cum naufragium faciens eiectus esset, nonne fregit ipsius animum inopia omnium rerum? Rebus aduersis succubuit: Ut accessit ad puellas rogans, ut subleuarent ipsius inopiã. Sed quid illud facit ad id ut quispiam liber sit, aut seruus? Nihilne tibi unquam ab amica fuit iniunctum quod inuitus faceres? Nunquam adulatus es seruulo? Aut pedes ipsius es deosculatus? Quanquam si quis te cogeret ista præstare Cæsari, nonne iniuriam & tyrannidem esse diceres intolerandam? Num aliud quiddam est seruitus? Noctu discessisti nusquam quò non uelles, nihil sumptuum fecisti, ob eas res à quibus aliqui abhorrebas? Dixistine quædam flens & eiulans, & conuicia tibi dici, itemque excludi te passus aliquando ne es? Quòd si pudet olim ista tibi accidisse fateri, considera

confidera quid Thraſonides dicat, & faciat, quem conſtat tam fuiſſe bellicoſum quàm tu fueris. Nónne is domo egreditur noctu, quo tempore ne ſeruus quidem Geta audet? Quem ſi cogeret uociferans obteſtansque acerbítatem heri ſui, egrederetur. Deinde, quid dicit Thraſonides: Puſio me ſubegit minutus, quem domare hoſtes nulli potuere. Tu uerò miſer, quum ſis ſeruus puſionis, & ſanè abiecti, quid te liberum eſſe dicis, quid tuas nobis pugnas narras? Poſtea enſem petit: eiſque qui non exhibet ob humanitatem, ſuccenſet. Quin etiam amicæ ſibi infeſtæ munera mittit, orans atque flens: deinde cum ſedatus fuerit, & tranquilluſ, iterum ſeſe effert: At quemadmodum gerit poſtea ſe, ut ne cupiditate flagret, aut ut ne metuat? Conſidera in animas libus quò reſpicientes pro liberis ipſa habeamus. Leones in caueis incluſos cícures & manſuetos paſcunt, ſecumque eos nonnulli habent in comitatu. Sed quis eſt qui talem leonem dicendum liberum exiſtimet? Nónne quo tractatur molliuſ, tanto minuſ eſt animoſuſ? Senſu & ratione prædituſ quínam cupiat talis eſſe leo? Ad alia me conferam: uolucres uago uolatu liberè ſi apprehendantur, & incluſæ nutriantur, quàm miſerè habent dum ubique effugia quærunt? Quædam uerò inedia potiùs emoriuntur, quàm ita incluſæ uiuant, ſi quæ tamē conſeruantur diutiuſ agrè ſuperſunt ac uix, paulatimque poſtea contabescunt, ac nihilominuſ patet factio qualiſcunque exitu exiliunt, ita ſunt proriuſ appetentes libertatiſ naturalis, ut que ſuo quodam iure & abſque coërcione uiuant. Tibi porrò hac in parte quid uideatur, o uolucris eſſe præclarum? Qualia tu nobis aſſeris? Facultatē, inquires, habeo uolandi quocunque libuerit, ſub dió agere, canere quando uiſum fuerit, hiſ omnibuſ rebus tu me ſpoliaſ, & rogaſ quid mali mihi euenerit? Quocirca ſola hæc cenſebimuſ li-

bera quæ captiuitatem non ferunt, sed simul ut sunt capta, moriuntur? Ita quoque uisum Diogeni, quum alicubi dicat, unicum illud esse perfugium libertatis, ut quispiam promptè moriatur. Idem regi Persarum sic scribit: Ciuitatem Atheniensium seruituti subijcere nō poteris, nihilo magis ac pisces. At eos quī non potero apprehendere? Prehendes quidem, inquit, sed mox relinquentes te morientur tanquam pisces, qui prehensi uiuere diutius non possunt. Quid his igitur facies mortuis, aut apparatus tui bellici quæ erit utilitas? Vox hæc est liberi hominis, qui rem scilicet illam non oscitanter consideret, & tanquam is qui tesseram inueniat. Si alibi quæras quā ubi sit, quid mirum, si istud reppereris nusquam? Seruus in primis cupit se donari libertate. Quam ob causam? An quia desiderat pro tessera uendentibus argentum numerare? Non: sed quia opinatur huc usque se fuisse impeditum, & minus secunda fortuna usum, quia compos non sit factus tessera. Quando, inquit, fuero manumissus, statim omnia erunt secunda, neminem respiciam, cum omnibus loquar, ut æqualis, & simili conditione præditus: proficiscar quocumque uoluerō: & undecumque libuerit, discedam. postea manumittitur, libertate donatus deinde non habens quo uescatur, quærit aliquem cui aduleatur, apud quem cœnet, atque porro etiam flagitiosissima quæque corpore uel agit, uel patitur suo. Quod si quando nactus sit præsepe quoddam, in mediam nimirum se conijcit seruitutem multo quā prior fuerit, duriozem. Quinetiam opulentus si fuerit, homo ineptus & ineruditus deperit puellam aliquam, & suam infelicitatem: si ea non fuerit potitus, deplorat, prioremque expetit seruitutem. Quid, inquit, tum mihi erat mali? Alius me uestiebat, alius calceabat, alius præstabat alimenta, alius ægrotū curabat, pro his omnibus mediocri seruitio defungebar,

fungebar, iam uerò quantis obnoxius sum malis miser? Pluribus iam pro uno me mancípauí. Attamen si ius amborum mihi concederetur, tum demum optimè res meæ haberent, essemq; beatissimus. Id quidem ius ut consequatur, his se subiicit quibus est dignus: deinde adeptus, eisdem conflictatur malis. Postea aliò se conuertit, & in militiam si abiero, inquit, his omnibus miseris liber euasero. Versatur in militia, haud paulo meliore conditione uiuit quàm uerbero quíuis. Secundò itemq; tertio militiæ sacramento se petit astringi: postea si Colophona imposuerit, factusque fuerit Senator, tum primùm efficitur seruus. Ascitus in hoc collegium, pulchriorem multo, imo longè splendidissimam seruitute se quispiam mancípabit. Nempe quia stultus non sit, opera est impendenda, qua addiscat ea quæ disputauit Socrates: intelligens cuiusmodi res quæque sit, nec temerè primas notitias rebus singulis quispiam applicet. Id enim est uniuersis hominibus causa omnium malorum, quòd uidelicet non possunt communes rationes applicare singulis rebus. Alij porrò opinantur alia: quidam se miserum censet, quia sit ægrotus. At ideo non est, sed quia rationem non ritè accommodat, ideo infelix est, alius propter paupertatem se miserum deplorat, nonnulli quia propitius ipsis non sit Cæsar. Vnum est & solum quòd anticipatas notitias applicare rebus nesciunt. Deinde mali notio cuius animo non est impressa, qua intelligitur scilicet ipsum nocere, ipsum fugiendum, omni modo profligandum. In primis rationibus nulla est pugna, sed in usu & applicatione earum. Si quis roget quid malum, id est, quid perniciosum & fugiendum? respondet, Cæsaris amicum non esse. Discessit (à regula) in applicatione hallucinatus est, quærit ea quæ ad propositum nihil faciunt: quoniam qui adeptus erit, ut sit as-

*Illud enim
tanti est,
quanti est
in unaqua-
que re esse
artificem.*

amicus Cæsaris, nihilo magis id quod quærimus bonum consequetur. Quid ergo est cuius omnis homo est appetens? bono statu esse, atque foelicem agere uitam, omnia ad suum arbitrium facere, non impediri, non cogi. Si Cæsaris amicus sit factus, desijt ne cogi, bene habetne? aut secundis fruitur rebus? Quem potius rogabimus, aut cui facilius credemus quàm ei ipsi qui se iactat amicum Cæsaris? Procede in medium & dic nobis, ex eo ne tempore quietius dormiuiſti, quàm antea quum nondum eſſes ex ipsius familiaribus? Mox audis, per Deos, quæſo deſine illudere uitæ meæ. Ignoras quantis crucier malis? propemodum enim ſonnum capio nunquam, ſed modò adeſt quiſpiam qui dicat, iam euigilauiſti Cæſar, iam egreditur, poſtea turbæ, ſollicitudines. Suauius ne cœnatus modò fuiſti quàm antea fueris? Audi & de hac re differentem iſpſum aliquid. Primò, ſi non uocetur, ſe angſt animo: ſi autem uocetur, ſe ita cœnare quemadmodum ſerui ſoleant cum dominis, ſollicitus eſt nimirum ne quid efferat ridiculum; aut faciat. Præterea quidnam uidetur? Timet ne uapulet tanquam ſeruus flagris cæſus. Quid uerò eſt quòd exiſtimas præclare ipsius res comparatas? An quia extra periculi metum eſt ne quando extremo ſupplicio afficiatur? Num poſtea minus lauiſt turbulentè, quietiorem ſe præſtitit exercendo? Quid opus eſt uerbis, quam uitam agere malles, illamne an priorem? Iureiurando affirmare poſſum, neminem eſſe tam infulſum, & tam à uero alienum qui ſuas deploraturus non ſit calamitates; & eo magis: quo fuerit familiarior. Itaque quum nec hi quos nominant reges uiuant ſuo arbitratu, neque amici regum, quos nam cenſes pro liberis habendos? Quære, & inuenies, quoniam initia inueſtigandi ueri accepiſti à natura. Si ipſe non potes his nudis & tenuibus ueſtigijs ad uerum ingredi,

ingredi, audi ex alijs qui ipsum inuenerunt. Sed quid isti disputant? Videtur libertas tibi esse bonum quoddam? Imò maximum. Potestne quispiam maximì compos boni, aduersis rebus succumbere, aut miserè uiuere? Non. Ergo quocunque uideris miserè agentes, afflictos, lugentes, sine dubitatione affirma liberos ipsos non esse. Censeo equidem. Itaque discessimus iam à conditione libertatis hac quæ describitur emptione & uenditione, similibusque alijs constitutionibus pertinentibus ad possessionem. Nam si ritè quod in-terrogauimus confessus es, siue magnus rex miser erit, liber esse negandus est: siue paruus fuerit, siue consul, & is miser extiterit. Esto. Illud porrò etiam mihi responde, Magnùmne quiddam & eximium uidetur esse libertas, & quam maximì fieri par sit? Quidni? Potestne fieri ut qui tantam rem sit adeptus, tamque magnam, & præstantem, sit abiectus & humilis? Non potest. Quando ergo uideris quempiam se subijcientem alijs, aut adulantem non ex animi sui sententiâ, pronuntiâ non hæsitans & illum nō esse liberum. Ac non modò si id faciat propter cœnulam, sed etiam si gratia faciat præfecturæ alicuius, si propter consulatum. Verùm illos quidem paruos appellabis seruos, qui propter res nihili seruiunt & nullius precij, hos uerò magnos seruos: ita enim appellari merentur. Proinde hæc ita cum se habeant, num libertas tibi uidetur aliquid esse qua sit quispiam suæ potestatis, nec alienis iussis obtemperet? Quidni. Quando igitur cunque est in alterius potestate quispiam, qua uel cogatur uel prohibeatur, illum ne dixeris liberum, nec inspice auos aut proauos, nec an emptus uel uenditus sit sciscitare. Quando audieris aliquem ex intimo pectore atq; affectu prorsus pentem in hoc uerbum: O Domine, pro seruo ipsum habeto, sin audieris querentem quempiam: Miser ego quanta

go quanta patior? pronuncia illum esse seruum. Si tantum plorantem conspexeris indignantem, inquietum, seruum dicito, quamuis prætexta uestitum. Nec dixeris quēquam liberum, qui horum nihil de quibus dictum est in se habeat. Sententias eius considera, num talis sit qui possit cogi, aut qui possit prohiberi, qui obnoxius sit rebus aduersis, quod si talem reppereris, nomina ipsum seruum. Si quando licenter & liberè egerit in Saturnalibus, dicito dominum ipsius peregrè profectum: qui si fuerit reuersus, cognosces qualia patiatur. Sed quīnam uenit? Omnes utique pro dominis habet, quicunq; sua in potestate habuerint eas res quas ipse nancisci cupit, aut quibus, si uelit ille dominus priuari possit. Ita nimirum multos habemus dominos, & his priores sunt res quæ animos nostros afficiunt, & illæ quidem sunt plurimæ. Quocirca si cuius sunt in potestate tales res, & ipsos nimirum dominari nobis est consentaneum, quorum in manibus illæ res sunt. Quapropter Cæsarem nemo est qui timeat, sed mortem, exilium, direptionem bonorum, carcerem, ignominiam. Nec uerò amat aliquis Cæsarem, nisi maximi sit precij, sed opulentiam amamus, præturam, ducatum, consulatum. Itaque si amemus ista aut prosequamur odio, uel pertimescamus, oportebit eos qui rebus his ualebunt dominos esse nostros. Quocirca tanquam Deos adoramus illos quoque. Hæc enim impressa nobis est notitia, ut diuinum omne id existimemus penes quod sit potestas maximæ utilitatis. At subsumptum in ratione uitiosum est, quod est: Sed ille potestatem habet magni commodi. Ergo diuinum quiddam est. Si praua sit subsumptio, etiam quod ex ea concluditur, prauum esse oportebit. Quid ergo est quod hominem liberat omnibus impedimentis, atque à seruitute alterius uindictat, asseritque in libertatem? Certè opes id non faciunt,

ciunt, nec consulatus, nec pratura, nec regnum, sed aliud quid inueniri oportet. Quid est quod in scribendo nos faciat liberos & solutos? scientia nimirum scribendi. Quid in pulsando citharam? scientia artis huius. Ergo in uita quoque præstabit idem scientia uiuendi. Vt ergo audisti simpliciter & generatim, sic ista ad singula applicato, & in his ut sese habeant considerato. Potestne fieri, ut qui cupidus est rerum in potestate alterius positarum, uiuat absque impedimento? Non. Vtrum prohiberi qui liber est nequit? Non. Quare nec poterit esse liber. Considera itaque utrum habeamus nihil quod in nostra sit potestate: an uerò omnia, an uerò quædam sint potestatis nostre, nonnulla autem sint penes alios. Quo pacto uis illud intelligam? Integrū si uoles esse corpus, in tuæne id potestate est situm, an uerò non? Non est in mea potestate. Si sanum? ne illud quidem penes me est. Si pulchrum? ne illud quidem. Viueiēne atque mori? Ne illud quidem. Ergo corpus alienum est, & non meum, obnoxiumque cuius robustiori. Esto. num in potestate tua est habere fundum quemcunque aut quantumcunque uelis? Non. Num seruos, num uestes? Non. propria uerò hæc non sunt? Non. Num equi? Horum certè nihil in mea est potestate. Vtrum si uoles liberos tuos uiuere semper, aut uxorem, aut fratrem, aut amicos, num id in te erit positum? Nequaquam. Ergo nihil habes quod in tua potestate sit situm, quod in te solo sit, & quo spoliari nequeas? Id cuiusmodi sit quæso considera. Potestne quisquam te adigere ut falso assentiaris? Nemo potest. Ergo quod pertinet ad assensionem, prohiberi aut impediri poterit nemo? Quid porro, num impellere nolentem quispiam potest ac recusantem, aut uim afferre nolentis? potest: quoniam si mortem aut uincula minetur, impel-

lit me & instigat, ut inducant in animum. Quid si pro nihilo reputes mortem aut uincula, num est quod cures ipsum? Nihil est. Quare in te est situm, ut mortem contemnas: an uerò id tuum, non est meum? Nónne tuum quoque est conari quidpiam, an uerò nō? finge id meum esse. A' conatu uerò desistere cuius est, nónne id quoque in tua est potestate? Sed quid si ad deambulandum animum applicem, ille uerò me impediat? Rogo ecquidnam quod tuum sit impediat, num assensum? num corpusculum? Ita quidem certè. Tanquam lapidem impedit: Esto. At amplius ego non ambulo. Quisquámne dixit tibi ambulare opus esse, quod opus impediri nequeat: Ego enim solum id dixi, nō posse prohiberi quominus uelis aliquid, aut coneris. At ubi corporis opus sit adminiculo, & ipsius ad efficiendum quid, instrumento, in hoc genere iam pridem audisti tuum nihil esse.

Quare & his utamur pro concessis. An uerò ut appetas aliquid, quod nolis, cogere quisquam potest? Nemo. Statuere aliquid aut omittere, aut omnino uis oblati uti, quis cogit? Nemo. Veruntamen quo minus consequar quod appeto, quispiam impedit. Num etiam si quid appetas quod in tua sit potestate situm, quòdque prohiberi nequeat, num hac ratione etiam te impedire poterit? Nequaquam. Quisquámne tibi id affirmare audebit, eum qui appetat aliena, prohiberi non posse? Ergo sanitatis non ero appetens? Non eris, nec ullius rei alterius quæ tua non sit, sed aliena. Nam quod in tua potestate non est ut uel acquiras uel custodias quando cunque uoles, nimirum alienum est. Ab his non modò procul abstine manus, sed multo magis appetitum tuum: quòd si non feceris, dedisti te tanquam seruum, subiecisti iugo ceruicem tuam. Si quid miratus fueris eorum quæ tua non sunt, quicquid aliarum rerum quæ

obnoxia

obnoxia sunt & caduca animum tuum affecerit. Manus mea non est, pars sanè tua est, natura enim est luctum quod prohiberi possit, quod cogi, cuique robustiori obnoxium sit. At de manu quid loquor? Vniuersum corpus ita comparatum habeas oportet instar asini clitellarij: Feram, inquires, quantum possum, quantum mihi est concessum. Si abducaris in seruitutem, & capiaris ab hoste, mitte, ne pugna, ne eiules; sin secus feceris, uerberibus contusus nihilominus perdes asellum. Quòd si erga corpus te sic gerere debes, còsidera quid in cæteris tibi sit faciendum quæ corporis gratia comparantur. Asellus ille si fuerit, frena erunt paranda, clitellæ, soleæ, hordeum, pabulum. Et de his non magno pere contendes. dimitte ista citius & promptius quàm asellum. Itaque industria hac te præparans, illòque exercitio te confirmans, aliena discas discernere à proprijs, quæ prohiberi possunt ab his quæ nequeunt impediri: hæc pertinere ad te, illa uerò non spectare ad te, existimabis. In his sollicitè obseruare appetitum, in illis uerò declinationem. Num quid pertimescis? Nihil. quid enim timeres? Sollicitus scilicet esses de his quæ ad te propriè pertinent? in quibus scilicet essentia est boni & mali? At ea eripiendi tibi quis habet potestatem, quis impediendi? nihilo magis obnoxius es: atque Deus ipse. An uerò de corpore, de fortunis, de rebus alienis, & nihil ad te pertinentibus, sollicitus eris? Omni uerò studio & meditatione tua cum inciperes philosophari, aliudne egisti quàm ut discerneres tua & non tua, quæ in tua essent & non tua potestate, quæ prohiberi & non prohiberi possent? Quare res tibi fuit cum philosophis? an ut nihilominus aut nulla aut aspera fortuna afflictus doleres? Hæc sola porrò est ratio qua possis metu uacare, & tranquillus uiuere.

Mœstitia enim quid ad te? quorum equidem dum im-
 pendent & expectantur metus, obijcitur nobis, eorun-
 dem præsentium constat esse mœrorem. Præterea e-
 ritne aliquid cuius sis cupidus? Etenim eorum quæ
 sunt digna ut appetantur, utpote honestis existentibus
 atque etiam præsentibus, convenientem habes & ac-
 commodatam appetitionem: eorum uerò quæ sub ar-
 bitrium nostrum non cadunt nihil desideras, ita ut lo-
 cum non habeat expers rationis libido, impellens nos,
 & ultra mediocritatem nos urgens. Itaque quum in
 rebus omnibus ita sis affectus, quis te hominum per-
 terrefacere poterit? Homo enim quem terrorem in-
 cutit homini siue uideatur, siue colloquatur, siue con-
 uersetur, non magis certè expauescendus atque equus
 est equo, aut canis cani, uel apīs apī: sed res & nego-
 cia in quibus quisque uersatur, terrifica sunt. Pro eo
 enim ut uel ea cōcedere uel eripere poterit aliquis, me-
 tuendus uidetur. Sed earum quomodo uenit in de-
 ditionem? Non ferro, non igne, sed opīnionibus. E-
 nim uero si eam quæ in urbe est arcem expugnemus,
 num febris quoque munitiōem sustulimus, num de-
 uicta etiam castella uenustarum muliercularum, & ad-
 summata, eam quæ in nobis est munitiōem, inq̃ ea
 habitantes tyrannos deiecimusne ac profligauimus?
 Et hos quidē singulis negocijs quotidie partim eisdem,
 partim nouos atque alios imminētes habemus tyrānos
 ac dominos. At inde ordiri debemus, demolienda arx
 est, & eiiciēdi tyrāni. Id fit, si curæ nobis nō fuerit corpu-
 sculū, aut membra corporis, non potentia, nec fortunæ,
 nec fama, nec imperia, aut honores, quin etiam nec li-
 beri, nec fratres aut amici, sed pro alienis ista habeantur
 omnia. Quod si inde profligati fuerint tyranni,
 quid præterea opus erit cingere mœnibus arcē? Quod
 ad me

ad me attinet, non equidem laboro: stans enim quid
facere contra me potest? Quosnam præterea efficiam
ego satellites? Aut ubinam eos deprehendo? Fasces
alijs minaciter præferunt, alijs utique, non mihi, fustes,
& gladios gestant. Ego uerò prohibitus aut impeditus
rei nullæ, cum uellem aliquid: nec ui coactus, cum re-
cusarem. Sed fieri istud quid potuit? Quia subieci uo-
luntatem meam Deo. Si uolet me febricitare, & ego
uolo: si aggredi quidpiam, non defugiam: si appetere
quid præcipiat, non respuam: si adipisci, nec ego re-
cusabo: sin uerò nolit, detrectabo ego quoque. Si mo-
ri libeat, quis contra animi mei sententiam me prohi-
bebit, aut quisnam coget? Non certè magis atque io-
uem ipsum. Viatores paulo cautiores idem faciunt. In-
festari uiam latrocinij si quis illorum audierit, iter so-
lus non ingreditur: sed uel comites operitur, uel lega-
tis se adiungit, aut Quæstoris cuiusdam, aut Procon-
sulis, quorum cum comitatu incedens tutò carpit iter.
Haud dissimile, quid facit in hoc mûdo prudens? Mul-
ta passim loca obsidentur à latronibus, multi sunt ty-
ranni, multæ & uariæ tempestates, ac difficultates, in-
teritusque amicissimorum. His uitandis malis quòda-
nam tutum est perfugium, qua ratione ut non incidas
in latrones cauebis? Quem comitatum expectabis quo
tutus transeas? Cuinam te adiunges, num opulento cui-
dam & pecunioso, num consulari uiro? Quid inde mi-
hi est commodi? Si spoliatur ipse, plorat, lugétque: aut
si ipsemet, cui me adiunxero, adoriatur tanquam la-
tro, quid faciam? Dabòne operam ut amicus fiam Cæ-
saris? Ita nimirum consequar ut me iniuria afficiat ne-
mo. Sed illustris ut fiam, quanta pati & sustinere me
oportebit? Quoties & à quàm multis spoliari? Deinde
si fuero, & ipse utique mortalis est, aut si qua de causa

inimicus mihi fiat, discedere aliquò, nōne melius est? In solitudinem scilicet. Agè, dic mihi, num illò febris non peruenit? Quid ergo restat, securum comitatum, fidelem, firmum, non insidiosum reperire ne poteris nullum? Ille quidem noster perpendit secum atque intelligit quòd Deo si sese adiūxerit, tutò sit transiturus.

*Psalmus,
Mihi autē
adherere
Deo, bonū
est.*

Quid uerò est quod appellas sese Deo adiungere? Vt quod ille uolet, ipse quoque uelit: & quod nolit, ab eodem ipse etiam abhorreat. Istud quī poterit fieri? Num secus quàm si consideret quīspiam uoluntatem Dei & gubernationem? Quid mihi dedit quod meum esset, ac meæ potestatis? Quid uerò sibi ipsi reliqui fecit? Ea quæ cadunt sub arbitrium, mihi pro meis concessit, esse fecit ut mea essent quæ impediri aut prohiberi nō possunt. At corpus ex limo formatum, quī potuit efficere ut non impediretur? Itaque subiecit ipsū dispensationi uniuersitatis rerum, fortunas etiam & instrumenta: demum, liberos, uxorem. Quam ob causam ego pugnarem cum Deo? Quare expeterem non expetenda? Aut quæ etiam si darentur, semper habere tamen non possem? Sed ut ego hæc accipiam? Ita ut dantur, & quoad possum accipere. Proinde qui dederat, idem aufert quoque, quamobrem ego repugnarem? Certè non dico me fore stultum qui robustiori me opponam, sed potius iniustum. A quo enim accipiens hæc ueni huc? Pater scilicet meus ista mihi reliquit? Sed huic quis dedit? Solem quis fecit? Quis fructus procreauit? Vices tempestatum quis instituit? Quis naturali contagione atque coherentiā connexuit atq; deuinxit uniuersa? Deinde cum omnia ab aliō acceperis, & temetipsum quoque, indignè fers atque irasceris danti, si quid tibi ademerit? Quis uerò es tu, aut unde uenisti, aut quare? Nōne is te introduxit in mundum? Nōne

*Iob: Domi-
nus dedit,
Dominus
austrulit: sit
nomen Do-
mini bene-
dictum.*

Nónne is ut lumen inspiceret illud concessit? Nónne dedit adminicula & adiutores? Nónne sensus, nónne rationem largitus est? At quínam ut esses te introduxit? Nónne ut mortalem, nónne ut pauxilla cum carne uicturum in terrar? Obsecuturum uerò suæ gubernationi, scéq; ut aliorum conciuem in hoc mundo gerentem, & simul pauculos dies festos celebrantem? Ergo quoad tibi fuerit datum interesse, & concessus spectandi locus pompam ludorum, celebrémque conuentum illum, reuís acquiescere: ac non potius si eduxerit te hinc, sponté abire adorantem, & gratias agentem pro his quæ audisti, & uidisti? Inuitus equidem istud facio, festiuos enim & latos dies celebrare mallē. Quidni mystæ initiari subinde cupiant, nec non alios semper atque alios athletas spectare expetant quæ ad Olympiá conuenēre? At festus dies finem habet ac desit. egredere, hinc discede ut gratus, ut uerecundus, da locum alijs, alios etiám nasci oportet: quemadmodum & tu fuisti natus, posterisque concedendus locus, tradendæ habitationes, & necessaria. Quòd si priores non cesserint, qui uacuus erit locus reliquus? Quare insatiabilis es? Quí fit ut satis tibi sit nihil? Quam ob causam angustum esse uis mundum? Veruntamen cupio liberos, & uxorem mecum esse. Tu ane hæc sunt? An non largientis potius atque eius qui te fecit etiám? Deinde non relinques aliena, non concedes robustior? Quid opus fuit ut me introduceret? Si amplius non permittit, egredere, non opus ei est moroso spectatore. his delectatur qui simul hilares festum diem celebrant, qui choreas ducant, & plausu declarent laticiam, qui numine pleni ferantur, laudibusque prosequantur celebritatem conuentus. Afflictos porrò & tímidos à conuentu illo abesse libenter uidebit, propterea

pterea quòd ut festiuitatem decet, sese non gesserunt, nec loco & personæ suę conuenientia præstiterunt: sed iniquè tulerunt, suòque indignati sunt genio, suis fortunis, ijs quibus cum uersantur, dum non sentiunt quæ habeant extrinsecus adiumenta, nec quanta sit in ipsis facultas ad resistendum contrarijs, nempe altitudo animi, eminentia ac fortitudo, ipsa hæc, de qua modò loquimur, libertas. At ista quare accepit? Vt nimirum his utatur. Quousque uerò & quatenus? Vsque dum scilicet ei qui utitur uisum fuerit. Itaque si necessariò ad te non pertinebunt, noli his affici, & profectò non tanquam necessarijs cogere. Ne tu tibi ipsi persuaseris, necessaria hæc esse, & profectò non erunt. Hanc meditationem animo uolues, cum primùm surrexeris ad uesperam usque, quam à paruis incipies rebus, in quibus nimirum sit facilima offensio, ab olla scilicet, à poculo: deinde perge ad togulam, ad catellum, equuleum, agellum: postea uerò ad temetipsum, ad corpus tuum, ad membra, liberos, uxorem, fratres, undiquaq; circumspiciens reiſce abs te, repurga opinioniones tuas, ne quid adhæreat tibi eorum quæ extra te sunt, ne quid tibi adnascatur, quo detractò postea doleas. Dum uerò te sic exerces quotidie, ita dixeris (ut apud nos solemus) non equidem quòd incumbas philosophiæ, insolens enim illud est uocabulum, sed quòd pensionarium philosophiæ te exhibueris: id enim reuera est libertas. Hac manumissus est Diogenes ab Antisthene, eaque se dixit amplius à re nulla posse redigi in seruitutem. Ita uerò sentiens quomodo fuit captus, quo pacto usus fuit piratis? Num quem illorum appellauit Dominum? De uocabulo non loquor: in uoce enim nihil est quod metuum, sed in affectu quo exprimitur uox. Nonne reprehensi ab eo fuerunt, quòd captiuos malè tractarent & pascere

& pascere? Vt uerò diuenditus fuit? Num quem dominum quarebat? Imò potius seruum. At uenditus ut se gessit erga dominum? Confestim ostendit hero suo quo pacto ipse se amicare deberet, ut esset pectine utendum. De filiis, ut ipsos uitam agere oporteat. Quis uerò istud miretur? Etenim si is ipse herus pædotribam emisset in palæstricis, haud secus eo atque ministro fuisset usus, certè non ut domino. Si medicum, similis est ratio: nec aliò respexisset, si fabrum. Ita in quauis materia & re subiecta, imperito quouis superiore esse peritum omnino necesse est. Quicumque igitur uniuersæ uitæ agendæ scientiam callet, quid aliud hunc quàm dominum esse oportet? Ecquisnam in naui dominus est? Gubernator certè. Quare? Quia pœna afficitur qui non obtemperat. At nihilominus in manu eius est ut uapulem ego. Num uerò id facere potest impunè? Ita sanè & mihi uidetur: sed id adeò accidit, quia non impunè, & hanc ob causam in potestate quoque tua non est. Nulli enim impunè est facere iniusta. Sed quæ nam pœna irrogatur uinciendi suum mancipium? Id ipsum uincire nimirum quod peragit, quòdque ipse tu fateare, siquidem id negare in animum non induxeris, hominem scilicet feram bestiam non esse, sed animal mansuetum. At sui negligens quando habebit malè? Quando nimirum contra naturam suam aliquid fecerit. Quando gallus laborat? Conditio similis est, nec aliter sua quædam natura est homini. At quæ natura ipsius est? Mordere proprium ne est, calcibus impetere, conijcere in carcerem, caput amputare? Non: sed bene facere, mutuis officiis respondere, bene precari. Tum ergo malè uiuit aliquis, siue uelis, siue nolis, quando recta ratione non utitur. Itaque Socrates calamitosus non fuit? Non, sed ipsius iudices & accusatores.

fatores. Etiam non miserè uixit Heluidius Romæ? Non: sed is à quo fuit occisus. Quid loqueris? Quem admodum tu etiam soles, quum predicas non malè habere gallinaceum, si uictor postea lanietur: sed eum qui uincatur, licet non uapulet. Nec magni facis canem nihil laborantem, aut feras non insectantem: sed tum quando sudantem uideris, quando lassum & rumpentem se currendo. Quid uidentur tibi ista non esse popularia, si dixerimus cuiusque rei malum esse id quod ipsius naturæ repugnet? Idem tu consentaneum omnibus in rebus esse negas? Quid causæ est quòd in solo homine id aliter accipis? Nónne quando hominem dicimus natura esse mansuetum, amicitiae cupidum & fidelem, pro absurdone haberi consuevit? Quare nec illud si quis dixerit, non ei noceri si uapulet, si consiciatur in uincula, si plectatur capite. Nónne sustinet illa omnia animose, & lucri inde commodique aliquid reportat? Ei uerò nocetur qui miserrima & turpissima patitur, qui pro homine lupus, aut serpens, aut uestpa efficitur. Agè, ueniamus ad ea quæ apud omnes sint in confesso. Homo qui non impediatur, liber utique est, cuius pro eo ut uult expedita sunt negotia. At is qui uel prohiberi, uel cogi, uel impediri, uel inuitus aliquò potest pertrahi, seruus utique est. Quinam uerò est expers impedimenti? Qui alienas res non concupiscit. Quæ nam uerò sunt aliena? Quæ in potestate nostra non sunt, neque ut ea habeamus, neque ut non habeamus, neque qualia sint, aut quo pacto se habentia nos præstare possumus. Ergo corpus alienum, partes ipsius alienæ. Si horum aliquo tanquam proprio afficiare, poenas lues quas uidelicet æquum est perpeti eum qui sit alienarum rerum cupidus. Via hæc ad libertatem ducit, hæc sola est liberatio seruitutis, ut possis aliquando

aliquando istud proferre ex tota anima:

Quocunque Iupiter uoles me ducito,

Fatalis ac necessitas.

Parebo, quocunque fuero collocatus à uobis ordine, & loco. Sed quid ais Philosophè? Vocaris à tyranno ut dicas aliquid quod te non deceat. Dicitur usne illud es, an uerò non? Da cogitandi spacium. Nunc deum deliberandum censes, quidnam faciebas cum esset in schola? Non considerasti nec meditatus es quæ bona, quæ mala, aut quæ porrò neutra essent? Vtique sum contemplatus ista. Quæ nam igitur ex his placere nobis, iustæ & honesta duntaxat bona esse, iniusta uerò & turpia esse mala? Num uiuere bonum est? Non. An mori malum? Non. Num carcer? Ne ille quidem, sed ratio abiecta & inconstans, amici proditio, adulatio tyranni, qualia uidebantur nobis? Mala. Quid ergo non reputas ista tecum? Aut de his quare non cogitasti aut consilium cæpisti? Ea uerò cuiusmodi est contemplatio, siquidem mei est muneris quo possum præstantissimorum compos esse bonorum, mala autem uitare grauissima. Præclara hæc est, & necessaria cogitatio, circumspectumque requirit consilium. Quare nobis sic illudis bone uir? Nunquam talis suscipitur deliberatio. Neque etiam si reuera pro honestis turpia animo adumbrasses aliquando, reliqua uerò tanquam neutra habuisses, unquam huic deliberationi insistisses, imò ne attigisses quidem. Etenim ut primum obiecta sunt, ita euidenter cernuntur animo, ut oculis discernuntur alba, & nigra. Quando deliberaſti unquam utrum alba sint nigra, aut leuia pōderosa? Nonne euidenter apparentibus applicanda duntaxat intelligentiæ? Quis fit igitur, ut in præsentia, neutra quæ sunt, detestabiliora malis esse iudices? At his opinionibus nō

es imbutus, ac uident tibi nec illa esse neutra quæ sunt & quæ maxima sunt mala, ea non esse censes. Quid uerò tu sentias, nihil ad nos, ita enim initio te assuecisti. At ego ubi sum? In schola, multique mei sunt auditores, disputo cum philosophis. Verum iam sum egressus schola, aufer hinc scholastica & stulta illa. Amicus itaque testimonio premitur, à quo? A philosopho. Est etiam adulator quidam philosophus, est qui operam exhibet mercenariam ex numero philosophantiū, nec non aliquis assumitur philosophus in senatum, ac senatorem agit. Et horum quisquam loquitur ne aliud quam quæ uulgo uideantur? Interim in animo conscio intrinsecus clamant uera decreta. Tu ergo aliud nihil es quam frigida & inutilis opiniuncula, ex uerborum sutelis contexta, è quibus tanquam tenuissimo pilo dependes. Proinde si philosophus es, observa teipsum, fortemque & utilem te præstato, & talem qui exercitatione assidua sacris illis sit initiatus. At tu quomodo nuncium accipis? Non obijisse filium tibi narro: unde enim istud tibi? Sed effusum oleum dico, exhaustum uinum. Atque id facio hac de causa, ut sollicito & curis distento tibi quispiam assistentium ad te nihil aliud dicat quam, Philosophhe. At, inquires, in schola quid nos decipis? quare te hominem dicis esse, cum sis uermis? Perquam cupio obseruare quempiam istorum mecum familiariter & domesticè agentem, ut uidelicet quem admodum angeretur, & quas uoces emittat, exploratum habere possem, & scire etiam utrum nominis sui non sit oblitus, disputationum quoque quas audit, quas profert ipse, quas legendo cognoscit, & quantum ista ualeant ad libertatem. Profectò alia nō sunt (quæ liberos efficiant) quam illa, siue uobis ita uideatur, ô diuites, siue aliud iudicetis. Sed quonam teste id tibi est exploratum?

Vnde istud
tibi? id est,
unde tibi tā
tum animi
robur esset?

ploratum? Quinam esset alius quàm ipsi uos qui habetis Magnum illum Dominũ ad cuius nutum motumq; uiuistis? Quod si quẽ uestrũ obliquis duntaxat oculis inspexerit, præ metu rigidi estis. Aniculas & senes obsequiis uestris colitis atq; captatis. Qui dicitis, Nõ possum hoc facere, non licet mihi. Quare non licet aut permisum est tibi, nõne modò istud contendebas affirmans te esse liberum? Verũ me prohibuit Aprylla. Ergo quod uerum est loquitor serue, & fugitiuus ne sis dominorum tuorum, ne recuses: imò ne in animum quidem induxeris recusare quo minus te tributarium exhibeas, tot seruitij signis atque indicijs notatus. Proinde si quis amore captus ad faciendum aliquid impellitur præterquam ei uideatur, ac meliora quidem cernens, uiribus adipiscendi hæc destituatur tamen, ad ignoscendum ueniam ei dari multo est æquius, quippe uiolento & quasi diuino quodam uinculo amoris quum coërceatur. Te autẽ quis æquo animo ferat amore anicularum senumq; districtum, dum eos emungis lauasq;, & muneribus corrumpis, ægrotos uerò tanquam seruus ministerijs tuis subleuas, & interdum præ te fers tanquam si commori illis cupias, & nihilominus tamen scire libeat ex medicis utrum appareant certæ mortis indicia & notæ? Præterea etiam quum obtinendorum gratia honorum, & magistratuum eminentium illorum atque illustrium, manus alienorum seruorum deoscularis, idq; adeò hac de causa facias, ut ne scilicet ingenuorum sis seruus. Postea insignis amplitudine obambulas imperium & consulatum gerens. Verũ qualem te præstiteris imperatorem nescio, unde acceperis cõsulatum: quis tibi eum dederit, ignoro. Mori quidem ego satius ducerem, quàm propter Felicionẽ uiuere, superciliumque ipsius & fremitum seruilem tolerare. Haud enim

Nescio utrū
sit Felix is,
quē prae-
dem constat
fuisse lu-
dæa, liber-
tus Claudij
Cesaris, &
frater Pal-
lamis, de cu-
ius improbi-
tate & ne-
quitia Cor-
Tacitus scri-
bit.

me latet quā sit insolens seruus successu rerum elatus
(quem pleriq; secundam fortunam interpretantur) & I-
bidine excæcatus. Tu ergo, inquit, liber es? Cupio sai-
nē & id mehercle, deos magnopere rogo. At non dum
possum obuerso uultu herum aspicere, adhuc magni
facio corpusculum habere integrum: neq; id in postre-
mis mihi est, etiam si omnino saluum & integrum non
obtineam. Proinde possum ego tibi liberum ostende-
re, ut ne deinceps à me libertatis requiras exemplum.
Diogenes erat liber. At qua conditione fuit? Non
quia erat natus ex liberis (non enim fuit) sed quod ipse
à se libertatis acceperat initium, quodque abiecerat à se
omnes seruitutis ansas: quibus præcis, nemo accessit ut
ipsum in seruitutem conijceret, nec unde arripi posset
ansam cuiquam præbuit. omnia fuerunt ei solutissima,
habuitq; apta ex sese uniuersa. Si quis arreptis fortu-
tunis trahere conaretur ipsum, relinquere satius puta-
bat quā sequi & obnoxium esse propter eos. Si mem-
brum, si corpus totum prehensabat, totum relinquebat,
familiares etiam, amicos, patriam. Ac perinde sciebat
unde hæcei esset libertas, & à quo eam accepisset, & in
quibus ei usui esset rebus. Etenim maiores ille suos,
qui reuera erant, Deos scilicet, suamq; patriam dese-
ruerat nunquam, nec in animum induxit ut se à quoq;
obedientia & obsequio uinci pateretur, nec pro patria
tam prompta morte quisquam obisset. Non enim so-
litus fuit aucupari famam, qua plerisque pro republica
fecisse aliquid uideretur opinionis potius causa quā
uirtutis: sed memoria tenebat, quicquid eueniret, id o-
mne ex patria superna proficisci, & fieri gubernatio-
ne ipsius uniuersa, nec non à moderatore eius Deo ad-
ministrari omnia. Itaque considera quid dicat ipse aut
scribat. Ob hanc, inquit, causam permittitur tibi ô Dio-
genes

genes pro eo ut tibi fuerit uisum, & cum Persarum, & cum Archidamo Lacedæmoniorum regeloqui. Num istud propterea quòd ex liberis fuit procreatus? Profectò uniuersi Athenienses, item Lacedæmonij & Corinthij, propterea quòd ex seruis erant prognati, cum his loqui liberè & ex animi sui sententiâ non potuerunt, sed metuebant & adulabantur. At quid istud ei licuit? Propterea, inquit, quòd corpusculum meum non esse me sum arbitratus, quòd nullius sum indigus, quòd omnia hæc mihi sunt lex: nec aliud quicquam præterea. Hæc nimirum fuerunt quæ permiserunt illum esse liberum. Proinde ne existimes duntaxat exemplum me habere hominis non occupati & uacui domesticis negotijs, quique nec uxorem, nec liberos, nec patriam, nec amicos aut propinquos habeat à quibus detorqueri aut distrahi potuerit: proferre Socratem libet, quem constet & uxorem & liberos habuisse, patriam quidem sed tanquam alienam, & qua uteretur ut conveniebat & quatenus, & amicos, cognatosque & reliqua omnia subiicientem legi, eiusque legis perfectæ obedientiæ. Quapropter & militem se præstitit quandocunque res postulabat, & primus in castra proficiscebatur, & adeundis periculis promptissimum se exhibebat. Ad Leontem uerò missus à tyrannis, quòd sibi turpe duceret, non assensus est, quamuis moriendum fortè sibi rebus ita comparatis, non nesciret. Aliud enim quid conseruandum incolume sibi esse censuit, non equidem corpusculum, sed animum fidelem & pudicum. Hæc eripi nobis non possunt, nec in ordinem redigi. Postea quum de capite causa ipsi esset dicenda, num propter liberos suos, num propter uxorem anxius fuit & sollicitus? Quid tum faciebat cum ex hauriendum ei esset uenenum: ut sese gerit, cum paterent effugia? Atque

Et ille Archidamus numeratur inter eos apud Athenæum lib. 12. Diogenes.

Vide Laërtii in uita Socratis.

De Leonte, ut sit iniuste occisus à tyrannis triginta Atheniensium scribit Xenophon li. 2. Hellenic.

que etiam Crito dum ei suadet exire de carcere propter liberos, ne destituti necessarijs, cogerentur alienorum opem implorare. At is tanquam immanis leo robore suo confidens perstitit. Quoniam filius? Non honore, non pecunia, non potentia, sed suo ipsius robore, id est rationibus quibus internoscimus ea quæ in potestate nostra sunt, & non sunt. sola enim hæc sunt quæ faciunt beatos, quæ liberos & solutos: quæ ut caput atque ceruicem in sublime porrigamus, quum antea essemus humiles & abiecti, quibusque efficitur ut obtueri omnia rectis oculis ualeamus ut tyrannos, ut diuites, id uerò unum philosophi erat munus. Tu uerò discedere hinc recusas confidenter, sed propter amicum & pocula argentea contremiscis. Quam male collocasti tempus, ô miser homo. Quid mihi fiet, igitur, si ægotaro? rectè nimirum ægotabis. Quis uerò me curabit? Deus, amici quoque. Non molli lecto decumbam. Sed ut uirum decet iacebis. Domilium conueniens non habebo. At in conueniente & idoneo ægotabis. Quis alimenta & uictum parabit? Idem qui alijs. Tanquam Manes eris infirmus, & quoniam erit finis morbi? quàm ipsa morte alione quopiam finiretur? Istud uerò ita tecum reputabis, caput illud esse euenientium homini malorum (nempe uacordiae & timoris) non ipsam scilicet mortem, sed mortis metum. In eo capienda tibi exercitatio est, in id incumbant omnes rationes tuæ, studia tua, lectiones tuæ: quòd si feceris, intelliges nimirum hoc solum modo homines in libertatem asseri.

*Manes er
Sicis uoca-
bula manci-
piorum fue-
runt anti-
quitus, ut
author est
Athenæus.*

Capita

E
CAPIT
De libertate.
De conuersatione
Quoniam pro quibus
Ad eos qui in oculis
Abdicosos
Ad eos qui dum mori
De uacuitate timoris
Ad eos qui subitò
Ad quendam cum
Quos perire oportet
De uacuitate.
De attentione.
De his qui facile se

Quis ergo est qui
tunc uiuere, qui
tunc. Quis
de, incontinentem
no. Ergo impro-
multum uiuit: qui
niam est qui tunc
pene frustra, si
in. Num quem
ultima, metu, c
tione sua non fru-

CAPITA QVARTI LIBRI.

- 1 De libertate.
- 2 De conuersatione.
- 3 Quenam pro quibus sint permutanda.
- 4 Ad eos qui in ocio & quiete uiuere cupiunt.
- 5 Ad bellicosos & feros.
- 6 Ad eos qui dum miserentur dolorem capiunt.
- 7 De uacuitate timoris.
- 8 Ad eos qui subito figuram & speciem philosophi assumunt.
- 9 Ad quendam cum ex uerecundo factus esset impudens.
- 10 Quos spernere oporteat, & quibus cum sit pugnandum.
- 11 De puritate.
- 12 De attentione.
- 13 De his qui facile sua efferunt.

De libertate.

CAP. I.

LIBER est, qui uiuit ut uult, qui nec cogi nec impediri, nec uis adhiberi cui aut uiolentia potest. Præterea cuius studia & conatus non retardatur, appetitio non frustratur, declinationes non impediuntur casibus fortuitis. Quis ergo est qui uelit obnoxius deceptioni & imposturæ uiuere, quis peccando uitam transigere? Nullus certè. Quis falli uult, quis prolabi in uitia, iniustus esse, incontinens, morosus, humilis & abiectus? Nemo. Ergo improbus & flagitiosus nullus est, qui pro eo ut uult uiuit: quare nec liber etiam est. Quis uerò omnium est qui tristis, timidus, inuidens, miserans, appetens frustra, fugiens sine euasione uelit esse? Nullus. Num quem porro habemus ex uitiosis illis uacuum tristitia, metu, casibus non obnoxium, & qui appetitione sua non frustratur? Nullum profectò.

Quæ liberum

liberum. Hæc si quis audierit miser Consul, adtecerisq̃ sermonibus his sapientem esse ipsum nec ad eum disputationes huiusmodi pertinere, ignoscet ceriè tibi: sin ue-
ra apertè dixeris, eumq̃ nihil ab his discrepare manci-
pijs quæ ter uenierint, ipsumq̃ his non minus seruituti
esse obnoxium, quid aliud quàm uerba expectare te
oportebit? Quo, inquit, pacto seruus sum? Pater fuit
libero statu, itèmq̃ mater, nec precio fuerunt à quo-
quam redempti. Quin senator etià sum, & amicus
Cæsaris, consulatùmque gessi ac multos habeo seruos.
Primùm optime Senator, forsan pater quoque tuus ean-
dem seruiuit seruitutem: mater quoque & auus, & an-
tè maiores tui quotquot fuerunt. Et ut illi quidem fue-
rint liberi, quid istud ad te? Quid enim tibi prodest si
nobiles illi fuerunt, tu uerò sis ignobilis: si strenui & for-
tes, tu uerò sis imbellis & timidus: illi temperantes, tu
uerò sis incontinens? At inquires, quod momentum in
his est ut seruus sit quispiam? An uidetur tibi facere
inuitum, coactum suspirantem quidpiam, nihil ad ra-
tionem seruitutis pertinere? Vt istud sanè demus, sed
quis est qui cogere me possit, præterquam qui domi-
nus omnium est Cæsar? Ergo fateris tu ipse unum esse
dominum tuum: is tametsi communis est, non est ut in-
de solatiū capias: imò sic habero te ex magna domo &
splendida esse seruum. Ita enim Nicopolitæ etiam
acclamare solent, Liberi sumus, ita nos fortuna adiuuet
Cæsaris. Nihilominus si uideatur sic faciendum, omi-
tamus Cæsarem in præsentia. Dic uerò mihi, utrū ali-
quando amaueris aut puellum aut seruum, aut libe-
rum? Quid ait? Negat. lucrum enim id sibi reputa-
bat esse. Sed unde? prætendit quod decorum & spe-
ciosum est: reliqua non uidet, nec secum perpendit.
At corporis salutem, inquit, consulere non uoluit. Ve-
runtamen

runtamen id ei curæ fuit quod iustitia seruatur & augeatur, iniustitia uerò deterius sit & aboletur. Socrates turpiter non seruatur, quum non calculum fert iubentibus Atheniensibus, quum despicit tyrannos, quum talia de uirtute & præstantia bonitatis differit. Is conseruari incolumis turpiter nequit, sed moriens salutem sibi non fuga quærit, Bonus quoque histrio tum desinens, quando oportet personam suam tuetur aptius, quàm si gestum faciat importunè. Sed quid fiet liberis meis? Num si proficiscerer in Thessaliâ, eorum curam susciperetis? Sed quum discessero ad inferos, eos curabit scilicet nemo? Vides ut subsannet & irrideat mortem? At si istud inter me & te ageretur, philosophia iudice ista damnaremus, ac statueremus iniustos plectendos æqualibus pœnis. Deinde si adderent istud quoque: Si superstes sim, pluribus saluti esse potero, mortuus nemini prodero. Itaque si per foramen euadere liceat, effugiemus scilicet, altoqui enim quomodo cuiquam prodesse poterimus? Qui uerò permanendi locus erit talibus quales modò sumus? Siquidem eramus superstites aliquando utiles, quidni simus etiam multo magis dum morimur quando & quomodo oportet? Et Socrates quidem defunctus uita sua non minus, aut fortasse plus etiam hominibus prodest, quoad memoriam post se reliquit eorum quæ dixit aut fecit. Huiusmodi meditator decreta, tales sermones animo tuo complectere, talia inspice exempla si uis liber esse, si cupis te pro rei dignitate gerere. Et quid mirum, si tantam rem, tot tantisque precijs redimis? At propter illam (quæ uulgo existimatur) libertatem conseruandam quidam censuerunt ad extremum conseruandam dum uoluntario suspendio sibi ipsis uim auferunt, aut semetipsos præcipientes de saxo deiciunt.

Fortasse
Cleanthes
legendū.

Sapenumero uniuersę ciuitates ut libertatem ne admit-
terent, perierunt. Itaque pro uera, cuiquam insidię
fieri non possunt, tutissimęque libertate, Deo abs te
requirenti ac repetenti quę dedit, quid faciendum sit
non animaduertes? non meditabere ea quę Plato iussit,
ac non solum mori, sed etiam torqueri, exulare, ua-
pulare, omnięque ad te nihil pertinentia paratus eris,
si repetantur aliquando, reddere? Si nolis, seruus e-
ris inter seruos, etiam si sexcenties fueris consul: etiamsi
ascenderis in palatium, nihilominus eris: sentiesque
philosophos ea quę disputant afferre quidem in me-
dium non popularia, attamen ut Cathanthes dicere so-
lebat, non absurda aut ab euentu rerum abhorrentia.
Reipsa enim experiere uera hęc esse, & quod ex his re-
bus, quas uulgo admirantur & studiosę sectantur, ijs
qui eas adipiscantur, nulla inde proueniat utilitas: ijs
uero qui compotes earum non fiant, opinio excitetur
talium adeptione rerum se omnibus bonis affluentes,
beatissimos fore: quę si obtinuerint, idem æstus ar-
dorque corporis, eadem iactatio, idem stomachus
& fastidium, eadem cupiditas rerum absentium ma-
net. Non enim satietate rerum quas expetieris, com-
paratur libertas: sed demolitione potius cupiditatis ac
libidinis, seruire atque obnoxius esse desines. De quibus
ne dubites quod sint uera: laborem illum quem adhi-
buiisti in rebus his uitiosis, transfer ad honesta hęc & re-
cta, & senties. Peruigil sis in eo, ut animus imbuatur
tuus decretis quibus uindicetur in libertatem. Pro opu-
lento & diuite sene, philosophum cole & obserua, con-
spiciare ad huius fores assistens, non turpiter te dabis,
si uideare: non discedes inanis & uacuus, sed cum lu-
cro: siquidem ueneris ut oportet: aut si non possis, ut
deceat,

deceat, accedere, tenta nihilominus istud, etenim experiri etiam non est turpe.

De Conuersatione.

CAP. II.

HOc loco præsertim circumspiciendus atque intentus sis oportet, nequando eorum quos olim habuisti amicorum, aut familiarium cuiuspiam ita te accommodes, ut ad eadem te demittas studia. Si feceris, utique teipsum perdes. Siquidem te eminentior sit factus amicus, dices: Minus ei uidebor idoneus, nec se ita aduersum me geret ut antea. Cæterum nihil fieri frustra cogitabis. fieri enim nequit ut is qui eadem facit quæ antea, non idem quoque sit, ac similis ei qui aliquando fuerat. Elige igitur utrum malis similiter amari ab his quibus antea fueras charus, conditione hac qua tibi ipsi quoque prius deteriori sis similis: an quoad melior factus, non eisdem atque æqualibus utare amicis. Si melius & potius hoc duxeris, relicto altero huc te conferes, & fac ne distrahatur animus uarijs & dubijs cogitationibus. Nemo enim in utranque partem claudicans potest proficere. Si unum præposueris cæteris omnibus, si in eo totus esse uis, si omnem conatum impendere, missa facito reliqua uniuersa: quod si non feceris, anceps huiusmodi dubitatio efficiet horum utrunque, primum ut ne proficias quantum res postulat. Deinde ut ne illa quidem consequare quibus antea facile poterbaris. Prius enim suauiter cum his uiuebas quibus cum tibi erat usus, ac familiaritas intercedebat, dum perfruebare synceris uoluptatibus quas ex rebus nullius momenti capiebas. Fieri nequit, ut utroque in genere omne, ut dicitur, feras punctum: sed necesse est quantum ex uno perceperis uoluptatis, tantum in altero relinquere. Haud potes non compotans tam gratus esse

Q 3 potatos

potatoribus quibus olim gaudebas genio tuo indulgēs. Constitue utrum malis ebriosus esse, & iucundus illis, an uerò sobrietate & abstinentia ingratus & exosus. Neque quibus cum olim canebas, si non similiter concinas, gratum his te exhibebis, aut amabilem. Et hoc loco quod uisum fuerit elige. Nam si melius est uerecundum & modestum quàm suauem & festiuium haberi, omitte & respue reliqua, auersare, nihil cum his tibi sit negotij; aut si hæc tibi non arriserint, totum te confer ad contraria, & unus aliquis fias ex mollibus, & effœminatis, ex adulteris, & quæ his consentanea sunt facito, compôsque eorum eris quæ expetis, exiliensq; clamoribus saltatorem compellato. Duæ personæ non miscentur. Nō potes Therpsiten agere, & Agamemnonem. Si uoles esse Therpsites, gibbosum & caluum esse oportebit; si Agamemnon, magnum te ostendes & honoratum, ergaq; subiectos ac subditos bene affectum.

Nemo potest duobus dominis seruire.

Quæ quibûsnam sint permutanda.

CAP. III.

IN promptu illud semper habeto, si qua in re externa & fortuita minus te habere uideris, ut cogites loco eius quid accipias. Ac ne maximè quidem si precij fuerit, eo si non potiare, iccirco iacturam te fecisse existimes, nec si lucrum honesta actione, aut si futilium rerum disputationem, quiete & ocio quali conueniat, aut turpiloquentiam uerecundia & pudore permutaueris. Quod si in omnibus rebus istud memineris, personam tuam eo modo quo oportet semper tuebere; sin uerò oblitus fueris, sine fructu omne tibi perijt tempus, atq; uniuersa, quorum studio occupatum temetipsum detines: & quæ discendo colligis, futurum est ut effundas atque euertas. Paucula porro sufficiunt, quibus omnia pereant

pereant & peruertantur, satis enim est si parumper à recta ratione deflexeris. Vt gubernator nauim euertat, haud ei multo opus est apparatu, quanto est, si seruare uelit nauim. Nam si modicè etiam alicui obuenterit uento, perierit nauis, etiam si inuito ipso id eueniat, aut si aliud agente atque cogitante nihilominus perierit tamen. Idem quoque in nostris rebus usu uenit. Si parumper obdormieris, effugient te quæcunq; hæcenus studio acquisiisti. Animum igitur aduerte uisis, euigilato. Non mediocris enim est precij quod custoditur: sunt enim pudor, fides, constantia, obedientia, indolentia, securitas, tranquillitas, & ut uno uerbo dicam, libertas. Quanti quæso hæc uelles addicere, considera quanti sint pro quibus uenduntur æstimanda. At nihil cōsequar loco eius quod par aut simile ei possit esse precio. Quinetiam considera, si quid istorum sis adeptus, quid eius loco sis accepturus: ego quidem honestatem, alius præturam, est qui cum imperio ad exercitum mitti propterea uelit. Ego pudorem mihi quæro. Non uociferabor, aut acclamabo alicui, ubi sit indecorum, non assurgam ubi non oportet. liber enim sum & amicus Dei, cui uolens obediam, de alijs sollicitum me nequaquam esse oportet, non de corpore, aut fortunis, aut existimatione, aut dignitate, & omnino nulla de re, propterea quòd Deus has res mihi curæ esse non uult. Nam si uoluisset, utique bona mihi ut essent effecisset. At non fecit, quocirca mandatum ipsius transgredi non possum ullum. Cæterum in omnibus tuum custodi proprium bonum: si quid aliorum sit datum, eo contentus utere cum gratiarum actione: si non feceris, infelix eris, calamitosus: coërceberis, impedieris. Hæ sunt à Ioue ad nos missæ leges, hæc precepta, horum interpretem fieri oportet, hisq; obedientem uiuam

tem uiuere non Masurij, aut Casij legibus.

Ad eos qui ut in ocio uiuant dare operam solent.

C A P. IIII.

Memento non solum regnandi cupiditatem, ac diuitiarum, humiles & alijs obnoxios efficere, sed etiam quietis, & ocij, & peregrinationis, & eruditionis. Omnino enim quaecunque fuerit quod extra nos est, pro eo ut aestimatur à nobis, ita nos sibi subiectos habet. Quid ergo interest, siue cupias senatoriam dignitatem, siue eius carendi desiderio tenearis, quid, siue praesse, siue priuatus esse concupiueris? Quid retulerit siue ita queraris, Malè me habet quòd nihil sit quod agam, tanquam mortuus perpetuò libris affixus: siue ita deplores, Miser sum quòd ocium mihi suppetit nullum ut legam aliquid. Nam ut salutationes, & magistratus in numero sunt externorum, & quæ in potestate nostra non sunt, ita quoque liber est. Aut quæ causa est, ob quam legere cupias? Si enim lectione delectationem aut doctrinam aucuparis, quid ita friges & tepidum ultro excrucias: sin uerò eò quòd decet respexeris, id ipsum quidnam erit aliud quàm tranquillitas animi. At legendo eam si nō obtinueris, quid proderit lectionibus terere tempus? Veruntamen eius, inquit, effici-mur, dum euoluimus libros, compotes: & id est quod molestè fero, me abduci à libris. Sed quæ nam hæc est soluta & libera ratio uiuendi quam impedire quiuis possit, non dico Cæsar, aut Cæsaris amicus, sed coruus, tibicen, febris, alia sexcenta. Cæterum successus rerum secundarum quo uiuitur ex animi sententia, nihil ita habet proprium atque perpetuitatem, quam non interrumpat aliquod impedimentum. Auocor iam aliquò ut faciam aliquid. Sequor, aduertens animum mensuris

Salutationes quàm officiosè singulis diebus quidam obierint, ex Epigrammatis Martialis liquet.

furis quas obseruare deceat, uti uidelicet me geram pudicum, cautum, ut appetam, ut declinem, non rem aliquam obseruem extra me positam, ac de reliquo etiam curem homines quæ loquantur, quid agant, & ut moueantur; atque adeo id non faciam maleuolè, aut curiose: nec ea causa ut contemnam, aut irrideam aliquem: sed ut mihi ipsi attendam, num similiter ego quoque peccem, & quo pacto à peccatis desistam, aut ita cogitem, Aliquando & ego peccabam, nunc uerò destiti, gratia sit Deo. Hæc si feceris, talibusque studiis si deditus fueris, leuius quiddam te præstitisse existimabis mille uersuum lectione, aut totidem scriptione: Si comedis, doléne tibi quod legere non uacat: non satis tibi est si comedas, sic pro eo ut legendo didicisti: Ita quoque si laues, si exercearis: Quid est quod non in omnibus æquabilem te exhibes, siue Cæsarem, siue quemcunque alium accefferis: Itaque si ab affectibus immunem, si impauidum, si castum & moderatum, si intuentem ea quæ fiunt potius quàm te ipsum spectandum alijs exhibentem, si non inuidentem his quos tibi honoribus præferri uides, si immobilem & incòcussam à materia fortunæ te præstiteris, quidnam tibi deerit postea: Libri scilicet. Ad quid, aut quomodo: Etenim ad uitam degendam parati, inde nihil habere possumus. Viuere enim illud nostrum ex alijs quibusdam quàm libris, perficitur. Perinde autem istud fit atque si athleta ingressus stadium, deploret sibi non copiam fieri exercendi se extra stadium. Iccircòne te exercuisti, ad id fuisti usus halteribus, molli brachio peractas luctationes sustinueristi, cum colluctatoribus adolescentulis uixisti: Num ista iam quæris, quo tempore non ludicra hæc, sed ipsius operis postulatur executio: Quemadmodum si oblati rerum uisis (loco quo assentiendum illis) quorum

Rum

rum nonnulla sint quæ percipi à nobis possint, quædam uerò non comprehendantur, facultatem discernendi nullam habeamus, nisi prius inspectis libris *περί καλλιψείας*, quod inde adeò accidit, quia uidelicet nūquam eius rei gratia nos dedimus lectioni, nunquam ad scribendum nos contulimus ut negotiis oblati, prout natura postulat uisorum, in ijs uersemur. Eò cum fuerit peruentum, discere desinimus quæ ratio præscribit. Et aliud quidem est posse interpretari, posse syllogismorum discrimina nosse, aut rationem & uiam hypotheticorum tenere. Itaque studium ubi tuum est, ibidem quoque impedimentum sese offert. Vis te additum his quæ arbitrij tui non sunt? Igitur coercetor, impeditor, & eorum quæ desideras non fias compos. Si libros de appetitu hac de causa legeremus, nō ut intelligamus quid de appetendo disputeretur, sed ut honestè ad appetendum incitemur, & item de uitando, ut uidelicet ne aliquando appetitus frustretur noster, aut ut ne fugiendo & uitando ijs quæ reiijcimus, inuoluamur, nec secus ea quæ memoriæ prodita habemus de officiis, legamus, memores circumstantiarum, quibus obseruatis, nihil sine ratione, aut contra officium faciamus, utique si à legendo impediremur, haudquaquam indignè ferremus: uerū contenti essemus nostras actiones rite accommodare rebus, recenseremusq; non ea quæ modò numeris persequimur (ut uerbi gratia, Legi ego autscripsi tot uersus hodie) sed ista potius in numero haberemus, Hodie me sic gessi prosequēdis rebus prout philosophi præcipiunt, aut contrà quàm illi iubeant, appetiui aliquid: Adhibui fugam his duntaxat quæ cadunt sub arbitrium nostrum, non obstupui apud hunc, non obmutui præ pudore coram illo, patientiam præstiti, exercui abstinentiam, beneficentiam.

tiam. Ita sanè gratias ritè egerimus Deo, pro quibus
gratos nimirum ei nos esse oportet. Sed quales nunc su-
mus, ignoramus scilicet nos uulgo nihilo esse meliores.
Est qui timet ne non potiatur imperio, itaque quid est,
si tu unà nolis capeffere magistratum, ô homo? Tu por-
rò ut irrides metuentē repullæ, ita tibi ipsi illudito quo-
que abhorrenti à magistratu gerendo. Nihil enim in-
terest siue propter sitim plurimum sitias, atque deside-
res aquam, siue ut rabiosus ab aqua abhorreas. Aut
(sic affectus) quī poteris ita cum Socrate loqui? Siquis
dem ita uisum fuerit Deo, fiat sanè. An censes Socra-
tem, si cupidus fuisset in Lyceo, aut Academia ociose
uiuendi, ac disputandi quotidie cum adolescentibus,
æquo animo fuisse laturum toties militem se legi, quo-
ties nimirum profectus est in militiam, & non potius
deploraturum, atque gemitibus in has erupturum uo-
ces: O' me miserum, infœlix periclitor ego ibi modò,
cum potuisssem in Lyceo apricari. Num apricari tuum
erat opus, & non potius secundis rebus, & ad uolunta-
tem tuam affluentibus uti? Absque coercione, absque
impedimento uiuere? Quī uerò (ista sic deplorans) po-
tuisset esse, pro eo ut fuit, Socrates? Quo potuisset mo-
do scribere in carcere hymnos atque pœnas? Huius ita-
que fac sis memor, nimirū omne quicquid extra tuam
fuerit uolūtatem, si magnifeceris, in causa esse ut libera-
tatem amittas arbitrij tui. Extra te porrò est non mo-
dò magistratus, sed etiam priuata uitæ status, non mo-
dò negotium, uerumetiam ocium. At nunc uiuere in
turba atque tumultu necesse est, cum multis conuersan-
dum. Quamobrem molestè illud fers? Quin potius
conuentum illum censebis esse Olympia, statuito solen-
nem esse concionem in qua alius aliud quidpiam agat,
alius in alium incitetur. Etiam in balneis est turba.

Quisquam'ne est nostrum qui non huiusmodi delectetur conuentibus, quique non doleat, si inde ei sit discendum? Noli indignari, ne stomacheris contra ea quae fiunt atque accidunt. Putidum acetum est, quia nimis acre, & mel uitiosum: facit enim nauseam, respuo olera. Ita quoque abhorreo ab ocio, quoniam solitudo est, à turba & multitudine quia est insedata, & tumultuosa. Si uersaris ita in rebus, ut uel solus, uel cum paucis uiuere cupias, quietem istud appelles licet: qua frui re quoque si libet, sed ita ut oportet. Tecum ipse loquitur, exerce te in oblatiis uisis rerum, anticipatas animo notitias ad opus adhibeas. Quod si incideris in turbam, appellabis eam certamen, conuentum celebrem, festiuitatem, qua etiam te festiuum ut exhibeas studebis. Humano enim quodnam incundius potest esse spectaculum, quam hominum frequentes coetus? Equorum aut bouum greges libenter contuemur, conspectu ingentis classis latitia diffundimur: concionem uero frequentem intuens quisquamne dolorem capit? Sed clamoribus me obtundunt. Itaque auribus tuis impedimentum obijcitur: sed illud quid ad te? Num in ijs facultas est utendi ad arbitrium suum uisis? Quis uero impedimento tibi est quo minus appetitu & fuga prout natura postulat utare? Incitatione et repressione studiorum? Quae turbatio ad impedienda haec sat uirium habebit.

Memoria non excidant ea quae generatim in omnibus ualent considerando: quid meum, quid non meum, quid mihi condonatum, quid me nunc uult Deus facere, quid non uult. Paulo ante uoluit, ut ociosus essem, ut mecum loquerer, ut scriberem, legerem, & ad negotia pararem. Satis ad id temporis tibi suppeditauit, nunc ut certamini te offeras praecipit. Ostende & delara, inquit, quid didiceris, quomodo sis instructus

fin ad pugna
edere: Num
is numero,
combulantes
certaminibus
committi certa
te: Multos pro
ris non pauco
cutores. Mal
n & ingemisc
uor intelligi po
repugnanti po
uidere, & u
& miserum esse
& qua ratione
solam appetit
duntaxat ad
ra uero omni
fortunas, fam
cung enim d
oportet: quon
tusq; in alior
thes sempe in
Quocumq;
Tusq; o nec
Si uoles Re
felicar in Gyr
in carcerem, n
semel dixeris,
fi. Nam appe
pos tui eris: si
uacuis eris, cu
tua non sunt,

ctus ad pugnandum. Quousque tandem solus exercebere? Nunc tempus est experiri utrum ex eorum sis numero, qui uictoria potiri soleant, an ex ijs qui obambulantes passim, in orbe terrarum in omnibus certaminibus succumbunt. Quid indignè fers? committi certamen sine perturbatione potest & tumultu: Multos progymnastas habebis, plures acclamatores, non paucos præsides, longè plurimos autem spectatores. Maluisssem uerò in ocio uiuere. Itaque plora & ingemisce pro eo ut dignus es. Quæ nam grauior infligi poena indocto homini ac diuinis mandatis repugnantis potest, quàm dolere, quàm lugere, quàm inuidere, & ut summatim dicam, quàm calamitosum & miserum esse? His malis non uis liberare teipsum? & qua ratione liberabere? Nonne audisti sæpenumero solam appetitionem tibi esse asserendam, & fugam esse duntaxat adhibendam ad ea quæ sint arbitraria? Cætera uerò omnia pro derelictis te habere oportet, corpus, fortunas, famam, liberos, tumultum, imperia. Quocumq; enim declinaueris, in eo seruias & obnoxius sis oportet: quoniam prohiberi, quoniam cogi potes, totusq; in aliorum es potestate. Sed quid est quod Cleanthes sempe in ore habuit,

Quocumq; Iupiter uoles me ducito,

Tuq; o necessitas.

Si uoles Romam, ibo Romam: si in Gyara, proficiscar in Gyara: si Athenas, conferam me Athenas: in carcerem, non recusabo illuc etiam abire. Quando semel dixeris, Si quando Athenas ire perrexeris, perijisti. Nam appetitus hic imperfectus si sit, haud uoti compos tui eris: sin uerò perfectus, omni eo quod tuum est, uacuis eris, cum in his te efferas scilicet quæ in potestate tua non sunt, Rursusq; si impediare, necesse erit te mi-

R 3 serum

serum esse, quandoquidem incidas in hæc à quibus abhorret animus tuus. Missa igitur fac ista omnia, præclaræ sunt Athenæ (& similia) præclarius enim multo est, beatè uiuere, affectibus & perturbatione animi uacare, tuæ uitæ rationes non ex alio dependere. Inquieta Roma est, & salutationibus omnia feruent: at rebus pro suo arbitrio uti, præferendum omnibus his molestiis censeo. Itaque quando se ostendit occasio, quare non capessis etiam harum rerum declinationem & fugam: Quis cogit te ut tanquam asinus fuste uerberandum te exhibeas, ut huiusmodi gestes ponderas? Sin uerò nondum est tempestiuum, considera quo pacto ei sit inseruiendum semper, quod uitam ad exitum tibi parare potest, quodque impedimento tibi ad omnia esse potest, ei tu tanquam misero & obnoxio adhibeto medicinam. Vna enim uia est ad felicitatem, quam ob oculos ponito tibi cum surrexeris, totoque die ac noctu etiam in promptu habeas, nempe ut abstineas ab his quæ uoluntati nostræ non subiiciuntur, quorum nihil quod ut tuum & proprium complectare: sed quicquid fuerit transcribito uoluntati Dei, fortunæ, quas istarum rerum gubernatrices causas esse censeo, cum eas ita scilicet Iupiter constituerit. Vni uerò duntaxat se addixeris soli & proprio, quoque prohiberi non possis. Eò respicientem porrò euoluere libros, & scribendo audiendoque occupari oportebit. Neque enim impigrum te & laboriosum dicere possum, si audiero istud duntaxat, quod nimirum scribas aut legas, etiamsi quis addat totas noctes, non dum assentior tamen, si nesciam quò referas studia tua. Neque uerò tu etiam impigrum appellabis hunc qui ob pusionem peruigiles ducit noctes, sed ne ego quidem. quòd si istud propter honorem consequendum facit, ambitiosum nomino: si causa.

Vl'extimia
alios finit

causa pecuniæ, auarum, non industrium. Eundem si sustineat laborem ad excolendum uirtutibus animum, quò nimirum secundum naturam sit affectus, ac uitam optimè transigat, tum demùm pro industrio ac impigro ipsum habeo. Ab his uerò quæ in medio sunt posita neminem nec laudaueritis nec uituperaueritis, sed propter decreta quæ complexus est animo, hæc enim cuiusq; sunt propria, ijsq; imbutus quisque facit & exequitur honesta uel turpia. Istorum memor præceptorum lætare præsentibus, & acquiesce in his quæcunq; obtulerit occasio. Si quæ conspexeris quorum tu disciplinam accepisti, ac in his animaduertis quæ tibi sint agenda, alacri & læto fac sis animo. Si maleuolentiam animi, si maledicentiam linguæ deposuisti, si minuisi præcipientiam, turpiloquentiam, temeritatem, & ad irridendos alios procliuatatem, si non eisdem moueare quibus antea solebas, si non ut antea, festos celebraris dies & geniales quotidie, item quia scilicet hodie gesseris te honestè in quodam negotio, in crastinum uero similiter te sis gesturus in alio, ad facienda sacra quanto potior est causa quam uel adipiscendi consularis uel præturæ facere quæ soles? Illa tu adipiscere à te ipso scilicet & à dijs. Memento igitur à quo acceperis hæc, & quibusnā ista dentur & quas ob causas. Cogitationibus huiusmodi innutritus dubitasne ubinam locorum foelix esse possis, ubi sis placiturus Deo? Vndique æquo interuallo abes à dijs, nonne undiquaq; ex omni parte similiter quæcunq; fiunt contuentur?

Ad pugnaces & ferros.

CAP. V.

Vir eximia uirtute præditus neque ipse rixatur, nec alios sinit cõtendere quoad potest eos prohibens.
Exemplum

*Moses:
Non dices
ascendam in
coeli, &c.
ecce in ore
& corde
tuo, &c.
In Epino-
mide Pla-
tonis,*

In primo
libro apud
Platon. lib.
in Gorgia.

Exemplum istius rei ut aliarum quoque Socratem habemus, qui non modò ipse à contentionibus abstinuit, sed nec alijs permisit ut altercarentur. Quot apud Xenophontem pugnas diremit, ut sustinuit patienter Thrasymachum, itémque Polum, & præter hos Calliclem quoque, suamq; coniugem, ac filium ab ipso quidem reprehensus & argutijs exigitatus. Enimvero absque ulla offensione animo istud uolebat suo, principem animæ uim scilicet nemini esse obnoxiam. Aliud ergo uolebat nihil quàm proprium. Illud uerò quòdnam est? In id equidem non fuit intentus, ut horum moueret quidpiam aut mutaret, quorum causa efficiens esset natura (id enim non suum, sed alienum arbitrabatur) sed quemadmodum suis illi motibus prout ferebat cuiusque deprauata natura, ita his non impeditus, ipse quoque nihilominus suæ obsecundabat naturæ, uitam transigens suum proprium facièdo officium, dum interea ipsi quoque facerent quod erat illorum consentaneum naturæ. Propositum enim illud est semper insigni uirtute prædito uiro, quidnam? num exercitui præesse? Ita quidem certè, si datum fuerit hac in materia principem uim saluam integràmque custodire. Num ducere uxorem? Non, nisi sit datum & concessum matrimonium, in quo tanquam materia temetipsum bene & secundum naturam affectum exhibeas & conserues. Si filium aut uxorem delinquere non uis, aliud nimirum nihil uoles quàm aliena non esse aliena. Et erudiri id ipsum est, discere scilicet propria & aliena. Quinam ergo contentioni locus in eo qui sic sit affectus? Nunquid admiratur eorum quæ fiunt? enimvero nouum ei nihil uidetur euenire. An uerò grauius & deterius nihil censet, ijs quæ eueniunt sibi, conatu improborum posse accidere? Non, quoniam in lucro deputat quicquid

quid citra extremam calamitatem sibi acciderit. Male-
dixit aliquis tibi & conuicijs proscidit: Bene res habet
quòd non etiam uapularis. Vapulasti: habenda dijs
gratia quòd non sis uulneratus: aut si uulneratus sis,
non mediocriter beneficium est quòd non occidit. At
ille quando aut ex quo didicisset, hominem esse man-
suetum animal, mutuo amore consociatum, magnum
esse malum iniusto homini ipsam iniustitiam? Quare
quum ista neque didicerit, nec quisquam ei id persuase-
rit, quidni consecretaretur id quod sibi uidetur esse bo-
num? Coniecit lapides uicinus. Hoc factio tunc pec-
casti? Fractum aliquid est domi tuæ. Num uerò tu
uasculum illud es? Non: sed quod es, id arbitrium tuum
est. Datumne tibi aliquid quo te his opponas? num
quemadmodum lupo mordendo uindicare morsus
debes, aut si uno potitus sis lapide, pro uno illo plures
conijcere? Si quæris homini quid sit datum quo se de-
fendat, considera tuum ipsius penum. Perspice quo
bus præditus facultatibus in lucem sis editus. Num
truculentis & feris, num ad uindictam semper euigilan-
tibus? Equus uerò quando miser est: nonne quum na-
turalibus facultatibus fuerit orbatus, non si cuculi uo-
cem exprimere nequiverit, sed ad cursum si fuerit in-
habilis. Canis quoque, non si uolare nequeat, sed feras
sectari si non ualeat. Quidni simili cōditione miseriam
hominis æstimemus, eumque dicamus infelicem non qui
leones suffocare, aut complecti statuas non possit. ut e-
nim id posset, à natura datas sibi facultates nullas affert.
Sed tum miser est, si æquitatem, fidelitatem perdidit.
Hac miseria oppressum satius erat congressos deplora-
re, quàm aut natum aut mortuum aliquem. talis enim
desolatus non est, sed is cui uiuenti accidit, ut propria
amitteret, non paterna, ut agrum, domum, hospitium,

S mancípia,

mancipia, horum enim nihil proprium est homini, sed omnia aliena, mancipata, obnoxia, & quæ prout libido fert dominorum ab alijs in alios transferuntur. At humana sunt & propria quorum notas in animo impressas asserimus. Quales in monetis etiam contemplamur, eisque perspectis approbamus: si non appareant, reiſcimus. Cuius effigiem habet quadrans iste? Traiani. Si Neronis, reiſce: non enim ualet, ac precij nullius est. Haud longè secus ratio quoque comparata est in præſenti instituto. Decreta istius hominis quibus cognoscuntur notis? mansuetudine, societate, tolerantia, mutua charitate. Agè, probotalem, is mihi ciuis erit: pro uicino, pro eo qui simul nauiget complectar. Vide modò ne effigiem habeat Neronianam, ne sit iracundus, ne excanduerit, ne morosus sit, si ei si quæ appareant, caput ne occurrens aliorum uerberet. Quid uerò est quòd illum hominem esse dixisti? quæque enim res ex figura simplice non est iudicanda, alioqui certum quoque malum pro malo habeas, ipsùmque & odorem & saporem mali habere contendas. Figuræ externæ circumscriptio satis non facit, ut rem esse aliquam pronunciemus. Quamobrem ut homo dicatur quispiam, satis non est, nasum & oculos habere: sed tum hominem esse cenſeto, si ita ut hominem decet, senserit. Aliquis est qui rationem non percipiat, nec castigatus obtemperat, talis nimirum pro asino est habendus, pudorisque sensum deposuit omnem, inutilis est, & quiduis potius quàm homo. Is nimirum quærit aliquem quem calcibus aut dentibus impetat. Quocirca nec asinus est, nec ouis, sed fera quædam & immanis bestia. Quid ergo uis, an contemptui me esse expetis? apud quos? num apud cordatos & intelligentes? at quo pacto contemnent ue-

mment uerecundum & placidum prudentes: si istud
 mihi accidere uis à ueracibus & ignorantibus, quid
 ad te? Neque enim aliàs curæ est artificii quid fiat ab in-
 eritibus. At, inquires, eo magis odio se aduersus me
 incitabuntur. Quid aduersus me, inquis? Potest ne
 quisquam arbitrio tuo nocere aut prohibere quo mi-
 nus decenter utatur rerum occurrentibus uisis? Ne-
 quaquam. Quid ergo perturbato es animo, aut for-
 midolosum te nobis exhibes? Quin in medium pro-
 cedis, & præconio quodam denuncias nobis tranquil-
 lum & pacatum te esse, nec laborare quid quisque ho-
 minum moliatur. In primis uerò irrides eos qui se pu-
 tant te cognoscere. Mancipia ista nec me qui sim no-
 runt, nec ubi meum reposuerim bonum uel malum:
 quia uidelicet aditus ipsis patet nullus, quo ad mea ac-
 cedant. Sic bene munitam ciuitatem incolentes isti,
 obsessores contemnunt suos. Quid, inquiunt, fru-
 stra suam consumunt operam? Septi sumus mœnibus
 tutissimis, & in longum tempus nobis suppetunt com-
 meatus, aliæque ad tolerandam obsidionem necessa-
 ria. His enim efficitur ciuitas bene munita, & talis quæ
 facile capi non possit. At hominis animam in tuto
 perinde nihil collocat atque rectæ sententiæ opinio-
 nesque. Enimvero qui murus est tam aheneus, quod
 corpus tam adamantinum, quæ fortunæ tam stabi-
 les & certæ, quæ dignitas ab obtreptione tam rea-
 mota? omnia hæc undiquaque mortalia sunt & cadu-
 ca, in potestatemque alterius facile ueniunt. Quibus
 etiam si utcumque adhibueris animum tuum, omnino
 necesse est turbari, diffidere rebus tuis, timere, lugere,
 imperfectas habere appetitiones, lubricas uerò & im-
 peditas declinationes. Præsidium porro quod unum
 concessum nobis est confirmare quid dubitamus, ab

hisque caducis & obnoxiijs rebus conferre studia nostra ad æterna & ea quæ sunt natura libera? Nec memoria tenemus, non nocere nec prodesse quenquam cuiquam posse: sed num istud proueniat, esse cuiusque de his rebus opinionem, ea enim est quæ nocet, quæ statum uitæ labefacit, quæ bella & contentiones excitat. Nihilque aliud Eteoclem & Polynicem discordes effecit quàm opinio quam conceperant de tyrannide, de fuga & exilio: hoc ut existimaretur extremum esse malum, illud uerò summum bonum. Suapte porro natura incitantur omnia, ut suum prosequantur bonum, & refugiant à malo. Itemque eum qui detrahat ab uno, & adiiciat ad alterum, nempe ad contrarium, iudicare solemus hostem, insidiatorem, etiamsi frater sit, si filius, si pater. Nihil cognatius nobis aut amicitius bono. De reliquo si pro bonis ista aut malis habeantur, nec pater filiis amicus erit, nec frater fratri, in omnibus & undiquaque nobis res erit cum hostibus, insidiatoribus, sycophantis & calumniatoribus. Si quidem uerò talis sit uoluntas nostra qualem ipsam esse oportet, unicum nimirum id bonum erit nostrum: si secus sit affecta, unum solumque erit malum nostrum. Qui locus igitur erit contentionibus aut contumelijs, aut quibusnam de rebus? nempe de his quæ ad nos nihil pertinent: sed ad quosnam? ad eos qui non intelligunt, ad miseros, ad eos qui decipiuntur in rebus maximis. Istorum memor Socrates, suæ domi uixit sustinens morosissimam uxorem, filiumque ingratum. In quo aut hæc suam exercuit asperitatem? Ut nimirum tantum quantum uellet aquæ capiti eius superfunderet, ut placentam pedibus conculcasset. At quid illud ad me? Si statum hæc pertinere nihil ad me, aliud uerò meum esse opus, quodque nec tyrannus prohibere meam possit uolunta-

uoluntatem,
fluores imbec
dip, quod
modi decreta
scilicet, in na
nem in omni
quam alienis,
nos ita compa
hæc, lectique
persuaderi nol
mur. Itaque
runt, idem ac
bonos sunt, in
bit in nos quo

Adco

CRucior
ris est &
commiserant
lis hunc affect
do planum ip
sereatur quis
pterea me scilicet
ro istud mihi
sentio. Proin
per quæ com
ti) homines. S
bos, mortes, c
persuadere lib
dam, sed posse
non ignobilis
pauperem, sed

uoluntatem, nec dominus, nec multi unum, nec robustiores imbecilliozem. Id unum cuique mortalium à dijs, quod prohiberi nequeat, concessum est. Huiusmodi decreta domi faciunt amicitiam, in ciuitate consensum, in nationibus pacem, erga Deum gratitudinem, in omnibus confidentem rebus alijs tanquam alienis, tanquam nullius precij existentibus. At nos ita comparati sumus, ut scribere quidem & legere hæc, lectaque commendare memoriæ ualeamus: sed persuaderi nobis illa ne minima quidem ex parte patimur. Itaque quod in Lacedæmonios olim dictum fuerunt, idem aduersus nos quoque dici poterit: Domi leones sunt, in Epheso autem uulpes. Id ipsum quadrabit in nos quoque: In schola leones, extra scholā uulpes.

Ad eos qui quòd uideantur miserabiles, dolore afficiuntur. Cap. VI.

CRUCIOR, inquit, miserabilis si uidear. Tuine operis est & potestatis, ut tui misereatur quispiam, an commiserantium? Num in te est situm, ut quando uelis hunc affectum miserans deponat, dic mihi? Quando planum ipsis fecero, me dignum non esse cuius misereatur quispiā, num efficiam ut istud mihi insit propterea me scilicet dignum non esse misericordia, an uerò istud mihi inesse non impetrabo? Haud dubiè sic sentio. Proinde isti ob hæc misericordes non sunt propter quæ commiserandi erant (nempe propter peccata) homines, sed ob paupertatem, indignitatem, morbos, mortes, ceterasque res similes. Vtrum ergo plerisque persuadere libet harum rerum nullam in malis habendam, sed posse fieri ut pauper, item non honoratus, nec non ignobilis consequatur felicitàtem: aut te non esse pauperem, sed diuitem, & regem demonstrare poteris?

Horum posterius insolentis est hominis, inepti etiam & futilis. Quin etiam ostentatio in quibus suscipiatur considera. Famulatio tibi opus erit, & pauca quaedam possidebis argentea pocula quæ in propatulo ostentes, & eadem si fieri possit crebrius, ita tamen ut latere cupias eadem semper proferens, splendide etiam uestieris, & pompam adhibebis. Præterea istud ages, ut à nobilibus honorari uideare, ac illorum adesse cœnis, aut saltem ut uidearis adesse dabis operam. Corpori quoque cultum adhibebis prauæ cuiusdam elegantiae, quo uenustior aut plus dignitatis tibi inesse, quam reuera sit, uideatur. Talia te moliri oportebit, si quidem altera uia hac cupias incedere, qua nimirum uitare uelis ut ne uideare miserabilis. Prior uerò illa quam peragrarè aliquis non possit, & admodum longa est, nempe persuadere id hominibus quod præstare ne Iupiter quidem ualeat, ut intelligant quæ bona sint aut mala. Vt enim illud possis præstare, nequaquam est concessum. Id permissum duntaxat tibi est, ut tibi id suadere possis, & cum nondum tibi istud persuaseris, me hanc operam tibi dare uis, ut alijs tua causa hoc suadeam. Ecquis tantum temporis habitauit tecum, aut magis domesticus fuit quam ipse tibi? Quis porro ad persuadendum tibi aliquid maiorem habet facultatem quam tu ipse? quis beneuolentior aut familiarior quam ipse tibi es? Quid causæ est, quòd non suaseris tibi istud discendum, ne susque deque iacteris. In eo scilicet studium ita posuisti tuum, ut disceres uacare tristitia, non perturbari, non deijci animo, libertatem tueri? Ad hæc perueniendi nonne uiam duntaxat unam proponi audiuisti? Ea uerò est, ut missa faciamus quæ arbitrij nostri non sunt, eisque cedamus, fateamurque illa ad nos non pertinere. Proinde si quam de te concepit existimationem
alius

alius quispiam, cuius istud generis erit? Nónne id pertinebit ad non uoluntarium, & quod in potestate nostra non sit situm? Igítur nihil ad te? Nihil. Quamobrem quum mordeant animum tuum, talibusque perturbare rebus, censes nihilominus te fecisse fidem tibi de bonis rebus, ítem que malis? Quare non omísis alijs ipse tibi discipulus pariter, & magister esse incipis? Alij de se uiderint, utrum conducatur & utile sit ipsis contra naturam habere & uitam agere: nemo propior mihi est quàm ipsemet mihi. Quid ergo est cogítandum? Nempe audíras à me fuisse disputationes philosophorum, eis que me fuisse assensum, re uerò ipsa nihilo factum expeditiorem. Sum'ne tam indocilis? At in alijs addiscendis tam hebeti ingenio non fui. Nam & literas citò didici, nec tardum me prastiti luctando, aut discendo Geometriam, syllogismorumque rationibus cognoscendis. Quid factum est, ut ratio mihi non persuaserit, quum tamen iam inde ab initio tanti nihil fecerim aut maiore studio amplexus sim? Quin etiam nunc de his audio disseri, semperque lego ac scribo hæc, quibus aliam firmiorem aut neruosiorem nullam adhuc accepimus rationem. Quid igitur restat, aut reliquum est mihi? Vide ne contrariæ non sint penitus exemptæ opiniones, ne quas tu probas exercitatione non sint confirmatæ. Opera ipsa aggredi non sumus assueti, sed tanquam arma seposita, & rubigine consumpta aptare corpori meo non possum. Tametsi neque luctando, nec scribendo, nec legendo contentus sim didicisse aliquid, sed susque deque uerso propositos syllogismos, aliosque super alios necio, idemque facio in his quos appellant metapiptontas. Cæterum necessaria illa Theoremata, quibus instituitur aliquis, ut tristitia, metu, affectibus uacet, ut à nullo prohibeatur, ut sit liber non

ber non meditor, neque debitam his adhibeo exertationem. Deinde curæ mihi est, quid alijs de me loquantur, ut ipsis uidear alicuius precij, ut beatus & fortis. Miser, non intelligis quid tu ipse de te sentias, quis tibi ipsi uideare, quæ sint opinioniones tuæ, ut appetas, ut fugiendo declines, qualis sis in studijs, in aggrediendo, in administrando, cæterisque negotijs quæ hominibus sunt obeunda, & curanda uniuerfis. Tibine curæ esse sinis, siquidem alijs misereantur tui? Ita uerò. At miseret me tui cōtrā quā meritum tuum ferat, num propterea doles? Nonne qui dolore afficitur, miserabilis est? Certè. Quid ergo est quo possis dicere immeritò tui quempiam misereri. Iis enim ipsis quibus inique fers misericordiam aliquem in te affici uerbis, declaras te miserabilem esse, dignumque misericordia. Quid Antisthenes dicat nunquam ne audisti? Regium est, ô Cyre, bene mereri de aliquo, malè uerò audire. Vegeto sum & bene ualente capite, at plerisque uideor eo laborare & dolere, sed quid illud ad me? Non febricitò, & perinde ac si febricitarem, dolorē ex me capiunt.

Miser, qui fit ut tam diuturna labores febre? Assentior ego quoque tristi toruōque aspectu annuens. Multum, inquam, temporis profectò effluxit ex quo admodum malè habeo. Quid porrò futurum censes? Fiat quod uisum erit Deo. Simul subrideo eos qui sic mei misereantur. Quid uerò prohibet quo minus etiam hoc loco faciam idem? Pauper sum, at rectè sentio de paupertate. Quid ad me, si propter paupertatem miserandus uidear? Non gero magistratum, alijs gerunt: ad quod sentiendum id sentio de imperando & non imperando, cætera uiderint quibus ego uideor miserandus. Ego nec esurio, nec sitio, nec algeo: sed quibus causis ipsi esuriunt sitiuntque, eisdem me quoque putant.

putant. sed quid his facerem? Obambulans deprædicabo & monebo: Ne erretis homines, res meæ bene habent, non curæ mihi est paupertas, non priuata & ignobilis uita, nullius denique alterius rei quàm uerarum opinionum: quas prohibere nemo possit: de nulla alia re præterea sum sollicitus. Sed quæ tandem futilitas hæc est? Quo pacto mihi sumo ego ueras & rectas opiniones, si non libeat mihi esse quod sum? Si ambitione obstupescam, ut uidear esse aliquis? Sed, inquires, opulentiores isti erunt, & honoribus mihi præferentur. Quid quæso magis consentaneum, quàm in eo plus aliquem consequi, in quo plures etiã studiũ collocauit? Alij adipiscendis imperijs nauarunt operam suam, tu colligendis rectis opinionibus. Quidam quærendis opibus incumbunt: tu uerò ut recte utaris uise. Considera iam utrum in eo plus possint in quo tu elaborasti, eius uerò ipsi sunt neglectores. utrum uerò magis adhibeant indicando naturales regulas, utrum expetant minus frustrati, declinentque paucioribus casibus obnoxij, utrum in aggrediundo, constituendo, conatibusque, certiore coniectura rebus sese accommodent: utrum magis decorum seruent tanquam uiri, ut filij, ut parentes, similiter in reliquis cognationum officiorumque respectibus. Si potiuntur regno illi & imperijs, quin tu ueras tibi ipsi proponis rationes, quibus te sic alloquere: primum te regnandi causa nihil facere, ab his uerò omnia suscipi ut imperent. Longe uerò absurdissimum, eum qui curam alicuius rei in se suscipiat, minus consequenda ea posse, quàm qui eius studio non teneatur. Atego quum rectas rationes mihi curæ esse patiar, iccirco consentaneum est me esse superiorem & regnare, Cui tu quæso studio addictus fuis-

T. sti: Sa

si: Sanarum opinionum. Nōne in quo alij plus o-
 peræ & diligentiae posuerunt, in eo te ipsis cedere æ-
 quum est? Perinde autem res comparata est atque si
 rectis rationibus imbutus, propterea uelis aut sagittā
 mittendo certius attingere scopum: aut fabrile opus
 tractando, in eo superior esse fabris. Quod si ita es a-
 nimatus, omitte studium rectitudinis; & ad illa te con-
 uerte quorum cupiditate deuinctus est animus tuus,
 habereque ea expetis. Et tum sanè deplorato, si con-
 sequi nequeas, & non ex animi sententiā res tibi pro-
 cesserint. Idoneus enim es qui desleas talia, si ita sis af-
 fectus. Sed modò in alijs uersari te studijs, alijsq; oc-
 cupatum teneri laboribus affirmas, & rectè istud es-
 tiam à multis dicitur, diuersa studia non coire aut co-
 alescere. Est qui primùm, ut surrexerit domi suæ, quæ-
 rit quēnam domo egressus salutet, cuiam gratum
 afferat blandūque sermonem, quem munusculo a-
 liquo demereatur, ut se commendet saltatori, ut fla-
 gitiose calumniāns iniurias alterius, aliquem exhila-
 ret. Quando orat, pro his consequendis orat: quan-
 do sacra facit, pro his nimirum impetrandis sacrificat.
 adeoque Pythagoræ dictum illud, Mollibus ante o-
 culis capias ne fortè soporem, applicant quisque ad
 studia sua. Quidam sic: Nunquid neglexi eorum quæ
 pertinebant ad adulationem & blanditias? Ecquid ir-
 risi, nunquid feci ut liberum hominem & animosum
 decet? Si quid fortè tale deprehenderit, semetipsum
 coarguit & uituperat. Quid tua, inquiunt, intererat
 istud dicere? Nōne potuisti mentiri, ita philosophi
 sentiunt etiam nihil uetare quo minus aliquis menda-
 cium dicat. Veruntamen tu, siquidem reuera stu-
 diosius nihil hactenus egisti, quā ut rectè uterere ui-
 sis; manè cum primùm surrexeris considera apud te
 quid

quid tibi desit
 litem animi.
 solio, an fama
 Rationis comp
 potest esse e
 pendito, Nūq
 inebat tum:
 nel aduersus se
 debet quod
 ter discrepanti
 nam, adhuc
 uelis: quibus
 nni que suam
 ful laborandum
 randus illis ui
 indignantur,
 Quia persuas
 contentus no
 illorum quoc
 tes sunt tuoru
 bonis, Quod
 potem factum
 propter erro
 les certe quidn

Q Vidnan
 cutit:
 cincti incedun
 cubituli, arcen
 dum, si addu

quid tibi desit ad uacuitatem affectuum, ad tranquillitatem animi. Quid sum? Corpusculumne, an possessio, an fama? Nihil horum sum. Sed quidnam? Rationis compos animal. Huc si respicias, quæ culpæ potest esse expositulatio? Quid feceris, tecum perpendito. Nūquid neglectum quod ad successum pertinebat tuum: quid commisi, quod uel esset odiosum uel aduersus societatem hominum? In his quid fieri debebat quod tamen à me factum non sit? Tanta igitur discrepantia cum sit sacrificiorum, studiorum, uotorum, adhuc eo animo es ut eadem quæ illi consequi uelis: quibus acquirendis quidem isti studium operamque suam impenderint, tu uerò causâ illorum nihil laborandum esse duxeris. Postea miraris, si miserandus illis uideare, ac indignè fers: hi uicissim non indignantur, si tu ipsorum misereare. Quæ causa est? Quia persuasum sibi habent se potitos bonis: tu uerò contentus non es bonis tuis, sed præterea cupidus es illorum quoque bonorum. Contrâ isti non appetentes sunt tuorum, contentique sunt suis tantummodo bonis. Quod si reuera persuasum id tibi esset, te competentem factum tuorum bonorum, ad quæ peruenire propter errorem alij nō potuerint, haud sollicitus fuisses certè quidnam isti de te loquerentur.

De uacuitate timoris.

Cap. VII.

Quidnam est quo tyrannus terrorem nobis incutit? Striatores, inquit, & gladij quibus accincti incedunt, præterea qui præfecti sunt custodiæ cubiculi, arcent que ingressuros. Quis fit autem ut puellum, si adduxeris ad tyrannum, talibus stripatum

T 2 militi-

militibus, non ob id expauescat tamen? An istud eò accidit, quia uidelicet puer cuiusmodi hæc sint non intelligit. Itaque si quis armatos illos custodes, ac gladijs accinctos hac de causa accesserit, uolens propter casum aliquem mortem obire, num expauescere is conspectu illorum uidebitur? Subire enim id non recusat, gratia cuius ista præsertim uidentur terrifica.

Quando igitur quispiam hoc animo sit, ut nec mori nec uiuere uelit pertinaciter, sed pro re nata illuc accesserit, proque eo ut res postulat, quid uetat quo minus sine metu accedat? Nihil. Si quis eodem modo sit affectus, eundemque animum habuerit in opibus, quem is habet respectu corporis sui, ac similiter erga liberos uxorémque afficiatur, & omnino tanquam furore quodam & insaniam correptus, hac sit mente, ut pro nihilo habeat siue possideat huiusmodi res, siue spolietur ijs, sed ut testulis ludunt puelli, ac de uictoria ludi, non de lapillis certandum sibi putant: sic ille noster etiam materias rerum nihili faciens, ludicrum duntaxat gestumque obseruet, ac curæ sibi esse patiantur, quis quæso huic tyrannus terrori esse poterit? Qui stipatores hunc, aut qui enses perterrefacient? Affici porro sic animo possunt per insaniam

*Galileos
appellat
Christia-
nos. ita e-
nim eos lu-
lianus quo-
que appel-
lare fuit so-
litus, ut ex
ueterum
Theologo-
rum scriptis perspicuum est.*

quandam, & propter consuetudinem Galilæi: ratio & uis scientiæ in nobis tantum non ualebit, ut discamus à Deo condita esse omnia, quæ mundo contingantur. Vniuersum uerò mundum ipsum uacare omni impedimēto, atq; ipsum ex sese esse perfectum, partes uerò ipsius sese adplicare, ad usum uniuersorum. Cætera porro omnia huius facultatis sunt expertia, qua ualeant administrationem ipsius intelligendo assequi: uerum rationis compos animal hac indole est præditum,

E
præditum, ut co-
quod pars si
modo se habet
debeat pro eo
accidit etiam,
generosum. ma-
intelligit quæ-
parata quædam
sint: nonnulla
in sua potestate
esse uoluntate
no nostro: n-
mentis, non e-
prioribus solis
modum meti-
sua sint in po-
beatum, in
mnibus reb-
cuiquam ir-
sibi euenerint
nostro non si-
celle erit ut p-
penes quos t-
iple, quæ tim-
et opinatur n-
stari & haberi
deceat sibi uer-
illum quoque
dicementem
uiuere: om-
presentes aut-
tolerare paup-
pertas nacta e-

præditum, ut cogitare & ratiocinari ista possit omnia: & quod pars sit totius quædam, deinde etiam quomodo se habens pars, item quod partes totis cedere debeant pro eo ut conuenit recte ac decenter. Quod accedit etiam, quod nescit à natura procreatum se generosum, magnanimum, & liberum, quia uidelicet intelligit quæ suæ sint moderationis, esse sic comparata quædam, ut prohiberi aut impediri non possint: nonnulla uerò impedimentis obnoxia, & non in sua potestate posita. Extra uim alienam quæ sint, ea esse uoluntaria, & quorum descriptio sit ab arbitrio nostro: mancipata uerò, & obnoxia impedimentis, non esse arbitrij nostri. Quapropter si in prioribus solis suum posuerit bonum, suumque commodum metiatur his quæ impediri non possunt ac sua sint in potestate, liberum se præstabit, securum, beatum, innoxium, magnanimum, pium, pro omnibus rebus gratias agentem Deo, pro re nulla cuiquam irascentem, nihil accusantem eorum quæ sibi euenerint. E regione si in externis & arbitrio nostro non subiectis rebus bonum collocarit, necesse erit ut prohibeatur, ut impediatur, ut seruiat his penes quos talium rerum est potestas, quæ miratur ipse, quæ timet: nec impietate carebit, dum uidelicet opinatur noceri sibi à Deo, & ab ipso inique tractari & haberi, nec non in omnibus rebus plus quam deceat sibi uendicabit ipsi. Quamobrem oportebit illum quoque abiecti & angusti esse animi. Hæc discernentem, quid prohibet placide, tranquillèque uiuere? omnes casus æquo animo expectantem, presentes autem sustinentem non perturbari? Vis me tolerare paupertatem? Itaque cognosces quid sit paupertas nacta eum qui personam eius gerere & tueri

præclare possit. Vis defungi me aliquo magistratu, perpeti dolores, quin etiam extorrem patria fugere? Quôcunque uenero, ibi bene habiturus sum, quem admodum hîc etiam. Non enim propter locum bene uiuo; sed quia his sum imbutus decretis quæ quôcunque me conferam, mecum porto, his enim nemo potest me spoliare, quum hæc sola mea sint, & eripi mihi non possint, præsentibusque duntaxat contentus sim, ubicunque fuero, & quicquid fecero. At moriendi necessitas iam instat. Noli rem istam tristibus exaggerare uerbis, quin potius eam ut reuera est comparata, ob oculos ponito: & eam sic exprimito uerbis ut est, nempe in eandem materiam, ex qua est concretum corpus, dissoluetur, in eo quid horrendum, ecquid eorum quæ sunt in mundo perire, nunquid nasci quod antea non fuerit nouum, aut aliquid contra omnem rationem euenire potest? Ob hæc nimirum tyrannus quoque metuendus est, ob hæc sunt armati stipatores grandibus & acutis gladijs? Apud alios apparatus ille momenti aliquid habet: mihi uerò de his omnia sunt perspecta & cogitata, aduersus me nihil est potestatis, cuius uindicta diuina liber sum factus, nota mihi eius sunt præcepta, non in seruitutem retrahere poterit. Habeo qui facultatibus quibus oportet me sustentet, utor iudicibus mihi congruentibus? Nónne corporis tu mei dominus es? quid illud ad me? Nónne in potestate tua sunt exilium & carcer? Permitto tibi ista omnia, cedo etiam corpus ut eo facias quod uisum fuerit. Adhibe potestatem tuam, & cognosces quantum ea præstare possit. Quisquàm ne igitur est qui mihi sit reformidandus, an pertimescendi cubiculo præpositi custodes, ne me scilicet excludant? siquidem
reperere

repererint conantem ingredi, excludant. Et quamobrem igitur accessisti ad fores? Quia durante ludicro, istud conuenire mihi sum arbitratus, ut nimirum colluderem. Quare non das operam ut ne excludar? Quia si quis me non receperit, ne ingredi quidem cupio. eo enim quod accidit semper acquiesco. melius enim est quod Deus uult, quam quod ego uolo. Adsum ei seruus & minister adeoque pedissequus, ad eadem contendo, nec alia expeto, idemque quod ipse, uolo ego quoque & sentio. Exclusio mihi non accidit, sed his accidit qui repelluntur ui. Quæ causa est quod ui non inde repellat? Scio enim internum bonum ingredientibus non dari: sed quum audiero quempiam ex his quos pro beatis habent, à Cæsare honorari, quero quidnam ei euenerit, num sentiat ita quemadmodum deceat ipsum sentire? Si nactus sit præfecturam, utrum præesse, prout postulat officium illud, possit? Sed quid est quod propellor ego? Ficubus mixtas nuces spargit quispiam, pusiones diripiunt concertantes inter se, quod non faciunt grandiores naturæ: haud enim magni ista faciunt. Si quis conchulas proiecerit, ne pueris quidem certatim rapiendæ uidentur. Distribuantur præfecturæ, respectus habebitur puerorum, diuidentur pecuniæ, iidem respicientur, proponuntur imperia, consulas, tanquam in medium coniecta diripiantur à pueris, exclusiones fiant, uerbera infligantur, exosculetur manus dantis, adeoque seruorum. Mihi hæc omnia erunt instar mixturæ cuiusdam ex ficubus nucibusque. Ne cures, si dum proijciuntur, nihil arripueris, si quæ in sinum tuum fortè ficus inciderit, arreptam comede: tantisper habere rationem ficus poteris. Sin celaro, aliumque supplantaro, aut ab alio supplantor ego, adu-

go, aduler ingredientibus, haud tanti precij erit fuscus, nec quicquam aliorum bonorum: quæ ut probonis non habeam, philosophi suaserunt. Ostende mihi stipatorum enses, en quàm sint multi & præcuti: Quid sit istis tantis & tam acutis ensibus? Interficiunt scilicet. Febris scilicet id non potest, aut aliarum quæpiam rerum: num tegula non perimit: num præterea nihil est quo interfici quispiam possit? Vis ergo omnia hæc admirer & adorem, & tanquam seruitio addictus obambulem? Nequaquam. At semel cum didicerim quicquid natum sit, id interire etiam oportere, ut scilicet mundus consistat, ac non impediatur, nihil moror, quod ad me attinet, siue febre, siue tegula, siue militis manu interficiar. Quod si comparare hæc inter se licet, haud nescio & faciliorem & celeriore esse mortem quæ offeratur à milite. Itaque si non metuam ea quibus ab ipso affici possum mala, si non expeto quæ præstare potest & mihi exhibere, quid præterea restabit quo admirandum illum mihi existimem? aut obstupescam eius conspectu? quam obrem stipatores expauescam? quid gaudeam aut læter, si alloquatur benignè, si admiserit? alijs indicem ut mecum sit locutus? num Socrates est? an uerò Diogenes ut pro testimonio sit arripienda ipsius commendatio? num mihi mores ipsius affectusque animi proposui imitandos? Proinde in ludicro illo quid deceat obseruans, ita accedam & scenæ seruiam, usquedum nihil improbum aut flagitiosum imperarit, aut huiusmodi quod personam meam non deceat. Si iusserit ire, & Leonta Salaminium adducere, respondebo sanè ipsi: Quære alium, ludo indulgere ultra non libet. Iube duci illum: sequor prout ludicrum hoc postulat, At præcidetur tibi caput. Num ipsius semper manebit

suprà de
illo monui,
qui fuerit.

manebit saluum caput, & uestrum qui eius iussis obtemperatis? Inhumatus proijciere tu. Siquidem ego aliud nihil sum quàm cadauer, abijciar sanè: sin aliud qd tum? commodius nobis res illas exprimito uerbis, & noli mihi terrorem obijcere: talibus enim pueri terreni & stulti, aut si quis in philosophi scholam semel ingressus, non intelligit quid sit is, nimirum dignus est qui paueat, & ei aduletur cui fuit antea adulatus. An uerò nondum dicit se neque carnem, neque ossa, neq; neruos esse, sed istud quod his omnibus utatur, quod gubernet assequaturq; uisa rerum? Ita sanè, ueruntamen huiusmodi rationibus imbuuntur homines ad contemptum legum. Quæso autem quænā disputationes magis instituunt ad obedientiam legum quàm illæ ipsæ, si quis eas ad usum accomodet? Lex non sunt quæ censet stultus. Ac nihilominus considera ut cum his etiam stultis & uacordibus eo quo decet modo conuersari ualeamus, qualibus præceptis erudiamur, quum uidelicet docent nos contendere cum illis, de his rebus quibus nimirum ab his uinci possumus. Si res agatur de corpusculo, cedendum: si de liberis, parentibus, fratribus, omnibus cōcedendum: relinquenda omnia, solis exceptis sapiētiae decretis, quæ Iupiter quoque singulis hominibus eximia esse & sola eligenda præcepit. Quæ nam hoc loco aduersa legibus, aut malitiosa defenditur disciplina? Qua parte præstas, & ualidior tu es, ea tibi cedo: qua uerò ego te uinco, ea tu mihi uicissim concedito, quum uidelicet mihi sint meditata, tibi uerò non sint. Tibi curæ est, ut strato structioq; saxis quadratis habites solo atque ædificio, ut liberi seruiq; famulentur & ministrent, ut amictu ornato & splendido sis in admiratione, ut uenatores multos habeas ciatharæodos tragædosque. Num de his rebus mihi tecum est certamen? Meditati ne habes aliquid de decretis sa-

V pientiae?

pientia: exploratione quid habes de ratione, ex quibus ea partibus sit constituta nosti: quibus cōcludatur, quæ sit eius distributio, quas & quales habeat vires: Quid igitur ægrè fers in his te uinci ab eo qui studiosius se exercuerit: Hæc uerò sunt longè maxima. & quis prohibet quo minus in his uersere, & in his exercitationem capias: Cui librorum maior copia, quis magis abundat ocio, quo uacare rebus & studijs utilibus possit: tantum affer uoluntatem propensam, impende nonnihil temporis principatui rationis tuæ ad excolendū ipsum. Considera quidnā habeas, & unde istud habens ueneris, quod nimirū rebus omnibus uti possit, quod aestimare omnia, eligere, secernere. Quoadusque igitur uersabere in rebus externis, ea scilicet habebis qualia habet nemo alius: Verū id de quo loquimur, quonam pacto affectum habere uis: sordidum scilicet & culturae expers.

Ad eos qui celeriter ad personam philosophi profiliunt. Cap. VIII.

OB cōmunium rationum intelligentiam neminem nec laudaueritis, nec uituperaueritis: nec si quis eas cognouerit, propterea uel artis ei notitiam uel ignorantiam attribuetis: quod si feceritis, simul temeritatis uitium, itemq; maleuolentiæ à uobis amoliemini. Is lauatur citò. Num malè istud facit: nō equidem omnino malè: quid si lauet celeriter, num propterea rectè ei habebunt omnia: Nequaquam. A rectis enim quæ profisciscuntur rationibus, bene fiunt: & quæ à prauis, malè. Tu uerò donec exploratum tibi sit qua sententiā sit quispiam præditus, qua ratione faciat singula, nec laudaueris quenquā, nec uituperaueris. Quid sentiat quispiam, rebus externis nō declaratur. Ille faber est. Quare: quia terebro utitur. Quid ille: Musicus: canit enim. Philosophus

phus hic est. Quamobrem? Palliatus enim & coma demissa incedit: Quid præstigiatores aut circulatores signi habent? Itaque si quis indecorè se gerentem quempiam uiderit, protinus: Ecce philosophus istud, inquit, facit: quum propter ineptias dicendus esset potius non philosophus. Nam si animo sic adumbres philosophum, eiusque hæc sit professio, habere scilicet pallium, & demissum capillum, haud perperam sic ipsum appellaris: sin uerò philosophus sit is qui iudicio suo non peccet, quid causæ tandem est, quod tum demum professionis titulum non detrahunt, si talia non præstent? Aliarum artium non secus comparata est ratio. Si quis securi ad secandum malè uti conspiciatur, nemo dicit: Quis usus est artis fabrilis? en quanta faciunt mala fabri? contra potius sic inquit: Ille faber non est, quum bene uti non possit securi. Haud aliter si quem malè canentem audierit, non sic ait, En quàm malè canit musicus: sed potius sic inquit, Ille non est Musicus. Istud in philosophia una committitur, ac fit ut si quem uiderint facientem quod non deceat philosophum, hanc nihilominus ei non detrahunt appellationem: uerum dum uerbis & opinione ipsum statuunt esse philosophum, si qua in re indecorè se gesserit, in philosophando nihil esse commodi concludunt. Quæ causa est? Quod nimirum curæ nobis esse patimur notitiam fabri, musici, similiter reliquorum artificum: philosophi autem nemo habet notitiam, nisi si quæ confusa est & incerta. Nam à rebus externis duntaxat eam definiemus. Cuiusquàm ne alterius artis iudicia sumuntur ex figura & capillo? An philosophia nullam rem contemplatur, nec materiam, aut finem sibi habet propositum? Quæ materia porro philosophi est, num pallium? Non. sed recta & conueniente uti ratione. Cuiusmodi contemplatur? an id ut intelligat qua scilicet ra-

tione promissorem faciat barbam, aut densiorem capillum: quin potius cognoscit quid Zeno dicat, quæ munimenta & tanquam mœnia sint rationum. item quomodo inter se congruant: quæ quæ quibus sint consentaneæ & consequentes. Non uis primū perspicere utrum indecenter gerendo se professionis nomē usurpet istius, ac dedecore impleat, postea criminando ipsam exagitare professionem? Hunc ipse tu quando pro circumspetto te geris, si quid ipsum delinquentem uideris, protinus, Ecce, inquis, philosophum: tanquam si deceret hæc facientem appellare philosophum: & contemptim subinde, Quam philosophicum illud est, ais. At quādo ad alterum fabrum uideris aut liguritorem, non sic loqueris, En fabrum: neque, En aspice musicum. Ita quantūcunque illud est quod tu de studio & professione philosophi intelligis, in eo ipso laberis, & confunderis incuria meditationis. Quin ipsi etiam qui appellantur philosophi, quod ad communia hæc & uulgaria duntaxat attinet, studium suum profitentur, statim arripientes pallium, & barba promissa se ostentantes, inquirunt, Philosophus ego sum. At nemo est qui propterea musicum se esse dicat, si plectrum aut citharam emerit: aut fabrū ærarium, si pileum imponat, aut perizomate cingatur: sed hoc agit, ut habitus & figura congruat artī, sibi uerò nomen ab arte, non à figura usurpant. Quamobrem dixisse illud Euphratem rectē constat, quum ait sæpenumero se tentasse ut philosophum se esse homines nescirēt: quod ipsum quoque mihi fuit perutile. Primū enim noscebam quæcunque facerem, decenter ea me non facere propter inspectores, sed ppter meipsum. Mihi sanè ipsi comedebam frugaliter, mihi moderabar oculos, incessum: omnia mihi faciebam & Deo. Et ut solus in certamen descendebam, ita solus quoque pericula sustinui.

Nec

De eodem
suprà monuimus.

E
Nec philosoph
utin decorum
dam sub ut
fami qui nel
bantur qui fie
phis, similis
ut. Eequid ue
operam dedi
indicia neglex
miam, ut susti
appetit utar,
specus natura
que confusio
iudicium, si h
nec Vulcanū
iuderis imp
in iudice me
us, adq̄ ipsu
mendaret phi
ercanduit: n
sophus: quin
Vno content
serim latabat
lam molestiam
nerat, itemq̄
id erat, multos
spici sunt in e
nes difficiles p
quidam sese o
crates fuit, aut
rum ubi nocu
re mihi poterit
um mihi proli

Nec philosophia est periclitata facienti mihi aut turpe, aut indecorum quidpiam: nec ex me offensi sunt multi, dum sub titulo philosophi à me peccaretur. Hâc ob causam hi qui nesciebant, cui rei intentus ego essem, mirabantur qui fieret ut ego dum omnibus uterer philosophis, simulq; utuerem, non simul etiam id ipsum profiterer. Ecquid uerò in eo est mali, si in eo quod agebam, operam dedi ut agnoscerer philosophus, signa uerò & indicia neglexi? Vide ut comedam, ut bibam, ut dormiam, ut sustineam, ut abstineam, ut alios adiuuem, ut appetitu utar, ut declinatione: quomodo obseruem respectus naturales, itemq; aduentitios: ut me geram absque confusione, absque impedimento. Inde ferto de me iudicium, si libet, & potes: sin ita surdus & cæcus es, ut nec Vulcanum fabrum ingeniosum & solertem opinere, nisi uideris impositum capiti pileum, quid oberit à tam stulto iudice me ignorari? Sic latuit apud multos Socrates, adq; ipsum uenerunt qui peterent subinde ut se commendaret philosophis. Num ut nos solemus, propterea excanduit? num dixit: Ego ne tibi non uideor philosophus? quin apage & commenda te cuicumque uoles. Vno contentus illo fuit, ut esset philosophus: eoque præsertim lætabatur, quod quum non uideretur esse, nullam molestiam capiebat animo. Sui enim studij meminerat, itemq; quod opus esset boni & honesti uiri. An id erat, multos habere discipulos? Nequaquam. Conspicui sunt in eo qui operam suam ponunt. An, quæstiones difficiles pertractare atque excutere? Talibus alij quidam sese ostentabunt. Vbinam igitur locorum Socrates fuit, aut quis non uideri, sed esse uoluit? Illic nimirum ubi nocumentum & utilitas. Si quis, inquit, nocere mihi poterit, ego sanè nihil effecero: si operior alium ut mihi prosit, utique nullus ego sum: si eius quod uo-

luero non fiam compos, quid ni pro infortunato habear? Ad tale septum prouocabat unumquemque, & haud cuiquam in eo uidetur celsisse presiliens. De se uero ipse quid gloriatur, aut dicit? Ego talis sum uir? Nequaquam. At quum esset talis, num sic dixit (sed ne illud quidem uanitate caruisset & stulticia) ego affectibus careo & perturbatione, ut ne ignoretis, o mortales, uobis fluctuantibus & tumultuantibus in rebus nullius precij, solus ego uacuus sum omni perturbatione. Ita ne tibi satis non est non dolere, nisi praconis istud uoce proclames: Adeste omnes qui podagra, qui dolore capitis, qui febris laboratis, quicumque claudi cecique estis, & uidete me ex omni parte sanum ac integrum. Nonne frivolum illud & nugatorium si non protinus, ut Asclepius, ostendere modum possit, quo curari liberarique morbis possint homines, & eius operis exemplum proposueris sanitatem tuam. Talis est Cynicus, quem scepro & diademate Iupiter dignatus est, qui sic dicat: Ut intelligatis, o mortales, uos non illic ubi sit, quærere felicitatem & tranquillitatem, sed ubi non sit: en ego pro exemplo uobis à Ioue sum missus, nihil possidens, nullam habens nec domum, nec uxorem, nec liberos, nec stratum, nec uestem, nec uas, & ut ualeam spectate me, & tentate etiam: si deprehenderitis me tranquillum, ex me cognoscite medicinam, & ea quibus sanatus fuerim. Istud demum & humani est & generosi animi. At considerate cuius id sit opificium, Iouis scilicet: & eius quemcunque dignum ipse iudicari hoc famulatu opus illud est, ut se nusquam ac nulla in re perperam multitudini nudet atque aperiat, quo nimirum testimonium, comprobans quæ secundum uirtutem suam agat, & detestandis ijs quæ extra nos sunt rebus accommodandum, non faciat infirmum & irritum, dum uel coloris bonitatem

pallore

pallore infuscat, uel lachrymulas de palpebris detergit.
Nec ista duntaxat fugiat, sed etiam ne quem desideret
aut requirat uel hominem, uel locum, uel conuersatio-
nem & familiarem usum, quemadmodum sunt cupidi
pueri autumnii uel feriarum & uacationis. Sit omni mo-
do pudore & uerecundia ornatus, sicuti septi quidam
custodiunt muris, ianuis, atque etiam ianitoribus. Sed
nunc aliud nihil sit quàm ut admoueatur philosophia,
ut hi qui infirmo sunt stomacho, ad escam aliquam quam
paulo post iterum euomant. Festinant ad sceptrum, ad
regnum: demisit comam, accepit pallium, humerum o-
stentat nudum, cum obuijs rixatur, etiam si quem lacer-
na indutum conspicatus fuerit. Rebus aduersis primùm
te exerce, tuos observa appetitus, ne sis affectus, ut hi qui
imbecillo sunt uentriculo, uel ut mulierculæ gravidæ
prauum habeas appetitum. Da operam primùm ut qui
sis ignorere, aliquantulo tempore tecum ipse philosopha-
re, ita efflorescet fructus. Semen primò recondi opor-
tet, & aliquandiu sub sulcis occultari: deinde paulatim
succrescere, donec ad maturitatem perueniat. Quòd si
spicam culmo nondum geniculato proferat, imperfe-
ctum scilicet est quod nascitur, & specie magis delectat
quàm fructu, ut sunt ex Adonidis horto petita. Huius-
modi plantula tu quoque es: citius enim quàm oporteat
effloruisti, hyems te perimet. En de seminibus, ut lo-
quuntur agricolæ, si calores ante tempus efferbuerint,
ijs ne luxurient, semina metuunt. Deinde si semel prui-
na infestari, uigorem affuisse nullum ostenditur. Idem
ne tibi accadat, considera, ô homo. Petulans es, & fretus
opiniuncula quadam, proflis ante tempus. Videris tibi
aliquis esse, stultus scilicet inter stultos frigore concre-
scas, tametsi multo antè congelaris infernis radicum fi-
bris, superiore parte aliquantulum adhuc florens, & ob-
id uia

id uideris tibi uiuus adhuc floridusq; esse. Permite nobis ut ad maturitatem secundum naturam adolescamus. Quare nos refugis? quamobrem uim affers? nondum ferre possumus aerem: sine prius radices confirmari, deinde quod nascitur geniculato culmo erigi, item secundum deinceps tertiumque nascendo fieri, ad extremum tandem fructus erumpet, natura sic prouehente, quantum uis nolim atque recusem ego frugem profundam. Quis enim est qui pragnans & plenus si fiat, his sapientiae decretis tam praestantibus non sentiat se his imbutum & instructum esse, & non ad consentanea his atque connexa uicissim opera incitetur? Proinde taurus naturam suam non ignorat, nec ut sit à natura institutus nescit, si quando feram conspexerit, nec operitur donec excitetur à quopiam. Ita nec canis, si conspicietur bestiam. Ego uero boni uiri habitu fretus scilicet, expectabo donec me instruas, adhibeasq; ad proprii muneris functionem? Sed mihi crede, ut id possim, nondum satis sum instructus. Vis ne ut ante tempus marcescam, quemadmodum tu nondum maturus exaruisisti?

Ad eum qui impudens erat factus.

Cap. VIII.

SI quempiam gerere magistratum uideris, eo scilicet ste oppones ipsi, quod nimirum magistratu tibi opus non sit: si quem opulentum, considera quid tu loco diuitiarum habeas. Nam si nihil habeas quo compenses, miser utique es: sin obtinueris istud ut tibi ipsius opus esse nihil intelligas, censeo te plus habere, & rem longè maioris precij. Est cui sit formosa mulier, tu istud habes quod non sis cupidus pulchre mulieris. Num parua hec tibi uidentur esse? obsecro quanti istud facerent qui opes habent, & magistratus gerunt, itemq; qui cum formosis uiuunt mulieri-

mulieribus, ut pro nihilo habere & opes, et imperia, mulierculasque quarum depereunt amore eas nacti, possent? Nescis quid sitis sit febricitantis? ea nulla ex parte sanorum est similis. Sanus si bibat, sitire desinit; febricitans pauxillo tempore recreatur, postea nauseat, & aqua in bilem mutatur, uomit, torminibus uexatur, uehementius sitit. Huiusmodi quiddam est possidere cum auaritia opes, regnare inflammatum cupiditate, ardentem libidine, accubare mulieri. Illic enim est æmulatio, metus amittendi, turpes sermones, & foedæ cogitationes, actiones plenæ probris. Et interim sic periclitans quæris, quid, sic affectus, perdas? Fuisti olim uerecundus, nunc non es, num censes te nihil amisisse? Loco Chrysippi & Zenonis Aristidem nunc & Euenum legis. Num sic mutatus perdidisti nihil? Loco enim Socratis & Diogenis, admiratus es eum qui & deprauare & corrumpere mores plurimorum potest. Bonus esse uis, & id præ te fers, quum tamen non sis. Vestem splendidam ostentas, ut in amorem tui mulieres illectes, uideris tibi perbeatus esse, si potiare unguento. Istorum nihil desiderabas antea, sed curabas sicubi audires scitam orationem, ut cum uiro esses alicuius precij, consilijs uterere prudentibus & fortibus. Itaque requirebas à te, num domisses ut uirum decet, itemque sic progressus esses, præterea usus ne fueris amicum uirili, sermones protuleris dignos bono uiro. Quæ secus quum modò abs te fiant, nihilo minus dicis, Nihil amisi. An uidetur tibi homines aliud perdere nihil quam lucrum? uerecundia non amittitur? decus non perditur? an poena ei irrogatur nulla qui hæc amittit? Forsan iacturam amittendis his te facere nullam censes, quum tamen ante hæc tempora id unum pro damno & iactura reputaueris: quum esses sollicitus scilicet & anxius nequis, ne quis animo huiusmodi

disputationes tuo excuteret, aut talibus actionibus dimoueret. En discussæ sunt illæ non ab alio quopiam, sed à temetipso. Pugna tecum ipse, teipsum pertrahe ad decus, ad uerecundiam, ad libertatem. Si quis olim de me narrasset ista tibi, quod nimirum esset qui me adulterium committere cogeret, qui ueste ornari tali, qui stulta facere, nonne ultro adueniens manum attulisses ei qui me sic adigeret, atque ad ista abuteretur? Nunc uero tibi ipsi abnuis opitulari, & quanto opem ferendi hæc est expeditior ratio? Non est necesse ut contrucides aliquem, non uinciendus, aut iniuria afficiendus quisquam, non progrediendum in forum: sed tute tecum loquaris oportet, tibi met præsertim obtemperaturus, quum aptius persuadere nullus quam tu tibi ipsi quicquam possit. Primum itaque damna quod non sit aliquid rectè commissum: quo facto, ne propterea despondeas animum, ne id tibi accadat quod timidus solet, qui quum semel remisissent, abijciunt se totos, & tanquam fluctibus quibusdam abripiuntur. Vsurpato illud quod pædori bæ solent: Cecidit puellus, resurgens capeffe, inquit, denuò pugnam, donec robur acquiras. Ita tu quoque sis animo tuo affectus. Nosti enim anima hominis nihil esse flexibilius: tantum uelle oportebit, & factum erit, nec prauitati erit locus. Si rursus obdormieris, quæ fuit rectitudo perijt. Intra te est interitus & salus. Deinde quæris, Quid mihi conducit? Nunquid maius illo quæris? Ex inuerecundo mutaberis in uerecundum, ex incomposito in moderatum & ornatum, ex infido in fidelem, ex incontinente fies continens, si quæ maiora querenda tibi existimas, ea uidelicet facito, quæ facis: sed hac ratione
ne Deus quidem auxilio
tibi esse poterit.

Quæ nam

Quæ nam despicere oporteat, & quo cum sit con-
tendendum. Cap. X.

Propter res externas hominibus difficultates & impedimenta obijciuntur. Quid faciam, inquiunt, ut id fiat, ut istud eueniat, ut ne illud accadat, aut hoc? Omnes illæ uoces emittuntur ab his qui ea quæ sub arbitrium nostrum non cadunt, curæ sibi esse patiuntur. Horum enim quisquam ne est qui dicat, Quid faciam ut ne assentiar falso, ut dissentiam à uero? Quod si hac tam præclara erit indole, ut de his rebus sit anxius, commonefaciam ipsum, ut ne sit sollicitus, quod quæris, in tua est potestate, extra periculum es. Ne priusquam adhibueris naturalem canonem, protilias ad assensum. Si quid expectis, ne sis anxius de appetitu, ne sit imperfectus, aut ne frustretur, neque etiam de fuga, ut ne in aliquod incidas malum. Itaque amplectar illum primò, quod uidelicet relinquit ea in quibus reliqui obstupescunt: nec metu illorum perhorrescit, sed suarum rerum curam gerit, ubi solus ipse est. Postea sic cum ipso loquar: Siquidem nolis uel appetitu frustrari tuo, uel fuga uitandis rebus implicari, fac ut nullius alienæ rei desiderio capiare. Nulli rei quæ in tua potestate non sit, te impendito: si non feceris, & frustrari & offendere te oportebit. At hoc loco quæ difficultas est? num his utendum sermonibus: Ut ista fient? Ut poterunt euenire? Modò ne quid secus accadat. Euentus nōne in potestate tua non est? Certè. Substantia porrò boni & mali, nōne in his est quæ sub arbitrium cadunt nostrum? Equidem. Ut ne quolibet euentu, prout natura postulat, potes? num quis te prohibere potest? Nemo. Ne igitur mihi dixeris: Illud quomodo erit? Nam utcumque euenerit, bene tu ipsum collocabis, eritque euentus iste prosper quidam successus. Pro Hercule quisquam ne est habitus qui diceret: Quid

faciam ut ne leo se mihi offerat, aut ne ingens sus, aut ne feri homines. Ecquid curas, si ingens appareat sus, certamen erit maius atque præclarius, si fuerint improbi homines, liberabis terram malis. Quid si succumbens sic peream? utique homo integer & bonus obibis, dum peragis eximium quoddam opus. Quandoquidem moriari prorsus necesse est, ita ut reperiare alicui deditus operi ac studio. Nam obire mortē oportebit, uel agros colentem, uel fodientem, uel mercatus sectantem, uel consulatu defungentem, aut cruditate uel laxitate alui laborantem. Quid ergo est quo occupatum te letho occurrenti offerri uelis? Quod ad me attinet, ego quidem humani operis moliens aliquid, moriens inueniri cupiam, dum beneficiā exerceo, dum publicè prosum, dum facio aliquid fortiter & strenuè. Si uerò talia agens, fieri nequit ut inueniar, id tamen prohibere quin faciam nemo potest, & quod in mea solius sit potestate, nempe meipsum dirigere, facultatem uisis utentem excolere, ad uacuitatem affectuum consequendam operam impendere, cuique debitum exoluere officium. Vel etiam sic bene habebo, si tertio in loco consistam, ac indicandis rebus non fallar, aut halluciner. Si uersantem talibus in actionibus mors me arripiat, satis mihi erit, si porrectis ad Deum manibus, sic loqui ualeam: Quas à te accepi facultates, quibus percipere possem tuam administrationem, eiq; me obsequentem exhibere, eius sanè studiū ego cultum non neglexi. Quantum in me fuit, ignominia te non affeci. En aspice ut fuerim usus sensibus meis, ut anticipatis notionibus. Num aduersus te fui aliquando impatiens, num ægrè tuli quicquam quod mihi accidisset, aut secus ut fierent, optaui? num quos respectus officiorum sum transgressus ad quos tu me genuisti? Pro his quæ dedisti mihi, gratias habeo, satis mihi est quoad

quoad his usus sum, restituo rursus hæc tibi quocunque
uisum fuerit loco reponens: tua enim fuerunt omnia ista,
quum abs te dante acceperim. Nō satis est sic animo af-
fectum ē uita migrare: aut quæ uita melior decentiorq;
quàm eius qui ita se gerit: aut quānam discessus ē uita
beatior? Ut autem potiamur his non contemnendis bo-
nis: non interim minora hæc propterea consequi non li-
cebit: Professio non poteris simul consulatum gerere,
& nihilominus his intentus esse, nec fundis curādis ani-
mum adhibere, & his studijs etiam detineri, nec sollici-
tus esse de seruis potes, ac simul tui ipsius curam gerere:
sed quā primum alieni quid expetis, confestim quod
tuum est amisisti. Hæc natura est rei ut frustrā nihil fiat,
& quid quæso mirandum? Si adipisci consulatum ue-
lis, ambire oportebit, deosculari manus, ad fores alterius
cōtabescere, multa loqui, ac facere illiberaliter, dona mit-
tere multis, munuscula quotidie nonnullis, & pro his
omnibus quod nam operæ precium consequeris? Duo-
decim fasces baculorū, ut ter aut quater in rostra ascen-
das, ut Cīrcenses ludos exhibeas, ut ferculis opimis in-
structam cœnam ineas. Quod si quid præterea est, osten-
dat & proferat quispiam, Ergo ut sis uacuus affectibus,
ut tranquillo sis animo, ut quum somno te dederis, uerē
dormias, & expergefactus, ritē euigiles: ne quid timeas,
ne sis aliqua in re anxius: impendij nihil facere uis, ni-
hil laboris suscipere: aut si quid aliarum rerum perierit,
aut his consequendis inutiles feceris sumptus, aut non
sic successerit pro eo ut sperabas successurū, quidni pro-
tinus mordeare rebus sic aduersis? Quin potius com-
pensationes oppone, & quid loco illorum acceperis, co-
gita quantum pro quāto, num frustrā ac sine precio tam
grandia bona redimere uis: & quōnam id pacto pote-
ris: opera hæc inter se non cōmunicant, nec simul per-

*Iob: Nihil
est sine cau-
sa, & de his
mo egredie-
tur dolor.*

aguntur. Fieri nequit ut simul impertias curam rebus externis, & excolas principem facultatem animæ tuæ. Si uoles illa, omittito istud: si nolis facere, carebis utrique, dum ad utraque distraheris. Sin placeat tibi cultus animi, missa facies ista. Effundetur oleum, frangentur uascula, at ego non afficiar. Incendium me absente oborietur, & libri flamma consumentur. At nihilominus utar ego uisis prout natura postulat. Deerunt alimenta, si affligar, hoc modo portus mihi erit mors. Portus omnium miseriarum ac receptus quidam est mors: iccirco in uita difficile & arduum est nihil, si modò uelis. Egressus fuisti, quamobrem fumus tibi molestus non erit. Quid anxius es, quamobrem insomnes ducis noctes? nōne mox animo definiisti tuo, bonum ubi tuum sit, itēque malum? In tua potestate dicis utrumque esse, nec esse quenquam qui te spoliare possit bonis, aut inuito obtrudere mala. Quid in utramque, ut dicitur, aurem dormiā, quum mea sint in tuto? de alienis uiderit qui acceperit pro eo ut data fuerint ab eo cuius sunt in potestate. Quis uerò ego sum, qui cōditiones ita uel secus habendi uendico mihi, quum permissus mihi nō sit delectus talium, quum dispensatorem me talium nemo fecerit. Satis mihi faciunt quæ in potestate mea sunt: quæ ut quā rectissimè mihi sint constituta, meditandum est. Quod attinet ad cætera, fiant sanè prout uisum huic fuerit, penes quem erunt. Qui ob oculos ista tibi ponit, utrū somnum capere nequit? & insedatus huc illucque sese iacitat, quidnam expetens aut desiderans? num Patroclum, num Antilochum, aut Menelaum, num quem suorum amicorum arbitratus est immortalem? Quando enim non obuersatum id ei est ante oculos, aut cras aut perendie, aut se, aut aliquem amicorum obiturum mortem? Ita sanè est: sed sperabam ipsum mihi fore superstitem, meoq̃

meoq; filio praesidio futurum. Fuisti certe stultus, qui tam incerta sis opinatus, quare teipsum non accusas potius? Iam plorans instar puellarum asides. At, inquis, mihi praebeuit ille uictum. Tum scilicet quando uivebat: stulte, nunc uero amplius non potest, sed Automedon quispiam praebebit: sin Automedon quoque obierit, alium reperiēs. Si diffracta fuerit olla, in qua decoctae tibi fuerunt carnes, num propterea fame perire te oportebit, quod consuetam ollam non habes? nonne mittis qui aliam et quidem nouam emat ollam? Ne posthac, inquis, deterius perpeti me contingat, An malum istud tibi fuit? Deinde dum ipsum ex animo euellere cessas, matrem accusas, quod tibi istud non praedixerit, ex quo lugens animi dolorem caperes. Quid censes, num de industria non scripsit hac Homerus, quo nimirum constaret nobis generosissimos, robustissimos, ditissimos, pulcherri-
mos, siquidem his non sint opinionibus imbuti quibus oporteat, nihil prohibere quo minus sint omnium inferrimi atque infelicissimi.

*Impatentia
Achillis apud
Homerum eleganti-
ssimè describitur.*

De puritate.

Cap. XI.

Ambigunt quidam, utrum in natura hominis contineatur communicandi cum alio propensio, qui tamē de eo mihi dubitare non uidentur, puritatem scilicet quandam eius naturae insitam, & si quo alio, certe illo à reliquis differre animalibus existimatur. Si quod igitur reliquorum animalium semetipsum purgans uideamus, admirantes dicere solemus ipsum tanquam hominem istud facere. Et rursus si quis accuset, mox ei patrocinamur hac ratione, qua constet nimirum ipsum non esse hominem, eius sublimitatem primum à dijs describimus. Nam hi quum sint natura puri ac sine omni labe, quo magis rationis facultate homines appropinquant his,

his, eo puriores sunt ac magis participes puritates. Quandoquidem autem fieri nequeat, humanam naturam omnis prorsus labis esse expertem, ex huiusmodi materia constitutam, nihilominus ratio & intelligentia, quoad eius fieri potest, naturam efficere puram & sinceram tentat. Summa uerò eminentissimaque puritas est hæc, cuius anima est particeps: itemque impuritas & foeditas. Haud uerò similem corporis reperies esse animæ spurcitiem. Sed quæ nam alia sit animæ impuritas, quam qua fiant opera ipsius spurca? Opera porro sunt appetere, auersari, incitari, declinare, aggredi, animum intendere. Sed in his operibus quidnam est quo sordescat & fiat impura? Opiniones scilicet peruersæ. Ergo puritas est rectitudo decretorum, si ea informetur. Pura enim est, si ita sentiat de rebus quemadmodum sentiendum est: sola enim est quæ suis in actionibus non confunditur aut inquinatur. Haud absurdum ad ipsius rationem accommodare quandam similitudinem à corpore sumptam, quo illud quod dicimus, rectius intelligatur. Nullo modo fieri potuit pituitas è naribus non fluere hominis, quæ hoc temperamento corporis esset præditus. Idcirco natura manus hominibus largita est, ipsasque adeò nares quibus tanquam tubis excrementum illud pituitosum efflueret. Si quis itaque resorbeat illa, nego hunc opus facere naturæ. Luto inquinari pedes necesse est: fieri enim nequit ut prorsus non contaminentur luto, quandoquidem talia nobis perambulanda sint loca. At parata nobis est aqua ob hanc causam, & manus additæ. Quinetiam quominus comestione adhæresceret aliquid sordium dentibus, fieri non potuit. Ob id iubet nos lauare dentes. Quæ obrem? ut homo sis, & non bestia, aut sus. Ita quoque non potuit non sordescere corpus propter sudores & usum uestitum, quas tamen proluere & detergere sordes oportet.

teat. Et hac de causa sunt parata nobis aqua, manus, lin-
tea, strigiles, nitra. Nam omnia reliqua instrumenta ad-
hibentur ad purgandum corpus: Nequaquam. Sed fa-
ber ærarius rubiginem purgando tollet, & huic præpa-
rata operi habebit instrumenta. Præterea tu quoque ta-
bellam lauas, si quando comedis, nisi prorsus sis impu-
rus & sordidus. Corpusculum nō lauas: aut sordes non
detergis: Quamobrem: Rursus dicam tibi, Primum,
ut hominis officium facias, deinde ut ne sis molestus his
qui te conueniunt. Tale quiddam peragis quoque hīc,
nec sentis tamen. Dignum te censes qui foeteas. Esto, ac
sis sanè dignus. Num assidentes quoque, num simul ac-
cumbentes, num qui complectuntur osculo: Aut potius
discede aliquò in solum locum (quo dignus quoque es)
siquidem tua duntaxat causa uis foetere. Aequum enim
est te solum perfrui tuis sordibus & inquinamentis: at in
ciuitate uersari tam inconsideratè, tamq̃ insipienter, cu-
iusmodi hominis esse existimas: Si natura tibi commen-
dasset equum, num ipsum strigosum & neglectum relin-
queres: In præsentia sic habeto, corpus tibi datum, tan-
quam equum tuę cūrę cōmissum esse, quare laua ipsum,
& sordes deterge, ut ne quis te auersetur, aut abomine-
tur. Quis enim non auersatur sordidum, olidum, non
bene coloratum, multo magis quàm fimo conspurca-
tum: Foetor enim oleti externus & aduentitiuus est: ille
autem ex negligentia situs prouenit, internaq̃ ipsius est
causa, qua putridus aliquis putidusq̃ fiat. At Socrates ra-
rò lauabat. Quin et ipsius quoddam fuit corpus tam gra-
tum & iucundum, ut præsertim ab adolescentibus ama-
retur, longè pulcherrimis atque genere splendidissimo
prognatis, cui accubare etiā magis desiderabāt, quàm
alioqui formosissimis. Verum si uisum ei sic fuisset, po-
tuisset abstinere prorsus omni lotionē & lauacro, & il-

In Nebulis.

lud quum faceret infrequentius, permagnā habuit uim. Quinetiam permittitur tibi, si calida nolis, ut frigida utare. Attamen sic loquitur Aristophanes: De pallidis his & nudipedibus loquor. Præterea dicit Socratem per aerem ascendere, & ex palæstra surripere uestes: quum tamen omnes qui memoriæ prodiderunt aliquid de Socrate, contraria scribant ac testentur, ipsum scilicet non modo auditu, sed uisu etiam fuisse iucundum. Eadē quoque scribunt de Diogene. Etenim non decet à philosophiæ studio multos specie corporis absterre, sed ut alijs in rebus benignum se quis & sedatum exhibet, ita à corporis quoque habitu conspicuū se facere. Intuemini me, ô homines, quum nihil habeam, mihi tamen desit nihil. Videte ut sim nullarum ædium dominus, ut nullius urbis ciuis, ut etiam extorris, si ita res ferat, & omnium conuictu exclusus, nihilominus tamen omnibus patricijs opulentisq; securius placidiusq; uitam transigam. Quinetiam inspicite uestem, quā hęc non sit atrita austeritate quadam cōsuetudinis tristioris uitæ. Quod si quis ista mihi dixerit, habitum uultumq; nocentis ac damnati hominis habens, ne dijs quidē suasoribus accessero, ad philosophiam siquidem tales ipsa fecerit. Nequaquam. Ac ne si sapiens quidem esse possim, hac ratione esse uelim. Ego quidem per Iouem, adolescētem qui primū se ad philosophandum dederit, malo ut ad me accedat exornatus & comptus, quā crine impexo & sordidus. Elucet enim in tali adolecente honesti quādam species, desideriumq; concinnitatis: quam ubi esse eam retur, illic etiam studium & solertiā suam adhibet. Quod præterea restat, indicare & monere ipsum oportebit. Adolescens quod pulchrum & honestū est, quæris, & rectē quidem istud facis. Proinde scito istud nasci non alibi, aut efflorescere, quā in ratione qua præditus es, ibi nimirum ipsum

ipsum quæres, illic est ubi appetitus tui sunt & declina-
 tiones, quod in temetipso unum & solum habes exi-
 mium. Corpusculum uerò natura lutum est, quid frustra
 in ipso excolendo laboras? Si nihil argumenti admittis,
 tempus certè ipsum declarabit ipsum esse nihil. Sin uerò
 aduenerit conspurcatus ac sordidus, promissa ad genua
 usque barba, utique nihil erit quod ei subiiciam. à qua e-
 nim similitudine arcessam aut deducā orationem? Nam
 quid est in quo elaborarit, quod similitudinem repræsen-
 tet pulchritudinis, qua ipsius animum conuertam aliò,
 & dicā: Pulchritudo in his non est uera, sed in illis? Num
 sic alloquar ipsum? In cœno & sordibus pulchritudo nō
 inest, sed in ratione. Num desiderio pulchri tãgitur, aut
 insigne quoddam in ipso cernitur? Abi igitur, dices, &
 suem ne in sterquilinio se prouoluat, monebis. Quapro-
 pter Polemonem affecerunt Xenocratis disputationes, quum
 esset mundiciarū atque elegantiae studiosus ado-
 lescens. Ingressus enim habuit rudimenta ac tyrocinia
 studiij quod uersatur circa pulchritudinem: attamen in
 alio quàm conueniens erat, id ipsum collocabat. Proin-
 de quæ usui nostro domi inseruiunt animalia sordibus
 oblita nequaquam esse uoluit natura: nec in cœno se e-
 quus uolutat, aut generosus canis, sed sus tantum, & pu-
 tidi anseres, uermiculi item, & aranei, quæ procul sunt
 remota à conuersatione hominum. Tu quum homo sis,
 ne ex numero quidem esse uis animalium eorum quæ
 nobiscū degunt, sed potius uermis & araneus? Non pro-
 libitu lauabis aliquando? non abluere uis sordes tuas?
 nunquam aduenies purus & lautus, ut tuo cōgressu gau-
 deant qui te conueniunt: uerū ad sacra nostra sic ac-
 cedis nobiscum spurcus & sordidus, in quibus ne expue-
 re quidem fas sit, aut emungere, ut tu totus alius sis nihil
 quàm sputum & mucus. Ergo elegantiae studiosus ali-

De quo a-
 pud Horat.

quis & lenocinij esse debet? Nequaquam. Aut si uelis esse, non in aliud certè impendet hanc operam lenocinij & plurimi cultus, quàm id quo præsertim formosi esse debemus: nempe exornanda ratione, opinionibus, actionibus. Corpori tantum detur, ut sit purum: in quo tamen ne nimium profeceris. Sed si quando audieris, Amiciri nō decet purpura, tu pallium tuum conspurcato fimo, & scindito. At unde mihi acquiram pallium elegans & scitum? Bone uir, aquā habes, qua lauato ipsum. En adolescens amabilis. Ecce senem dignum atque idoneum qui amet, uicissimq; ametur, cui quis filium suum tradat ad erudiendum, cui filias, quem adolescentes accedent, si ita contingat, ut in simeto docenti ipsi adsint. Istud ne cōmittatur quod alienum sit ab hominis natura, quum constet finitimum illud esse ei quo humanum aliquid esse negatur.

De attentione.

Cap. XII.

QUum remiseris parumper diligentiam, ne istud animo tuo fingas, id quod neglexeris, quandoque libuerit posse recuperari: uerum illud in promptu habeas, quod si peccatum abs te sit aliquid hodie, in posterum quoque deteriore statu & conditione fore res tuas. Primum perniciosissima consuetudo hæc est, nullam adhibere diligentiam, deinde procrastinare ipsam ac differre: quam tum demum in aliud atque aliud reijci mus tempus, dum dimittimus quietam, decentem, naturæ consentaneam uitam traducere. Si procrastinatio talis conducibilis est, quidni cōducibilis sit, si quis omnino abstinerit? Quod si non prodest differre, quamobrem perpetuam non adhibes diligentiam? Hodie indulgere uolo ludo, num istud facere oportet nō attentum? canere etiam uolo, quid prohibet quo minus id faciam diligenter?

diligēter? Nulla enim pars uitæ excipitur ad quam non perueniat animi attentio & diligētia. An deterius sit aliquid, si quis id faciat diligenter: melius uerò si non animaduertens & oscitanter agat? Num architecton nihil obseruans minus hallucinat administratione operis sui? Leuiorēs ne operę dum negligēter obeunt, in perficiendo minus habent offensionis? Non sentis animi intentionem, si semel relaxaris, eam ut reuoces non amplius in tua esse potestate? nō enim restituitur decorum, non pudor, non libidinum refrenatio recuperatur: sed quicquid inciderit, id facis, cupiditatibusq; tuis obsequeris. Proinde quibus rebus me attentū esse oportet? Primum his communibus, deinde in promptu habere, nec sine his aut cubitum ire, aut resurgere, non edere, non bibere, non congregi cum hominibus. Præterea quòd arbitrij alieni dominus nemo sit, in quo solo sit collocatū bonum, itemq; malum. Nullius ergo in potestate aut dominio est, ut bonum mihi cōferat, aut in malum conijciat, sed respectu horum à meipso potestatē habeo solo. Quę si mihi fuerint intēgra, utique nihil erit quo perturber in rebus externis, qualis tyrannus metuendus, qui morbus aut quę egestas, quęue casus uiolentus? At cuidam displicui, Num is meum est opus? num meum iudiciū? Non. Quid ergo ipsum curarem? Sed uidetur esse alicuius precij. Ipse nimirum uiderit, & hi quibus talis uidetur esse, Ego habeo cui oporteat placere, cui obedire, cuius iussis obtemperare, Deo scilicet, & his quę sunt secundum ipsum. Is me commendauit mihi metipsi, meumq; arbitrium mihi soli obnoxium fecit, exhibens regulas, ut eo uti ritē possem: quibus si fuero obsecutus ratiocinando, nullius cura anxius sum syllogismi, quo in diuersum probari aliquid consuevit, ac neminem præterea hominem respicio. Sed quam ob causam grauioribus ac maioris

momenti in rebus me cruciant contemptores, quæ causa est istius perturbationis. Nulla certe est alia quam quod in hac parte exercitatus non sum. Quandoquidem scientia quæuis contemptrix est ignorantie atque indoctorum hominū: ac non solum scientiæ, uerum etiā artes. Quem cunctæ uoles producito coriariū, is fretus cognitione sua quātumuis multos irridet. Ita etiam quem uoles fabrum nobis proponito. Primū itaque est, ut in promptu hæc habeas, ac sine his agas nihil: sed intendas omnem uitæ tuæ conatum, ac dirigas ad illum scopum, absque eo ut rem ullam persequare externam, præterquā ut is præscripserit penes quē est potestas. Euigiles atque elabores omnī tempore in uoluntarijs, in externis quatenus & quoad fuerit datū. In his meminisse oportet qui simus, & quod nomen sit nostrum, et pro modo circumstantiarum conari ut officia ritè accomodemus ac dirigamus. Considerandum quæ occasio cautionis, quæ doctrinæ, quibus præsentibus fiat aliquid, qui sit eventus futurus suscepti negotij, ne quid committamus, ut irrideamur à præsentibus, aut nos contra ipsos. Quando etiam & in quos dicaces esse debeamus, & quos item irridere. Præterea quo in negotio uersemur, & cum quo res nobis sit, deinde quæ ad mutuum usum pertinent reliqua. Ut quod suum est, cuique sit custodiendum. Vbi cunctæ enim discesseris, ab horum quopiam poena consequitur, non inflicta aut irrogata extrinsecus, sed ab ipso quod perpetras opere. Quid igitur tandem est, quod expers peccati esse possit? Nequit id fieri, sed illud potest consequi aliquis, ut perpetuò ac sine intermissione nō sit intentus ad peccandū. Contenti enim eo esse debemus, si nulla remissione attentionis quā minimum à nobis peccetur, & extra culpam simus paucorum quorundam delictorum. Quando autem dixeris, In crastinum adhibebo diligentiam: id abs te dici

te dici scito, quòd nimirum uelis hodie impendens importunus, abiectus esse. Item, In potestate erit alterius ut me afficiat ægritudine animi, hodie excandescam, inuidebo: cōsidera quæ mala in te admittas. Sed cras, ais, melius habebo. Quanto melius si hodie quàm si cras coeperis: plus conducet si hodie incipias, ut id nimirum in crastinum quoque præstare possis, ac non in tertium quoque reijcias diem.

Ad eos qui sua facile produnt.

Cap. XIII.

SI quis simpliciter & candidè de suis rebus & negotiis differuisse uideatur, aliquo modo et nos adducimur, ut nostra quoque proferamus, quæ tacita potius habere conueniebat: & istud candoris ac simplicitatis esse arbitramur. Primum enim uidetur quod paria non faciamus, si ei qui sua nobis aperuit, uicissim de nostris rebus nihil dixerimus, & quasi reddiderimus. Deinde opinionem haud candidorum & simplicium hominum de nobis præbere censemus, si reticeamus nostra. Quinetiam sapenumero huiusmodi utuntur oratione: Ego tibi omnia mea ostendi, tu uerò me celas de omnibus rebus tuis, ubinam id fieri solet: præterea quòd existimant, tutò se alicui quidpiam credere, qui uicissim aliquid suæ quod committabitur fidei acceperint, sic enim nobis persuademus futurum, ut à nobis audita non efferat, dum scilicet metuat ne quando & nos enūciemus quæ ipse nobis narrarit de se. Hac ratione à militibus deprehenduntur Romæ inconsiderati & temerarij. Assedit quispiam tibi miles specie priuati hominis, ac maledicere Cæsari dum incipit, tanquam pignus quoddam fidei ipsius accipis, quòd primus ipse coepit conuicijs proscindere, ac propterea tu quoque quæ sentis, profers. Postea uinctus abduceris. Tale quid in uniuersum nos patimur. Proinde ut sua mihi tutò concedidit ille, ita ego mea quoque cuius obuiò credam.

At ego

At ego dum audio, nihil loquor, siquidem seruās sum fidei: at ille discedens narrat omnibus. Deinde si huic fuero similis, & persequi poenas ab illo cupiam, non reticeo ab ipso quoque quae audita habuero, omninoque & confundor et confundo. Sin uero meminero alium ab alio non affici posse damno, sed quemque a suo facto ledi ac iuari, istud nimirum assequor, ut ne quid simile committam, aut faciam quod is fecit qui me prodidit. At nihilominus poenas utilitatis meae pendo. Ita sane, uerūtamen inaequale est, si quis secreta a quopiam audiens, non uicissim eorundem participem ipsum faciat. Num te accersui bone uir? Non profecto pactionibus quibusdam interpositis, ita mihi elocutus es tua, ut uicissim tibi mea expromerem. Quam futilis & garrulus tu sis, & quosuis obuios tibi amicos esse putes, num uis me quoque tibi similem fieri? Quid si mihi recte credidisti ea quae ad te pertinebant, tibi autem non satis tuto credatur quidpiam, uis nihilominus ut prouisum: perinde re comparata, atque si dolum undique bene obturatum ego habeam, tu uero ex omni parte pertusum, tu uero accedens tuum uinum meo infundendum proponas, num propterea succenses, quod ego uicissim meum uinum infundendum tibi non exhibeam? Enim uero pertusum tu habes dolum, et sic quo pacto paria faciemus? Tu fideli commisisti, uerecundo, ei qui persuasum habeat sibi utiles aut damnosas duntaxat esse actiones suas proprias: externarum uero rerum nihil. Vis ut par faciam ego tibi homini dedecus concipienti arbitrio tuo, cupienti lucrum, aut imperium, aut in aula ad superiores ordines promotionem etiam si necandi tibi tui essent liberi tanquam Medae? Vbi uero par mihi referes? proinde ostende te ipsum mihi fidelē, uerecundum, constantem, ostende opiniones dignas amicitia: ostende uas tuum non prorsum esse, et uidebis ut non ego operiar aut pestoler donec tu mihi consilia & res tuas comunices, sed ipse

sed ipse ego
runt rebus
uasculo nol
& fidelem: q
quam sarcin
gestare sit pa
confors quib
parata. Veru
Quin tu ne m
continere te
feli credito.
sum, alsiden
habeo magis
tine de meis
facis, qui mi
hand dubium
ob id, quia
permitte igit
facito, cum
uerecundum
quaque, me
meis quicqu
tus. Res uer
bus & decre
Si quem ergo
occupatum,
minem illum
itemque quib
rota, ut prode
in accidat, co
santiam alicui
tio hereditate
sum itaque id
quirere fidem
sed ista ubi r

sed ipse ego ueniens ultro rogabo, ut mihi de meis narranti rebus aures præbeas. Quis enim est qui bono uti uasculo nolit? quis contemnit consiliarium beneuolum & fidelem? quis non sponte eum complectetur, qui tanquam sarcinam suorum casuum & periculorum simul gestare sit paratus, qua releuetur nonnihil ipse, dum sit consors quispiam in sustinendo? Profecto sic res est comparata. Veruntamen ego tibi, tu uero mihi non credis. Quin tu ne mihi quidem credis, sed propterea dicis, quia continere te non potes, & futilis es. Quod si ita est, mihi soli credito. Nunc uero cum es conspicatus aliquem otiosum, assidens ipsi narras: Frater, inquit, neminem te habeo magis beneuolum mihi, aut amiciores: rogo audire de meis rebus dicentem uelis. Et id quidem apud eos facis, qui minime tibi sunt noti. At si tu mihi credideris, haud dubium, quin ut fideli & uerecundo credideris: non ob id, quia scilicet tibi quæ ad me attinent sum elocutus, permitte igitur mihi, ut idem ego quoque sentiam. Planum facito, eum qui alij sua protulerit, esse fidelem iccirco, aut uerecundum. Nam si ita esset, obambulans ego undique, me uniuersis aperirem: nec reticerem de rebus meis quicquam, si hoc nomine essem fidelis & uerecundus. Res uero sic non habet: uerum opus est opinionibus & decretis, non utcumque in mentem uenientibus. Si quem ergo uideris studio rerum non uoluntariarum occupatum, & his subiiciem suum arbitrium, scito hominem illum sexcentis obnoxium esse impulsoribus, itemque quibus prohibeatur. Huic opus non erit pice, aut rota, ut prodat quæ nouit, quum pusionis unius nutu, si ita accadat, concitari ad prodendum possit: nempe Cæsariani alicuius fauor, imperandi cupiditas, item expectatio hereditatis, hisque sexcenta alia consimilia. In uniuersum itaque id meminisse oportet, arcanos sermones requirere fidem, & rectis opinionibus imbutum animum. Sed ista ubi nam hodie quispiam inueniat? aut demon-

Z

stretur

stretur quispiam, qui ita sit affectus, qui sic dicat: Mihi duntaxat, quæ mea, curæ sunt, quæ prohiberi non possunt, quæ natura sunt libera. Hæc mihi substantia est boni: cætera fiant prout permissum fuerit, non enim ut fiant laboro.

ARRIANI FINIS.

IA COBVS SCHEGKIVS LECTORI S.

VERBORVM atque orationis Arriani sensum, quoad potui, sum interpretatus hac uersione: quam nihilominus rerum quarundam obscuritas & difficultas, quo minus aperta & perspicua sit, sic perplexam & impeditam facit, ut nihil egisse interpretando uideatur aliquis, si non rebus etiam explanandis operam aliquantulam impertiat. Quod ego in præsentia tamen si magis coner quam præstem, breuitate temporis impeditus: æqui bonique faciatis tamen id ipsum rogo. hac enim opera non gratiam à uobis inire, sed debitum pensum utcumque absolueret statueram. Plenissime id quidem doctissimus D. Io. Alexander Brasicanus olim, uaria & librorum supellectile, & summa eruditionis ingenique copia fretus, præstare potuisset: ac præstitisset etiam, nisi è medio cursu sati necessitas ipsum abripuisset: cuius ego propositum & uoluntatem sequi me etsi fatear, exequi tamen, aut assequi si me sperem, planè ineptus sim, & hac ipsa confidentia nimis arrogans & proteruus. Itaque sic habetote candidi Lectores, me maluisse uestra causa parū lucis, quam omnino nihil, ad intelligenda Arriani scriptorum quædam loca asferre in medium, non tam ut studium quam uoluntatem meam uobis probarem: quod uel hac qualicumque & mediocri quadam industria me consecuturum sum arbitratus, in qua magis conatus meus quam facultas iuuandi communia studia appareat. Sed ad rem ipsam accingor, omisis excusationum deprecationumque ambagibus, Si quæ singulorum librorum